

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro dějiny umění

Disertační práce

PhDr. Tomáš Gaudek

Iluminované rukopisy roudnické druhé třetiny 14. století

Illuminated Manuscripts from the Monastery of Augustinian Canons
in Roudnice nad Labem from the Second Third of the 14th century

Praha 2015

Vedoucí práce: prof. PhDr. Ing. Jan Royt, Ph.D

Poděkování

Předkládaná práce by nemohla vzniknout bez pochopení celé řady laskavých lidí, kteří mi dovolili bádát v jejich knihovnách. Nejen pro množství relevantního materiálu zde zaujímají čelné postavení zaměstnanci Knihovny Národního muzea v Praze a Národní knihovny České republiky, ve stínu však nemohou zůstat ani zaměstnanci Muzea v Nyse, Univerzitní knihovny ve Vratislavi, Bavorské státní knihovny v Mnichově, Rakouské národní knihovny ve Vídni... Naprosto nezapomenutelná je pak i pohostinnost kanovníků ze štyrského Vorau.

Poněkud snad triviální, avšak nikoli nepodstatný předpoklad studia představovala finanční podpora, poskytnutá Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (projekt č. 84709/2009, 2009–2011) či agenturou ÖAD.

Předkládané řádky mohly pak být definitivně napsány jen díky velkorysému porozumění ze strany mého stávajícího zaměstnavatele, Generálního ředitelství Národního památkového úřadu.

Všem lidem, kteří tak svým pochopením a vstřícností, nezřídka jdoucí daleko za hranice pracovních povinností, umožnili napsání této práce, patří mé vroucí poděkování.

Zásadní podmínkou zdárného psaní pro mne jako pro člověka někdy snad až příliš citového představovalo vytvoření podpůrného prostředí. Zdaleka největší význam v tom měla má rodina a od února loňského roku také mé skvělé kolegyně a mí skvělí kolegové z Národního památkového ústavu.

Dále zde byla badatelská zvědavost osobností v mém okolí. Tak sehráli velkou roli lidé z Prahy (Akademie věd České republiky) i z Vídně (Rakouská akademie věd), kteří mě svým zájmem o „mé“ téma či podporou ve studiu opakovaně nutili formulovat a reformulovat vlastní teze, hledat stále nové cesty a nějakým způsobem stále zůstat v dotyku s tématem. Zvláště v poslední době mi v tom byli velmi nápomocni pracovníci Centra mediévistických studií.

Mohlo by zde zaznít mnoho jmen. Jméno přítele, který mě v knihovně neustále zásoboval novými tituly, jiného přítele, který pomáhal mi takřka do poslední chvíle editovat obrazovou přílohu, dalšího pak, který celý text pročetl a opatřil cennými poznámkami... Já nakonec zmíním poze tři jména, jejichž zmínka může se někomu zdát pouhým naplněním povinnosti, avšak, naštěstí pro mne, je něčím víc.

Děkuji svému školiteli, prof. Janu Roytovi, za laskavé vedení a tichou nenápadnou podporu, která však ukázala svou sílu, kdykoli to bylo jen trochu třeba.

Děkuji svým učitelům, prof. Mojmíru Horynovi a dr. Haně Hlaváčkové, že naznačili mi cesty základního, netoliko pouze oborového směřování. Jen díky těmto lidem jsem ve chvílích pochybností zůstal ve vytyčeném kurzu, jen díky Haně Hlaváčkové troufl jsem si pak na téma, s nímž zde nyní vystupuji... K postihnutí významu těchto osobností pro mou formaci chybí mi slova, jsem jen špatný básník. Proto „jen“ děkuji.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto disertační práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 31. března 2015

.....

Tomáš Gaudek

Klíčová slova (česky)

České království, Augustiniáni-kanovníci, iluminované rukopisy, Roudnice nad Labem, 14. století

Key words:

Bohemian Kingdom, Augustinian Canons, illuminated Manuscripts, Roudnice nad Labem, 14th century

Abstrakt:

Roudnická kanonie byla založena roku 1333 Janem IV. z Dražic po jeho návratu z Avignonu. Jednalo se o důležitý a bohatě podporovaný klášter, což demonstruje mimo jiné i mladší fragment roudnického nekrologia, datovaný 1458-1464 (SOA Třeboň, fond Velkostatek Třeboň, registratura IA 3K β 28e). Dizertace se zabývá českými iluminovanými rukopisy druhé třetiny 14. století z někdejší roudnické knihovny. Knihovna roudnických kanovníků je výjimečná mezi všemi jinými domy tohoto řádu právě vysokým podílem iluminovaných kodexů. Misál Jana z Dražic (KNM XIII B 9) je skvělým příkladem vysoce kvalitního českého kodexu v době kolem r. 1340. Ornamentální iniciály vykazují paralely k soudobému západoevropskému malířství, Jedna z nich, iniciála VD na fol. 57r, je vyplněna Dražicovým rodovým erbem, zlatou vinou snítkou se třemi listy v červeném poli. Nicméně nejvýznamnější je kánonový list na fol. 65r, klasický příklad středoevropského lineárního slohu. Folio bylo na své místo přilepeno. Stejnou praxi spatřujeme i v nepatrně mladším Misálu z Chotěšova (NK XIV C 3). Chotěšovský kánonový list (185v) má však vytríbenější barevnost i formy, zřetelně poučené italským uměním. Ostatní části misálu jsou naproti tomu dekorovány jen hrubě. Misálu KNM XIII B 9 ije mnohem blíže kánonový list Misálu KNM XIII B 14, obsahující dokonce i podobné ikonografické detaily. Jeho kvalita je však nižší.

Kolem Misálu XIII B 14 lze sestavit skupinu několika rukopisů (KNM XII A 5, XIII A 7, XVI A 3, úvodní iniciála kodexu XVII A 1 a snad též iniciály rukopisu XVI B 7, jehož úvodní iniciála pochází od francouzského mistra). Z druhé čtvrtiny 14. století pochází také Bernardi Clarevallensis Opera (KNM XII A 15). Jeho výzdoba sestává sice jen z fleuronné a ornamentálních iniciál, je však natolik jedinečná, že je velmi obtížné najít k ní paralely. Jiná kniha, KNM XII A 13, pochází snad ze stejné dílny jako KK G 5.

Nejznámější skupina roudnických rukopisů se zdržuje kolem Augustinus super Iohannem, KNM XIII A 13, díla z ateliéru Mikuláše z Prahy, jehož nejvýznamnější práce je v Nyse (Niská bible, datovaná 1354).

Jiná skupinu lze vytvořit kolem KNM XVI A 15 (spolu s menšími podíly v XVII A 15 a XV C 2). Rukopis XVI A 15 je také datován rokem 1354 a já zde jeho malíře, odjinud neznámého, nazývám Mistrem Jobova ponížení.

Abstract:

The house of canons regular in Roudnice nad Labem was founded 1333 by John IV of Dražice after his return from Avignon. It was a very important and richly supported monastery, which is demonstrated besides other things by the younger fragment of necrologium, dated 1458-1464 (State Regional Archive in Třeboň, fond Velkostatek Třeboň, registratura IA 3K β 28e). The thesis deals with the Bohemian illuminated manuscripts from the 2nd third of the 14th century from the library from Roudnice, which is quite unique between all the Bohemian houses of regular canons for the high percentage of illuminated manuscripts. The Missale of John of Dražice (KNM XIII B 9) is an excellent example of some high quality manuscript in the time around 1340 in Bohemia. The ornamental initials show parallels to the recent Western European style. One of them, VD initial on the folio 57r, is filled by the

coat-of-arms of the Dražice family, gold wine sprig with three leaves in the red field. But the most interesting is the canon leaf (65r), a classical representative of Central European linear style. The leaf was glued to its place. The same praxis we see in the slightly younger Missale of Chotěšov Monastery (NK XIV C 3). The canon leaf from Chotěšov (185v) is more delicate in its colors and forms, distinctly knowledgeable of Italian art too. The other parts of the codex are on the contrary raw in its decoration. Much closer to KNM XIII B 9 is Missale KNM XIII B 14, which has even the same iconographic details in its canon leaf, but the quality is lower.

There is a group of manuscripts around the Missale XIII B 14, which built a group (KNM XII A 5, XIII A 7, XVI A 3, opening initial of XVII A 1 and maybe the initials in codex XVI B 7, which has a French opening letter). From the second quarter of the 14th century comes Bernardi Clarevallensis Opera (KNM XII A 15) too. Its decoration consists only of fleuroné and ornamental initials, but they are so unique, that it is hard to find any parallel to it.

Another book, KNM XII A 13, seems to origin from the same workshop as KK G 5.

The most famous group from Roudnice is around the codex Augustinus super Iohannem, KNM XIII A 13 – atelier of Nicolaus de Praga, whom most important work is in Nysa (Bible from Nysa, dated 1354).

Another group is around KNM XVI A 15 (together with lesser parts in XVII A 15 and XV C 2). XVI A 15 is dated 1354 as well and I call the main painter, unknown from other collection, Master of Job's Mocking.

OBSAH:

- 1. ZÁKLADNÍ PŘEHLED LITERATURY ... 8**
- 2. HISTORICKÝ KONTEXT**
 - 2.1) **Stručné dějiny roudnické kanonie ... 15**
 - 2.2) **Umělecké památky na roudnické kanovníky ... 17**
- 3. VÝPOVĚĎ POZAPOMENUTÉHO PRAMENE**
 - 3.1) **Edice třeboňského fragmentu roudnického nekrologia (SOA Třeboň, fond Velkostatek Třeboň, registratura IA 3K β 28e) ... 22**
 - 3.2) **Edice třeboňského nekrologia – rozbor pramene ... 28**
- 4. ČESKÉ ILUMINOVANÉ RUKOPISY 14. A 15. STOLETÍ Z ROUDNICKÉ KLÁŠTERNÍ KNIHOVNY A DALŠÍCH AUGUSTINIÁNSKÝCH ŘEHOLNÍCH KANONIÍ ... 32**
 - 4.1) **Misál Jana IV. z Dražic (KNM XIII B 9) ... 32**
 - 4.2) **Knižní dary. Skupina kolem rukopisu KNM XIII A 13 ... 35**
 - 4.3) **Sborník písaře Samsona (KNM XII A 15) a rukopisy s ornamentální výzdobou ... 38**
 - 4.4) **Rukopisy z doby václavské v Roudnici ... 39**
 - 4.5) **Václavské rukopisy v Sadské, Třeboni a na Karlově ... 42**
- 5. MARGINÁLIE K ROUDNICKÝM PAPIROVÝM RUKOPISŮM ... 46**
- 6. PRACOVNÍ SEZNAM RKPSŮ ROUDNICKÉ A SADSKÉ KNIHOVNY ... 64**
- 7. KATALOG ... 77**
 - 7.1) **MISÁL JANA Z DRAŽIC A NK XIX B 3 (kat. č. 1-2) ... 78**
 - 7.2) **RUKOPISY Z DOMINANTNÍM FLEURONNÉ (kat. č. 3 – 6d) ... 86**
 - 7.3) **RUKOPISY S „NATURALISTICKÝM“ LISTOVÍM (kat. č. 7-10) ... 99**
 - 7.4) **MIKULÁŠ Z PRAHY (kat. č. 11-20) ... 106**
 - 7.5) **XII A 3, MISTR JOBOVA PONÍŽENÍ A XV A 3 (kat. č. 20-25) ... 116**
- 8. ZÁVĚR ... 121**
- 9. SEZNAM LITERATURY ... 123**
- 10. SEZNAM OBRAZOVÉ PŘÍLOHY ... 136**

1. ZÁKLADNÍ PŘEHLED LITERATURY

Knihovna roudnické řeholní kanonie náleží k nejvýznamnějším konvolutům, jaké se nám do dnešních dnů dochovaly. Proto nepřekvapí, že přitahuje již dlouhá desetiletí zaslouženou pozornost. Je sice pravda, že samostatně bylo na knihovnu jako celek upozorněno až relativně pozdě, totiž na konci 19. století, již dříve se však objevovaly snahy upozornit na význačného mecenáše a zakladatele rodnické kanonie pražského biskupa Jana IV. z Dražic, přičemž tu a tam padla i nějaká zmínka o rukopisech.

Prvotní impulz k zájmu o Jana IV. dávají již dobové kroniky, především Kronika Františka Pražského, dílo, na jehož počátku stojí právě iniciativa biskupa Jana, jež mluví vzletnými slovy o významu biskupově a jeho zásluhách.¹ Kroniku Františkovu doplňuje řada jiných písemností, dobře známá dějezpytné obci zásluhou pilné ediční činnosti,² přesto však detailní monografické studie dočkal se biskup Jan až roku 1908 zásluhou Jana Chaloupeckého.³ Ta byla po dlouhou dobu základním zdrojem informací o Janu IV. a poskytovala půdorys, na němž rozestřel své úvahy Josef Šusta i Jiří Sahula.⁴ Dříve ujala se Janovy památky obec uměnovědná, opět však závislá ve svých představách tu více, tu méně volně, na zprávách zanechaných Františkem Pražským.⁵ Karel B. Mádl zde praví romanticky: „*Nové podniky, více však vír a nepřízeň doby málem že nadobro smazaly veškerou památku velikého biskupa. Tvrze jeho leží v ruinách sotva znatelných, kamenný most roudnický rozdrtily proudy labské, konvent v Roudnici zmizel až na nepatrné zbytky, kostel přestavěn, dvůr biskupský rozmetán nadobro, kostel sv. Jiljí v Praze vzal na sebe novou podobu a jen štít erbovní u vchodu svědčí, že i tu přiložil biskup Jan ruku k dílu, jeho hrobka, oltáře a náhrobek sv. Vojtěcha zmizely se starou katedrálou a tak možno, žel, jen říci, že více nezbylo po Janu z Dražic, nežli naše vděčná paměť.*“⁶ Avšak důkladnější pohled na architekturu již před Mádlem takto pesimistický soud korigoval, jak lze doložit při četbě zprávy Baumovy či knihy Neuwirthovy.⁷

19. století mocně přispělo české kultuře krom jiného též založením Národního muzea, jehož základní fond rozhojňovali svými dary četní mecenáši, mezi nimi i

¹ FRB IV, 247-456. Pro český překlad Kroniky Františka Pražského i další dobové prameny BLÁHOVÁ 1987.

² Tak hovořeno je o Formuláři Jana IV. z Dražic, známému z mladších opisů, který byl Palackým označen Cancellaria Johannis de Dražicz (PALACKÝ, 1847, 7). Ten obsahuje na 279 vzorů a dokumentů, což činilo z kanceláře biskupa Jana zdroj cenných informací a tedy nutně přitahovala pozornost badatelské obce. Jak však ukázal později Jan Bedřich Novák, nemálá část Cancellarií je závislá na starší sbírce biskupa Tobiáše z Bechyně (NOVÁK, 1903, zvl. XXII-XXV), již jen neuměle varíruje, přesto však některé obstály před historickou kritikou a lze je „brát beze vší skepse“ (CHALOUPECKÝ, 1908, v ČSPSČ na straně 54). Nověji k tématu NOVÝ 1960 a Hledíková 1991b. Nutno zmínit též zakládací listinu roudnického kláštera a *Conscriptio super fundatione monasterii s. Marie et opere pontis* (RBM III, 781-782, č. 2008; PATERA 1880 a ŠTĚDRÝ 1900).

³ CHALOUPECKÝ 1908.

⁴ ŠUSTA 1935² (poprvé 1926), SAHULA 1939. Již Šusta ovšem některé závěry Chaloupeckého korigoval.

⁵ HORČIČKA 1883; MÁDL 1890.

⁶ MÁDL 1890, 5.

⁷ BAUM 1870; BRANIŠ 1893, 11-16; NEUWIRTH 1893, 10, 214, 217-219, 450-454, 608-610.

hrabě Kolowrat-Krakovský, vlastník na Březnici uchovávaného roudnického knižního odkazu. S jeho přenesením do centra království přibývalo studií zaměřených na jednotlivé rukopisy. Zmínky zde zasluhuje studie Alexandra Popova.⁸ Popov mohl by být jen příkladem badatele oklamáného Hankovou falzifikátorskou grafomanií, ostatně nebyl v tom sám,⁹ jeho stat' má ale význam, neboť přitáhla širokou pozornost k rukopisům mladičké národní instituce. Není pro nás v tuto chvíli nezbytné sledovat diskuzi kolem Hankových přípisů, jež oklamaly mezi jinými i Wocela,¹⁰ než byla skupinou badatelů napadena jejich věrohodnost.¹¹ Spíše se nám na rukopisu Mater verborum a několika jiných demonstruje obrozenecký zájem o malířské památky, který ostatně ani nemohl jinak než nespouštět ze zřetele zájmy národní.

Kvalitativně novou fází v přístupu k iluminovaným rukopisům představují tak studie Maxe Dvořáka, v níž je pojednána velká část muzejních rukopisů jako celek, a to právě ve vztahu k Dvořákově rodné Roudnici nad Labem.¹²

Dvořák klade si již v české studii otázku, odkud je možno odvodit český sloh doby Karla IV., když malířský sloh italský neposkytuje k němu dostatek předpokladů. Dvořák vyjmenovává četné rukopisy zahraničního původu, které měl do Roudnice přinést Dražický. Všimá si i rukopisu XII A 15 (tzv. Samsonův kodex), jež mylně datuje do r. 1296 a k němuž druží i další rukopisy.¹³ Role Roudnice je zde povýtce negativní – rukopisy kolem kodexu Augustinus super Iohannum (XIII A 13) mu dokládají, že v Čechách nebyly předpoklady pro náhle se zjevivší umění rukopisů Jana ze Středy. Rukopisy Rejččiny, jež ostatně dle mínění Dvořákova nemají

⁸ POPOV 1840. Autor nejdříve naprosto mylně interpretuje Remešské evangelium, když, dle kontextu soudě, datuje jeho výzdobu do 11. století, ač jejím autorem je Mistr Pavlových epištol, a přílišnou důvěru věnuje falzům Hankovým, takže mu do českého umění nevplouvá jen Mater Verborum, KNM X A 11, jež tam ostatně náleží a jež bylo pouze „dovybaveno“ nápisem „ORA PRO SCROPTORE VACERADO a „ORA PRO ILLUMINATORE MIROZLAO. MCII“, ale i Jaroměřská bible, kterou po zásahu Hankově napsal „Sbigneus de Ratibor“ a vymaloval „Bogusse Lutomericensis .. anno MCCLVIII“.

⁹ Na Popovovu obranu nuno dodat, že falzy nechali se před ním zmást i Palacký se Šafaříkem. ŠAFAŘÍK/PALACKÝ 1840, 205-233. Skutečnost, že roudnickou knihovnou prošlo také Mater verborum, rozeznal již DVOŘÁK 1900, 125. Skepse k tomuto závěru mě zbavil Michal Dragoun. K Mater Verborum nově SOBEK 2013a, SOBEK 2013b, v širším českém kontextu ŠUBRTOVÁ 2011, KUBÍK 2013b, Viktor Kubík: Knižní kultura a iluminace. In: FOLTÝN/KLÍPA/MAŠKOVÁ/SOMMER/VLNAS 2014, 184-193 a ibidem: Mater verborum, 240-241, č.V.28.

¹⁰ WOCEL 1852. Wocelovo pojednání je ve své první části ikonografickým pojednáním a stručným nástinem starokřesťanského umění i jeho pohanských všelidských předpokladů, a teprve v druhé části dostává prostor výklad výzdoby knih českých, kde pojednáno zejména o Mater verborum, Bibli jaroměřské, Velislavově bibli a Paionálu abatyše Kunhuty.

¹¹ BAUM 1877; PATERA 1877; WOLTMANN 1877, 16-24. Hankovy zásahy shrnuje TVRDÝ 1917.

¹² DVOŘÁK 1900, 118-131; DVOŘÁK 1901, 35-126 (část věnovaná Roudnici je překladem předchozí české studie).

¹³ DVOŘÁK 1900, 124-125; DVOŘÁK 1901, 46-48. Dalšími rukopisy s příbuznou ornamentikou jsou pro Dvořáka XV B 6 (viz zde katalog), XII A 7 (viz zde katalog), XII C 3 (dvoudílná Legenda aurea, rukopis asi až z poslední čtvrtiny 14. století, viz BRODSKÝ 2000, 143, Č. 117), XIV A 5 (?), mylná signatura, míněno snad XII A 5), XIII A 4 (i tu jedná se nejspíš o omyl, který převzal i STANGE, 1934, 167, rukopis náleží do skupiny Augustinus super Iohannem) a XII C 5 (opět asi mylná signatura, tento rukopis náleží do Sadské, kam byl nejspíš v 80. letech dnpván rodem pánů z Poděbrad, viz zde III. kapitola).

valnější cenu,¹⁴ zůstaly zcela izolovány a bez ohlasu v další české tvorbě. Illuminátor roudnického rukopisu XIII A 13 jen demonstruje nemohoucnost domácího českého prostředí, neb iluminátor jen trpně a bez většího talentu obkreslil francouzské přředlohy. A zde právě vyvstává klíčový význam Avignonu, v němž souhrou příhodného politického klimatu s připraveností uměleckých vrstev došlo k syntéze domácího francouzského umění s podněty italskými. Výsledek syntézy měl pak být v podstatě již jako hotový produkt přenesen do Čech.¹⁵

Potíží cenných studií Dvořákových je, že na jedné straně jsou jimi kladeny do Avignonu také rukopisy italské (jako Decreta KNM XII A 12 a Durandovo Speculum iudicale XII A 11 aj.), na straně druhé svádějí Dvořáka na zcestí mylné datace kodexů. Této skutečnosti povšiml si již Eugen Dostál,¹⁶ který ve své práci navrhl jiné řešení – dle něj není potřeba vycházet z avignonských vzorů. Rejččiny kodexy jsou sice i pro něj izolované, jakkoli, zvláště v oblasti fleuronné, jsou součástí po celé příští století trvajících nepřerušovaných uměleckých snažení, avšak vyzdvihuje mnohem výš jejich uměleckou kvalitu s tím, že jejich vznik klade do Sedlce (v akordu s Dvořákem).¹⁷ Významnou postavou je mu italskou malbou poučený iluminátor Breviře křížovnického velmistra Lva, jemuž přičítá skupinu rukopisů pražské kapitulní knihovny a podíl na výzdobě Antifonáře z Vorau. Druhý mistr Antifonáře, dle Dostála především na francouzských vzorech vyškolený mistr, užívající v dekoru prvky toskánské, je pro Dostála významným pojítkem mezi starší a novější uměleckou generací. Na počátek karlovského uměleckého vzepětí lze pak klást brněnský Misál probošta Mikuláše. V posuzování rukopisů Augustinis super Iohannem se ovšem Dostál s Dvořákem vzácně shoduje,¹⁸ ba blíže si nevšimá ani Dražicova misálu (KNM XIII B 9), vyzdihovaného Dvořákem.¹⁹ Přesto však jeden motiv činí ze skupiny Augustinus super Iohannem důležitý článek v genezi původního českého iluminátorského umění, totiž motiv ornamentální lišty při textovém sloupci.²⁰

¹⁴ „Denn die Technik...hat mit französischen Gewohnheiten nichts Gemeinsames sondern stäht viel näher denjenigen der mittelalterlichen Scriptorien und ist primitiv und unbeholfen, wo sie sich von den letzteren entfernt.“ DVOŘÁK 1901, 42.

¹⁵ Dvořákovu pohled byl v podstatě určující pro některé další badatele (BURGER 1913, CHYTIL 1915, STANGE 1934).

¹⁶ DOSTÁL 1922. Kniha vyvolala zbytečně ostrou polemiku, v níž negativní part hrál Antonín Matějček, viz SLAVÍČEK 1997. Dostálova poctivá snaha vyrovnat se se všemi slabými Dvořákovy koncepcí působila ve výsledku spíš úštěpačně a pro žáky Maxe Dvořáka nemohlo se jednat o lehké čtení. Snad i proto se roudnické knihovně poté nikdo důkladněji nevěnoval – případný Dostálův následovník by jednak musel v mnoha bodech souhlasit s rozbořem Dostálovým, a tedy vyrovnat se s tím, že Max Dvořák mohl se i mýlit, jednak by vracel se k tématu, které uvedenými rozbořy zdálo se již uzavřené a pro podchycení dalšího vývoje knižní malby u nás celkem marginální.

¹⁷ Plně Rejččiny kodexy docenili až FRIEDL 1930 a KVĚT 1931.

¹⁸ DOSTÁL 1922, 45: „Vliv mladší roudnické skupiny na veškerou českou knižní výzdobu nelze, jak podotýkáme ještě jednou, dokázati, protože nelze naléztí příkladů tohoto místního slohu knižní výzdoby v tvorbě jiných uměckých a kulturních středisek. Je to ryze místní způsob výzdoby, omezený pouze na klášter roudnický, který má pro dějiny české školy iluminátorské stejně velký aneb stejně malý význam jako sloh skupiny starobrněnské.“

¹⁹ DVOŘÁK 1901, 48; DOSTÁL 1922, 30.

²⁰ DOSTÁL 1922: 70-71: „Motiv lišty vedle kolumny písma nalézáme také v jiných ranních rukopisech této doby. (...) Vznik tohoto ornamentálního motivu, který v této formě se v italských rukopisech vůbec nevyskytuje, lze vysvětliti nejlépe zpracováním francouzských prvků českými miniatury

Ač byly názory Dostálovy snad v mnohém pravdě blíží než mínění Dvořáková, pro nás je podstatný jejich negativní dopad, že totiž pozornost byla od Roudnice opět odvedena jinam, byť knihovna již přirozeně nezmizela docela ze zorného úhlu uměnovědné obce.

Rukopis XII A 15 nepřestával mást svou údajnou datací do roku 1296 a býval kladen na počátek domácího vývoje fleuronné, dokud Martin Roland svou studií nezměnil vnímání tohoto kodexu.²¹

Pokud jde o skupinu Augustinus super Iohannem, bylo sice upozorněno na dílčí zahraniční analogie,²² ba byla rozšířena o rukopisy z kláštera svatojiřských benediktýnek a ze smíchovské kartouzy,²³ celkově však byla skupina registrována jen okrajově, což exemplárné ukazují přehledové studie.²⁴ Ke skupině se v krátké poznámce vrátil Antonín Friedl,²⁵ podstatný však byl jaksí mimochodem pronesený poznatek Stejskalův, že hlavní mistr roudnické skupiny Augustinus super Iohannem je totožný s Mikulášem z Prahy, iluminátorem Bible z Nisy.²⁶

V podstatě jediným hojněji citovaným rukopisem tak zůstal Dražicův misál, jenž nepozbyl významu ani jako památka historická. Dle Antonína Matějčka byl vlepený kánonový list ve své době snad jediným pokračovatelem kvalitní malby Pasionálu abatyše Kunhuty, který, můžeme-li tak soudit z nejasného náznaku v korpusu deskové malby, druzí se svým stylem k tzv. Predele roudnické.²⁷ I v mladších pracích byl Dražický misál vnímán jako výtvarný solitér, dokud jej Hana

v mnohých původních ryze českých pracích. Již v rajhradských rukopisech královny Rejčky nalezli jsme podobné tvary. (...) Původ tohoto motivu nutno hledat ve francouzských rukopisech konce 13. a začátku 14. století. Česká drobnomalba přijímá z francouzských rukopisů okrajovou lištu, rozšiřuje ji, zdobí ji lístkovým zlatem, oživuje ji motivem zauzlených prutů aneb vykouzlí na temném podkladě jemný zlatý filigránový ornament, jak to vidíme na listu 69 viatiku. Také v rukopisech skupiny „Augustinus super Iohannem“ (rukopis XIII A 13 pražského zemského musea) vyskytuje se motiv zauzleného prutu podloženého lištou, ale lišta ovšem je u tohoto užší než u prací nového slohu. Máme za to, že motiv, který můžeme dokázati v české drobnomalbě od začátku 14. století až po vznik nového slohu, je původním českým prvkem ornamentálním.“

²¹ ROLAND 1996. Odkazy na literaturu k tomuto i ostatním kodexům, přidržující se vesměs pečlivého vypsání Brodského (BRODSKÝ 2000), jsou uvedeny na příslušných místech katalogu. BRODSKÝ 2012, 55, obr. 10, datuje rukopis do doby kolem první čtvrtiny 14. století, svou tezi však nijak argumentačně nepodkládá. Přidrží se datace do druhé čtvrtiny 14. století.

²² AMEISENOWA 1958, 89, č. 109. Naposledy BRODSKÝ 2004, 84, č. 21, klade rukopis prostřednictvím kolofonu přímo do Brna.

²³ MATĚJČEK 1924-25, 15 sqq.; MATĚJČEK 1931, 270-272; SCHMIDT 1969, 171; KRÁSA 1984, 436, pozn. 6, připojuje i olomoucký misál CO 506, k němuž nově ČERNÝ 2011, 677-682, kat. č. 252.

²⁴ MATĚJČEK 1931, 270-272; MATĚJČEK 1935, 54; KVĚT 1960, 34 (jen nepřímou v souvislosti se systémem výzdoby); KRÁSA 1984, 405-406 (Krása již teorii klášterního skriptoria zcela opouští).

²⁵ FRIEDL 1963, 34, 85, pozn. 47. Autor stále věří, že rukopisy pochází z klášterního skriptoria, datuje je do 40. let s tím, že svatojiřské rukopisy dokládají i další činnost skriptorií v mladší době.

²⁶ STEJSKAL 1983, 588-590. Do české literatury kodex uvedl CHYTIL 1923.

²⁷ MATĚJČEK 1931, 257; MATĚJČEK 1950, 57. BRODSKÝ 2000, 169, č. 144, zde již Matějčkův text dopňuje vlastními vývody, což z textu není zřejmé: „Nejbližší je Predela roudnická (Matějček), u níž lze mluvit nejen o téměř slohovém stupni, ale i o stejném okruhu, i když autory ztotožnit nemůžeme. Je otázkou, neobjevuje-li se zde dokonce reziduum lokální dražické školy. Kánonový list je patrně mladší než predela roudnická, stojí tedy mezi ní a dílem Mistra vyšebrodského oltáře.“

Hlaváčková nespojila nejdříve s dílnou kánonového listu v Chotěšovském misálu a posléze s Mistrem Velislavovy bible.²⁸

V 80. letech byl obraz knižního odkazu roudnické kanonie obohacen objevem iluminace v rukopisu XII A 3, která byla posléze začleněna do ateliéru Mistra Křižovnického brevíře. Tato malba objevuje se však v roudnickém fondu nejspíš jen jako další střípek ve změti různých donací a přímo o Roudnici samé, případně o nějakém vztahu k této dílně, po mém soudu nijak nevypovídá.²⁹

V souvislosti s knihovnou věnoval Karel Stejskal pozornost nástěnné malbě, která zdobila její někdejší prostory.³⁰ Stejskalovi slouží malba jako odrazový můstek pro představení vývoje ilumináčního umění kolem roku 1400, neboť předpokládá, že autor malby byl ve své kompozici ovlivněn knižními vzory. Konstatuje sice, že v knihovně samé nedochovaly se kodexy, z nichž mohla by vyvěrat kompozice obrazu, ale zhodnocuje přitom Brevíř probošta Jana (KNM XIII C 1), jež atribuuje Mistru Ezdrášovy knihy. Dále uvádí, že malíř spojuje motivy z díla Mistra Házmburského misálu s motivy frankovlámské orientace (Mistr Antverpské bible, miniatury ze Sedleckého antifonáře z Nové Říše aj.). K vzniku malby byly podmínky ideální, když arcibiskup Konrád z Vechty přesídlil z Prahy do Roudnice, čímž z ní měl učinit umělecké centrum (1415-1421).³¹ Autor si všímá také veršů pod malbou a celkově didakticko–teologické funkce malby ve vztahu k jejímu umístění.³² Z uměnovědného hlediska však celistvý pohled na roudnickou knihovnu dlouho chyběl. Nepominutelnou a zásadní roli zde pak sehrál až katalog muzejních rukopisů Pavla Brodského, publikovaný na konci tisíciletí, jemuž se, vzdor stručnému formátu, podařilo představit bohatství fondu Knihovny Národního muzea a tím do značné míry i někdejší fond knihovny roudnické.³³ Každá kniha je zde představena stručným popisem a minimálně jednou reprodukcí, doplněna je podrobným soupisem literatury. Obě skutečnosti jsou natolik velkým usnadněním veškerého dalšího bádání, že jakkoli není samozřejmě kniha při množství položek a svém rozsahu časovém prosta přehlednutí a omylů, nelze ji snad ani dost dobře docenit.

Zásadní pro naše uchopení problému jsou mimoto statě historické, především Ivana Hlaváčka a Jaroslava Kadlece.

²⁸ HLAVÁČKOVÁ 1996, 472; Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Misál Jana z Dražic. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 518-519, kat. č. VI.5.1.K.

²⁹ Problematika Mistra Křižovnického brevíře je neobyčejně složitá a zasluhovala by detailní revizi, jak dokládají KUBÍK 2001 a HLAVÁČKOVÁ 2003. Tento úkol však přesahuje možnosti předkládané práce.

³⁰ STEJSKAL 1960. K Stejskalově významu i v souvislosti s citovanou studií KLÍPA 2011.

³¹ STEJSKAL 1960, 574. Autor tak následuje teze o uměleckém centru v Roudnici, které již pro dobu Jenštejnova formuloval FRIEDL 1931, 41, který klade vznik Jenštejnova vatikánského kodexu přímo do roudnického klášterního skriptoria. Proti tomu vymezuje se však již STEJSKAL 1960, 576, pozn. 6.

³² „*Qui sibi concedi librum vult et bene credi / Lex ita nostra sonat: alium mox ipse reponat, / Qui valeat tantum vel certe plus aliquantum. / Spe sua frustratur, aliter quicumque precatur.*“ „Kdo chce, aby mu byla poskytnuta a s důvěrou svěřena kniha / náš zákon zní takto: Ihned ať sám odloží zpět jinou, / která má stejnou cenu nebo jistě o něco větší / Promarňuje svou naději, kdokoli jinak žádá.“ (Citováno dle VŠETEČKOVÁ/ROYT 1987, 520, v překladu K. Dolisty).

³³ BRODSKÝ 2000.

Ivan Hlaváček se Roudnice dotkl zvláště ve dvou studiích, jedné vněnované třeboňské klášterní knihovně a druhé o výpovědní hodnotě klášterních nekrologií.³⁴ Při svém systematickém mapování středověké kultury, vzdělanosti a písemnictví tak téma roudnické kanonie až takřka s graciézní samozřejmostí.³⁵ Pro katolického kněze a univerzitního profesora Jaroslava Kadlece představovaly augustiánské kanonie jedno z životních témat, kterému se však pro četné perzekuce mohl plně věnovat až po r. 1989.³⁶ Jeho kniha o třeboňském klášteře vyšla až po 50 letech roku 2004, již posmrtně, a dalších věcí lze se snad nadít v jeho pozůstalosti.³⁷ Od 90. let 20. století lze si povšimnout neutuchajícího zájmu o umění dané epochy,³⁸ předznamenáno již o desetiletí dříve revizí pohledu na postavu Jana Lucemburského, kdy se z „krále cizince“, jak jeho obraz na dlouhá staletí petrifikovala Zbraslavská kronika, stal „král diplomat“.³⁹ Kruciální význam má monografie Zdenky Hledíkové o biskupu Janovi,⁴⁰ která otevřela hned několik velkých témat, ve vztahu k našemu tématu pak především otázku Janova údajně vyhroceného národnostního postoje, které v pohledu starší literatury nemělo postrádat protiněmecký náboj.⁴¹ Obraz Roudnice jako enklávy pravého uvědomělého češství, který sehrál svou roli i v bohemistické literatuře,⁴² odvolával se ve značné míře i na přesvědčení, že Roudnice a augustiniánské kanovnícké domy měly být ohnisky české protoreformace, jež měla najít svůj výraz prostřednictvím *devotio moderna*.⁴³ Diskuze na toto téma otevřela se znovu v 90. letech, kde určité vyvrcholení představuje reakce Zdeňky Hledíkové z r. 2006.⁴⁴ Lze říci, že debatu

³⁴ HLAVÁČEK 1980 a 2005a.

³⁵ Téma českých církevních dějin zájmů rezonovalo i v německojazyčné literatuře, především mezi po válce odsunutými občany Československa, ve vztahu k našemu tématu musí zaznít jméno Franze Machilka, s čtených studií viz MACHILEK 1976 (novější práce a vývoj tématu shrnuje SOUKUP 2011, viz níže).

³⁶ KADLEC 1981, 1990, 1991, 1992, 1993, 1994, 1998a, 1998b.

³⁷ KADLEC 2004 a 2011 (editováno Zdeňkou Hledíkovou).

³⁸ Na počátku zde stojí BENEŠOVSKÁ 1998, vyvrcholení pak představuje BENEŠOVSKÁ 2010a spolu s MAJER 2011.

³⁹ SPĚVÁČEK 1982.

⁴⁰ HLEDÍKOVÁ 1991.

⁴¹ Tento aspekt vyzdvihl ve své recenzi též Jaroslav Mezník, viz MEZNÍK 1994. Nechyběly ani kuriózní tendence učinit z Jana IV. přímo autora Dalimilovy kroniky (OČADLÍK 1957), což ovšem záhy bylo smeteno (BARTOŠ 1958, ve vztahu k Dalimilovi viz BLÁHOVÁ 1995, kde zájemce najde zevrubnou analýzu kroniky a přehled názorů na ni). Přesto se pohled Hledíkové setkal i s nesouhlasem, viz KOŘÁN 2002.

⁴² FREITINGER 1980 a 1987; KYAS 1997.

⁴³ Z novější literatury viz JAKUBOWSKI 2001 (citováno dle obsáhlé recenze KOŘÁN 2001), JAKUBOWSKI 2002, recentně ROYT 2013. Celá tato hojně v Čechách recipovaná hypotéza spočívá na základech poležených spekulativními tezemi Eduarda Wintra, u něhož ovšem nedohledáme protiněmecký tón. Winter svůj pohled formuloval ve 30. letech a precizoval v proslulé monografii *Frühhumanismus* z r. 1966. Winter domníval se v Čechách nalézat ideální místo, kde impulzy nového, v zásadě již renesančního italského myšlení první poloviny 14. století (Cola di Rienzo) spájely se s křesťanským fundamentem v Dražicově roudnické kanonii, seznámené s myšlenkami koncilu ve Vienne a nejspíše nejnovějším myšlenkovým kvasem díky Dražicově avignonskému pobytu. Tak z Roudnice měla vést již přímá cesta k nizozemským inovacím a reformám Geerta Grotteho. Již roku 1935 přijal souhlasně Wintrovy názory Josef Pekař. Přehledně k tomu NĚMEC 2004, který také nastiňuje Wintrovy patriotické a náboženské motivace.

⁴⁴ SPĚVÁČEK 1995; SPUNAR 1997; HLEDÍKOVÁ 2006 (posledně jmenovaná studie je zaměřena na rozdíl od programově polemické stati Spunarovy velmi smířlivě).

do značné míry ukončil Pavel Soukup, který na podněty Hledíkové částečně navázal.⁴⁵ Soukupova zevrubná a přesvědčivá analýza přináší několik klíčových faktů: a) termín *devotio moderna* má největší opodstatnění právě jen pro domovské Nizozemí a v českém kontextu je nutno užívat jej opatrně; b) nizozemská *devotio moderna* je založena na knižní kultuře, k výtvarnému umění je celkem netečná; c) přesto pokud bychom si dovolili užít termín *devotio moderna* v českých zemích, pak byly by zde dva záchytné body, takové spojení umožňující – tím prvním byl by Milíčův Jeruzalém a tím druhým spis *Compendium honeste vite* od roudnického kanovníka Petra Clarificatora, spis ovšem již celkem pozdní, z konce 14. století. Z uvedeného plyne, že význam Roudnice není sice radno podceňovat, avšak termín *devotio moderna* působí spíše nešťastně, neboť aby si udržel vypovídající hodnotu svého nizozemského rodiště, je pro popis polyfonní české situace s jejím důrazem na kazatelství a časté přijímání eucharistie mimoběžný a zplošťující. Je to ve výsledku dobrá zpráva, protože je hozenou rukavicí pro historiky, uměnovědce, teology, religionisty a jiné badatele, kteří tak namísto zjednodušujících definic musí mapovat mnohem složitější a zajímavější terén.

V souvislosti s Roudnicí je možné v poslední době zaznamenat čilou badatelskou aktivitu, mnoho se děje na půdě Centra mediévistických studií, kde působí Lucie Doležalová, Pavel Soukup a Adéla Ebersonová. Dlouhodobě se mimo jiné o roudnické rukopisy zajímá Michal Dragoun. Dále je zde skupina studentských prací a univerzitních aktivit, kde dějiny umění prezentuje Viktor Kubík na KTF UK a pomocné vědy historické Pavel Krafl z Katedry historie Pedagogické fakulty brněnské Masarykovy univerzity.⁴⁶ Celkem je možno shrnout, že svým rozsahem je téma roudnické kanonie natolik obširné a mnohotvárné, že vystačí ještě na mnoho hodin pilné badatelské práce mnoha odborníků.

Předkládaná práce tak není a nemůže být objevováním neznámého světa, ale spíše pokusem o přiložení kamínku do mozaiky. Nakolik platným bude tento kamínek ve výsledném obrazu roudnické kanonie, nechávám na posouzení případnému čtenáři.

⁴⁵ SOUKUP 2011.

⁴⁶ Tyto závěrečné práce sice mnohdy trpí četnými nedostatky (dobře to ilustrují oponentské posudky prací ZENTNER 2009, DUCHÁČKOVÁ 2012), avšak konkrétně text práce Ivany Ducháčkové mi velmi usnadnil orientaci v nekrologiu, jakkoli jsem i já musel být pamětliv nedostatků této edice.

2. HISTORICKÝ KONTEXT

2.1) Stručné dějiny roudnické kanonie

Jan IV. z Dražic se narodil kolem roku 1250 do rodiny nižší šlechty.⁴⁷ Úřad pražského biskupa zastával mezi lety 1301-1343 (s vynucenou jedenáctiletou přestávkou). V letech 1311-1312 se účastnil koncilu ve Vienne,⁴⁸ kde poznal celou řadou problémů římské církve, s nimiž provinční Čechy dosud neměly zkušenost. Koncilu se měl účastnit arcibiskup mohučský Petr z Aspeltu, nikoli jeho sufragán. Avšak arcibiskup Petr byl tou dobou významným rádcem mladičského Jana Lucemburského, který se seznamoval s pro něj novým českým prostředím. Petr, někdejší probošt vyšehradský, rádce a kancléř Václava II., však Čechy důvěrně znal. Proto byl v očích římského krále Jindřicha VII. pro jeho syna nenahraditelný a král, sám tou dobou zaneprázdněný italskou cestou za císařskou korunou, vymohl na papeži Klementu V., že ve Vienne bude mohučského metropolitu zastupovat pražský biskup. V našem kontextu je zajímavé, že Jindřich takto bezděky sehrál velkou roli pro budoucí vývoj české církevní provincie. Zdá se totiž, že na biskupa Jana měly velký vliv myšlenky Viléma Duranda mladšího. Do Prahy se vrátil sebevědomější metropolita, více si vědomý vlastní důležitosti a připravený hájit biskupská práva proti rozpínavé vrchnosti. Přesto však se jeho hlavním cílem stala usilovná a spásonosná pastorační činnost, která, zdá se, může být jedním z motivů pozdějšího založení roudnické kanonie.

Sebevědomý biskup musel ovšem čelit nevěli šlechty, jež se nejostřeji projevila žalobou k papežskému dvoru, podle které měl Jan IV. tolerovat, či dokonce podporovat ve své diecézi herezi. V důsledku předvolání do Avignonu zavládla mezi lety 1318-1329 na pražském biskupském stolci sedisvakance, než bylo Janovo jméno konečně očištěno a on se mohl vrátit do úřadu.⁴⁹ Jeho dlouhý pobyt ve Francii měl nicméně klíčový význam pro vývoj umění v Čechách. Byv seznámen s nejmodernějšími trendy, stal se Jan IV. významným stavebníkem a zakladatelem, který dokonce zval do své diecéze francouzské mistry. Inicioval v Praze stavbu nového biskupského dvora, později zničeného husity, nechal si vytvořit rovněž zaniklý sochařský náhrobek do pražské katedrály a po neúspěšné prvotní snaze usadit řeholní kanovníky v Praze, rozhodl se pro biskupskou Roudnici, kde inicioval mnoho stavebních podniků a kam dorazil mezi jinými na stavbu mostu francouzský inženýr, *magister Guilhemmus*.⁵⁰ Zemřel r. 1343.

Dům augustiniánů-kanovníků v Roudnici nad Labem založil biskup r. 1333, tedy až po svém návratu z Avignonu.⁵¹ Jednalo se o první proboštví tohoto řádu

⁴⁷ CHALOUPECKÝ 1908; HLEDÍKOVÁ 1991.

⁴⁸ K politickým souvislostem přehledně BOBKOVÁ 2002, zvl. 33.

⁴⁹ HLEDÍKOVÁ 2013, zvláště 97-107. Řadu relevantních studií přetiskuje výbor HLEDÍKOVÁ 2010.

⁵⁰ Viz FRB IV, 384-386; PAPÍK, 1972; KUTHAN 2007, 481-510. Jan IV. přirozeně nebyl jediným fundátorem své doby. Pro více detailů BENEŠOVSKÁ 1998; BENEŠOVSKÁ 2010a (revidovaná anglická verze vyšla r. 2011).

⁵¹ RBM III, 781-782, Nr. 2008; PATERA 1880; ŠTĚDRÝ 1900; KADLEC 1981.

v českých zemích.⁵² Při kanonie byl záhy založen špitál, kanovníky obhospodařovaný. Při volbě řádu hrálo nejspíš roli to, že augustiniáni-kanovníci nejsou podřízeni Římu, ale místnímu duchovnímu správci, kterému tak jsou více k dispozici a mohou mu tak být oporou, jak se v přinejmenším v rovině duchovní prokázalo za časů Jana z Jenštejna.

Život kanovníků upravovala *Statuta Rudnicense*, jež se záhy stala závazná i pro jiné domy, ať již dceřiné (např. Karlov, Sadská, Třeboň, Jaroměř, Kladsko), či takové, které statuta akceptovala (např. Kraków – Kazimierz, kam však kanovníci přišli ze Sadské). O duchovním životě v kanonii vypovídá již skutečnost, že v Roudnici strávili část svého života hned tři literárně činní mužové⁵³: právník Štěpán z Uherčic (Úhřetic), Petr Clarificator, blízký přítel arcibiskupa Jana z Jenštejna, a Matouš Beran.⁵⁴ Jejich spisy mají nejčastěji hagiografický či pastorální ráz, případně se jedná o prostá kompendia.

Život v Roudnici byl přerován roku 1421 husitskými bouřemi. Je ovšem nutno zdůraznit, že poškození, kterým byl komplex vystaven od husitů, nemohla být nijak rozsáhlá, o čemž svědčí právě rozsah dochované stavební hmoty kláštera. Václav Vavřinec z Březové zaznamenává k Žižkově činnosti v květnu 1421: „*Potom skrze Rúdnici protáhl jest a na tom dosti neměv, že vojsko jeho od arcibiskupa potřebami bylo opatřeno, kláštera díl zbořil a dům proboštův spálil, obrazům neodpustil, kalichy, ornáty pobral.*“⁵⁵ Dobře informovaný Ludolf Zaháňský („*a probatissimus viris auditum*“) píše o tom,⁵⁶ že kanonii i jejím obyvatelům byla přislíbena nedotknutelnost, avšak přísah nedbalí a nečestní viklefisté klášter z velké části vypálili a kanovníci, ohrožení na životě a vydáni mnohým protiventstvím, uprchli do exilu. Přesto zůstali věrni pravé víře, ač se hovoří také o čtyřech kanovnících, kteří měli obrátit se k straně protivné. Je příznačné, že Ludolf, jemuž jistě nelze podsouvat sympatie k Žižkovi, nejmenuje žádnou oběť husitského vpádu. Bohužel se mi dosud nepodařilo zjistit, jakým způsobem byla knihovna, či její část, zachráněna před husity. V literatuře opakovaný předpoklad, že došlo k její předběžné evakuaci, má nejspíš oporu toliko v množství dochovaného materiálu. Nelze však vyloučit, že knihovna zůstala náhodou stranou pozornosti, neb celé rabování bylo nejspíš jen spontánní akcí, mající popustit rozjitřeným emocím Žižkovy družiny po neúspěšném obléhání Litoměřic a k promyšlenosti mělo daleko. Pozdější katolická legendistika notně přibarvila rozsah zkázy, když odsoudila na smrt pramenně nedoloženého probošta Valdemara (v té době byl proboštem Jan, který však vpád husitů přežil a 22. června vydal na Střekově doporučující list pro

⁵² RÖHRIG 1994; VLČEK/SOMMER/ FOLTÝN 1997; FOLTÝN 2005; BUBEN 2003. Významným příspěvkem je kniha KRAFL/MUTLOVÁ/STEHLÍKOVÁ 2010, kde se autoři kriticky vyrovnávají s dosavadní literaturou. Obecně ke knihovně lze vedle práce Röhrigovy ocitovat alespoň HLAVÁČEK 2005a; ZAHRADNÍK 2001.

⁵³ KADLEC 1993 a 1998. Problematiku nově zpracovává Adéla Ebersonová, viz její práce NOVÁKOVÁ 2013, která na tématu pracuje i dále.

⁵⁴ DOLEŽALOVÁ 2008.

⁵⁵ FRB V, 483. Střízlivost v hodnocení vpádu husitů zachovává František ŠMAHEL: Husitská revoluce 3, Praha 1996², 82 s odkazem právě na Vavřince.

⁵⁶ LOSERTH 1880, pars 2, cap. 10-11, 497-498. Viz též KADLEC 1994, 185; KADLEC 1990, 43-44 s příslušnými poznámkami.

bratra Jana)⁵⁷ a nechala klášterní knihovnu pohltnout plameny.⁵⁸ První kanovníci se vrátili r. 1436. Jak si ještě ukážeme, nebyla situace roudnických kanovníků po r. 1436 nikterak špatná a nic nenasvědčovalo brzkému konci domu. R. 1453 odkázal Jan ze Smiřic roudnickému domu a špitálu určité sumy peněz, z čehož měl být živ oltářník, povinný sloužit mše podobojí za Janovu duši, nadání doplnil kalichem a zlatohlavem na ornát.⁵⁹ Ale již roku 1467 kanovníci Roudnici znovu opustili (do r. 1471). R. 1471 se Petr Kaplíř ze Sulevic zavázal Janu Zajíci z Házmburka, že nechá na Házmburk odvést všechny klenoty, svátosti a knihy kláštera roudnického, které má na hradě Helfenburk.⁶⁰ R. 1489 vystupuje nejmenovaný roudnický probošt jako svědek ve sporu o právo krčmy v Pohořicích.⁶¹ Řeholníci tou dobou asi již jen živořili a někdy kolem r. 1500 dům vymřel.⁶²

2.2) Umělecké památky na roudnické kanovníky

V pohledu historiků umění draly se dlouhou dobu do popředí otázky architektonické, které jsou spojené s Dražicovou francouzskou architektonickou hutí.⁶³ V prvé stavební etapě vznikala vysoký presbytář o třech obdélných polích a závěru se sedmi stranami dvanáctiúhelníku (svěcen 1338). Na tři pole presbytáře navazovalo, bez přerušení vítězným obloukem, šest stejně širokých polí hlavní lodi,

⁵⁷ PALACKÝ 1873, 126, č. 123.

⁵⁸ Naposledy BUBEN 2003, 24, jehož zdrojem byl nejspíše PAVLA 1850, sešit 3, 185-187.

⁵⁹ AČ XXVI, 203-206. Není bez zajímavosti, jak Jan pamatoval na katolickou i kališnickou církev, vytyčování jasných konfesijních hranic je potřeba podnikat s opatrností, což pro nás platí v kontextu s měšťanskými donacemi. O minimálně částečném naplnění Smiřického závěti svědčí zápis v XIX B 3, fol. 102v. Pro osobu Smiřického poutavě JUKL 2012. Autor dokládá přesvědčivě věrnou kališnickou linii Smiřického. Ve svých brilantních vývodech nezhodnocuje Jukl odkazy dvěma dalším katolickým domům v Praze, klášteru Sv. Kateřiny a Svatojiřskému konventu, pro hrdinu řečené knihy ostatně málo podstatné. Po mém soudu naznačují tyto odkazy nejspíš existenci blíže neznámých ženských členek rodu, snad sester či tet Smiřického.

⁶⁰ Helfenburk u Úštěku byl součástí roudnického panství, kterého se jako správce majetku smiřického nezletilých synů Václava a Jindřicha nepěkně zmocnil Zdeněk ze Šternberka, JUKL 2012, 192-194. Pan Šternberk přišel o hrad r. 1467 ve válce Poděbradově se Zelenohorskou jednotou. Hrad byl pak svěřen právě Kaplířovi, věrnému stoupenci krále Jiřího, jenž se však záhy dostal do zajetí, z něhož se v lednu 1471 vymanil vnučenou smlouvou, kde zároveň slíbil věrnost Matyášovi, AČ VIII, 20-22. Myšlenku na rukopisy inicioval nejspíš roudnický probošt Matěj Vrabec, který se tou dobou ukrýval na panství Házmburků a zemřel 11. září 1472 v Budyni nad Ohří. Pohřben byl na zdejší hradě, zádušní mše se sloužila ve farním kostele v levém rohu při oltáři P. Marie, viz XIX B 3, fol. 102.

⁶¹ AČ IX, 482, č. 620. Ves je roku 1421 vedena jako Roudnici odcizená Ondřejem Čapkem (AČ XXVIII, 674b).

⁶² Informace o pohusitském vývoji jsou značně limitované. Hlavním zdrojem zůstává *Necrologium Rudnicense*, uchovávané v pražské Národní knihovně jako součást rukopisu sign. XIX B 3. Nejmladším záznam v nekrologiu lze nalézt na fol. 78v: „*Obiit invictissimus rex Boemie et Ungarie rex Wladislaus 1516.*“ Nejsem si jist, zda je nezbytné předpokládat, že tento vpisek pochází z ruky nějakého roudnického kanovníka, k roku 1500 nepředpokládá existenci kanonie ani Jaroslav KADLEC 1994, 200.

⁶³ K Dražicově stavebním aktivitám alespoň orientačně: MENCL 1941; MENCLOVÁ 1972; PAPÍK 1972; DURDÍK 1995; RYKL 1995; VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997; KROUPA 2001; LÍBAL 2001; CIHLA/PANÁČEK 2006; BENEŠOVSKÁ 2010 a 2011; KLÍMA 2013 (za poskytnutí základních údajů o práci vděčím autorce). Údaje o architektuře kláštera přidržují se výkladu Líbalova (LÍBAL 2001, 431-432). Pro půdorys viz MATĚJKA 1898 (kde ilustrativně též dokumentovány stavební fáze ambitu) či PIFFL 1940.

doprovázených na každé straně téměř čtvercovými poli lodí bočních. Z jihu přiléhá k hmotě presbytáře sakristie s knihovnou v patře. Sakristie o dvou bezmála čtvercových polích a pětibokém závěru, v němž najdeme svorníky s Dražicovým rodovým erbem, náleží také této etapě, kterou od té další odděluje požár. V druhé etapě tak vznikla východní část ambitu s kapitulní síní.⁶⁴ O východním rameni křížové chodby přitom Dobroslav Líbal napsal, že „je nejbizarnějším projevem gotiky ve střední Evropě. Okenní otvory rozvrhuje trojice sloupků s půlkruhovými obloučky, jež nesou plně vyzděnou výplň rámovanou vnějším lomeným obloukem. Řešení oken je zcela antigotické a opakuje uspořádání románských chodeb jihofrancouzských.“ Jižní a západní rameno ambitu náleží již třetí stavební etapě, po roce 1350. Rameno přiléhající ke kostelu se nedochovalo.

Kostel byl po dalším požáru v roce 1676 zahalen v první polovině 18. století do hávu barokní gotiky při zachování většiny středověké hmoty,⁶⁵ dnes slouží jako městský farní kostel.

Při požárech zanikla i většina středověkých děl uměleckořemeslných (máme zprávy například o vitraillích), nejstarší památkou tohoto druhu v kostele je cínová křtitelnice z roku 1448 od Tomáše Konváře z Prahy, kterou zaznamenává již literatura konce 19. století,⁶⁶ ale jejíž původní roudnické určení není nezbytné.⁶⁷ Zvláštní skupinu uměleckého řemesla tvoří vazby knih. Většina roudnických vazeb druhé třetiny 14. století má jednotný charakter, což mohlo by ukazovat na spolupráci kanovníků se zavedenou knihvazačskou dílnou, na drahou stranu je ovšem třeba mít na paměti, že se jedná o jeden z nejprostších typů vazeb. Ty sestávají většinou z dvojice prkének potažených kůží, někdy s lemující okrajovou lištou, i zdvojenou, a ondřejským křížem na středu. V ideálním případě jsou knihy vybaveny kováním (čtveřice nárožnic a středová pukla na každé straně desky) a doplněny dvojicí řemínků, které se zasouvají do trnů na přední straně desky. Kování mívá tvar stylizovaných lilií (u nárožnic), někdy kol s rotujícími plamínky (u středové pukly), jindy prostých kulových vrchlíků (u obou druhů). Kování je však nejčastěji z větší části ztrháno a řemínky utrženy. Charakteristickým znakem knih roudnické knihovny je úprava horní poloviny přední desky, která, opět v ideálním případě, vypadá následovně: nejvýše přibližně uprostřed bývá slídová destička, kryjící papírek či pergamen s titulem svazku. Níže bývá velký štítek s červenou signaturou z 15. století (? - velké písmeno a římská číslice), poblíž pak štítek novější s černou signaturou (přelom 16. a 17. století či starší? – velké kurzivní písmeno a římská číslice).

Otázka po původní provenienci odpadá přirozeně v souvislosti s nástěnnými malbami. Ze starší časové vrstvy zmiňme především malbu ve východním rameni

⁶⁴ LÍBAL 2001, 432 a 440, všímá si afinity architektonického jazyka mezi kapitulní síní sázavského kláštera a druhou etapou roudnické výstavby. Citace v textu ze strany 432.

⁶⁵ Pro značný archivářský přínos zde přes dílčí nedostatky nutno zmínit ZENTNER 2009.

⁶⁶ MATĚJKA 1898, 177-178.

⁶⁷ Pokud byla křtitelnice i původně určena do Roudnice, jen by to demonstrovalo poměrně optimistické vyhlídky kanonie po husitských válkách. Jinou pozdně středověkou památku představuje Pašijovův oltář Hanse Hesseho z r. 1522, který do Roudnice doputoval nejspíš ze Saska, viz HESSE 2010. K novějším dílům v Roudnici orientačně POCHE 1980, 241-246.

ambitu, které věnoval důkladnou studii Jan Royt.⁶⁸ Jedná se o Krista, ukřižovaného na vinném keři (*arbor vitae*). Keř sestává ze sedmi párů prohnutých větví, ozdobených vinnými listy. V čele postav pod Kristovou pravíci je Longinus, za kterým stojí tři Marie, řadu stojících postav uzavírá svatý biskup (Augustin ?). Za biskupem jsou dva klečící kanovníci. Pod Kristovou levicí stojí Jan Evangelista s odvrácenou hlavou, za ním Jan Křtitel s medailonem Beránka. Skupinu uzavírá setník s pravíci ukazující na Krista,⁶⁹ za skupinou opět klečí dva kanovníci, přičemž poslední nasazuje si biret a hledí na diváka. Obě skupiny doplňuje pás starozákonních králů a proroků v podnoží, pod Longinem s klečící Máří Magdalenou, objímající kříž. Ikonograficky mimořádná malba, jedna z prvních svého druhu mimo domovskou Itálii, čerpá ze spisu *Lignum vitae dicitur sv. Bonaventury*. Malba bývá dávána do souvislosti s malbami v Holubicích, bylo však upozorněno také na rozdíly, jež dle některých badatelů obě malby rozdělují.⁷⁰

Malbu v knihovně jsme již zmínili v kapitole o literatuře v souvislosti se studií Karla Stejskala,⁷¹ znovu se k ní vrátili Jan Royt a Zuzana Všetečková, aby podtrhli ikonografické pozoruhodnosti malby.⁷² Na malbě vystupuje ze středu obrazu skupina řeholníků, dostávající od sv. Augustina v levé části malby Reguli, zatímco protější stranu malby zaplňuje sv. Jeroným se lvem. Za zády Augustinovými je police s knihami a miska, z níž pije myš, dle Roytova výkladu symbol negativního ohrožení knihovny a potažmo vědění vůbec, *mus diabolica*.

Mimoto se však s Roudnicí pojí také obrazy deskové. Zdá se, že nejstarším deskovým obrazem v péči roudnických augustiniánů byla nedochovaná ikona, o níž se věřilo, že jejím autorem je sám evangelista Lukáš, což je ovšem pro byzantská díla v západokřesťanském prostoru obvyklý topos. O obraze máme zprávu na zadní straně desky Madony březnické z r. 1396, která má být kopií tohoto obrazu.⁷³ Nejstarší dochovaná deska, tzv. Predela roudnická, bývá dnes vnímána jako fragment relikviáře a se svou datací kolem r. 1340 jeví se jako nejméně komplikovaná, byť i poněkud starší datace by snad nemusela být vyloučená.⁷⁴ Původní provenience další památky, Madony z Roudnice, je nejistá a nelze

⁶⁸ ROYT 1985. Malba v sousedním poli ambitu, snad s Korunováním P. Marie, není dochována a zpráva o ní pochází jen z literatury. Soudobá Trůnící madona v sakristii je dochována jen ve fragmentu, který dává spíše než výpověď prostor interpretační fantazii.

⁶⁹ K motivu setníka srovnej HLAVÁČKOVÁ 1987.

⁷⁰ Rozdílů ve výstavbě prostoru všimá si Vlasta Dvořáková, In: DVOŘÁKOVÁ/KRÁSA/MERHAUTOVÁ/STEJSKAL 1964, 38-39. Katalog VŠETEČKOVÁ/HLAVÁČKOVÁ/KROUPOVÁ/KROUPA/STRÁNSKÁ 2011, 93-99, tuto spojitost zcela marginalizuje s tím, že roudnické malby jsou starší. Ty holubické pak jsou datovány do rozmezí 1343-1351.

⁷¹ STEJSKAL 1960, v souvislosti se zátiším, v mladší literatuře již interpretovaným významově, PEŠINA 1960.

⁷² VŠETEČKOVÁ/ROYT 1987.

⁷³ „*Hec imago gloriæ virginis Mariæ depicta est procurante serenissimo principe et domino, domino Wenceslao, Romanorum et Bohemiarum illustrissimo rege, ad similitudinem imaginis quem habetur in Rudnicz quam S. Lucas propria manu depinxit. Anno domini MCCCLXXX sexto.*“ Viz BARTLOVÁ 2007.

⁷⁴ Naposledy Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Misál z Dražic. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 518 a JIRKOVÁ 2014, 38, 78.

vyložit, že by biskupská rezidence mohla být lepší alternativou.⁷⁵ Pakliže bychom snad i připustili, že deska může pocházet z roudnického konventu, pak podle již zmíněné teze Pavla Soukupa,⁷⁶ aplikujeme-li na malířství, musíme připomenout, že výskyt desek Mistra Třeboňského oltáře v domech augustiniánů-kanovníků není než takřka náhodný souběh popularity řádu, jehož podpora nemusela postrádat prvky sociální prestiže, s aktuálním vkusem nejvyšších společenských vrstev, jinak řečeno oba fenomény, vyrůstající ze stejného dobového klimatu, mohou mít leccos společného, avšak mezi jedním a druhým nemusí být žádná přímá příčinná souvislost. Jestliže Roudnická madona má poněkud nejistý původ, pak u Roudnického oltáře pohybuje se na zcela vratké půdě. Roudnický oltář byl sice v 19. století nalezen přímo v prostorách proboštského kostela, u tonzurovaného klerika pod pláštěm Kristovým zaráží ovšem absence běžně zobrazované almuce. Datován býval nejčastěji do pozdního období vlády Václava IV., což nakonec podtrhl svou analýzou i Jan Klípa.⁷⁷

Domnívám se, že v souvislosti s roudnickou kanonií bývá neprávem opomíjený Votivní obraz Jana Očka z Vlašimi. Deska byla do kostela přenesena poté, co byla roku 1776 nalezena na půdě někdejšího biskupského hradu, tehdy ovšem již dávno zámku ve šlechtickém držení. Obecně se soudí, že pochází snad z kaple sv. Víta, Václava, Vojtěcha a Zikmunda, kterou r. 1371 vysvětil Očko na svém roudnickém sídle.⁷⁸ Uvedený závěr však není po konzultaci nekrologia nezbytný. Jako vůbec jediný arcibiskup věnoval totiž Očko průkazně do roudnického kostela malované desky, a to hned dvě.⁷⁹ Není snad možné spatřovat ve Votivní desce jednu z právě jmenovaných, či dokonce obě, pokud bychom připustili, že dvouetážová kompozice vedla pisatele k zápisu o dvou deskách? Soudím, že takový předpoklad je

⁷⁵ Viz naposledy MB [i. e. Milena BARTLOVÁ]: Mistr Třeboňského oltáře: Madona roudnická. In: HORNÍČKOVÁ / ŠRONĚK 2010, 58-59, kat. č. III/6; ROYT 2013, zvl. 154-161.

⁷⁶ SOUKUP 2011 (viz přehled literatury výše), 25-43.

⁷⁷ MATĚJČEK 1950, 128-131, č. kat. 208-212; Jaroslav PEŠINA: Trojdílný oltář s obrazem smrti P. Marie uprostřed, in: PEŠINA 1970, 238, kat. č. 331; JW [?]: Smrt P. Marie – centrální část oltáře z Wieloski, in: NIEDZIELENKO / VLNAS 2006, 73-74, kat. č. I.2.46. Datace vždy kolem 1410. Naposledy se do obhajoby tradiční datace pustil Jan Klípa, který zároveň akcentoval možnost vzniku díla v Praze, viz KLÍPA/POKORNÝ/SANYOVÁ 2010, 189-226. Důkaz o závislosti Votivní desky ze St. Lambrecht na českém vzoru přesvědčivě doložil oprávnění datovat Roudnický triptych do doby před r. 1420, viz KLÍPA/POKORNÝ 2012, 140-145. Tím byla pro dané dílo ukončena diskuze zahájená knihou BARTLOVÁ 2001, 184-190. V souvislosti se snahou o ukotvení díla v prostoru a čase prostřednictvím odhalených kryptoportrétů je poučné si všimnout, že PIFFL 1940, datoval desky do poloviny 14. století a pod pláštěm Madony Ochránitelky nalézal Karla IV. a Jana IV. z Dražic.

⁷⁸ MATĚJČEK 1950, 81-83, č. kat. 156 (datováno do 70. let); Jaroslav PEŠINA: Votivní obraz pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimě, in: PEŠINA 1970, 221-222, kat. č. 304 (dat. před 1371); Jiří FAJT: Votivní obraz Jana Očka z Vlašimi, In: Jiří FAJT / DRAKE BOEHM 2006, s. 126-128, č. 33 (dat. před 1371); ROYT 2005.

⁷⁹ Fol. 68r: „Anno domini CCCLXXX mensis february die XIII ... Reverendissimus in christo pater et dominus dominus Johannes, primo olomucensis episcopus, archiepiscopus Pragensis secundus... Anno aetatis sue LXXXVIII ... obiit. In domino pro cuius anima legate sunt due tabule ymaginum de opere artificioso pro L sex. gross.“ V daném kontextu přirozeně nelze vyloučit, že oním druhým obrazem má být Madona roudnická, osobně to však považuji za méně pravděpodobné. Východiskem by naopak mohla být tzv. Roudnická madona v Krakově, viz KOŘÁN / JAKUBOWSKI 1976, 218-242. Při posledním restaurování byla na ní totiž odhaleno neúplné datování 136..., jež v souvislosti s přijatelnou legendou o jejím českém původu klade ji do doby episkopátu Jana Očka, viz KOŘÁN 1992, 320, pozn. 10.

přínejmenším stejně jistý, jako dosavadní víra v lokaci do biskupské kaple. Navíc, myslel-li arcibiskup na spásu své duše, což jistě není u votivních děl přehnaný úsudek, bylo by od něj prozíravější umístit obraz do prostoru s mnohem aktivnějším liturgickým provozem, než jakým mohla oplývat pro vytiženost úřadu nepochybně jen příležitostně využívaná kaple. Tím je ovšem zpochybněna i dosavadní opora v datování, daná rokem vysvěcení kaple. Dataci obrazu tak určují mezní data 1365, kdy Karel IV. přivezl ostatky burgundského krále Zikmunda do Prahy, jenž na obraze císaře patronuje, a 1378, kdy císař zemřel a Jan Očko opustil pražský arcibiskupský stolec. Je jistě plně oprávněné odvozovat styl desky od stylu Theodorikova, jemuž se nápadně blíží tělesnou modelací i obličejovou typikou,⁸⁰ avšak to samo o sobě není dostatečným argumentem pro dataci do druhé poloviny 60. let. Jednak by jistě bylo unáhlené tvrdit, že vyučenci 60. let přestali s příchodem nového desetiletí tvořit, zvláště víme-li, že např. v knižní malbě jsou ozvuky měkkého stylu patrné ještě v některých konzervativních dílnách předhusitských. Dále je-li zřejmé, že Mistr Třeboňského oltáře navazuje na mistra Theodorika, pak by Votivní deska mohla být při jejím datování do sedmdesátých let užitečným dokladem kontinuity malířského vývoje, pro kterou svědčí i štihlejší tělesný kanón, cizorodý robustním světcům kaple sv. Kříže. Navíc je známo, že se při těžké nemoci císařově vydala r. 1371 Alžběta Pomořanská pěšky z Karlštejna do Prahy, kde se za císařovo uzdravení modlila a četnými dary uctila sv. Zikmunda,⁸¹ a lze tedy navrhnout, že by zobrazení Zikmundovo mohlo být reakcí na vyslyšení císařovniných modliteb. Avšak taková přímá vazba není pro přítomnost světce nezbytná. Pakliže Karel IV. donesl Zikmundovy relikvie do Prahy, jistě si dal záležet na propagaci jeho kultu, ostatně syn, pojmenovaný právě Zikmund, se narodil již roku 1368. Oba póly třináctiletého rozmezí si podržují svou platnost, přesto, zdá se mi, jsou sedmdesátá léta mnohem lepší alternativou, především z hlediska stylového. Přitom jako nejlepší jeví se mi jejich druhá polovina.⁸² Úvaha nad uměleckými díly v Roudnici není vlastně než drobnou odbočkou na hlavní trase, odbočkou, již vyprovokovalo potýkání s nekrologiem v rukopise NK XIX B 3. Středem našeho zájmu však stále zůstávají iluminované rukopisy.

⁸⁰ FAJT 1997, 331.

⁸¹ FRB IV, 543-544.

⁸² V tomto kontextu sluší se ocitovat studii ROYT 2005, 262: „Kaple byla svěcena (...) v roce 1371 a toto datum lze považovat za přibližnou spodní hranici vzniku obrazu (...), což je ovšem stěží možné z výtvarného hlediska. Neboť zejména s přihlédnutím k redukci obrazového prostoru a potlačení tělesnosti postav lze spíše uvažovat o datování kolem roku 1375.“ Ve své mladší publikaci sice stejný autor tuto dataci již neuvádí a vrací se bez bližšího zdůvodnění ke konzervativnějšímu datování (viz ROYT 2013, 66 s datací před 1371 a 67 a 156 s datací před 1373), avšak přesvědčivost předchozí argumentace dovoluje brát názor v Kavkově sborníku za rozhodující.

3. VÝPOVĚĎ POZAPOMENUTÉHO PRAMENE

3.1) Edice třeboňského fragmentu roudnického nekrologia (SOA Třeboň, fond Velkostatek Třeboň, registratura IA 3K β 28e)

[Fol. 4ra]⁸³

[směs různých poznámek k obsahu, písmem 18. a 19. století, fragment považován za třeboňský]

Netýká se třeb. kláštera! / Roudnice? [tužkou, novodobý záznam, po r. 1945] *ano*
[tužkou, novodobý záznam, připsaný za otazník, menším písmem]

[Fol. 4rb]

1457 [tužkou, novodobý záznam]

*Anno domini M CCCC LVII° obiit Mauritius plebanus de Wrbna prope Lunam⁸⁴ qui legavit huic monasterio XXV sexagenas XX grossoos et librum rationale divinatorum et aliud volumen pro predicatoribus et quam plures sexternos in quibus continentur multi sermones sanctorum doctorum et omelie. Huius anniversarius est feria tertia in diebus rogationem.*⁸⁵

Anno eodem ut super Sabbatho ante Augustini⁸⁶ domina Katharina k[nedokončeno] obtulit pro remedio suorum peccanum et suorum filiorum et filiarum quinquaginta quinque florenorum et antea XXVIII.

*Anno domini M CCCC LVIII° obiit domina Symka contoralis domini Johannis de Smyrcicz feria quarta ante festum sancte Appollonie et hic (est) sepulta ante altarem sancte Mariae Magdaleneae.*⁸⁷

*Anno domini M^o CCCC LVIII pons Rudnicensis est ruptus sabatho ante dominicam Letare et ipsa dominica erat festum sancti Gregorii.*⁸⁸

*Item eodem anno Waczlawa de Hracholusk legavit III sexagenas pro ecclesia.*⁸⁹

⁸³ Foliace odpovídá číslování v rámci konvolutu různě starých listin, vážících se k třeboňskému klášteru, z nichž dvě jsou staršího data – listina z roku 1392 (fol. 2) a česky psaný dokument z roku 1417 (fol. 3).

⁸⁴ Vrbno u Loun.

⁸⁵ Křížové dny, tj. pondělí až středa po 5. neděli velikonoční, po kterých následuje čtvrtek Nanebevstoupení Páně, připadly r. 1457 na 23. - 25. května, Mořic tedy zemřel 24. 5. BLÁHOVÁ 2001, 558-559.

⁸⁶ 27. srpna 1457, na svátek sv. Rufa.

⁸⁷ Markéta z Michalovic, manželka někdy Jana Smiřického, zemřela tedy ve středu 8. února. R. 1458 připadl den sv. Apoleny (9. února) na čtvrtek, viz BLÁHOVÁ 2001, 529.

⁸⁸ K zhroutení mostu došlo tedy v sobotu 11. března. Poškození mostu však nemohlo být zcela destruktivní, neb jsou o něm zprávy ještě ze 17. století. Definitivně byl zničen švédskými vojsky r. 1634, viz CIHLA/PANÁČEK 2006.

⁸⁹ Viz níže záznam k 10. srpnu 1461.

Item eodem anno Sabbatho ante Pentacostem obiit Dorothea dicta Zydowa que legavit unam quartam agri quem vendidimus ipsius marito pro VII^h sexagenam et brasea.⁹⁰

Item eodem anno Sabbatho ante Penthe/costen obiit Erasmus Slotecz cum coniuge sua Martha fame (?) trucidata, pro hiis legate sunt VIII sexagene grossorum⁹¹ Martha liberata (?) post captivitatem altera die mortua est hoc est feria sexta ante Trinitatis.⁹²

Item eodem anno obiit dominus Johannes [dictus?] Mnissek, plebanus de Lybiechowicz qui legavit huic monasterio duo volumina, unum Proprietates rerum, alterum in magno volumine super ewangelia partem estivalem et cum hoc ultra viginti florenos. Obiit feria quarta ante Viti.⁹³

[4va]

Item eodem anno obiit Martinus di Przewalk pro cuius anima legatus est calix argenteus. Dies anniversarius ipsius Marie Nivis.⁹⁴

Anno domini M^o CCCC LIX obiit Marcus merzycznik post festum Epyphanie pro cuius anima legata est una sexagena grossorum.

Item eodem anno Janussie relicta Vachkonis de Zydowitz legavit pro se et suo avo et filia XII florenos.⁹⁵

Item eodem anno sabbatho ante Letare obiit Dorothea candelatrix pro cuius anima data sunt X sexagene una pluma (??) duo lintheamina, unus crassinus (??).⁹⁶

⁹⁰ Přeškrtnutí poslední jednotky u římské číslice znamená její poloviční hodnotu, od Doroty tedy konvent dostal 7,5 kopy. Její úmrtí je zaznamenáno k 20. květnu 1458.

⁹¹ Na konci řádku opět značka pro polovinu, nejspíše tedy zapsána má být suma 7,5 kopy.

⁹² Tento i následující záznam přečetl Michal Dragoun, mně byl pro poškození listu vlhkostí v podstatě nečitelný.

⁹³ Středa 14. června 1458.

⁹⁴ Tj. P, Marie Sněžné, 5. srpna. NK XIX B 3, fol. 96v: „*Item Martinus de Prziestablk, qui dedit calicem argentem.*“ Pražské nekrologium zaznamenává Martinovo výročí k 29. červenci (sv. Panthaleona, *Panthaleonis martyris*), avšak jde nejspíš o chybný přepis.

⁹⁵ Viz níže druhý záznam z roku 1461.

⁹⁶ 3. března 1459, na svátek sv. Kunhuty, viz BLÁHOVÁ 2001, 513. Odkázány byla tedy nejspíše peřina (*pluma, recte plumen ?*), ubrusy či prostěradla (*lintheamina*) a snad kožich či kůží podšitá látka, jak navrhl při svém čtení tohoto místa hypoteticky Michal Dragoun. Domníval jsem se chvíli, že by svíčkářka snad odkázala v lidovém léčitelství ceněný keř či strom krušinu (lat. *Frangula*), jež je však už i u Klareta znám ve femininím tvaru (viz FLAJŠHANS, 1926, pars V, cap. 2, v. 671). I vzhledem ke kontextu je to ovšem značně nepravděpodobné.

*Item eodem anno feria secunda post xi milia virginum obiit Hanusko sartor qui legavit II sexagenas.*⁹⁷

Anno domini M^o CCCC LX

*Item obiit Margaretha, que morabatur in nostra hospitali multum annis, feria tertia ante Penthecostem et sepulta est Praga in Lacu quae legavit aliquot volumina et servivit huic ecclesiae linam preparando consumendo (?) eiam pecuniis subveniendo et alia beneficia impendendo cuiis anima requiescat in pace.*⁹⁸

*Item in vigiliam Penthecostem obiit Margaretha Zateczka que legavit quinque sexagenas.*⁹⁹

*Item in die Penthecostem obiit domina ~~Margaretha~~ Katherina de Verkowicz que legavit V sexagenas.*¹⁰⁰

*Item dominica prima in adventu Domini obiit Johannes pistor dictus Pyprnosek qui multa bona in prompta pecuniis exhibuit huic monasterio qui etiam erexit altare sancti Nicolai cum ymaginibus sculptis.*¹⁰¹

Item ~~feria sexta in adventum~~ (??) Lucie¹⁰² obiit egregius doctor Wenceslaus de Krumlow administrator ecclesie episcopatus Pragensis decanus ecclesiae Pragensis ac auditor sacri palatii domini apostolici vir totus catholicus ymo maleus hereticorum vir illuminatus et doctus in omnium morum honestate decorus.

[5rb]

M CCCC LXI

⁹⁷ NK XIX B 3, fol. 108v: „*Item obiit Hanussek sartor pro quo date sunt due sexagenas.*“ Pražské nekrologium posouvá aniversarium ke svátku sv. Šimona a Judy, na 28. října, což je nejspíš chyba zapisovatele vzniklá přehlednutím. R. 1459 slavil se svátek Jedenácti tisíc panen (21. října) v neděli, mělo tedy smysl uvést, že krejčí zemřel v pondělí po tomto svátku (*feria secunda post*), tj. na svátek sv. Korduly (22. října).

⁹⁸ 27. května 1460, viz BLÁHOVÁ 2001, 551. NK XIX B 3, 89v (k 2. červnu): „*Item obiit Martha de hospitali, qui plura bona fecit monasterio.*“

⁹⁹ NK XIX B 3, 89v (k 2. červnu): „*Item margaretha žateczka dedit X (?) sexagenas.*“

¹⁰⁰ 1. června 1460, viz BLÁHOVÁ 2001, 550.

¹⁰¹ NK XIX B 3, fol. 67r, 3. ledna: „*Hic eiam agitur memoriam Wenceslai patris et Marethe matris Iohannis pistoris civis Rudnicensis, nec non conthoralium ipsius Niethe et Ursule, pro quibus prefatus Iohannes et pro se ac pueris suis legavit pro restauracione monasterii centum et XIII sexagenas successive, et erexit altare in ecclesia sub titulo sancti Nicolai et aliorum confessorum neque quo fratres praesentes et futurum singulis dent.*“ Dále NK XIX B 3, fol. 113r, 30. listopadu (v souladu s datací třeboňskou): „*Item obiit Iohannes dictus Pyprnossek civis Rudnicensis qui pluram bona fecit monasterio.*“

¹⁰² Nad tím také menšími písmeny, ale stejnou rukou *in die Lucie* (13. prosince). Čtení *in adventu* je dle Michala Dragouna unáhlené, zde jej ponechávám jen pro nedostatek jiné alternativy.

~~Anno domini ut supra obiit~~ dominus Matheus Beran in die corporis Christi qui multis annis fuit in exilio et ibi summam pecuniae quam acquisivit donavit huic monasterio pro remedio animae suae ac parentum et amicorum suorum.¹⁰³

Item eodem die obiit Janusse quae legavit XII florinorum ut supra notatum est.¹⁰⁴

Item eodem anno in die sancti Viti obiit Martinus piscator qui legavit I sexagenam grossorum.¹⁰⁵

Item obiit Waczlawa de Hracholusk in die sancti Laurentii quae legavit III sexagenas.¹⁰⁶

Item obiit Ludmilla uxor Rzehonis civissa feria quinta ante Assumptionis beate Marie virginis que legavit X sexagenas grossorum pro anima sua.¹⁰⁷

Item obiit Paulus Chytry sabbatho in Decolatione sancti Iohannis qui legavit V sexagenas pro remedio anime sue.¹⁰⁸

Item eodem die obiit Mathias pellifex cuius anima requiescat in pace.

Item in die Crispini et Crispiniani obiit Jana Lisskowa qua legavit X sexagenam grossorum pro remedio animae suae.¹⁰⁹

¹⁰³ NK XIX B 3, fol. 89r: „Item anno domini M^o CCCC LXI° obiit frater Matheus senior dictus Beran, presbyter huius domus.“ Pražské nekrologium uvádí výročí Beranovy smrti na svátek sv. Felixe, biskupa a vyznavače (30. května), který by tak musel r. 1461 připadnout na čtvrtek po Nejsv. Trojici (svátek Božího Těla). K tomu však roku 1461 nedošlo, svátek Božího Těla byl slaven 4. června (na svátek sv. Quirina, biskupa města Siscia, tedy dnešního chorvatského Sisaku). Viz BLÁHOVÁ 2001, 534-535.

¹⁰⁴ Viz záznam k roku 1459.

¹⁰⁵ 15. června 1461.

¹⁰⁶ 10. srpna 1461.

¹⁰⁷ NK XIX B 3, fol. 98v, 12. srpna (na den sv. Kláry, kterou ale pražské nekrologium neuvádí): „Item Ludmila coniux Rzehonis civis Rudniczensis, qui legavit decem sexagenam.“ R. 1461 připadl svátek Nanebevzetí P. Marie (15. 8.) na sobotu, Ludmila tedy měla dle třeboňského nekrologia zemřít 13. 8., na svátek sv. Hipollyta.

¹⁰⁸ NK XIX B 3, fol. 101r: „Item obiit Chytri Pawolik civis Rudniczensis, qui legavit V sexagenas. Item obiit Katherina conthoralis ipsius que dedit X sexagenas.“ Pražské nekrologium zaznamenává skon Pavla Chytrého k 1. říjnu na svátek sv. Jiljí, ač ten dle třeboňského nekrologia zemřel již o dva dny dřív. Hodnověrnost třeboňského údaje stvrzuje skutečnost, že r. 1461 připadl svátek Stětí Jana Křtitele skutečně na sobotu.

¹⁰⁹ Dle Michala Dragouna zde došlo k několikerým opravám. Na první pohled se zdá, že suma je XXI. Avšak druhé X je podtečkové, a tedy zrušené. Nad tím byla zapsána suma VII, i to však bylo zamazáno. V NK XIX B 3, fol. 76r, 1. března, čteme: „Item obiit lana Liskowa que legavit decem sexagena grossorum.“ Je zajímavé, k jak velkému posunu došlo při přepisu do pražského nekrologia (v Třeboni 25. října).

M CCCC LXII°

*Item post festum Epyphaniae tertia die obiit Dorothea vidua qua legavit II sexagenam grossorum pro remedio anime suae.*¹¹⁰

*Item obiit Jacobus dictus Drbal vinitor noster et frater meus feria quarta post festum Juliane virginis.*¹¹¹

*Item obiit Johannes artifex dominica ante Kathedram Petri qui legavit II sexagenas pro pixide in quo sacramentum defertur ad infirmos.*¹¹²

*Anno Domini M^oCCCCCLXIII^o feria sexta in vigilia Visitacionis obiit generosus baro dominus Sbinko cuius anima requiescat in pace. Amen.*¹¹³

[Fol. 5va]

*Anno Domini M^oCCCCCLXIII^o feria sexta post festum omnium sanctorum Petrus Buryzk obtulit III sexagenam grossorum pro se et pro sua conthorali [katherina]¹¹⁴ ~~sua~~ ac filiabus suis.*¹¹⁵

*Item eodem anno feria sexta in octava beati Martini obiit Wenceslaus dictus Kladywo qui vitavit magnam fenestram in corpore ecclesiae et alia quam plura exhibuit pro remedio animae suae.*¹¹⁶

Anno Domini M^o CCCC LXVIII°

*Item eodem anno obiit Margaretha Dyeczkowa quae legavit calicem argenteum et pecuniam pro remedio animae suae et Petri mariti sui. Obitus sui feria tertia post festum Pasche.*¹¹⁷

¹¹⁰ Třetí den po svátku Zjevení byla neděle 9. ledna 1462.

¹¹¹ Tj. ve středu 17. února 1462. Svátek Juliany panny připadl na úterý 16. února.

¹¹² 21. 2. 1462. Smyslem odkazu byla tedy tzv. custodie.

¹¹³ V pátek 1. července 1463. Míňen Zbyněk Zajíc z Házmburka, pán na Budyni a Házmburku, synovec někdejšího pražského arcibiskupa, opora císaře Zikmunda a mezi lety 1458-1463 nejvyšší sudí. Viz k tomu např. SEDLÁČEK 1936, 18.

¹¹⁴ S údajem koresponduje pátek 4. listopadu. Jméno Kateřinino je vepsáno na okraj sloupce.

¹¹⁵ Zdejší záznam o donaci doplňuje NK XIX B 3, fol. 80v (zapsáno k 27. březnu): *Item obiit Petrus dictus Burzik civis Rudnicensis et Katherina conthoralis ipsius et Katherina et Elska filie eius, pro quibus date sunt septem sexagenam grossorum.*“

¹¹⁶ V třeboňském fragmentu se tedy úmrtí Václava pojí s 18. listopadem, v pražském rukopise NK XIX B 3 však zmínku o něm nachází již k 8. listopadu na fol. 110r: „*Item obiit Wenceslaus civis Rudnicensis, dictus Kladywo, qui vivens maiorem fenestram in corpore ecclesie suis vitavit impendiis post cuius obitum Katherina conthoralis ipsius pro anima eius et pro se plura bona obtulit monasterio.*“

¹¹⁷ NK XIX B 3, fol. 85r, na svátek sv. Stanislava (8. května): „*Item obiit Petrus dictus Dieczka et Margareta conthoralis.*“ R. 1464 však připadla Velikonoční neděle již na 1. dubna, třeboňské nekrologium tedy uvádí datum 3. dubna. Srovnej BLÁHOVÁ 2000, 527.

Item eodem anno obiit Anna Sudlycowa quae ad huic vivens legavit vineam quam venditdimus est pro octo sexagenas. Dies ipsius anniversarius (est) dominica post Palmas.¹¹⁸

Item eodem anno feria secunda post Trinitatis obiit strenuus miles Mathesko vir bonus et catholicus omnibus amabilis cuius anima requiescat in pace.¹¹⁹

Anno Domini M^o CCCC LXIII° dominica tertia post festum Trinitatis obiit dominus Matheus¹²⁰ frater huius monasterii, vir mitis et humilis omnibus amabilis cuius anima requiescat in pace.¹²¹

Item eodem anno obiit Johannes filius antiqui iudicis feria tertia ante octavam sancti Procopii, pro cuius anima legati sunt VIII floreni.¹²²

Item eodem anno obiit domina Anna de Berzkowicz conthoralis domini Matheskonis militis mulier bona et honesta, mater pauperum quae legavit XV sexagenas pro remedio anime sue. Obiit autem in die sancti Laurentii.¹²³

Item eodem anno feria tertia in Assumpcionis obiit Judex dictus Vak cuius anima requiescat in pace.¹²⁴

Disslaus

Item eodem anno feria secunda post festum Lamberti obiit Barbara dicta Verdunk que legavit IIIIor sexagenas pro remedio animae suae. Obiit in hospitali.¹²⁵

¹¹⁸ Nejspíš chybné čtení, jež postrádá logiku. Neděle po Květné neděli je Velikonoční, není tedy nutné na ni odkazovat opisem a v pořadí by musela být nadřazena předchozímu zápisu. Rukopis NK XIX B 3, fol. 103r, uvádí až na svátek Povýšení sv. Kříže (14. září): „*Item Allexius Sudliczie et Anna conthoralis pro quibus data est vinea et venditus (est) pro XIIIa sexagena.*“

¹¹⁹ Třeboňské nekrologium připomíná tedy rytířovu smrt k pondělí 26. května. V NK XIX B 3, fol. 89r, jej však najdeme až na svátek sv. Felixe, biskupa a vyznavače (30. května): „*Item obiit dominus Matesko miles, pro quo date sunt VII sexagenas. Item obiit domina Anna conthoralis eius, qua legavit XVas sexagenas.*“

¹²⁰ V rovině s tímto řádkem (*post... Matheus*) je tužkou v jinak prázdném sloupci b poznámka 1464.

¹²¹ 17. června 1464.

¹²² Úterý 10. července 1464.

¹²³ 10. srpna, viz též pozn. 119 výše.

¹²⁴ Svátek Nanebevzetí připadl na středu 15. srpna, k úmrtí došlo tedy v úterý 14. srpna 1464.

¹²⁵ Jedná se o sumu 4,5 kopy. Časové zařazení záznamu není prosto problémů. Roudnické nekrologium rukopisu XIX B 3 uvádí v souladu se zvyklostmi diecéze svátek sv. Lamberta k 17. září, jež připadlo r. 1464 na pondělí. Pondělí po svátku sv. Lamberta bylo by tedy až 24. září, kdy logičtější bylo by uvést svátek Početí sv. Jana Křtitele, navíc mezi tím byly již další významné svátky, sv. Matouše (v pátek 21. 10.) a sv. Mořice a druhů (22. 10.).

*Item eodem anno in die Symonis et Iude obiit generosus vir dominus Wenceslaus Smyrzyczky in castro Husska anima ipsius requiescat in pace.*¹²⁶

3.2) Edice třeboňského nekrologia – rozbor pramene

Třeboňský fragment roudnického nekrologia (SOA Třeboň, fond Velkostatek Třeboň, registratura IA 3K β 28e) je papírový dvoulist o rozměrech listu 30,7 x 21,2 cm, který byl v půli sešit nití, takže byl celek rozdělen do dvou sloupců. Vytváří tak psací plochu, kde líc prvního listu je rozdělen do dvou sloupců, při otočení na další stranu se píše na levé straně do *a* sloupce rubové strany prvního listu a na pravé straně do *b* sloupce lícové strany druhého listu. Závěr je tak tvořen opět dvěma sloupci, zde rubové strany druhého listu. Protože nekrologiu předcházejí tři jiné listy, je foliace dvoulistu 4-5. Skladbu sloupců lze tedy zapsat jako 4ra, 4rb, 4va, 5rb, 5va a 5vb. Sloupce 4ra a 5vb zůstaly prázdné, dnes jsou na nich novodobé vpisky z 18.-20. století. Původní text je psán vesměs poměrně dobře čitelnou kurzívou, nejspíše jednou písařskou rukou.

Filigrán ve tvaru volské hlavy, která má mezi rohy tyč s pětilístkem, jehož vrcholový lístek se protahuje do břevna kříže, je patrný ve vnějším sloupci druhého listu. Jeho výška je 126 mm.

Papír je poškozen vlhkostí, nejcitelněji ve sloupci 4rb.

Jako každý jedinečný historický pramen má i fragment roudnického nekrologia z třeboňského archívu svou nezastupitelnou hodnotu, sestávající z celé řady aspektů. Zmíním zde nyní alespoň některé z nich.

Nejpřirozenější rovinu představuje možnost komparace s údaji z nekrologia v rukopisu NK XIX B 3. Tak se dozvídáme záhy, že třeboňské nekrologium má řadu údajů, na které již v pražském rukopisu nezbyl prostor. Obsahuje několik postav, na které není v pražském nekrologiu vůbec pamatováno, a řadu jiných, jejichž údaj je v kodexu XIX B 3 stručnější či pomýlený. Jen v jediném případě je údaj z Prahy podrobnější, nežli je tomu v Třeboni, a to když je 3. ledna spolu s rodiči Václavem a Martou připomenut i syn Jan, movitý roudnický mlynář a klášterní dobrodinec, s celou svou rodinou. Ostatně, není snad náhodné, že podrobná zmínka o roudnickém mlynáři zaznívá vzápětí po chvále na bratra Jakuba, jenž ve funkci tajemníka a prokurátora roudnické kanonie sehrál po husitských válkách roli

¹²⁶ 27. října 1464. Historická literatura uvádí smrt Václavovu až k roku 1470, viz Rozbor.

bezmála druhého zakladatele a obnovitele kanonie.¹²⁷ V den svého úmrtí na sv. Ondřeje je pak mlynář Jan vzpomenut již jen stručně.¹²⁸

Většinu záznamů z papírového dvoulistu lze tedy vzápětí najít i na pergamenu, tam však se dostaly začasť již redukované. Tento poznatek implicitně obsahuje obecnější zvěst, přísně vzato, nijak šokující: přinejmenším v některých fázích předcházel zápisu do cenného kodexu sběr dat na mnohem levnější papír. Mnohé se tak mohlo – a zajisté se tak stávalo – zcela ztratit, případně to mohlo být zastíněno událostmi, které se v okamžiku zápisu do kodexu zdály podstatnější. Třeboňský fragment je tak důležitým svědectvím o procesu vzniku kodifikovaných nekrologových záznamů. Navíc, protože třeboňské údaje jsou velmi přesného data včetně roku, mohou napomoci v kombinaci s paleografickým rozbořem k zpřesnění relativní chronologie v objemem obsáhlejším a významem také zajisté substantnějším pražském rukopise, jenž je však na data skoupý. Takový úkol však přesahuje možnosti této stručné zprávy.

Jinou rovínu představují odkazy na hmotnou kulturu: knihy věnované Mořicem z Vrbna, liběchovským plebánem Janem, zvaným Mníšek, či Markétou, kalich věnovaný Martinem z Přestavlk, oltář sv. Mikuláše se sochami,¹²⁹ postavený na náklady mlynáře Jana a vitraje od Martina zv. Kladivo. Tyto záznamy obohacují o nová fakta či alespoň zpřesňují záznamy pražského nekrologia a na významu neztrácejí, třebaže jen v jednom případě je možno ztotožnit zápis s dochovaným dílem. Jak zjistil Michal Dragoun,¹³⁰ jedna kniha z daru kněze Jana je totožná se svazkem NK VII C 23, *De proprietatibus rerum XIX*. Záznamy mají ještě jeden, nikoli nepodstatný rozměr: nasvědčují tomu, že ještě na přelomu 50. a 60. let nebyla situace v kanonii nijak dramatická a nic nenasvědčovalo jejímu brzkému zániku, v němž sehrál svou roli nejspíše nedostatek nových adeptů řeholního života v bouřlivé atmosféře utrakvistických Čech. Zároveň lze jistě nikoli unáhleně soudit, že bylo-li nejširší obcí na klášter pamatováno v husitských Čechách, tak jeho

¹²⁷ NK XIX B 3, fol. 67r: „*Hic agitur memoria generalis omnium fratrum huius domus.*

Anno domini Mo CCCCo Lmo in octava sancti Iohannis ewangeliste obiit frater Iacobus presbyter, professus ac procurator huius domus, qui post desolacionem et exustionem monasterii et omnium officinarum, diligentissime laboravit in reformacione et restauracione tectorum ecclesie et reedificacione aliarum officinarum.

Hic eciam agitur memoria Wenceslai patris et Marethe matris Iohannis pistoris civis Rudnicensis, nec non conthoralium ipsius Nietha et Ursule, pro quibus prefatus Iohannes et pro se ac pueris suis legavit pro restauracione monasterii centum et XIII sexagenas successive, et erexit altare in ecclesia sub titulo sancti Nicolai et aliorum confessorum in quo fratres presentes et futuri singulis debent septimanis dum saltem id fieri potest legere unam missam defunctorum pro remedio animarum predictarum et aliorum benefactorum huius domus.“

¹²⁸ NK XIX B 3, fol. 113r: „*Item obiit Iohannes dictus Pyprnossek civis Rudnicensis qui plura bona fecit monasterio.*“ V souvislosti oltáře je třeba zmínit ještě dvě donace, také nejspíš pohusitské, které zaznamenává NK XIX B 3: a) Fol. 90v: „*Item obiit Wenceslaus dictus Herussek civis et iudex Rudnicensis, qui adhuc vivens comparavit solempnem tabulam cum ymaginibus pro XIII sexagenis et unum missale et alia duo pulchra volumina. Item tres filiae ipsius Justina, Striezka, Hester pro quibus date sunt VIII sexagene et tres culcitre sericee*“ c) Fol. 102r: „*Item obiit domina Katherina Johannis de Wlassym pro qua legatum ymago est s. Iohannis.*“

¹²⁹ Významný doplněk, neb podobu oltáře pražské nekrologium blíže nespecifikuje.

¹³⁰ DRAGOUN 2015.

situace do r. 1420 musela být skutečně mimořádná, což jistě promítlo se i do množství darů, těch knižních nevyjímaje.

Celkový obraz doplňují drobné zprávy ze života šlechty, které doplňují skoupou řeč pramenů o některá nová fakta. Tak dozvídáme se zvláště dvě drobnosti ze života rodiny Jana Smiřického ze Smiřic.

Jan Smiřický ze Smiřic se oženil kolem roku 1439 s Markétou z Michalovic, která mu povila dva syny, Václava a Jana. Dříve než se na staroměstském popravišti skončil r. 1453 Smiřického život, sepsal závěť, v níž svěřil své nedospělé syny do opatrování pana Zdeňka ze Šternberka a pana Jana z Rabštejna. Pan ze Šternberka se však ukázal jako nehodný správce, který se začal obohacovat na odkazu pana Smiřického a tak jej paní Markéta pohnala r. 1455 před soud.¹³¹ Šternberk se tedy raději r. 1456 dohodl s paní Markétou na odevzdání majetku, cenností i peněz,¹³² byť statky mezitím nabyté (panství Helfenburk a Roudnice) mu již zůstaly. Naposledy by se mělo jméno Markétino objevit v pramenech k roku 1460,¹³³ patřičné indicie jsem však nenalezl. V deskách dvorských objevuje se její jméno bez data mezi lety 1455 a 1460,¹³⁴ a k roku 1459 je ale dále jasně napsáno, že ona i Jan z Rabštejna již skonali.¹³⁵ Údaj třeboňského fragmentu, že paní Markéta zemřela 8. února 1458, je tedy víc než hodnověrný.

Hned r. 1460 však již nejméně Václav vystupuje aktivně na obranu rodinného majetku. R. 1460 postoupil Aleš Berka z Dubé Václavovi Jestřebí.¹³⁶ Houska asi již tehdy patřila bratru Jindřichovi. Lze najít nějaké indicie pro předpoklad, že by Václav zemřel již roku 1464, tedy o celých šest let dřív, než jak se v literatuře běžně uvádí?¹³⁷

Možnost Václavova skonu roku 1464 je v akordu s tragickým sledem událostí, o nichž máme jen nepřímou zprávu prostřednictvím majetkových sporů Václavových příbuzných z manželčiny strany. Ve svědectvích jedenácti březnických poddaných ve prospěch pana Jaroslava ze Svojšína, zapsaných 11. prosince 1488,¹³⁸ a záznamech k 6. dubnu 1486,¹³⁹ v němž dlouholetý služebník Anny ze Šternberka, matky Smiřicovy ženy Kateřiny ze Svojšína Václav z Benešova doplňuje některá významná fakta, je uvedeno, že pan Jaroslav s bratrem, případně spíše bratr Jan ze Svojšína, koupil matce své, paní Anně ze Šternberka, dům proti kostelu v Březnici, neboť ona již déle nechtěla přebývat ve Lnářích (jiné dokumenty ovšem dokládají, že za koupi domu byla dlužna sama paní Anna).¹⁴⁰ Dlouho však březnické pohostinnosti neužila. Její dcera, Kateřina ze Svojšína, onemocněla a v obavách

¹³¹ K osobě Jana Smiřického zvláště JUKL 2012, k osudům jeho majetku zvl. 190-197. K půhonu AČ III, s. 367, č. 304, AČ XIX, 539, RT I, 130-131, č. 72.

¹³² O dohodě píše naposledy BERAN 2010, 163, pozn. 348 s odkazem na dohodu z 10. srpna 1456 (SOA Třeboň, pracoviště Třeboň, fond Cizí rody I, ze Smiřic, inv. č. 173).

¹³³ Tak dovozují v rodokmenech BERAN 2010, 173, i JUKL 2012, 210.

¹³⁴ AČ XXXIX, 374. SEDLÁČEK 1936, 250, datuje údaj do r. 1457.

¹³⁵ Ibidem, s. 380, pozn. 27.

¹³⁶ AČ III, 569, č. 738.

¹³⁷ Viz rodokmeny, citované v pozn. 133. Podklady jsem nenalezl.

¹³⁸ AČ XIX, 238-240, č. 2466.

¹³⁹ AČ XXXVII.2, 1199-1204, č. 63.

¹⁴⁰ . Srov. WÁGNEROVÁ 2013, 19-21, 53-54.

před blízkou smrtí zavolala k sobě matku. Anna ze Šternberka spolu s další dcerou Anežkou odjela na Jestřebí, aby se o Kateřinu starala. Obě šlechtičny se však samy nakazily a všechny tři na Jestřebí také zemřely. Kdy přesně k těmto událostem došlo, zápisy neuvádí, avšak ještě 30. prosince 1464 byla Anna ze Šternberka v Březnici.¹⁴¹ Protože její tehdejší počínání má charakter vypořádávání dluhů, je možno předpokládat, že se tehdy prozíravě chystala na cestu, z níž, jak myslila, by se nemusela vrátit. Důvodem mohlo být povědomí, že i nemocná dcera Kateřina se předtím nakazila nemocí od někoho, kdo na ni již zemřel. Jak víme, došla Annina černá předtucha naplnění a v prosinci 1465 rozděluje Jiřík z Poděbrad statky dříve Anny ze Šternberka, nyní odúmrt', čtyřem výprosníkům, což zavdává podklad soudní při, jež nám zprostředkovává jinde nezachycené skutečnosti a jež bude ve prospěch Jaroslava ze Svojšína uzavřena až roku 1490.¹⁴²

O příčině skonu Václava ze Smiřic, který, budeme-li věřit údajům z třeboňského nekrologia, zesnul nejméně o více než dva měsíce dříve než jeho choť, prameny mlčí. Dlouhá prodleva mezi skonem obou manželů uvádí příčinnou závislost obou jevů v pochybnost, na druhou stranu ji však nelze ani zcela vyloučit. Minimálně o nakažlivosti Kateřinina neduhu svědčí skon její matky a sestry, ani zde však nevíme, po jak dlouhé době k němu došlo. Celý tento exkurz je tedy nutno uzavřít spíše negativně – jiné důkazy pro hodnověrnost přesně datovaného záznamu o smrti Václava ze Smiřic mi zatím nejsou známy, zde máme jen dohady.

V uvedeném šestiletém rozmezí zemřeli jen dva roudničtí kanovníci – Matouš Beran a bratr Matyáš. U Matouše víme o jeho spisovatelských aktivitách, ty však nekrologium nezmiňuje. Je pravda, že kompilační charakter Beranových knih, kde některé texty jsou prokazatelně jen prosté opisy cizích děl,¹⁴³ jeho autorský podíl značně relativizují, přesto by prizmatem dobového nazírání nepřestal být pro středověkého recipienta spisovatelem. Je ovšem mít na paměti, že jako spisovatel není přímočaře připomenut ani Petr Clarificator v NK XIX B 3,¹⁴⁴ proto z opomenutí nelze nic vyvozovat.

Bratr Matyáš mohl by být shodný s písařem Lipnické bible,¹⁴⁵ spojnice je ovšem natolik diskutabilní, že ji nelze brát jinak než jako velmi nejistou hypotézu.

Zbývá ještě dodat, že je v nekrologiu nepřímo zmínka ještě o jednom kanovníkovi: zcela anonymní totiž nezůstal ani písař třeboňského nekrologia: v záznamu ke středě 17. února 1462 je zachyceno, že zemřel Jakub, zvaný Drbal, *vinitor noster et frater meus*. Přes propast věků k nám tedy z třeboňského archívu promlouvá roudnický kanovník, bratr vinaře Jakuba.

¹⁴¹ WÁGNEROVÁ 2013, 54.

¹⁴² AČ XXXVII.2, 1196-1197, č. 61. VELÍMSKÝ 2013, 147. WÁGNEROVÁ 2013, 19-20.

¹⁴³ DOLEŽALOVÁ 2008.

¹⁴⁴ K němu snad záznam na fol. 94v: „Item obiit honorabilis vir dominus Petrus prior huius domus conservator et zelator diligentissimus nostre religionis.“

¹⁴⁵ GÜNTHER 2011, 138-141, kat. č. 17.

4. ČESKÉ ILUMINOVANÉ RUKOPISY 14. A 15. STOLETÍ Z ROUDNICKÉ KLÁŠTERNÍ KNIHOVNY A DALŠÍCH AUGUSTINIÁNSKÝCH ŘEHOLNÍCH KANONIÍ

Osudy knihovny po zániku kanonie nejsou objasněny do všech detailů. Roku 1597 byla podstatná část knihovny z Roudnice přenesena roudnickým proboštem Janem Kyrchergerem z Kyrchpergu do Budyně nad Ohří, v 17. století bychom jí našli v pražském paláci Václava Adama Michny z Vacínova. Později byla majetkem rodiny Kolowrat-Krakovských, kteří ji měly uloženu na zámku v Březnici. Z březnického zámku putoval v 19. století konvolut do pražského Národního muzea, jehož rukopisné oddělení je dnes deponováno v Terezíně.¹⁴⁶ V následujícím stručném přehledu upozorním alespoň na několik aspektů, které by měly v nejpodstatnějších rysech shrnovat poznatky ze studia českých iluminovaných rukopisů lucemburské epochy z roudnické knihovny. Aby byl tento obraz co možná nejcelistvější, neomezím se na zadání disertační práce, ale v základních rysech načrtnu i dobu následnou. V tomto stručném přehledu se budu držet dvou kritérií: hlediska chronologického a hlediska vnitřního uspořádání. Tak v první části budu klást důraz na Misál Jana z Dražic (KNM XIII B 9), následně se v kontextu donátorských aktivit vysokých církevních hodnostářů zaměříme na Mikuláše z Prahy a rukopis XIII A 13 a dostaneme se tak do doby episkopátu Arnošta z Pardubic. Do starší fáze, pohybující se ještě někde na rozhraní episkopátu Janova a Arnoštova, vrátíme se zpět se skupinou kolem rukopisu XII A 15, tedy tzv. skupina kolem Samsonova sborníku. V následujícím přehledu si pak stručně představíme nejvýznamnější rukopisy, které lze datovat do episkopátu Jana z Jenštejna a jeho následovníků, tedy do éry dlouhého panování Václava IV. Nejdříve zůstaneme v Roudnici, posléze však jmenujeme i některé jiné domy augustiniánů kanovníků v Čechách.

4.1) Misál Jana IV. z Dražic (KNM XIII B 9)

Již Jan IV. z Dražic daroval kanonii prokazatelně několik iluminovaných rukopisů zahraniční proveniencí. Patří sem rukopis KNM XII A 11 (Durandi Rationale divinatorum officiorum) a KNM XV A 6 francouzského původu („Byblia fundatoris“),¹⁴⁷ bibli, která je klíčová pro teorii o vzniku biblického překladu v Roudnici, jak ji definoval Pavel Freitinger,¹⁴⁸ knih však mohlo být i víc.¹⁴⁹ I když jmenované rukopisy mají spíše řemeslný charakter – platí to zvláště o bibli, jež skutečně nepatří k vrcholům francouzské produkce druhé poloviny 13. století -, je

¹⁴⁶ Viz ZEMAN 1940; SVOBODOVÁ 2011; KAŠPAROVÁ 2012. Jen malá část fondu je dnes k nalezení jinde: Národní knihovna, Praha, Kapitulní knihovna pražské katedrály, Moravská zemská knihovna v Brně.

¹⁴⁷ Pro francouzské umění v českých sbírkách, s podrobným zhodnocením této bible, viz ČERNÝ 2006.

¹⁴⁸ FREITINGER 1980 a 1987, polemicky KYAS 1997, 52.

¹⁴⁹ Rukopisy KNM XVI B 7 (Johannes Friburgensis: Summa confessorum) a XVII A 1 ze Sadské mají vyškrábané vlastnické vpisky na fol. 1r, které mohly by svědčit pro jejich primární roudnickou provenienci, byť to není jisté a Michal Dragoun, s nímž jsem věc konzultoval, kloní se spíše k provenienci sadské. K tématu srovnej JIRKOVÁ 2014.

nutno je při míře dochování fondu brát pouze jako *pars pro toto*, neboť importy seznamovaly české prostředí s moderním výtvarným děním.

Kolem roku 1260 konstitoval se v malířství na pařížském dvoře Ludvíka IX. přístup, jenž se velmi záhy rozšířil a společně s dalšími impulsy z Anglie vytvořil styl, který jako tzv. lineární sloh doputoval kolem roku 1300 do střední Evropy. Nejednalo se o jednolitou doktrínu, přesto jej lze v dílčí rozmanitosti při jistém zjednodušení definovat jako sloh výrazných obrysových linií, štíhlých elegantních figur, širokých drapérií s minimem stínování, v pozdní fázi ovšem s hustou sítí paralelních záhybů. Obličejové lemují nezřídka kadeře vlasů, členěné do jednotlivých pramenů. Postavám nechybí živost a snaha o vystižení fyzických i duševních hnutí.¹⁵⁰

V Německu je vrcholnou rukopisnou památkou tohoto období Codex Manesse (Universitätsbibliothek Heidelberg, cod. Pal. germ. 848),¹⁵¹ v Rakousku ji prezentuje tzv. škola ze St. Florian.¹⁵² U nás jsou jejími čelnými pozdními představiteli první dva mistři z Liber depictus (ÖNB Wien, cod. 370),¹⁵³ autoři Velislavovy bible (NK XXIII C 124),¹⁵⁴ - a Misál Jana IV. z Dražic.

Misál Jana z Dražic (KNM XIII B 9)¹⁵⁵ je výtvarně prvořadý rukopis z doby kolem r. 1340.

Výzdobu rukopisu je možné rozdělit do dvou částí, odlišnými svou technikou. Zatímco hojně notovaný mešní řád a kánon (1r-89r) má několik iniciál provedených krycími barvami a vlepený celostránkový kánonový list, počínaje temporálem se krycí barvy více neobjevují a zůstává pouze výzdoba fleuronné, tedy nejčastěji písářiům rezervovaná forma výtvarného pojednání iniciály, svou ponejvíce červeno-modrou barevností vzdáleně evokují lidovou krajku, která byla ve starší české literatuře nazývána filigrán.¹⁵⁶

¹⁵⁰ VŠETEČKOVÁ 2010, přehledně také TRANSFORMATIONS (výst. kat.), 1977.

¹⁵¹ Recentně Lenka PANUŠKOVÁ: Codex Manesse aneb Velký heidelberský zpěvník. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 172-179, kat. č. V.1.1.K.

¹⁵² SCHMIDT 1962.

¹⁵³ SCHMIDT/UNTERKIRCHER 1967; JENNI/THEISEN 2004a, 3-52, kat. č. 1.

¹⁵⁴ PANUŠKOVÁ 2008. O Velislavově bibli připravuje autorka samostatnou kolektivní monografii. Starší fázi slohu prezentuje u nás Pasionál abatyše Kunhuty, NK XIV A 17, jinak ovšem v našem prostoru památka značně osamocená. Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Pasionál abatyše Kunhuty. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 475-486, kat. č. VI.2.2.K, považuje výtvarnou výzdobu rukopisu za památku po jinak nedoložené přemyslovské dvorské dílně. Viktor KUBÍK: Pasionál abatyše Kunhuty. In: FOLTÝN/KLÍPA/MAŠKOVÁ/SOMMER/VLNAS 2014, 250-251, kat. č. V.34, vyzvedá význam rukopisu ještě výš: „Na mimořádné kvality prací Mistra Pasionálu upozornil J. E. Vocel ..., ale jeho plné doznění v celoevropském kontextu stále zůstává nenaplněno, ač jsou zcela uznávány kvality navazujících děl typu Liber viaticu či iluminátorů Václava IV. Jejich tvorba ovšem vychází právě z tohoto základu.“ Autor rovněž uvažuje o možné dvorské dílně.

¹⁵⁵ Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Misál Jana z Dražic. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 518-519, kat. č. VI.5.1.K. Skladba rukopisu - *Proprium de tempore* (90r-210r), *proprium de sanctis* (210r-315v), *missae solemnes, votivae communaequae* (315v-405v). Na zadní přidešti je přilepeno mladší folio s textem *Stabat mater* a sekvencí *O Beata*.

¹⁵⁶ Termín „fleurronné“ vytlačuje postupně i v naší uměnovědné literatuře stále běžný termín „filigrán“ (KVĚT 1924-1925, nekonfliktně BRODSKÝ 2000), jenž máte poněkud svou záměnou s jiným obsahem, jímž je pojem naplňován v kodikologii. Pro fleurronné viz STIRNEMANN 1990; Martin ROLAND, Buchmalerei, in: BRUCHER 2000, 490-529, zvláště 493 a 496-498, kat. č. 225-226 (s literaturou); AUGUSTYN / JAKOBI-MIRWALD / SAUER / ROLAND 1996; JAKOBI-MIRWALD 2008,

V Misálu se sice fleuronné objevuje v obou částech rukopisu, ale provedením se liší. Ostatně, ani výzdoba krycími barvami není jednotná - kánonový list a iniciála T(e igitur) má pravděpodobně jiného autora než iniciály předcházející.

Relativně jednodušší je problematika fleuronné, kterou lze zhruba rozdělit do dvou skupin. První florátor mešního kánonu dával přednost klidným a monumentálním formám. Druhý florátor, který nastoupil na f. 90r, byl jiného, divočejšího naturelu. Již těla iniciál jsou nejčastěji různě členěné za využití bohatého dobového rejstříku. Hojně se v iniciálách pne listoví, což nemuselo by být bez významu v souvislosti s tzv. skupinou Samsonova kodexu, o níž pojednáme záhy.

Nejsou to však fleuronné, ale iniciály provedené krycími barvami, kvůli kterým je Misálu stále znovu věnována pozornost. Barevnost iniciál na ff. 30r, 36v, 54v a 57r je sytá, jejich pole jsou lemována tmavou linkou. Iluminátor se nebál barvy ředit, přesto zůstávaly povětšinou výrazné. Vrstvy plátkové zlata jsou v jeho iniciálách kladeny přímo na pergamen, bez předchozího barevného bolusu. Pod opadaným zlatem spatřujeme podkresbu.

Pojetí iniciál kotví nepochybně v západoevropském prostoru, přičemž v době vzniku kodexu je velmi obtížné najít pro ni v českém materiálu paralely, byť určité předstupně tímto směrem nacházíme již v rukopisech Rejččiných. Přitom však není nezbytné myslet hned na nutnost zahraničního školení či původu iluminátora, může jít i o poučení převzaté z častých především francouzských importů. Tak tomu nejspíš bylo například u mladšího Mikuláše z Prahy, jehož dílna je v roudnickém fondu zastoupena nejpočetněji.

Nejzajímavější na misálu XIII B 9 je kánonový list (fol. 65r), jenž je klasickým představitelem středoevropského lineárního stylu. List byl na své místo vlepen druhotně, nicméně vzhledem k rozměrům není třeba pochybovat o tom, že obraz vznikl na objednávku a záměrně pro tento rukopis.¹⁵⁷ Tento soud potvrzuje navíc i shodné pojetí zlacení na břevnu znaku pražského biskupství při klečícím biskupovi se zlacením v iniciále T(e igitur, 66r), který tvořil původně pendant k pašijové scéně. Ta se však odlepila a byla přelepena na své nynější místo, v zásadě v rozporu se zvyklostmi liturgických rukopisů.

Dílo autora kánonového listu lze komparovat s nástěnnými malbami v roudnickém ambitu, či v předsíni přistavené k rotundě v Holubicích,¹⁵⁸ kde nacházíme i analogickou práci s barvami. V oblasti rukopisné má k němu, soudím, nejbližší druhá ruka v Liber depictus (ÖNB cod. 370), byť o shodě nemůže být řeč, a též

89-94. Od skromných počátku ve Francii 12. století se tento dekorativní prvek stále více vzrývá, až dosahuje svého vyvrcholení někdy ke konci první poloviny 14. století. Posléze je již jen rozmělnován a, až na nečetné výjimky (viz např. THEISEN 2011), upadá.

¹⁵⁷ Stejnou praxi spatřujeme také v soudobém Chotěšovském misálu (NK XIV C 3) z doby kolem r. 1350. Mám za to, že Misálu KNM XIII B 9 je mnohem bližší Misál KNM XIII B 14, kde se můžeme dokonce v pojetí kánonového listu setkat s podobnými ikonografickými detaily, zvláště v postavě sv. Jana. Velmi kvalitní Misál KNM XVI B 12 ze stejné sbírky, ale jistě ne roudnické provenience, ukazuje naproti tomu starší, expresivnější výtvarný proud.

¹⁵⁸ VŠETEČKOVÁ/HLAVÁČKOVÁ/KROUPOVÁ/KROUPA/STRÁNSKÁ 2011, 93-99; VŠETEČKOVÁ 2010, 141-142. Pro komparaci s Dražickým misálem viz Zuzana VŠETEČKOVÁ: Praha 1 - Malá Strana, klášterní kostel sv. Tomáše. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 168-173, kat. č. II.4.6K.

ilustrátor zmiňované již Velislavovy bible, NK XXIII C 124, kde bylo dokonce recentně navrženo přímé ztotožnění obou.¹⁵⁹

V celé knihovně je pouze tento jediný případ takto vrcholné kvality lineárního stylu, jenž vystoupí ještě zřetelněji při srovnávání se soudobým zobrazením Jana IV. z Dražic v kodexu NK XIX B 3,¹⁶⁰ fol. 202v. Biskupova postava, zasazená do architektonického orámování s anděly a stojící před zlatou tapetou s rytým erbovním znamením Dražiců, je ještě poměrně důkladně vyvedená, avšak ostatní části malby nezapřou naivitu a hrubost podání.

Vraťme se však k Dražicově misálu. Misál totiž souvisí ještě s jinými než ryze výtvarnými problémy. Otevírá totiž otázky po tom, jak dalece byly sami augustiniáni aktivní při pořizování iluminovaných rukopisů, nebo naopak, jak moc byli závislí na darech zvenčí. Dražicův misál totiž možná nebyl součástí roudnické knihovny odkazem svého zakladatele, ale dost možná až zásluhou Dražicova synovce, který daroval kanonii jakýsi slavnostní misál roku 1380, jak prozrazuje záznam v nekrologiu téhož rukopisu XIX B 3,¹⁶¹ cennému svými údaji mimo jiné pro nahlédnutí do způsobů, jakými byla rozšiřována klášterní knihovna.¹⁶²

4.2) Knižní dary. Skupina kolem rukopisu KNM XIII A 13

Po Janovi IV. uvádí nekrologium až do Zbyňka Zajíce z Házmburku včetně všechny pražské arcibiskupy. Absence Albíka z Uničova je vysvětlitelná jeho abdikací, po níž se ztratil ze zorného úhlu roudnických konventuálů, pro opomenutí Konráda z Vechty je vytyčování konkrétních důvodů nadbytečné. Je poměrně překvapivé, že až na Jana z Jenštejna neregistruje nekrologium žádné arcibiskupské knižní dary – u Arnošta z Pardubic (fol. 93r) a u opomíjeného Mikuláše Puchníka (103v), který zemřel ještě před svou konsekrací, jsou jmenovány peněžité dary, u Jana Očka (68r) dvě malované desky, u Olbrama ze Škvorce (83r) aksamitová liturgická roucha s kříží a konečně u Zbyňka Zajíce (104v) je uveden dar dvaceti kop grošů na odlití nového velkého zvonu.¹⁶³ Nakonec tak jediným arcibiskupem, který dle nekrologia zanechal knihovně nějaké kodexy, zůstává tedy Jan z Jenštejna, jehož odkaz však není pohříchu nikterak specifikován.¹⁶⁴

Údaje nekrologia je však nutné brát jen jako vodítko, nikoli jako vyčerpávající popis stavu. Vždyť již Arnošt z Pardubic věnoval Roudnici minimálně jednu knihu,

¹⁵⁹ Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Misál Jana z Dražic. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 518-519, kat. č. VI.5.1.K. Autorka tvrzení nijak nespécifikuje, jistě má ale na mysli ze dvou autorů výzdoby Velislavovy bible onoho kvalitnějšího mistra.

¹⁶⁰ RICHTEROVÁ 2007, 120-126, č. 46.

¹⁶¹ XIX B 3, fol. 106: „*Obiit dominus Johannes de Drazicz, pronepos fundatoris, et in hoc defecit etiam linea genealogie nostri fundatoris. Hic legavit solempne missale huic domui.* Relevantní údaje z uměleckohistorického hlediska shromáždil CHALOUPECKÝ 1907, 101-106, k hodnocení nekrologia viz Ivan HLAVÁČEK 1980, zvl. 177 sqq.

¹⁶² Roudnické nekrologium rukopisu XIX B 3 doplňuje v několika detailech fragment roudnického nekrologia z let 1457-1464 z třeboňského archívu (fond Vs Třeboň, registratura IK 3K beta 28e), na který upozornil KADLEC 1990, 66, pozn. 30, ale který přesto zůstával stranou pozornosti. Problematiku zachycení rukopisů v pramenech zpracovává detailně DRAGOUN 2015 (za poskytnutí nepublikovaného textu děkuji autorovi), edice třeboňského nekrologia výše v příloze.

¹⁶³ HLAVÁČEK 1980, 188, pozn. 44.

¹⁶⁴ Fol. 91r: „...*legavit ... quosdam libros.*“ Více viz DRAGOUN 2015.

rukopis Augustinus super Iohannem, KNM XIII A 13, označený arcibiskupovým erbem. Na druhou stranu však Arnošt z Pardubic obdaroval řadu institucí a z jednoho rukopisu nelze tedy nic vyvozovat. Nejhojnější je kolekce rukopisů z dílny Mistra Křížovnického brevíře darovaná pražské katedrále, ale několik dokladů ukazuje, že pamatoval i na augustiniánské kanonie. Nejméně jeden rukopis, KNM XII B 14 francouzského původu, věnoval kanonii v Sadské, kanonii v Arnoštem milovaném Kladsku odkázal své skvostné Orationale, KNM XIII C 12. Kodex KNM XIII A 13 má však pro nás ještě jiný význam, neb nás již uvádí do jiného výtvarného kontextu. Augustinův traktát je prací Mikuláše z Prahy (Nicolaus de Praga) a jeho ateliéru. Mikulášův význam pro pražskou dobovou produkci podtrhuje již množství dochovaných prací, ve své generaci patří k nejhojněji zastoupeným tvůrcům.¹⁶⁵ Samotný Mikuláš bývá odbornou veřejností často přehlížen jako tvůrce prostředního talentu. Pravda, jeho dílo nedosahuje kvalitativních výšin soudobého Mistra Křížovnického brevíře, jeho tváře jsou pojednány dosti monotónně, práce s barvou se omezuje zpravidla na základní zemité odstíny a modelace tělesného objemu postav zůstala za hranicí jeho výtvarného světa. Na druhou stranu má však nezastupitelné postavení ve vývoji místní ikonografie, protože právě jeho prostřednictvím se v Nyské bibli (Muzeum w Nysie, Nysa, PA 3883) u nás poprvé setkáváme s úvodní iniciálou Genesis I(n principio), pojednanou v duchu francouzských předloh jako skupina medailonů s jednotlivými dny Stvoření a i ornamentální iniciály si udržují velmi vysokou úroveň provedení. V rozporu s obecným míněním navíc Mikuláš spolupracoval i s jinými mistry. V Bibli z Nisy se jeden z jeho čelných spolupracovníků pokoušel o sofistikovanější práci s barvou, jemnější rysy a živější kompozice, jeho úspěch však byl jen dílčí. Podobným případem by mohl být i malíř, který vytvořil Joba ve scéně Posmívání Jobovi, KNM XVI A 15 rukopisu *Glossa ordinaria super Hiob*, fol. 4r, kodexu roudnické knihovny datovaném do roku 1354.¹⁶⁶ Jakkoli tento rukopis nebyl dosud asociován s projednávaným ateliérem, bližší pohled na postavy prozrazuje minimálně příbuzné slohové východisko, navzdory tomu, že případné lekce Mikulášovy jsou zde obohaceny o další komponenty, které dodávají celku propracovanější charakter, přičemž rozhodující roli zde nejspíš sehrály vzorníky.

¹⁶⁵ Ze sbírek KNM XII A 14, XII A 16, XII B 4, XII C 1, XIII A 4, XIII A 13, datovaný pozdějším přípisem ante 1360, XIII B 6/ 1-2, XIII B 13, XIII C 4, XV A 9 (ze jmenovaných kodexů je tento, pocházející ze sadské kanonie, nejprogresivnější a stojí nejbliže Bibli z Nisy), XV B 8, XVI C 13 a fragment I D a 3/44 (BRODSKÝ 2000, 327, kat. č. 312). Tamtéž uvedené KNM XII D 20 (148, kat. č. 125), je ve skutečnosti součástí rukopisu KNM XIII C 4, což rozeznal a publikoval také DRAGOUN 2011, 119-120, kat. č. 33. Stejně dílně náleží rukopisy Národní knihovny NK I A 55, donace Petra I. z Rožmberka z r. 1352, snad pro českokrumlovské minority, svatojiřské cimélie NK XIII E 14e a XXIII D 155, dnes vídeňský ÖNB cod. 1475 (JENNI/THEISEN 2004a, 62-64, kat. č. 5), rukopis CO 506 v kapitulní knihovně olomoucké (ČERNÝ 2011, 677-682, kat. č. 252) a především Bible z Nisy (Muzeum w Nysie, Nysa, PA 3883), určená původně pro trutnovskou faru, patronovanou snad již tehdy rytířským řádem křížovníků s červeným křížem – strážců Božího hrobu, jednoznačně nejvýznačnější dochovaná práce ze všech jmenovaných (pro popis viz BRODSKÝ 2004, 96-99, kat. č. 29).

¹⁶⁶ Fol. 101v: „Sub anno domini CCC°LIII° feria quarta seu in vigilia corporis Christi finita est hec gloza ordinaria super Job et hoc per manus Stephani de * * *. Amen, amen, amen.“ K názoru Jaroslava Kadlece, že by mohlo jít o práci Štěpána z Uherčic, jsem spíše skeptický. Viz KADLEC 1993 a 1998.

Vedle pojednání samotného Joba je tu především nakládání s tělem iniciál, jež je Mikulášově dílně zcela cizí. Iluminátor prošel ještě další dílnou, snad dílnou Mistra Křížovnického brevíře, nebo nějakou jinou, blíže neznámou, avšak s podobným slohovým východiskem. Totožnou výstavbu těla iniciály nalezneme ještě u již ryze ornamentální kapitálky v rukopise *Glossa ordinaria super Leviticum* (KNM XVII A 15, fol. 95v)¹⁶⁷ a třech dalších v KNM XV C 2 (pars *Liber de quatuor virtutibus cardinalibus, editus a fr. Henrico de Armino ord. pred.*).¹⁶⁸ Iluminátor, jehož pracovně nazývám Mistrem Jobova ponížení,¹⁶⁹ tak dokládá jednu významnou okolnost. Ač je nepochybné, že zlatá éra přístupu, při němž je jedna zakázka rozdělena mezi více mistrů, nastane až za vlády Václava IV., Mistr Ponížení Jobova či Mistr Antifonáře z Vorau, který se při výzdobě knihy liturgického zpěvu, chované dnes ve jmenované a stále funní štýrské augustiniánské kanonii, setkal s Mistrem Křížovnického brevíře, dokládají, že už za vlády Václava otce nebyla tato praxe neznámá.

Při hledání paralel Mikulášova stylu je klíčový rukopis *Liber depictus*, konkrétně pak jeho třetí mistr, výtvarně nejslabší. Ačkoliv detailní pozorování nejspíš vylučuje přímou vazbu, shodné pojetí postav a určitá naivita podání výmluvně dokazují, že styl Mikuláše z Prahy byl ve své době v Čechách značně rozšířený.

Již několikrát jmenovaný Mistr Křížovnického brevíře mám v dochovaném fondu pouze malý podíl, totiž úvodní iniciálu rukopisu KNM XII A 3.¹⁷⁰

Vysocí církevní hodnostáři přirozeně nebyli jediní, kdo pamatoval na roudnické řeholníky.¹⁷¹ Zmínit je zde třeba ještě alespoň Vojtěcha Raňkova z Ježova, na jehož knižní dar upozornila studie Ivana Hlaváčka.¹⁷² Přitom dar to není ledajaký – francouzský iluminovaný rukopis z druhé poloviny 11. století, *Collectio canonum Dionysio-Hadriana* (KNM XII C 12), je nejstarším iluminovaným rukopisem, o němž máme v roudnickém fondu povědomost a zároveň jedním z mála, o němž víme, jakým způsobem přibyl do Roudnice. Co jen bychom dali za podobné informace v případě *Mater verborum* (KNM X A 11)¹⁷³ či Františkánské bible

¹⁶⁷ Fol. 95r-144v jako součást převážně zahraničního kodexu.

¹⁶⁸ Tohoto rukopisu povšimla si HLEDÍKOVÁ 2008 (za vstřícné poskytnutí studie jsem zavázán autorce), která jej lokovala přímo do roudnického skriptoria jako výslednici českých a zvláště jihoevropských vzorů, což jistě nelze zcela vyloučit. Podobný soud vyslovuje i o několika rukopisech z dílny Mikuláše z Prahy, kde však ponechává otevřeno, zda rukopisy vznikly v kanonii či spíše v arcibiskupském skriptoriu. Rukopisy z této dílny mám za pražské.

¹⁶⁹ Zde děkuji za korekci Lucii Doležalové a Adéla Eberssonové. V návaznosti na starší literaturu (ale nekonfliktně ještě též BRODSKÝ 2000) jsem považoval Strabona za autora *Glossae ordinariae*, jež však současné bádání přičítá Anselmovi z Laonu.

¹⁷⁰ STEJSKAL 1992; HLAVÁČKOVÁ 2003, 47-62; po kořenech stylu pátrá KUBÍK 2011, 67-79. POKORNÝ 2011 navrhl, že by Antifonář z Vorau mohl původně pocházet z Roudnice. Autor bohužel nemohl nahlédnout do dvou starších studií, které takový výklad v podstatě vylučují: HLAVÁČKOVÁ 2005a a STUDNIČKOVÁ 2005

¹⁷¹ KADLEC 1992.

¹⁷² HLAVÁČEK 2005b, zvl. 210-223.

¹⁷³ Na příslušnost tohoto rukopisu do Roudnice mě na základě rozboru signatur upozornil Michal Dragoun. Naposledy Viktor KUBÍK: *Mater verborum*. In: FOLTÝN/KLÍPA/MAŠKOVÁ/SOMMER/VLNAS 2014, 240-241, kat. č. V.28.

(KNM XII B 13),¹⁷⁴ dvou z uměleckého hlediska naprosto klíčových památek českého umění 13. století... Opusťme však dobu posledních Přemyslovců a vraťme se do doby Karla IV.

4.3) Sborník písaře Samsona (KNM XII A 15) a rukopisy s ornamentální výzdobou

Pakliže u Mikuláše z Prahy jsme při posuzování jeho projevu z hlediska kvality vystaveni určitým rozpakům, neplatí to o Sborníku spisů sv. Bernarda (KNM XII A 15) ze druhé čtvrtiny 14. století. Jeho dekorace sestává sice jen z ornamentálních iniciál a fleuroné, avšak kvalita a způsob provedení jsou natolik jedinečné, že je mimořádně obtížné k němu najít paralelu.¹⁷⁵ V kolofonu kodexu je litoměřický písař Jan, zv. Samson,¹⁷⁶ a proto se i skupina muzejních rukopisů s obdobně pojatou dekorací nazývá skupinou Samsonovou.¹⁷⁷ Nicméně umělecká kvalita XII A 15 je natolik vysoká, že jakákoli komparace nemá než nejobecnější povahu a i jmenovaná skupina je značně disparátním uskupením.

Hovoříme-li o tzv. Samsonově skupině, časově soudobé s KNM XII A 15, máme na mysli především kodexy KNM XII A 5, XII A 7, XVI A 3. Tyto tři lze označit za homogenní. Shodný florator byl činný v Missale Pragense, KNM XIII B 14, a ve spisu Guido de Baysio super Decretum ze Sadské, KNM XVII A 1. Dále pak podílel se na kodexu KNM XVI B 7 (Johannes Friburgensis: Summa confessorum), z majetku sadské kanonie, kde ale byla úvodní iniciála svěřena francouzskému mistru a geneze rukopisu není tak prosta otázek.¹⁷⁸ Nemuselo by možná být unáhlené spojit doplnění jednodušších iniciál v jinak snad francouzském kodexu s iniciativou nového nabyvatele knihy, kterým nejspíše byla v první instanci roudnická kanonie. Přijali-li bychom tuto hypotézu, pak vzhledem k množství dochovaných kodexů smíme připustit domněnku, že podíl v XVI B 7 a s ním i ostatní jmenované rukopisy vznikly buď přímo v Roudnici, či v dílně, kterou kanovníci pro své potřeby zaměstnávali. Mohl by jim být onen iluminátor *Herussko*, vzpomenuť v nekrologiu XIX B 3 na foliu 86r s tím, že mnoho klášteru posloužil svým iluminátorským uměním („*Item obiit Herussko, qui legavit X sex., et multam servavit monasterio in arte pictoria prout libros illuminando.*“). Kánonový list v misálu XIII B 14, fol. 8v, podobně jako v Dražicově misálu připojený asi dodatečně, mohl by být důkazem, jakkoli ojedinělým, že produkce této dílny

¹⁷⁴ Lenka PANUŠKOVÁ / Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Tzv. Františkánská bible. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 533-540, kat. č. VI.6.2.K. Autorky datují rukopis do období ca. 1270-1280 s tím, že vznikl v církevní dílně, v níž mohli působit i laici. Dílna sídlila v Praze a uspokojovala poptávku různých zadavatelů (cisterciáci, minorité), původní provenienci Bible do minoritského kláštera Na Františku však zpochybňují. Naproti tomu Viktor KUBÍK: Druhá část Františkánské bible. In: FOLTÝN/KLÍPA/MAŠKOVÁ/SOMMER/VLNAS 2014, 246-247, kat. č. V.32, pochybnosti o určení bible k minoritům nesdílí.

¹⁷⁵ ROLAND 1996, 271-278.

¹⁷⁶ Fol. 305v: „... *Finitus per manus Johannis scriptoris Luthomi(ri)censis dicti Sampson...*“

¹⁷⁷ Poprvé již DVOŘÁK 1900 a 1901; viz pak zvláště k příslušným katalogovým heslům BRODSKÝ 2000.

¹⁷⁸ BRODSKÝ 2000, 252, č. 235; ČERNÝ 2006, 232.

nemusela se omezovat pouze na ornamentální iniciály.¹⁷⁹ Protážené postavy působí jistě, práce s barvami nepostrádá stínování a základní objemovou modelaci. Méně obvyklé jsou velké kruhové stříbrné svatozáře na červeném bolusu, dnes notně zčernalé. Kompozice zvláště Janovy postavy je přitom dosti blízká Dražicově misálu, což ale dokládá spíše rozšířenost typů, nežli přímou vazbu.

Volně se ke skupině druží ještě KNM XIII A 3, datovaný kolofonem do r. 1349, jehož písařem byl *Nicolai Frisperson dicti Pragensis*, a KNM XII A 4.

Ač již to není zadáním naší práce, zmiňme si ještě významné kodexy pokarlovske epochy, abychom naznačili, kam se vývoj ubíral dál.

4.4) Rukopisy z doby václavské v Roudnici

Nejznámějším roudnickým rukopisem z 90. let 14. století je Breviř probošta Jana (KNM XIII C 1),¹⁸⁰ jehož výzdoba pochází z dílny Mistra Ezdrášovy knihy, což by mohl být důkaz proto, že i kanovníci sami vyvíjeli aktivitu při získávání luxusních iluminovaných kodexů, jakkoli zřídka. Zmínit se zde sluší alespoň obě iniciály historizující, jež lze v rukopise nalézt. V iniciále *B(eatus vir*, fol. 18r), jež uvozuje Knihu žalmů, sedí žalmista král David s harfou. Druhá Iniciala *G(aude et letare Iherusalem*, fol. 88r) s antifonou k první neděli adventní obsahuje poklidnou scénu Zvěstování Panně Marii. Ikonografie není tedy ani v nejmenším překvapivá nebo invenční. Zároveň se také zakázka Breviře nemůže ani svým rozsahem, ani svou kvalitou celkem přirozeně rovnat zakázce na královu bibli, přesto však vznikly takto v dílně Mistra Ezdrášovy knihy dvě iluminace, které lze s jistou rezervou může brát jako kvintesenci dobových malířských proudů. Obličejové rysy postav jsou podány velmi jemně, až zjemněle, vlasy jsou namalovány se vši pečlivostí, záhyby drapérií působí mohutně a ornamentálně, přičemž tvoří bohaté kaskády nebo naopak těsné slupky, v obou případech však s takřka důsledným popřením tělesného jádra. Celková atmosféra je tak zároveň navýsost elegantní i melancholická, nese v sobě znamení železné nevyhnutelnosti.

Roudnický žaltář, chovaný dnes v pražské Kapitulní knihovně (sign. Cim 7),¹⁸¹ je svou celkovou atmosférou právě vzpomínanému Breviři v mnohém podoben. Jeho malíř je znám pod pro nás mimořádně lákavým přízviskem Mistr Roudnického žaltáře, což mohlo by sugerovat mylný dojem, že autor rukopisu má s Roudnicí společného víc, nežli jen právě vznik tohoto kodexu – avšak právě opak je pravdou, neboť dílna, z níž vzešel Roudnický žaltář, byla činná na řadě jiných, ba mnohem prestižnějších úkolů.¹⁸² To vidíme nejen ve výzdobě 12. složky Antverpské bible z let 1402-1403, (dnes Musée Plantin-Moretus, Antwerpen, Cod. M 15, svazek

¹⁷⁹ DRAGON 2000, 492-499, upozorňuje, že se část s mešním řádem a kánonem liší od zbytku rukopisu, který má i jiné středověké číslování stran. To samo o sobě může, ale nemusí, znamenat odlišnou dobu vzniku. Rozdílná velikost zrcadla je u kánonu obvyklá a misál je bohužel fragmentem, jehož zimní část je ztracena, sanktorál začíná svátkem sv. Vojtěcha, proto i neúplné číslování mohlo by ukazovat na provázanost s předchozím svazkem.

¹⁸⁰ BRODSKÝ 2000, 175, Nr. 149; THEISEN 2010, 76-80, JENNI/THEISEN 2014.

¹⁸¹ PODLAHA 1903, 40-51, č. 7, obr. 47-55; PATERA/PODLAHA 1910, 7-8, č. 7; KRÁSA 1970, 286-287, kat. č. 376.

¹⁸² Naposledy k dílům tohoto ateliéru STUDNIČKOVÁ 2011. Teorii, že lze k nim připojit i menší podíl v Martyrologiu z Gerony, viz GAUDEK 2012, S. 26-27.

první), která vznikla na objednávku bohatého mincmistra Konráda z Vechty, a z na podílu ve výzdobě Graduálu staroměstských dominikánů (Archív pražské Karlovy univerzity, bez signatury), kteří patřili svým významem k instituci minimálně srovnatelné s roudnickým řeholním domem,¹⁸³ ale také na výzdobě mešního kánonu Misálu A VII z žitavské Christian-Weise-Bibliothek, který pochází nepochybně z pražské katedrály.¹⁸⁴ Nelze ostatně vyloučit, že katedrální kapitula byla také původní držitelkou Roudnického žaltáře, jak to lze doložit u neiluminovaného Breviře KNM XV G 7, zachovaného ve fondu z roudnické knihovny.

Iluminace Roudnického žaltáře Cim 7 představují nám dílnu v dobré formě, jež se později v Dominikánském graduálu ještě vylepší. Barevnost je zde světlejší nežli ji spatřujeme v Brevíři roudnického probošta, větší roli hraje kresba. Nálada maleb je si ovšem v mnohém podobná.

Historica satirica od Paolina Minority, zvaného též Benátský (Venetianis), KNM XVI A 8,¹⁸⁵ zasluhuje si naši zvláštní pozornost, netoliko pro svou výzdobu, jako proto, že náleží k nemnoha kodexům, jež můžeme na základě pramenů spojit s konkrétní donací. Jedná se o druhý svazek díla, které do Roudnice věnoval kanovník pražské katedrály a královéhradecký arcijáhen Adam z Nežetic.¹⁸⁶ Uměleckou optikou nazíráno není rukopis tím nejhodnotnějším, co si lze představit. Jeho jediná iniciála *N(ero)*, fol. 1r), zobrazující trůnicího římského císaře, je sice svým pojetím blízká dílně Roudnického žaltáře, jistota výrazu prvního byla však nahrazena jistou nesmělostí, jistou neostrotí. Přesto ukazují se na tam celkem zřetelně dva aspekty: jednak smíme posoudit, jak byl exkluzivní dvorský styl recipován v širších uměleckých kruzích, jednak podtrhuje se tak jednoduchá pravda, že totiž i v této době hrály velkou roli mimoklášterní zdroje.

Otázka vlastní roudnické produkce zasluhuje zvláštní pozornost. V literatuře lze se setkat s tvrzením, že Breviř KNM XVI F 10 vznikl v místním skriptoriu kanovnického domu.¹⁸⁷ Pavel Brodský je v tomto ohledu opatrnější, mluví pouze o českém původu kodexu, jež datuje do 90. let.¹⁸⁸ Jestliže však v případě XVI F

¹⁸³ KADLEC 1966.

¹⁸⁴ Tuto skutečnost uvádí již Studničková 2011, 83. Tuto lokaci dokládají zmínky ve velikonoční liturgii. Tak na fol. 119va je vzpomenu *capellam sancti Wenceslay*, na fol. 120va je zmíněna *capella sancti Sigismundi* (kanovnická kaple). Při mši na křížové dny se vyzývají světcí katedrály (*Mentem familiae tuae, quaesumus, domine, intercedente beatis martyribus tuus Vito, Wenceslao, Adalberto, Sigismundo, Benedicto cum fratribus, Procopio et sancta Ludmila et munere conpunctionis aperi, et largitate tuae pietatis exaudi*) a upozorní se na procesí ke Strahovu. Jistě by šlo hledat i jiné indicie, uvedené však již postačuje.

¹⁸⁵ BRODSKÝ 2000, 240, č. 224. Rukopis je uměnovědnou obcí spíše přehlížen, častěji na něj upozorňují historicky zaměřené práce, naposledy KUBÍNOVÁ 2006, 103, pozn. 417.

¹⁸⁶ NB XIX B 3, Necrologium Rudnicense, fol. 96v: „*Item obiit honorabilis magister Adam doctor decrethorum, canonicus et archidiaconus Gradicensis in ecclesia Pragensis, qui legavit Sathyricam in duobus voluminibus huic monasterio.*“

¹⁸⁷ HLEDÍKOVÁ 2008.

¹⁸⁸ BRODSKÝ 2000, 272, č. 252. Přípis na fol. 5rb, jímž je rukopis datován do roku 1386, pojímá Brodský, nejspíše oprávněně, jako falsum od Václava Hanky. Jediná historizující iniciála k žalmu *D(ominus illuminatio mea)*, fol. 16r) je jím pak interpretována jako zobrazení sv. Markéty (taktéž BRODSKÝ 2012, 181, obr. 276). Postava je sice obtížně čitelná, vzhledem ke kontextu je však spíše nasnadě uvažovat o králi Davidovi.

10, panuje nejistota,¹⁸⁹ jsou zde i jiné kodexy, u nichž stran roudnického původu pochybovat netřeba.

V pražské Národní knihovně je uožen rukopis I F 7 se spisy Richarda ze St.-Victore a Tomáše Aquinského, který byl napsán kolem roku 1413, neboť na úzkem pruhu při přidešti je připsáno, že rukopis byl „*In Rudnicz reportata per fratrem Nicolaum. A.d. 1413.*“¹⁹⁰ Především úvodní iniciála I(ustus meus) na fol. 1r, fleuronné, kde jednotlivé úponky stáčejí se do umných spirál, dosahuje poměrně vysoké úrovně. Analogický výtvarný jazyk, byť bohužel ne již na tak vyspělém stupni nalezneme ve výzdobě Bible KNM XIV B 5. Rukopis KNM XII F 3 se spisy Jindřicha Seuse, sv. Bonaventury a Tomáše z Cantimpré, který byl napsán: „...*per manus Nycolay, dicti Bohemuli de Jermyr, presbiteri, a. d. 1387 in die s. Apollinari hora nona in Czybuss*“ představuje nám slabšího mistra, stejně jako rukopisy KNM XII B 2 a XII B 4. Takové a podobné rukopisy mohly by tedy být snadno spojitelné s klášterním skriptoriem, avšak jak nám již brzy ukáže kodex KNM XII C 5 ze Sadské, ani při takovýchto úvahách není opatrnosti nikdy nazbyt.

Nežli však dáme prostor sadské kanonii, významné v našem kontextu již tím, že v době pohusitské splynuly zbytky sadské knihovny s knihovnou roudnickou a dnes tedy tvoří s ní jeden celek, je třeba zmínit ještě dva rukopisy roudnické, zdůrazňované v literatuře zejména Jaroslavem Kadlecem.¹⁹¹ Oba rukopisy nás však již zavedou mimo dlouhé období vlády Václava IV. Misál I F 343 vratislavské univerzitní knihovny byl sice dokončen písařem Martinem z Roudnice v jeho zaháňském exilu, jeho výzdoba přináleží však profesionální vratislavské dílně, jejíž styl nicméně nedosahuje úrovně pražského uměleckého centra. Kolofon misálu je cenným svědectvím z neklidné doby husitských válek.¹⁹²

Kolofon druhého kodexu, Akvinského Sumy teologické, KNM XIII C 6, přináší jinou zajímavou zprávu, jejímž prostřednictvím dostáváme se tak až do doby jagellonské konsolidace poměrů v království. V kolofonu stojí: „*Anno domini m cccc° lxxvii° illuminat(us) est liber iste...*“ Když totiž badatel hledá reklamované

¹⁸⁹ Původní roudnickou provenienci relativizuje poněkud záznam na fol. 6ra, kde lze číst: „*Defende, quaesumus Domine, intercedente beata Maria semper virgine et martyribus et patronis nostris Vito, Wenceslao.*“ Také verše na fol. 89r: „*Tu de vita clericorum sanctam scribis regulam, quam qui amant et sequuntur viam tenent regiam*“ nemusejí nutně znamenat, že rukopis vznikl v Roudnici, neboť Augustinova Řehole byla závaznou i pro katedrální kanovníky, k čemuž viz např. SZENDREI 2011.

¹⁹⁰ TRUHLÁŘ 1905, 94, Nr. 239. Rukopis doputoval do Prahy přes Třeboň.

¹⁹¹ KADLEC 1990, 43-49 (s příslušnými poznámkami); KADLEC 1992; KADLEC 1994, zvl. 192; BOLDAN 1992.

¹⁹² Fol.: 307v: „*Anno Domini M°CCCC°XXII° urgente errore exerabili ex maxima persecucione in clerum hereticorum Wicleph, qui et Hussite dicti sunt in terra Bohemorum, inceptum est hoc opus sub regimine venerabilis patris et domini Ludolphi in Zagano. Finitumque est anno domini ut supra XXVIII° per manus fratris Martini canonicorum regularium in Rudnycz ibidem professi, exulantis vero in Zagano cum fratribus. Sub regimine venerabilis patris et domini abbatis Henrici cognomento Leslo ejusdem monasterii in Zagano. ...*“ Siehe JG [Jan Gromadzki]: Misál I F 343 z kláštera augustiniánů v Zaháni. In: NIEDZIELENKO/VLNAS 2006, 148-149, kat. č. I.5.35. Podobný osud lze snad tušit za Biblí písaře Matyáše z Roudnice, která byla r. 1421 dokončena na Lipnici, ovšem pokud připustíme, že *Mathie de Rudnicze*, jak lze číst v kolofonu Bible na fol. 493, je vskutku roudnický kanovník, což není nezbytné. Viz GÜNTHER 2011, 138-141, kat. č. 17. Výzdoba, podle publikované iluminace soudě, je příslušná okruhu Mistra Krumlovského Specula, jak ostatně zaznívá i v textu katalogu.

iluminace, zjistí záhy, že termín „*illuminatus*“ přísluší mnohem širšímu sémantickému poli, než si je moderní uměnověda ochotna připouštět. Nalezneme totiž drobkounké úsměvné bustičky na ff. 14r a 38r, Provedené červeným inkoustem a vtěsnané do nevelkých majuskul. První představuje kněze (sv. Tomáš Akvinský?), druhá biskupa (sv. Augustin?). Zbývá připomenout, že v roudnickém nekrologiu na fol. 86r je vskutku vzpomenut malíř miniatur *Herussko*. Zda jednalo se o malby ornamentální či figurální výjevy, případně zda vůbec nalézáme Heruškoovo dílo v dochovaném fondu, nelze zatím bezpečně rozhodnout, byť určité možnosti by se nabízely (skupina kolem misálu XIII B 14). Je jisté, že Heruško nebyl kanovník, neb není označen jako „*frater*“. Přestože je tedy nepochybné, že sami roudničtí kanovníci byli aktivní na literárním poli, nelze s jistotou tvrdit, že by přímo v roudnické kanonii soustavně vznikaly iluminované rukopisy, jinak řečeno, že by zde působila samostatná iluminátorská dílna. To ovšem roudnickým kanovníkům nikterak nebránilo, aby se sami svými skromnými silami tu a tam nepokusili rukopisy vyzdobit.

4.5) Václavské rukopisy v Sadské, Třeboni a na Karlově

Augustiniánských domů bylo přirozeně víc, než kolik je jich reklamováno v podtitulku této stati, bohužel však většina z nich zanikla spolu se svými knihovnami, a tak nám o jejich někdejší slávě vypovídají především knihovny uvedených kanonií. Je ovšem třeba říct, že v případě Karlova omezují se naše znalosti v podstatě jen na žitavské Vesperale a Matutinale, a v Třeboni zase nalézáme jen málo iluminovaných rukopisů. V tomto ohledu je tedy pro nás nejcennější Sadská, jejíž nejcennější kodexy zachovaly se asi jen díky spojení se roudnickým knižním fondem.

Sadským nejslavnějším rukopisem je právem třísvazková Bible (KNM XIII A 8, XII A 19, XIII A 10), vzniknuvší z největší pravděpodobnosti v druhé polovině 80. let 14. století.¹⁹³ Styl Bible vyrůstá z tradice 60. a 70. let. Sestává z postaviček s kulatými obličejí, jejichž těla jsou, často včetně loktů, zabalena do svrchního pláště. Společně s Josefem Krásou jsem přesvědčen, že Mistra Bible ze Sadské pojí přímé žakovské vazby k Mistru rukopisů Albrechta ze Šternberka, jakkoli vytváření genetických vazeb je jistě vždy krajně ošemetnou záležitostí. Typickým znakem dílny Mistra Bible ze Sadské jsou specifické dekorativní formy, které byly Pavlem Brodským trefně pokřtěny na vosí hnízda. Vosí hnízda nejsou však výlučným vlastnictvím této dílny. Lze se s nimi setkat v široké skupině rukopisů z období vlády Václava IV., ovšem i v dílech mladších.¹⁹⁴

Nejstarším dílem skupiny Mistra Bible ze Sadské je nejspíše Misál KNM XVIII E 16 (kolem 1385). Vídeňskou Vita Caroli Quarti, ÖNB Cod. 556, lze pak datovat do doby kolem 1390. Před r. 1389 umělecky spíše podprůměrný tzv. Misál sestry Anežky (Missale sororis Agnetis, KNM XIII B 8), jenž obsahuje jednu pozoruhodnost textovou: v mešním kánonu nalezneme v obvyklé modlitbě *Te igitur*

¹⁹³ Zde shrnuté údaje k Bibli ze Sadské a jejímu okruhu rozvadím podrobněji s příslušnou literaturou v GAUDEK 2012. Odlišné stanovisko zastává BRODSKÝ 2011b. K dobovému dějinnému kontextu viz POLC 1993.

¹⁹⁴ Lze je najít například také ve zmíněném již Zaháňském misálu.

namísto běžných iniciál N, jež měly být pak při bohoslužbě nahrazeny příslušnými jmény dle aktuální potřeby, naprosto konkrétní iniciály U (pro papeže Urbana VI.), J (pro arcibiskupa Jana z Jenštejna) a W (pro krále Václava IV.). Pro takovou praxi neznám analogií. Písař misálu zde tedy celkem jistě reflektoval kromobyčejně komplikovanou situaci uvnitř pražské diecéze za papežského schizmatu. Malířský podíl stejné dílny v misálu, který byl před nedávnem nabízen švýcarským antikvariátem Günther, je podobně podprůměrný jako u Misálu sestry Anežky a lze jej tedy datovat do přibližně stejného časového rozmezí, vzhledem k celku do 90. let.¹⁹⁵

S dílnou Mistra Bible ze Sadské souvisí dva rukopisy z třeboňské kanonie,¹⁹⁶ NK XIII B 12, který snad mohl by pocházet přímo ze stejné dílny, a rukopis NK XIII B 14,¹⁹⁷ používající analogickou bordurovou výzdobu, v principu však může sloužit spíše jako příklad rozlivu určitých vlivů. Ve stejném kontextu bývá zmiňován také Mistr z roku 1398,¹⁹⁸ z jehož dílny pochází výzdoba rukopisu KNM XII A 17, původem tentokrát z augustiniánské kanonie v Jaroměři. Dle Brodského mohl by být Mistr z roku 1398 žákem Mistra Bible ze Sadské, dle mého však není takové nazírání nezbytné.¹⁹⁹ Role Mistra Bible ze Sadské se tím však nijak nesnižuje. Jeho dílna představuje významný článek v dlouhém řetězu učitelů a žáků, kteří dovedli měkký sloh 60. a 70. let 14. století na samý práh husitské revoluce. Ve stejné době, tedy přibližně v posledním desetiletí 14. století nebo kolem roku 1400, vznikl i rukopis KNM XV A 7 z knihovny v Sadské²⁰⁰ s homiliemi sv. Ambrože. Rukopis vzdáleně upomíná svou vegetabilní bordurou, omezenou na fol. 1r, kde lze se obdivovat bujným akantovým listům a věrně vyvedeným modrošedým květům orlíčku, na jen nepatrně starší Bibli Václava IV. Sadský Ambrož demonstruje tak názorně, jak rychle rozšířilo se kurtoázní bohatství forem i do mimodvorských kruhů.

¹⁹⁵ Publikace o tomto rukopise se připravuje. Pro překrásné Ukřižování od Mistra Pavlových epištol, jež zdobí *Canon missae*, viz LA PASSION 2012, 12-13. Michal Dragoun mě upozornil, že rukopis KNM XIV D 11, snad z přelomu 80. a 90. let, jenž přináležel do okruhu kolem ateliéru Mistra Bible ze Sadské, má roudnickou signaturu, již jsem přehlédl.

¹⁹⁶ K třeboňské knihovně viz WRATISLAVOVÁ-MITROVICOVÁ 1933; KADLEC 2004; HLAVÁČEK 2005a, 156-207. Slavný Breviř Benedikta z Valdštejna, NK VI G 6, který byl do třeboňské kanonie věnován Benediktem r. 1493, budiž nám zde dovoleno opomenout. Je pravda, že se dlouho věřilo, že Breviř byl u třeboňských augustiniánů již před husitskými válkami a za Jagellonců se toliko navrátil na své původní určení (viz např. STEJSKAL/VOIT 1990, 43-44, kat. č. 13), recentní literatura není si však tím již tolik jistá a osciluje mezi Třeboní a pražskou katedrálou (STUDNIČKOVÁ 2011b, 506-507, Kat. č. XXVI.7). Jakkoli miska vah přiklání se spíše k Třeboni, konečné rozhodnutí je v důsledku ponecháno na čtenáři.

¹⁹⁷ STUDNIČKOVÁ 2011b., 505-506, kat. č. XVII.4 a XVII.6. Bylo by možno zmínit ještě jiné třeboňské rukopisy, jako NK XII C 14 (Bernardi Sermones de tempore) s P. Marií v iniciále U(bi est, fol. 104r) nebo NK XIV B 7 (Augustini Enarratio Psalmorum 119-150), jehož iniciála s biskupem z Hippo byla mylně publikována jako zobrazení Jana IV. Dražic, viz KADLEC 1994. 191. Písařem a snad též malířem prvního kodexu byl Duchko z Mladé Boleslavi, jak nás o tom informuje kolofon. Malířské provedení Augustina v druhém rukopisu je hrubší, oba rukopisy však nepatří ke kvalitativní špičce (viz WRATISLAVOVÁ-MITROVICOVÁ, 3). Datovat je lze jen rámcově, kolem 1380-1390.

¹⁹⁸ Brodský 2000, 120-121, č. 95. Podrobněji se k nastíněné problematice vrátím v samostatné stati.

¹⁹⁹ Viz literatura v pozn. 193.

²⁰⁰ BRODSKÝ 2000, 216, Nr. 196.

Přirozeně ne všechny rukopisy sadské knihovny mohly dosahovat stejných kvalitativních výšin, o čemž poučují nás například rukopisy KNM XII B 15 a XII C 5.²⁰¹ Téměř by se již chtělo věřit, že právě tyto rukopisy dokládají domácí sadskou klášterní produkci, avšak takové závěry nemusí být nutně správné. Na fol. 209r rukopisu XII C 5 najdeme v dolní borduře černý štít se třemi stříbrnými břevny. Je nanejvýš pravděpodobné, že tento erb má referovat na rod pánů z Kunštátu a Poděbrad, tedy na tu větev kunštátského rodu, která se od poloviny 14. století usadila v Poděbradech (jen asi 10 km východně od Sadské) a z které nedlouho na to vzešel český panovník.²⁰² Podoba erbu kunštátského rodu se vyvíjela a v mladších dobách se ustálila na jiné formě (stříbrné pole s třemi černými břevny v horní polovině erbu), nicméně dochovaly se sfragistické památky, dokumentující jeho starší tvář, jež blíží se značně formě z rukopisu XII C 5. Tak již pečeť praotce kunštátského rodu Kuno z Kunštátu, datovaná do rozmezí 1273-1286 nese štít se třemi břevny, symetricky rozloženými po celé ploše. Analogicky bychom mohli jmenovat pečeť Arkleba z Kunštátu a Stařechovic (1361-1377), Sezimy II. z Kunštátu a Jevišovic (1365), Heralta II. z Kunštátu a Leštnice (1399) či, pro nás obzvláště důležitou, pečeť Bočka I. z Kunštátu a Poděbrad (1367), tedy pečeť zakladatele poděbradské větve kunštátského domu.²⁰³ Ač není podobnost erbu v kodexu a erbu na pečetích nikdy úplná, jsme jistě na správné stopě, a to hned z několika dobrých důvodů. Jednak pro uvedené spojení mluví bezprostřední blízkost Poděbrad a Sadské, jednak nelze zapomínat, že síly, činné na výzdobě kodexu nepatřily k profesionálům a jejich nadání se potýkalo se značnými limity, což otvíralo cestu k rozmanitým omylům či přehlédnutím. A nakonec, vzdor vši snaze jsem lepší alternativu prostě nenalezl. Rukopis XII C 5 tak sice ani vzdáleně nepřipomíná královský dar, přesto jde o velmi významný doklad kulturních styků šlechtické a klerikální vrstvy společnosti.

Dostali-li jsme do hájenství heraldiky, musíme zde zmínit Mistra Pavlových epištol.²⁰⁴ Mistr Pavlových epištol je synonymum pro až neuvěřitelně produktivní dílnu, a tak nepřekvapí, že se s jeho díly setkáme také v Sadské či v Roudnici.²⁰⁵ Rukopis KNM XII B 8 má pro nás opět zvláštní důležitost. Na zadním příděščí lze totiž číst přípis: „*Fratres Saccenses salutant Karlowyenses.*“²⁰⁶ Je-li tento přípis autentický, pak zde máme před sebou jasný doklad intenzivních styků mezi

²⁰¹ BRODSKÝ 2000, 139, č. 118; s. 144, č. 118. Níže projednávaný erb Pavel Brodský přehlédl.

²⁰² PLAČEK/FUTÁK 2006; FELCMAN/FUKALA 2008.

²⁰³ PAVELKOVÁ 2009; mimořádně zajímavá svým knižním zaměřením je pro nás také studie PAVELKOVÁ 2012. S mladší podobou štítu se lze také setkat v knižní malbě, jak dokládá např. nově objevený fragment s Mužem bolesti (*Imago pietatis*) viz LA PASSION 2012, 14-15.

²⁰⁴ JENNI/THEISEN 2004b; HLAVÁČKOVÁ 2004-2005; JENNI/THEISEN 2014.

²⁰⁵ Opakovaně bylo navrženo, že dvousvazkové Sanctoreale Bernardi Guidonis, KNM XV A 11 a XV A 12, pochází z roudnické či sadské knihovny (naposledy BRODSKÝ 2000, 220-223, kat. č. 202). Byl jsem k takovým závěrům spíše skeptický, avšak Michal Dragoun mne v mém přesvědčení znejistil. Řekl mi také, že tzv. Roudnický žaltář rovněž od Mistra Pavlových epištol (Lobkowiczská knihovna, Nelahozeves, VI Fa 5, - v Nelahozevsi jsem dosud nemohl studovat) nemá nic společného s roudnickými kanovníky, nýbrž s původním uložením knihovny na roudnickém zámku. Nepochybně velmi cenná publikace Michala Dragouna se připravuje.

²⁰⁶ BRODSKÝ 2000, 131 kat. č. 105. K autenticitě přípisu staví se rezervovaně kolegyně Adéla Ebersonová.

jednotlivými kanoniemi, doložitelný jinak především formou záznamů v nekrologiu. Takto by se nám tedy ukazovala i cesta knižních výpůjček či darů. Analogickým příkladem mohl by být rukopis KNM XII B 16 z r. 1411,²⁰⁷ pocházející ze sadské knihovny. V borduře rukopisu je původně stříbrný, dnes ovšem již notně zčernalý znak, na němž spatřujeme červenou heraldickou lilii a polopostavu madony. Takový znak je jistě oprávněné spojovat s nějakou církevní institucí, konkrétní linie zůstává mi však prozatím utajena (Litomyšl!).²⁰⁸

V souvislosti s Karlovem musíme alespoň letmo zmínit proslulé karlovske Matutinale a Vesperale (Christian-Weise-Bibliothek, Zittau, A1, A6), jemuž se v poslední době dostalo zevrubné pozornosti od Pavla Brodského, Mariy Theisen a Milady Studničková.²⁰⁹ Je spíše nepravděpodobno, že by bylo možno spojit mistrného iluminátora Matutinale se jménem Řehoře Sekyry, jak bylo kdysi navrženo Karlem Chytilem,²¹⁰ přesto zůstává tento rukopis skvostným dokladem pompézní reprezentace vůdčích kanovníckých domů, jak nám ji doložil již první zmíněný rukopis, Breviář KNM XIII C 1.

Vzdor vědomí jisté nahodilosti, která hraje tak velkou roli při zachování iluminovaných rukopisů (a středověkých památek obecně), smíme konstatovat, že někdejší knihovny augustiniánů-kanovníků vytvářejí pestrou mozaiku, která nám ukazuje českou knižní malbu karlovske a václavske epochy v takové šíři a rozmanitosti, s jakou se nemůže pochlubit žádný jiný řád.

²⁰⁷ BRODSKÝ 2000, 140, kat. č. 113.

²⁰⁸ Obrácenou barevnost, tedy stříbrnou lilie v rudém poli, lze dodnes nalézt ve znaku města Litomyšle, kde byla ponejprv premonstrátská kanonie, od r. 1344 však biskupské sídlo při někdejší konventním chrámu P. Marie, viz např. BUBEN 2003, 89-91. Biskupští kanovníci, kteří zpočátku byli alespoň zčásti rekrutováni z osazenstva někdejší premonstrátske kanonie, užívali ve svých pečeti odkazy na starší premonstrátskou lilii, viz PAKOSTOVÁ 2012.

²⁰⁹ BRODSKÝ 2011a; THEISEN 2011; STUDNIČKOVÁ 2011c.

²¹⁰ CHYTIL 1929, 334.

5. MARGINÁLIE K ROUDNICKÝM PAPIROVÝM RUKOPISŮM

Mezi známými roudnickými kodexy lze vedle právem vyzdvihovaného početného konvolutu iluminovaných rukopisů najít mimo jiné i několik rukopisů papírových.²¹¹ Následující řádky se budou věnovat některým z nich, přičemž jejich cílem bude na základě rozboru filigránu pokud možno zpřesnit dataci některých kodexů z Knihovny Národního muzea v Praze a z Národní knihovny České republiky.²¹² Podrobně probíraným rukopisům předchází jejich stručný popis, v obsahu v zásadě opisující data ze starších soupisů – podrobnější rozvedení obsahu zde cituji kvůli provázanostem se skladbou kodexů. **Připojené fotografie mají pouze pracovní a ryze ilustrační charakter**, neboť vzhled filigránů je často zdeformován sklonem fotoaparátu či foceného listu.

KNM XII E 1

1) Praha KNM XII E 1, c. 1391, pap., 244 ff., 29,5 x 22 cm, vazba soudobá

Vazba: dřevěné desky, zhnědlá, původně do růžova barvená kůže, soudobá. Na přední desce dochovány obě spony, obdélné s rytým kosodelným dekorem. V rovině dolní spony je dochován trn. Z pukel dochována středová a pravá dolní na přední desce, na zadní pak středová a pravá horní. Zadní spony i řemínky ztraceny. Hřbet má šest polí, většinou s novějšími štítky (kolek s arabskou 1 v druhém poli, štítek s červenou signaturou A 3 v pátém poli, šesté pole z větší části ztržené, zabílené, s černými číslicemi 29 (?) v horním poli pak z větší části stržený titulový štítek, snad barokní (*Postilla* ...).

Skladba: 3.VI (fol. 34) + VII – 1 (fol. 50) + 10.VI (fol. 170) + 6.VI (fol. 242v) + II – 2 (fol. 244). - Foliace novodobá v pravém horním rohu na rectu folií, fol. 39 ve fragmentu, ale očíslované. Fol. 226v-230v, 244 vakáty. Složky značeny reklamanty, které postrádají složky VIII., IX., XIII. - XVII., XIX. a ovšem poslední dvoulistý fragment.

Zrcadlo: 191 x 64 + 12 + 64 mm, od folia 205v 213 mm na výšku (+ 4 řádky).

Obsah: 1r-195v: Nedělní kázání celoroční na evangelia i epištoly: *Scientes, quia hora est iam ... Ro 13. Hic apostolus hortatur surgere x in media quadragesima* [...]; 196-7: Různé theologické poznámky; 197v-201r: Rejstřík k postile; 201v-225r Sběrka povídek t. zv. *Moralitates: Exempla de timore. Quidam pater familias.*; 230r-243v: (Bonaventura recte Guilelmus de Lancea. *Dieta salutis.*): *Hec est via, ambulate in ea ... Js 30, Magnam misericordiam facit x Sicut enim non est ...* (necelé).

Provenience: Roudnickou provenienci stvrzuje vlastnický přípisek v borduře fol. 83r (Liber monasterii Rudnicensis).

LITERATURA: BARTOŠ 1927, 231, č. 3211

V rukopise se objevuje pět druhů filigránů, kuš, hrad, volská hlava, zvon a písmeno R s křížem.

²¹¹ Níže probírané příklady muzejní vycházejí z Bartošova Soupisu, kde však mohlo mnohé zůstat opomenuto (srov. HLAVÁČEK 2005a, 189, pozn. 172), další pak především z uvedených již prací Kadlecových. Citované studie se shodují, že nejcennější rukopisy zůstaly uchráněny zkázy, protože právě takové roudničtí zachraňovali a při pohledu na dochovaný fond se takový pohled jeví oprávněný. Naproti tomu právě papírové rukopisy, jejichž cena byla ve 14. století ve srovnání s pergamenovými čtvrtinová a o století později dokonce třináctinová (SPUNAR 1998, 441), byly jistě nejsnáze obětovány.

²¹² Z použitých repertorií bude dále odkazováno na PIŁEKOSIŃSKI 1893; ZONGHI / GASPARINETTI 1953; STANKOVIĆ 2000/2001. Zásadní význam mají internetová repertoria, totiž Piccard Online (dále jen PICCARD): <http://www.piccard-online.de/start.php> a stránky Rakouské Akademie věd, Wasserzeichen des Mittelalters (dále jen WZMA): <http://www.ksbm.oeaw.ac.at/wz/wzma.php>. Zmínit je nutno server Manuscriptorium: <http://www.manuscriptorium.com/index.php?q=cs>, kde lze u každého lze jmenovaného rukopisu najít strojově převedenou stať z příslušného soupisu (BARTOŠ 1927; TRUHLÁŘ 1905) mnohdy doplněnou o novější literaturu a podrobnější kodikologický popis, zvláště u rukopisů digitalizovaných. Odkazy na zahraniční literaturu (Bloomfield, Kaepelli) jsou přejaty ze serveru www.peraldus.ch.

a) kuš (složka I – III): dva typy, ten měřený na f. 2 měl výšku přibližně 54 mm, šířku asi 40 mm, rozteč šikmo, přibližně 37 mm (?; pravděpodobně došlo k omylu a byla měřena jen vzdálenost mezi krajním a středním prutem); filigrán je hůře čitelný a nepodařilo se mi jej ztotožnit.

b) hrad či věž s cimbuřím o třech vstupech (složka IV s výjimkou ff. 42, 43, 46, složky XX, XXI): výška ca. 55 mm (20 linek), šířka 45, rozteč o třech prutech, od bočního k prostřednímu 25 mm, střední prut jde středem hradu (fol. 40, **obr. 1a**). Velmi blízký tomuto filigránu je jiný v klosterneuburském cod. 294, datovaný do doby kolem 1402.²¹³ Bez zajímavosti není ani Piccardova varianta, nalezená v udinském archívu a datovaná rokem 1389.²¹⁴ Významným rozdílem je zde však linka mezi branou a cimbuřím, která v předchozích případech zůstala ve střední části nedotažená.

c) **zvon s křížem** (složky V-VIII a XII): výška asi 81 mm, rozteč 50 mm. Filigrán je **velmi pravděpodobně totožný** s početnou skupinou klosterneuburskou, datovanou do období kolem 1389 – 1393.²¹⁵

d) písmeno R s křížem (složky IX - XI, XIV - XVI, XVIII) : filigrán opět nemám dobře zachycený. Výška písmene 46 mm, od rozteče k jednočárovému břevnu kříže 28 mm.²¹⁶

e) **volská hlava** s hvězdou na tyči mezi rohy (ff. 42, 43 a 46, složky XIII, XVII a XIX): výška 91 mm, rozteč 55 mm (fol. 229, **obr. 1b**). Filigrán je **nepochybně totožný** s jinými, datovanými do roku 1391.²¹⁷

První námi projednávaný rukopis můžeme tedy celkem klidně datovat **kolem r. 1391**.

1a)

1b)

KNM XVII D 15, KNM XVII C 23 a NK VII C 23

2) KNM XVII D 15, dat. 1391, pap., III + 255 ff. + II, 28 x 19,5 cm, vazba moderní

²¹³ WZMA AT5000-294_117 (5000 je kód kamomie augustiniánů v Klosterneuburgu, druhé trojčísí odkazuje na signaturu rukopisu a třetí na folio, z kterého pochází záznam).

²¹⁴ PICCARD Nr. 100849

²¹⁵ V našem rukopise je filigrán vždy překryt sloupcem písma a není vždy dobře čitelný, přesto považuji za téměř nepochybné ztotožnění s filigránem, uvedeným na WZMA AT5000-188_245, 5000-189_113, 5000-296_175, 5000-342_40, 5000-477_38, 5000-483_56, 5000-488_186, 5000-567_85; stejně tak Stadtarchiv Tulln, deponovaný v NÖLA St. Pölten, 7870-23_224, a Schottenstift, Wien, Archiv, 8900-24-7

²¹⁶ Celou řadu tohoto typu při velmi rozdílných datacích uvádí ZONGHI / GASPARINETTI 1953, Tab. 68-70, č. 911-938; nepodařilo se mi přesvědčivě ztotožnit tento filigrán s žádným zde uvedeným, jakož ani s žádným uvedeným v jiných přehledech; nejbliže k nim mají snad Zonghiho filigrány č. 921 a č. 922, datované do r. 1400 a starší filigrán č. 918.

²¹⁷ WZMA AT5000-724_165, 6200-MC108_6 (Benediktinerstift Michaelbeuren, Man. cart. 108), 8900-367_286 (Wien, Schottenstift, Archiv)

Vazba: moderní. Do její horní části je přilepen štítek se starší roudnickou či březnickou signaturou M VIII. První list předsádky je zbytkem binia, jehož první list je přilepen na přideščí přední desky vazby. Druhý list předsádky je fragmentem arabského textu. Stejněho původu jsou i odřezky chránící středy složek. Analogická situace jako u desky přední panuje i vzadu. Třetí list přední předsádky je zároveň prvním listem první složky, Na jeho rectu je *Ex Bibliotheca arcis Brzeznicensis*, na versu pak *Iste liber rudnicensis*.

Skladba: 17.VI (fol. 203) + 2.VII (fol. 231) + 2.VI (fol. 255). - Všechny složky jsou vybaveny kustody, některé i reklamanty. První list první složky slouží rovněž jako předsádka, viz vazba.

Zrcadlo: 222 x 66 + 14 + 72 mm (6r)

Obsah: Nejdříve rejstřík, pak 5r-253va: [Bartholomaei de Concordio: Pisani summa super decretum.] *Quoniam, ut ait Gregorius super Ezechielem x supra "invidia" § secundo etc. Explicit summa de casibus consciencie. Consummatum fuit hoc opus in civitate Pysana per fr. Bartholomeum ... cuius anima requiescat in pace, amen etc. Scriptor finit a. 1391 ante Georgii martiris gloriosi in Opatow mei (?) rectoratus ibidem.* Pak (253vb-255ra) právnícké výpisky: seznam zkratk a modus allegandi in iure.

LITERATURA: BARTOŠ 1927, 398, č. 3882; KAEPPELLI 1970, 163; CHRASTILOVÁ-VYSYPALOVÁ 1975, 83, 108, pozn. 51

3) KNM XVII C 23, dat. 1389, pap., 306 ff., 33 x 23 cm (vazba), vazba renesanční, polokožená

Vazba: renesanční, polokožená. Hřbet o pěti polích je chráněn světlou kůží, sahající asi do třetiny obou dřevěných desek, které jsou jinak holé. Na desce je černým inkoustem napsán titul, doplněný o velkou římskou číslici V. Na malém štítku je pak starší (roudnická ?) signatura F xi.

Skladba: Nepodařilo se mi přesně určit. Rukopis má 306 listů, poslední sextern je však očividně přidaný dodatečně.

Zrcadlo: Zrcadlo ve dvousloupcové části rukopisu měří 205 x 65 + 18 + 65, od f. 118v 156 x 220 mm.

Obsah: 1ra-283v : *De accusationibus, inquisitionibus et denunciacionibus. Iste liber quintus continuatur sic ad precedencia x supra de symonia. mt sic est finis istius quinti. Deo gracias;* 284r-294v: Kanonistický komentář: *De dicimis, primiciis ac aliis oblacionibus. Discreconi vestre ... quoad illum articulum religiosi transgressores x summe necessaria esset in hoc [nedopsáno]. Audiat (?) Johannes Andree;* 295v: [Johannes Andree.] *Lectura arboris. Circa lecturam arboris x etc. Heu in Munpalye (?)*.

Provenience: Nad oběma sloupci je na rectu prvního folia nejdříve erfurtská provenienční poznámka (*Liber sancti Petri in Erfordia*) a následuje *Incipiunt notata quinti decretalium a doctore Bausloho, ordinario Pragensi incepta A. D. 1389 feria VI post Nativitatem b. Mariae Virginis.*

LITERATURA: BARTOŠ 1927, 391, č. 3859; KADLEC 1992, 128; KADLEC 1994, 192; SPUNAR 1985, 157, č. 419

4) NK VII C 23, kolem 1390-1400 (1391?), pap., 442 ff., 31 x 21,5 cm, vazba dobová

Vazba: dobová, prostá rámová. Na přední desce obtížně čitelný středověký nápis, snad titulový či provenienční (Rudnicense ??). Rozetová kování v rozích a ve středu byla strhána, zůstala po nich otisky. Spony i řemínky strhány, vnější hrany rohů se zbytky oplechování. Hřbet o šesti polích.

Skladba: VI – 1 (fol. 11) + 12.VI (fol. 155) + VIII (fol. 171) + 13.VI (fol. 327), 4.VI (375v) + 2.V (fol. 395), + 2.VI (fol. 419) + VI (431v, kustod 3) + VI – 2 + 1. - První list první složky odříznut, fol. 11 je proto uvolněno z vazby. List 439 volný, možná součást původní složky, značen jako + 1; od 439v vakáty se zrcadly. Složky II. –XIII (ff. 12-155) značeny kustody, které kombinují arabské a římské číslici, složky XV.-XXVII (ff. 172-327) jsou značeny římskými číslicemi (I.-XIII). XXXVI. složka (ff. 420-431) je značena kustodem 3 (arabská číslice)

Zrcadlo: 204 x 67 + 15 + 65 (11v); 205 x 65 + 17 + 67 (172r)

Obsah: 1r-436r: *Cum proprietates rerum sequantur substancias x ... ut patere poterit diligencia intuenti. Hic finitus est liber proprietatum rerum a Bartholomeo fratre minorum monachorum editus et factus;* 436v-438r (anepigr.) *Notae de monstruosis hominibus;* 439r: *Regimen curativum contra apostema Mag. Adalberti episcopi Ratisponensis*

LITERATURA: HLAVÁČEK 2005, 165; CHRASTILOVÁ-VYSYPALOVÁ 1975, 94, 111, pozn. 105; KADLEC 1992, 132 (mylně jako VII D 23); KADLEC 1994, 188, 193; TRUHLÁŘ 1905, 488, č. 1266

Prvním filigránem, s kterým se v rukopise **KNM XVII D 15** setkáváme, je jelení hlava s očima a s hvězdou na tyči mezi parohy (rozteč 40 mm, výška 70 mm, složky I, II, III, 4, IX - XII).²¹⁸

Druhý filigrán je geometrický. Skládá se z tyče s ondřejským křížem (hvězdami) na obou koncích a čtyřlístem ve středu (složky hůlka, 6, VII, VIII). Filigrán, pravděpodobně totožný,²¹⁹ nalézáme i v rukopise Bohuslava z Krnova, **KNM XVII C 23**, o němž pojednáme níže (folio 11, **obr. 2a**).

V rukopise dominuje velká volská hlava (rozteč 25 + 25, v. 95 mm; složka XIII, XIII, XV, složky XVII - XXI s variantami, u f. 200 v. 100 mm), jakou potkáváme opět i v rukopise druhém (tam f. 283, rozteč 25 + 25, v. ca. 99 mm, **obr. 2b**). Tyto varianty jsou pravděpodobně ze stejné rodiny jako filigrán publikovaný k roku 1391 do Trevisa u Piccarda.²²⁰

Velká úzká volská hlava bez očí (rozteč 28 + 28, výška 92 mm, složka XVI) je omezena na jedinou složku.

V rukopise **KNM XVII C 23** se setkáváme nejdříve s geometrickým filigránem, který jsme co druhý právě zmínili v předchozím kodexu. Na f. 53 nacházíme zvonkový filigrán (výška 61 mm, rozteč 41 mm, **obr. 2c**), který, domnívám se, lze ztotožnit s klosterneuburským filigránem z období kolem 1390.²²¹ Filigrán s býčí hlavou byl již také zmíněn.

Poslední sextern se, jak řečeno, od zbytku rukopisu liší. Papír je hrubší, hnědavý a má svůj filigrán, půlměsíc s křížem (výška 90, rozteč 25 + 25, jinak kolem 37 mm).²²² Nejspíše se jedná o text z jiné časové vrstvy, jádro rukopisu ovšem zůstává věrné dataci, uvedené na foliu 1r.

²¹⁸ Podobný, avšak nikoliv shodný filigrán, publikoval BOFARULL Y SANS 1959, č. 306. Jedná se o prázdný list v Archivo Corona Aragon, Reg. 2093. List je datován do 14. století s uvedenou barcelonskou proveniencí. Pro naše účely je však významnější PIEKOSIŃSKI 1893, který uvádí na str. 17 pod čísly 194 a 196 dvě jelení hlavy z rukopisu BJK N. 743, u něhož prezentuje pražskou provenienci s datací do 90. let. Podobné filigrány pak uvádí k rukopisům Nr. 621 I z r. 1390, a Nr. 1361 a 1571 I. Ačkoliv jím publikované příklady nejsou shodné s naším, není bez zajímavosti upozornit na větší četnost motivu v 90. letech. U Piccarda lze k roku 1386 najít do Prahy lokované Nr. 82176. Na wzma najdeme 34 příkladů tohoto typu.

²¹⁹ Oba jsou 91-92 mm dlouhé a co do formy totožné. V prvním případě mám však zaznamenanou rozteč 55 a v druhém 46 mm. Může se ovšem jednat o omyl. Stejný typ uvádí PIEKOSIŃSKI 1893, 31, č. 754 a 755 z r. 1389 (rukopisy BJK 1848 a 1328 I) a k poslednímu desetiletí 14. století (BJK 1501 I), filigrány však nejsou shodné s naším). Šest příkladů, publikovaných na wzma, je datováno do rozmezí 1385-1400.

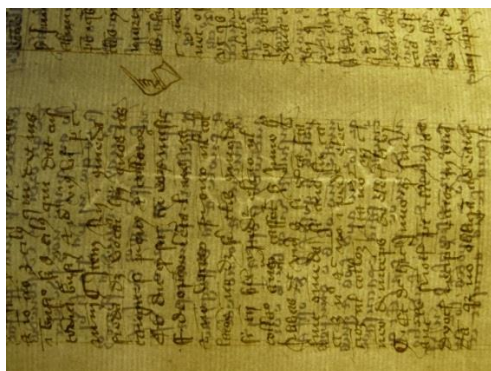
²²⁰ PICCARD Nr. 81251. Analogické typy udává STANKOVIĆ 2000/2001, č. 89-93, obr. 117-119. Hojnou skupinu eviduje také PIEKOSIŃSKI 1893, 15-16, č. 170-176. Zvláště č. 171 (Rejesta m. Krakowa, N.1851 z r. 1392, Archiwum akt dawnych miasta Krakowa), č. 172 (N. 1234 z Kramnaw – Krumlov ? z r. 1395 a NN. 1576 II a 1710) a č. 176 (BJK N. 1356 z r. 1395 z Prahy) stojí za pozornost.

²²¹ WZMA AT5000-483_184 s variantou u Piccarda Nr. 41011.

²²² PIEKOSIŃSKI 1893 zaznamenal velmi podobný filigrán, v. 86 mm, č. 675, ks. M. Wroclawia N 635 z r. 1372, Archiwum miasta Wroclaw). Pro menší, avšak tvarově blízký viz PICCARD Nr. 41395 (k roku 1429 v Gdaňsku).

Konstatovaná shoda filigránů rukopisu XVII C 23 má velký význam pro kodex klementinský VII C 23.²²³ V něm totiž převládá filigrán se zvonkem, jaký jsme právě zaznamenali u předchozího rukopisu (asi celé složky I – XXIX, tj. do folia 351v, pak XXXIV a XXXV kromě vnitřního bifolia), a objevuje se tam i stejný typ býčí hlavy jako v XVII D 15 (složky XXX-XXXIII).²²⁴

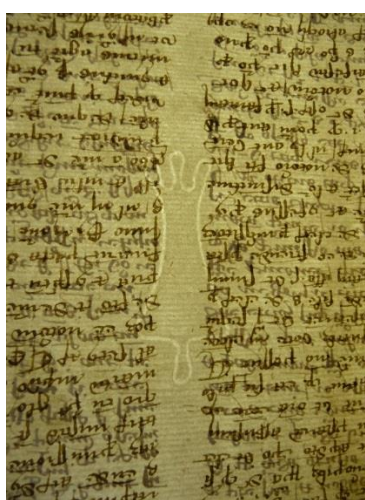
Pokud je toto ztotožnění správné, je tedy rukopis celkem přesvědčivě možno datovat do **posledního desetiletí 14. věku**, či dokonce do období kolem 1391. Rukopis se přitom dostal do roudnické kanonie celkem pozdě, až r. 1459 darem liběchovského kněze Jana.²²⁵ Musíme však zmínit názor Jaroslava Kadlece, který souvisí s tzv. „Erfurtskou“ skupinou, do níž počítá i rukopis VII C 23.

2a)

2b)

2c)

**2a) XVII C 23, fol. 11; 2b) XVII D 15; fol. 283 2c) XVII C 23, fol. 53
„Erfurtská“ skupina**

Jaroslav Kadlec navrhl, že skupina rukopisů původem z erfurtské kartouzy, uložená dnes v Knihovně Národního muzea v Praze, mohla by být počítána do fondu

²²³ TRUHLÁŘ 1905, 488, č. 1266, datuje rukopis do 14. století, bližší zdůvodnění však neuvádí. Při znalosti mladších vpisků o daru do Roudnice k roku 1450 a 1452 navrhuje původní třeboňskou provenienci.

²²⁴ Celek doplňuje býčí hlava s hvězdou na tyči (složka XXXVI a XXXVII, tj. obě poslední; filigrán mohl by být variantou jiného, který jsme pozorovali v KNM XII E 1, obr. 1b) a býčí hlava s kruhem na tyči (bifolio 413-414). Tyto však můžeme po předchozích důkazech ponechat stranou.

²²⁵ Viz výše třeboňské nekrologium a DRAGON 2015.

roudnické kanonie, protože z Erfurtu je mohl donést Matouš Beran.²²⁶ Již na rukopise VII C 23 jsme si ukázali, že teorie není bez chyb, přesto například rukopis XV D 7 prozrazuje prostřednictvím kolofonu, že rukopis vznikl v Praze a jeho primární česká provenience, zamlžená pozdějšími erfurtskými vlastnickými vpisky není u rukopisu vyloučená, s čímž koreluje i český původ v řadě rukopisů skupiny. Naproti tomu však datace rukopisu XVII D 4 do r. 1462 v podstatě jakoukoliv souvislost s Beranem vylučuje.²²⁷

Obraťme tedy nyní svou pozornost k některým z nich.

5) KNM XV C 4, XIV^{ex}, perg + pap., 232 ff., 30 x 21 cm, vazba soudobá

Vazba: červeně barvená popraskaná kůže. Kování dochováno téměř kompletně. Mezi horními puklami přední desky pergamenový pruh s titulem (*Postille Milicii De sanctis*).

Skladba: 7.VI (fol. 84) + VI – 2 (fol. 94) + 11.VI (226v) + VI – 2 (fol. 236). - Kompletní složky s reklamanty na konci složek, vnější a nejnvnitřnější binio vždy pergamenové, jinak papír. Za fol. 94 a fol. 236 odříznuty vždy dva listy. Fol. 94, 235v-236v vakáty.

Zrcadlo: 210 x 56 + 10 + 54 (6r) či 225 x 63 + 11 + 58 (62r); 228 x 63 + 14 + 62 (86r); 213 x 59 + 12 + 54 (96r).

Obsah: [Postille Milicii De sanctis, i. e. Gratiae Dei, pars aestavilis, solum de sanctis]²²⁸: 1r -235r: *Incipiunt postille de sanctis De s. Andrea* (nad sloupci), *Rabi, quod dicitur interpretatum magister ... Duo discipuli x (de s. Katherina) Priscianus et Tullius*.

Provenience: Na předním přideští je poznámka *pertinet ad domum s. Salvatoris prope Erfordiam s. Carthus.*, níže pak *Bertoldus de Totha* (další slovo nečitelné). Na zadním přideští *Cartusiensis propter Erffordia*. Při vnějším okraji špatně čitelná poznámka, snad početní příklad (zakončeno *constabat XXXVI*).

LITERATURA: BARTOŠ 1927, 322-323, č. 3557; KADLEC 1992, 128; KADLEC 1994, 192; SPUNAR 1985, 175, č. 442

6) KNM XV D 7, dat. 1375, pap., I + 187 ff. + III, 29,5 x 21 cm, vazba soudobá

Vazba: zešedlá omšelá kůže, kování fragmentární. Hřbet má pět polí, ve druhém štítek z 19. století s titulem. Zcela vpředu přidán 1 list předsádky, na konci za f. 187 rovněž jeden list novodobé předsádky, za kterým dva nestejně velké fragmenty liturgického rukopisu s notací, použité jako původní zadní předsádka. Na Manuscriptoriu jsou datovány neurčitě do 14. až 15. století.

Skladba: 1 + III – 1 (fol. 6), IV (fol. 14), 14.VI (fol. 182) + IV - 3 (fol. 187).

První folio je osamocené a přilepené k první složce (1v), od které je odříznut první list. Poslední složka má odříznutý čtvrtý, pátý a šestý list, sedmý list je vertikálním řezem o polovinu zkrácen.

Kompletní či neúplné reklamanty na f. 14v, na f. 26v, 38v, 86v, 98v, 110v, 122v, 134v, 146v, 158v, 170v, 182v. Kustody dole uprostřed na počátku složek.

Obsah: 1ra-2ra: *Notae et excerpta*; 3va-185va: [Milicius de Chremsir: *Sermones dominicales e collectione Gratiae Dei*]: *Alpha et o, principium et finis deus omnipotens sr. Apc I,8, qui ab inicio sapienciam possedisti et eam dedisti hominibus de quibus dixisti delicie mee esse cum filiis hominum Prov VIII,31. Ecce flecto genua mentis mee rugiens precordiis intimis corporis et anime mee ... x ... et exiit fama hec in universam terram ut fide a caritate ab eo sanitatem et vitam obtineamus eternam amen. Expliciunt postille dominicarum solummodo per totum annum domini Myliczii pie memorie, po které následuje kolofon: *Scripte in civitate Pragensi per me Conradum Vosczag de Homberg rectorem parochialis ecclesie in Wernigishuosen (Weringishuosen ?) anno domini Mo**

²²⁶ Jsou to vedle XVII C 23 také XII E 12, XV C 4, XV D 7, XVII D 4. Uvedené rukopisy neobsahují roudnické vlastnické vpisky. Viz KADLEC 1992, 128. Viz též BARTOŠ 1927, 235, č. 3222; 322-323, č. 3557; 326, č. 3566; 394, č. 3871.

²²⁷ Sluší se poznamenat, že v poslední studii věnované Beranovi již Kadlec erfurtské rukopisy nijak nezmiňuje, KADLEC 2011.

²²⁸ Určeno dle SPUNAR 1985, 175, č. 442

CCCo LXXo quinto die Lune XIX mensis Novembris, que fuit dies sancte Elizabeth vidue deo gracias.

Provenience: Několik vlastnuckých vpisků erfurtské kartouzy. Na f. 1r a na zadním přidešti „*Iste liber pertinet ad domum Carthusiensem prope Erfordiam*“, na f. 4r „*Iste liber est domus sancti Salvatoris Carthusiensis ordinis prope Erfordiam*“, na f. 95r a na zadním přidešti „*Carthusiensium prope Erfordiam*“. Zápis v horní borduře na f. 3v „*Cartusiae Erfordensis*“ pochází dle Manuscriptoria až ze 16.-17. století.

LITERATURA: BARTOŠ 1927, 326, č. 3566; KADLEC 1992, 128 (mylně jako X D 7), KADLEC 1994, 192 (mylně jako X D 7); SPUNAR 1985, 175, č. 442

7) KNM XII E 12, ca. 1425-1450, pap., I + 190 ff. + I, 28 x 20 cm, vazba soudobá

Vazba: slepotisková, rámová, v zrcadle s kosočtverečnou sítí s raženými liliemi. Na přední i zadní desce dochovány typické spony 15. století, vpředu s kuličkovou záchytkou. Ostatní kování i s řemínky ztrháno. Hřbet s velkými vertikálními prasklinami má pět polí. Přední a zadní předsádku tvoří pergamen, v obou případech kryjící také přidešti. Je to listina papeže Urbana VI. o sporu mezi Hermannem Cleringhem a Henrikem Wickershusenem, daná v Římě 6. července (1381) (dle Bartoše).

Skladba: 15.VI (fol. 180) + VI - 2 (fol. 190). - Složky značeny písmennými kustody a-p, kde písmena ch a j byla vynechána. Dva listy za foliem 190 byly vyříznuty, 190v vakát.

Zrcadlo: 201 x 65 + 15 + 65 mm.

Obsah: [Malogranati liber secundus]: *Filius: accepta igitur informacione x Explicit ... editus a venerabili in Christo domino Matheo, abbate monasterii de Aula regia, ord. Cist.*

Provenience: V horní borduře f. 1r *Liber s. Petri in Erfordia. D 23.*

LITERATURA: BARTOŠ 1927, 235, č. 3222; KADLEC 1992, 128; KADLEC 1994, 192

8) KNM XVII D 4, dat. 1462, 30 x 21 cm, I + 367 ff. + I, vazba soudobá

Vazba: slepotisková, rámová, s tenkými rytými hvězdami. Vpředu a vzadu po dvou sponách, řemínky utrženy. Hřbet má šest polí. Na přední desce velký obdelný papírový štítek, částečně stržený, s titulem a obsahem. Přidešti s papírovými výlepy, vpředu i vzadu jeden list moderní papírové předsádky.

Skladba: 3 + 10.VI (fol. 123), VI - 4 (fol. 131), 8.VI (fol. 227), VII (fol. 241) + 9.VI (349v) + V + VI - 4 (fol. 367) + 4. - Na prvních třech listech obsah. Za fol. 131 odříznuty 4 listy, stejně tak za fol. 367, kde jsou vlepny 4 nové prázdné listy z hrubšího papíru. Občasné reklamanty (ff. 255, 267, 289).

Zrcadlo: 232 x 60 + 14 + 67 mm

Obsah: [Summae Astensis liber VI-VIII]; f. 352rb: *Explicit liber octavus Summae astensis de casibus edite a fratre Astexano de Ast. de ordine fr(atre)m minorum finita anno domini 1462 per me Venceslaus de Plzna sabatto ante dominicam Esto mihi, sit laus deo. Pane buožž, daj svobodu všem, ktož tě miluji a tvu pravdu vyznavaji tu ktež jsu koli po křest'anství amen.*

Provenience: Erfurtský vlastnický vpisek na f. 241v .

LITERATURA: BARTOŠ 1927, 394, č. 3871; KADLEC 1992, 128; KADLEC 1994, 192; KRISTEN 1954, 56

Filigrány jsou v rukopise **XV C 4** dvojí: volská hlava s hvězdou na tyči (výška 81 mm, výška tyče 52 mm, šířka mezi ušima ca. 46 mm, rozteč osnovy 42 mm; složky I - IX, XVIII - XXI, **obr. 3a**) a geometrický filigrán šipka s kruhy (v. 84 mm, největší šířka filigránu ca. 60, průměr kruhu 21 mm rozteč osnovy ca. 43 mm, složky X - XVII, **obr. 3b**). Analogické italské a xantenské filigrány publikoval Piccard, ve všech případech s datováním do 70. let.²²⁹ Na základě uvedených faktů

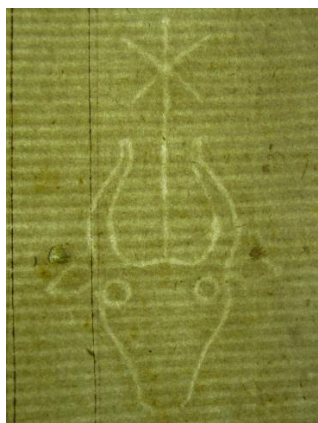
²²⁹ Nr. 22903, 22905, 22912, 22917, 22920, 22930, 22931, 22940, 22943-22952. PIEKOSIŃSKI 1893 uvádí variantu ze 70. - 90. let, BJK 749 I, 364, 704, 654 II, str. 31, č. 777, jím zaznamenaný filigrán je

bychom snad nepochybili, kdybychom rukopis datovali do 70. let. Vzhledem k nejistotě stran přesné shody nám však nezbyvá než se spokojit s rámcovou datací do **poslední třetiny 14. století**.

Pro žádný z filigránů KNM XV D 7 jsem nenašel přesnou kopii. Zvonový filigrán f. 1 (v. ca. 70 mm, šířka ca. 22 mm, rozteč osnovy ca. 35 mm, **obr. 3c**) se v rukopise neopakuje. Zvonkový filigrán na ff. 75-146 (výška ca. 73 mm, šířka ca. 21 mm, rozteč osnovy ca. 24 + 26 mm, **obr 3d**), ani běžnější formu kuše ff. 147- 187 (výška ca. 59 mm, šířka 52 mm, rozteč osnovy 42 mm, **obr. 3e**) nepodařilo se mi přesněji zařadit. Alespoň je možné říci, že pro druhý zdejší filigrán, úsečku s kruhy a hvězdami (výška ca. 95, šířka kruhu 21 mm, rozteč osnovy ca. 40 mm, **obr. 3f**), kterou spatřujeme v prvních sedmi složkách (ff. 2-74), je možné najít v Piccardově kompendiu analogie z **poslední třetiny 14. století**.²³⁰

U jiného erfurtského rukopisu s pěknou pozdně středověkou vazbou **KNM XII E 12**, druhého svazku proslulého Malogranata zbraslavského opata Matouše, komplikuje určení umístění filigránu ve skladu složek. Filigránem je zde rozeta s křížem, o rozteči 30 + 35 mm. Na základě četných analogií je možno rukopis rámcově datovat **do druhé čtvrtě 15. století**.

K vůbec nejmladším rukopisům projednávaného fondu náleží **KNM XVII D 4**, který je půvabným explicitem datován do roku 1462. Filigrány odpovídají této pozdně středověké fázi. Tak např. 138 mm vysoký kříž na trojhoří v 35 mm široké rozteči (**obr. 3g**, f. 241, též f. 3), případně jiný, (v. 80, rozteč 35 mm, f. 4). Tyto pak doplňuje na f. 281 hůře čitelný filigrán volské hlavy s pětistou květinou mezi rohy a z tlamy visící tyčí se stylizovaným trojúhelníkem (výška ca. 170 mm).²³¹

3a)

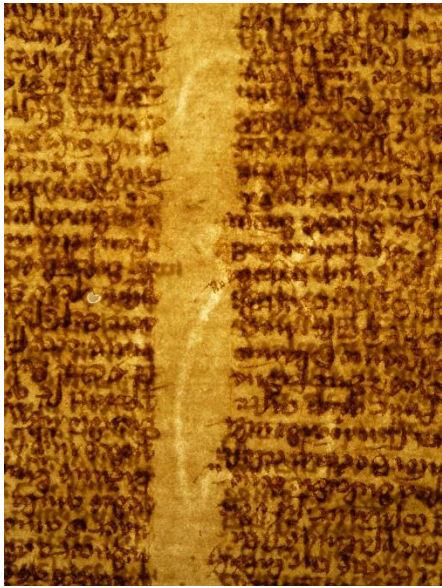
3b)

3a) XV C 4, fol. 236; 3b) XV C 4, fol. 132

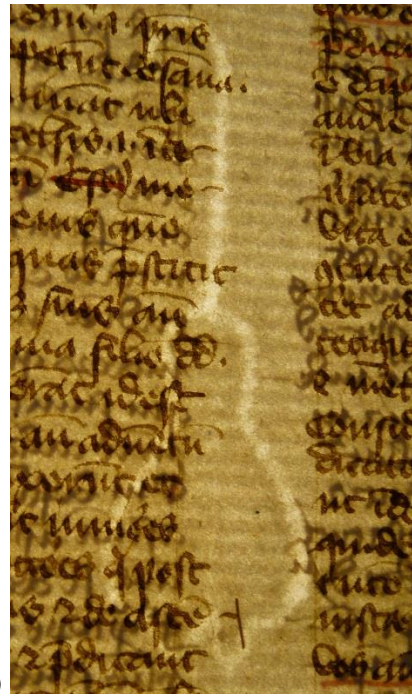
však menší. Příklady, jež uvádí STANKOVIĆ 2000/2001, č. 451-457, jsou všechny však datované do rozmezí 1360/1370.

²³⁰ U PICCARDA viz pro srovnání např. Nr. 22844, 22865, 22866. Již k roku 1372 zaznamenává listinu císaře Karla IV. s tímto typem filigránu, Nr. 22860.

²³¹ Viz na WZMA blízky AT4000-427_27 (Universitäts- und Landesbibliothek Tirol, Innsbruck) či jiné filigrány stejného typu.

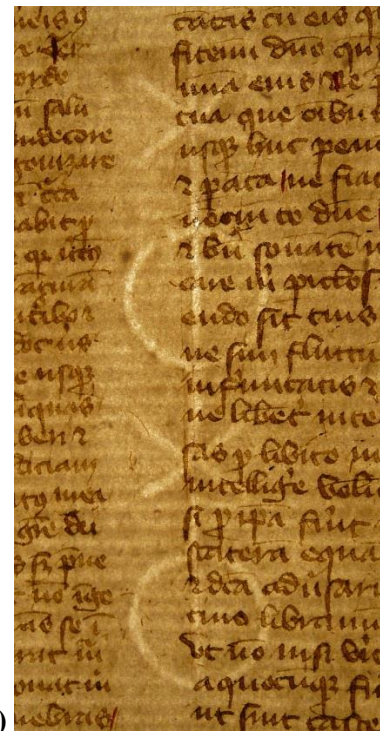
3c)

3d)

3e)

3f)

3c) XV D 7, fol. 1; 3d) XV D 7, fol. 75; 3e) XV D 7, fol. 187; 3f) XV D 7, fol. 3

3g)

3g) XVII D 4, fol. 241

Některé další rukopisy

Nakonec se ve stručnosti zastavíme u několika dalších rukopisů. Jejich průzkum byl často komplikován špatnou čitelností filigránů, či jejich pro nás nevhodným umístěním do středu skladů.

9) KNM XIV B 5, dat. 1412, I + 142ff. + I, 32 x 22 cm, pap., vazba soudobá

Vazba: desky potažené šedou kůží. Z kování dochován je středový řemínek, jehož dírková spona se nasouvá na trn na přední desce. Na zadní desce výrazné díry po sponách řemíneků nad a pod tím dochovaným. Čočkovité pukly dochovány vpředu ve všech čtyřech rozích, vzadu jen uprostřed a vlevo dole. Vpředu předsádka, tvořená listem s románského rukopisu, vertikálně seříznutá na třetinu původní velikosti, vzadu dochován celý list, velikostí přibližně odpovídající knižnímu korpusu.²³²

Skladba: 11.VI (fol. 142) – Složky s výjimkou poslední vybaveny kustody arabských číslic či jejich fragmenty, občas reklamant.

Zrcadlo: 220 x 66 + 15 + 66 mm.

²³² Nejpravděpodobněji se jedná o zlomek breviáře, či sakramentáře, Bartošem datovaný do 12.-13. století. Vpředu se jedná o text k vigílii a svátku Narození sv. Jana Křtitele. Je zde neumami doprovázený text ... *ria exaudita est oratio tua: et Elisabeth uxor tua* (zařazeno ke 22. červnu). Předchází ji závěr k svátku jakéhosi vyznavače (20. červen ?) a k svátku mučedníků (10 000 mučedníků? 21. červen). Na zadní předsádce jsou texty ke 3. květnu, nejdříve fragmentem ke svátku Filipa a Jakuba, potom ke svátku Alexandra I., Eventia a Theodola, ke svátku biskupa Juvenala a nakonec ke svátku Nalezení sv. Kříže. Vzhledem k výjimečnosti některých uvedených světců v našem prostředí lze předpokládat, že se jedná o fragment importovaného liturgického rukopisu, který, byv svou skladbou roudnickým k nepotřebě, skončil neslavně.

Obsah: [Novum testamentum]; 137v: *Pane bože, rač to dáti na věky amen. Explicit Appokalipsis, finita a. d. 1412 Feria quinta in festo ss. Mauricii et sociorum eius. Finito libro sit laus et gloria Christo.*

Provenience: Roudnické vlastnické vpisky na f. 1r, 53r a 89v.

LITERATURA: BARTOŠ, 290, č. 3429; CHRASTILOVÁ-VYSYPALOVÁ 1975, 89, 109, pozn. 72, 73;

KADLEC 1992, 129; KADLEC 1994, 192

10) NK I F 7, dat. 1413, perg + pap., 244 (250) ff., 22,5 x 16,5 cm, vazba soudobá

Vazba: dřevěné desky potažené hladkou usní. Na přední desce papírový štítek (roudnická signatura R IIII), nad štítkem nápis *Richardus de S. victore*, stopy po jednom středovém řemínku. Přední i zadní přídeští odlepeno - fragment liturgického textu ze 14.stol, snad misálu. Na reversu předního přídeští je přípisek *In isto volumine continentur sex libri Magistri Richardi Parisiensis de Sancta Trinitate. Item expositio optima B. Thome de Aquino super epistolam ad Hebreos* a stejnou rukou další přípisek *In Rudnicz r(e)p(or)tata p(er) frat(rem) Nicolaum. A.d. 1413*. Roku 1609 se kodex našel v třeboňské rožmberské knihovně (Vokovo exlibris na versu přední předsádky), odkud byl navrácen do zdejší augustiniánské kanonie (přípisek na rectu předsádky: *Th. 6 / Ex Bibliotheca Canoniorum Regularium Aug. / Trebon 1718*). Rukopis lokuje do Roudnice také kolofon na f. 232r *conscripta in Rudnicz Maria Jesus*.

Skladba: 7.VI (fol. 84) + III – 1 (fol. 85 quinquies) + 5.VI (fol.145) + VI – 1 (fol. 156) + 7.VI (fol. 240) + II (244 ter). - U osmé složky odříznut třetí list, u čtrnácté složky sedmý list, aniž by byla narušena návaznost textu. Za foliem 85 a 244 dva, respektive čtyři vakáty. Fol. 228v rovněž vakát. Vnější bifolio první složky pergamenové. - Četné kustody od druhé složky vždy u prvního folia vpravo dole na rectu a na posledním foliu vlevo dole na versu. Od deváté složky (ff. 86-97) změna kustody vždy na versu poslední složky vpravo dole, občas reklamanty.

Zrcadlo: 164-168 x 92-100 mm, velmi proměnlivý také počet řádků (f. 1r: 40ř, 40r: 28ř).

Obsah: [Richardus de S. Victore: De sancta Trinitate libri sex]: 1r-85v: *Incipit Magister Rikardus de S. trinitate Iustus meus ex fide vivit ... x ... quoniam conveniat unitas substancie cum personarum pluralitate. Amen. Maria. Jesus. Expliciunt sex libri Magistri Rykardi de s. trinitate optimi. Maria.;* 86r-228r [Thoma de Aquino Expositio super epistolam S. Pauli ad Hebreos]: *Incipit expositio super epistolam ad Hebreos. Non est similis tui in dominus domine ... x ... sint firmiter cum omnibus nobis. Amen. Confirmacio est omnium Maria. In omni opere tuo memorare nouissima tua. Explicit expositio optima Thome de Aquino. conscripta in Rudnicz Maria Jesus.;* 229r-242v: [Richardus de s. Victore: De clavibus ecclesiae]: *Incipit magister Rikardus de clavibus ecclesie. Quodcunque ligaveris super terram... x ... Explicit Magister Rykardus de clauibus cetera desiderantur.*

Provenience: viz vazba

LITERATURA: HLAVÁČEK 2005, 165; KADLEC 1990, 46; KADLEC 1992, 132; KADLEC 1994, 192-193; TRUHLÁŘ 1905, 94, č. 240.

11) NK III A 7, dat. 1403 a 1390, pap., I + 187 ff.+ I, 29,5 x 21 cm, vazba soudobá

Vazba: zelenavá kůže se strhaným kováním, středověkou signaturou na štítku (O 39) a titulovým štítkem (foto na Manuscriptoriu výrazně barevně posunuto). Vpředu a vzadu pergamenová předsádka se zrcadlem 198 x 136 mm s textem o svátcích.

Skladba: 14.VI (fol. 168) + VI – 1 (fol. 179) + V – 2 (fol. 187). – Prvních devět složek má kustody XVI – XXIV, dalších pět pak s chybou XV – XIX, vždy na versu posledního folia dole uprostřed. Chybí tedy nejspíše plných 180 folií. Kompletní složky s fragmenty reklamantů. Za fol. 179 odříznut jeden, za fol. 187 dva listy. Vakáty: 179v, 184r-187v.

Zrcadlo: 205 x 61 + 14 + 61 mm

Obsah: [Johannicii ? Sermonum dominicalium pars aestivalis; Decem praecepta decalogi et septem peccata mortalia]. Mladší explicit na foliu 179r: *Explicit liber bonus et utilis magistri Carboniste per manus Mathie dicti ...is* (slovo vyškrábáno) *de Skutecz inceptus scribere anno domini Mo CCCCo IIIo circa festum sancti Wenceslai et finitus IIIIo* (tj. 1404) *anno proxima feria quinta post festum sancti Viti. A ty, Telušě, obleč se v kabatec pro finalibus*. Starší explicit na foliu 183vb:

Anno domini Mo CCCo LXXXo finitur glosa in X precepta per Jacobum plebanum in Sucha in laudem Christi et utilitatem omnium legere et intellegere volencium amen.

Provenience: Rukopis byl zapůjčen roudnickému proboštu Valentýnovi univerzitním mistrem Štěpánem z Rokycan, aby mohl být v Roudnici pořízen opis rukopisu.

Literatura: BARTOŠ 1947, 42-44; BLOOMFELD 1979, Nr. 4057; KRISTEN 1954, 60; TRUHLÁŘ 1905, 152, č. 392; DRAGOUN 2015

12) NK I G 36, kolem 1390-1400, pap., I + 88 ff., 21 x 15 cm, vazba soudobá

Vazba: pergamenová, s kůží zpevněným hřbetem, na předním přidešті s Vokovým ex libris. Na přední desce vazby na dvou řádcích titul.

Skladba: VII -1 (fol. 12), 5.VI (fol. 73), II, VI. Kustody 2-6. První list první složky slouží jako předsádka, poslední list složky je odříznut.

Obsah: [Iohannis Marchesini: Mammotrectus; Alexandri de Villa Dei: Biblia versibus interpretata; Martini Braccarenensis: De quattuor virtutibus cardinalibus]

Provenience: Nad titulem Rudnicensis, na rectu předsádky dole vpisek Liber monasterii Rudnicensis. Rožmberské ex libris naznačuje, že se do Národní knihovny rukopis dostal v konvolutu rukopisů třeboňské kanonie.

Literatura: BLOOMFIELD 1979, č. 4457; CHRASTILOVÁ-VYSYPALOVÁ 1975, 93, 111, pozn. 102; HLAVÁČEK 2005, 165; KADLEC 1990, 46; KADLEC 1992, 132; KADLEC 1994, 188 (mylně jako I F 36), 193; TRUHLÁŘ 1905, 136-137, č. 312

13) NK III D 16, dat. 1430 a 1428, ca. 1390-1400, pap., I + 362 (recte 373) ff, 30 x 22 cm, vazba soudobá

Vazba: dřevěné desky potažené kůží, spony ani kování nedochovány. Na zabíleném hřbetě, který je horní části značně odchlípnut, zčásti nečitelná starší klementinská signatura, která se opakuje na štítku s obsahem rukopisu psaném rukou 18. - 19. století na předním přidešті: Y.I.3 n. 82. Přední deska zčásti odtržena od zbytku rukopisu, podobně f. 1. Hřbet o čtyřech polích.

Skladba: VI (fol. 7 quinquies) + 7.VI (fol. 90bis) + VI – 1 (fol. 101) + 9.VI (fol. 209) + VI (217bis) + 9.VI (fol. 324) + VI + 1 (fol. 336), VI (fol. 348), VII (373v, poslední folio uvolněno). První folio, vedené jako předsádka, je filigránem spojeno s první složkou, od níž není navíc ani zcela odtrženo. S první složkou shodně také zrcadlo, jehož se však nedrží. Za f. 98 odříznut jeden list. 275 bis, 324 bis. Vakáty: ff. 7v-7quinquies v, 90v-90bis v, 213bis v – 213 quarter r, 217 bis, 336v. Kustody na konci složek dole uprostřed, arabskými číslicemi 1-30 (tj. poslední složka bez kustodu), četné reklamanty

Zrcadlo: 229 x 74 + 11 + 75 mm (2r, 85r); 229 x 73 + 11 + 69 mm (12r), 217 x 120 mm (24r); 231 x 81 + 11 + 81 mm (97r), 228 x 75 + 12 + 77 (120r), 228 x 170 mm (226r); 236 x 77 + 11 + 80 (228r); 226 x 76 + 12 + 76 mm (337r).

Obsah: Ir: Registrum; Iv: [Legenda sive passio undecim millium martyrum]; 1ra-5rb: [Pseudo-Johannes Andree: Summula de processu iudicii]; *Processus iudicii. Antequam dicatur de processu iudicii notandum est quid sit iudicium et quot sunt iudicia et que sunt persone ... x ... sed magis profectum illorum quos informat. Et sic est finis istius materie anno domini M CCCC XXX feria 4 dum sanctificatus etc. in Monte Sereno per quendam fratrem etc.*; 5rb: Excerptum; 5va-6va: [Epistola Parisiis studentium de periculis novissimorum temporum]; 6vb-7r: Notae variae de peccatis; 8r-71v: [Stephanus de Colonia: Tractatus de poenitentia divisus in tres partes latinus et germanicus (Confessionale)]; 72r-75r: [Augustinus Aurelius: Regula]; 75r-85ra: [Statuta canonicorum regularium.]; 87ra-90rb: [Augustinus Aurelius: Sermo 46, De pastoribus, capp. 1-30]; 91ra-202ra: [Nicolaus Stoer: Expositio missae]; 202rb-206ra: [Gregorius Magnus (papa I.): Homiliae XL in evangelia - Homilia XVII]; 206rb-208va: [Eusebius Hieronymus: Epistola 52 - Ad Nepotianum epistola de vita clericorum]; 208va-209vb: [Pseudo-Eusebius Hieronymus: Epistola ad Oceanum de vita clericorum]; 209vb-212vb: *Item Jeronimus. Duo sunt genera mandatorum, in quibus clauditur tota iusticia, prohibendi unum est, iubendu alterum, ut autem mala prohibentur, ita precipiuntur bona ... x ...cumque aliis predicaverit ipse reprobetur a domino*; 213ra-213va: [Urbani papae litterae apostolicae contra abusiones monasteriorum circa receptionem novitiorum,

datae Romae II. Non. Apr. pontif. anno VII.]; 213va: Nota de peccatis; 213 quatries v - 217r : Notae grammaticae; 217v: Praecepta scholarium versificata 218ra-334ra: [Summula versificata super Summam Raymundi cum commentario]: *Raymundus. Ignorancia facti non iuris excusat. Hec est regula iuris in libro VIo ut ergo sciatur que ignorancia excusat et que non necesse est nam generaliter quibus ignorans vult se tueri pretextu ignorancie precedens se esse excusatum eo quod ignorat ... x ... beate vivitur pervenire mereamur prestante et cooperante domino nostro Ihesu Christo qui est benedictus in secula amen. Anno Domini Mo CCCCo XXVIIIo sabbato post festum sancti Lini pape et martyris completa est. Hec summula magistri Raymundi cum bonis ac utilibus dictis seu notabilibus collectis et scriptis in Monte Sereno per quendam fratrem ac canonicum regularem. Mathiam postea prepositum Rudnicensem.*; 334rb-336rb: Exhortatio ad canonicos regulares; 337ra-345vb: [Nicolaus de Dinkelsbühl: Epistola Eloquenti viro]: *Epistola magistri Stephani Palecz contra Johannem Huss in Constancia facta. Pro salutacione in Christo Ihesu domino nostro dilectione fraterna in caritate non ficta ante omnia pie preporrecta absque omni adulacionis scrupulo... x ... et in desiderio salutis omnium animarum christianorum amen. Ego confrater tuus simplex desiderans salutem anime mee et tue et omnium animarum*; 345vb: Nota; 346ra-348va: Sermo quidam super "Hortamur vos fratres ne in vacuum gratiam dei recipiatis (2 Cor. VI,1); 349ra-356vb: [Vita sancti Livini, pontifici et martyris]; 357r-362r : Officium s. Livini cum notis musicis; 362v: Notae

Výzdoba: písařské ornamentální iniciály – 91ra: V(enerabilis), 8ř.; 349ra: T(empore), 8ř.

Provenience: Na f. Ir vlastnický záznam *Iste liber est canonicorum regularium in Rudnicz et continetur in eo* (15. století). Tamtéž níže *Caesar. Collegii Societatis Iesu Pragae ex liberalitate D. Mariae Manrique senioris de Pernstein* (17. století). V dolní části stránky je současná signatura III D 16, za níž stejnou rukou dvakrát přeškrtnutá, starší (IX B 20).

Literatura: BLOOMFIELD 1979, Nr. 2267, 3782; BOLDAN 1990, 18, 24, 32, pozn. 21; CHRASTILOVÁ-VYSYPALOVÁ 1975, 93-94, 111, pozn. 103-104; KADLEC 1992, 131-132; KADLEC 1994, 193; SPUNAR 1985, 89, č. 187; SPUNAR 1995, 205, č. 415; TRUHLÁŘ, 185-186, č. 468

14) NK I D 38, ca. 1400, pap., II + 174 + I, 29,5 x 22 cm, vazba moderní

Provenience: Starší roudnickou provenienci dokládá vlastnický vpisec v horní borduře fol. 1r, kde též dva mladší vpisky třeboňské. Rukopis prošel rožmberskou knihovnou Vokovou.

Skladba: III – 1 ? (fol. 4) + VIII (fol. 20) + 10.VI (fol. 140v) + V (fol. 150) + 2.VI (174v). - Kustody na versu posledního folia složky, dole uprostřed: 20v: I; 92v: III; 104v: IIII; 116v: V; 128v: VI; 140v: VII; 150v: VIII. Na 80v fragment kustodu. 56v vakát

Zrcadlo: 201 x 68 + 14 + 68 mm (1r); 214 x 64 + 15 + 65 mm (13r), od f. 129r druhý sloupec jen 60 mm.

Obsah: 1ra-2ra: [Registrum de leccionibus festivitatum et commemoracionum beate virginis per circulum anni]; 2rb3rb [Registrum libri de laudibus beatae Mariae virginis]; 3va-4vb [Notae de medicina]; 5ra-56rb: [Lectiones de beata virgine per circulum anni]; 57ra-144va: [Guillelmi Peralti Liber de eruditione religiosorum libri VI]; 144va- 174va: [Iohannis Hildesheimensis: Historia trium regum]

Vazba: moderní. Přední i zadní předsádku tvoří prázdné listy. Druhý list přední předsádky, spojený s první složkou, má na versu Vokovo ex libris.

Literatura: HLAVÁČEK 2005, 165; KADLEC 1990, 46; KADLEC 1992, 132; KADLEC 1994, 188, 193; KAEPELLI 1975, 150, č. 1625; TRUHLÁŘ, 67, č. 178;

15) NK I E 31, dat. 1470, pap., 65 (recte 71) ff., 21,5 x 16 cm, vazba soudobá

Vazba: polokožená, slepotisková. Hřbet o čtyřech polích, poslední pole s výraznou vertikální prasklinou. V prvním poli poškozený štítek s titulem, ve třetím s dnešní signaturou. Na předním příděsti rožmberské ex libris.

Skladba: I + 3.VI (fol. 37) + V (fol. 41 septies v) + 2.VI (fol. 65). Foliace započítává předsádku jako list 1. Vakáty: 41 bis – 41 septies, 64r-65v. Reklamanty na konci prvních třech složek a složky páté.

Zrcadlo: 170 x 112 mm (2r)

Obsah: 1r-1v: výpisky z římských dějin; 2r: [Nicolai de Blonie Tractatus sacerdotalis de sacramentis]: Medice cura te ipsum. Luce III ca. Sicut ait Gregorius prima parte sui pastoralis capitulo secundo ... 41v ... et per consequens fugiendum. Et omnium circumstancium (Expositio quarte partis missae, pars); 42r-63v: Sequitur cantele circa missam ... Hortor postremo ut quisquis ista legeris mei peccatoris recorderis exorans dominum ut non protam industriosio labore quis pie mentis devotione et bone voluntatis affectu quo cunctis christi fidelibus proficere conabar mercedem perpetuam omnibus fideliter in vineis suis laborantibus per missam largiri dignetur tempore oportuno. Suscipe completi laudes o christe laboris, quas cordis leti vox subdita reddamoris, Sit merces operis oratio sacra legentis, que iungat superis nos toto robore mentis. *Scriptum per me fratrem Johannem Morawek canonicum regularem Rudnicensem in castro Weytra et finitum fer. III in octava epiph. dom. a. 1470 adhuc exulantem.*

Provenience: Rukopis napsal roudnický bratr Jan Morávek v dolnorakouském exilu (viz kolofon). Později jej daroval třeboňskému třeboňské kanonii, jak dokládá vpisek na 1r: *Isti sexterni sunt, quos dominus Morawek dedit cum aliis libris, qui fuit frater de Rudnicz.* Třeboňský vlastnický vpisek v borduře f. 2r.

Literatura: BOLDAN 1992, HLAVÁČEK 2005, 165; KADLEC 1990, 46; KADLEC 1992, 132; KADLEC 1994, 188, TRUHLÁŘ 1905, 83, č. 216

16) KNM XIII C 6, dat. 1477, pap. I + 269 ff., 31 x 20 cm, vazba soudobá

Vazba: slepotisková, rámová, prostá. Kování dochováno (dvakrát pět prostých pukel, po dvou sponách vpředu i vzadu. Pět mezivazních polí na hřbetu, horní pole z větší části utrženo a v raném novověku přelepeno papírem s titulem (ve fragmentu). Přideštit kryta pergamenem. Na předním přideštitu je podtrženou rubrikou napsáno: *Iste liber est Canonorum Regularium Ordinis Sancti Augustini Episcopi Monasterii Beate Marie virginis fundati in Rudnitz.* Roudnickou provenienci stvrzuje též vlastnický vpisek na foliích 49v-50r a kolofon. Přední předsádku tvoří prázdný papír.

Skladba: 22.VI (fol. 264) + VI – 7 (fol. 267 ter). – Krom složky XV., XVI., XVIII a XX. – XXIII. mají všechny složky dochované reklamanty nebo jejich fragmenty. V poslední složce vyřiznut 5.-11. list.

Zrcadlo: 221 x 65 + 20 + 65 mm

Obsah: 1r-262va: *Quoniam salvator noster dominus Ihesus Christus teste angelo populum suum salvum faciens x distinguitur penitencia venialium et mortalium peccatorum. Explicit tertia pars summe sacrae doctoris fratris Thome de Aquino ordinis fratrum predicatorum quam ... non complevit ..., cuius supplecionem ex scripto eiusdem doctoris M. H. de Goriken bone memorie compilavit...* Na foliu 1r vynechán prostor pro nenapsanou rubriku. Za citovaným explicitem následuje rejstřík, který ukončuje kolofon (267ra): *Anno domini m cccc° lxxvii° illuminatus est liber iste ... Liber iste est canonorum regularium ordinis Sancti Augustini monasterii sancte Marie in Rudnicz.*

Provenience: viz kolofon a vazba

Literatura: BARTOŠ 1927, 259, č. 3308; CHRASTILOVÁ-VYSYPALOVÁ 1975, 89, 109, pozn. 71;

KADLEC 1992, 129; KADLEC 1994, 192

V muzejním rukopise Nového zákona **XIV B 5** se nacházejí dva zvonové filigrány. Pro zvon s trojitým držadlem (v. ca. 66 mm, průměr zvonu ca. 32 mm, v. rozteč 41 mm, **obr. 4a**, f. 142) lze sice najít celou řadu analogií, avšak konkrétní ztotožnění zdá se jednoznačné.²³³ U druhého filigránu, zvonku s kytičkou (v. 79 mm, průměr zvonu 22 mm, rozteč 43 mm, **obr. 4b**, f. 139) je situace komplikovanější. Ačkoliv

²³³ Filigrán je snad shodný s WZMA AT7870-17_195 (rukopis dolnorakouského původu z doby kolem 1410, Stadtarchiv Tulln, deponovaný v NÖLA St. Pölten. Varianta PICCARD Nr. 40904 z r. 1412. Také tyto analogie vylučují v literatuře častěji navrhované čtení kolofonu rukopisu s datem 1452.

jsem jej neidentifikoval v dostupných repertoriích, analogie opět příkyvuji explicitu.²³⁴

S předchozím rukopisem těsně souvisí teologický kodex **NK I F 7**. Jakkoliv se mi pro zdejší filigrán (volská hlava s očima, tyčí s hvězdou mezi rohy, rozteč 40 mm) nepodařilo najít určení, problém datování odpadá díky přípiskům, z nichž se dozvídáme, že rukopis byl nadiktován v Roudnici bratrem Mikulášem.²³⁵ Rukopis je vyzdoben písařskými iniciálami (obr. 4c), jejichž období nalezneme v muzejní bibli XIV B 5 (obr. 4d).²³⁶

Jiný rukopis Národní knihovny, **III A 7**, je dvěma explicity přesně datován, do roku 1390 a 1403. Tomu odpovídají i zdejší zvonové filigrány, **shodné s příklady na rakouském servru**.²³⁷ Jiným velmi pěkným filigránem je bohužel jen špatně čitelná polofigura lva či gryfa na foliu 179.

Do devadesátých let je možné rámcově datovat také jen v pergamenu balený tenký konvolut **I G 36**. Pro zdejší filigrán volské hlavy je totiž opět možné najít analogie na wzma.²³⁸ Navíc se zde objevuje geometrický filigrán stejného rodu, jaký jsme již zaznamenali v KNM XV D 7. Bez bližšího určení ponechávám rovněž lovecký roh z poslední složky.

Jiný konvolut stejné knihovny, kodex **III D 16**, je prokazatelně mladší, neboť obsahuje dva kolofony, z let 1428 a 1430.

Zdejší filigrány jsou někdy bezpečně určitelné. Najdeme zde filigrán volské hlavy s kruhem, který je **shodný s Piccardovým Nr. 67840** z roku 1429 (složka I), či jinou volskou hlavu, snad shodnou s **Piccardovým Nr. 67615** z roku 1436 (složky II- VIII, XXX). Jindy je však situace složitější. Filigrány složek IX až XVIII jsou nezřetelné, typ volské hlavy s hvězdou na tyči a volské hlavy s květinou (jiné než u XIX); podobně též XX- XXIX, kde, zdá se, převládá volská hlava s trojlístkem na tyči, výška asi 99 mm, rozteč a šířka 41 mm. XIX složka se honosí, jak již naznačeno, bezokou volskou hlavou s pěticípou květinou na tyči výška 99 mm, šířka 42, rozteč 41 mm. Filigrán se mi nepodařilo ztotožnit. V poslední složce (XXXI) pak najdeme jelení hlavy s hvězdou na tyči mezi parohy, které dokazují, že

²³⁴ Na WZMA AT8900-351_83 a AT8900-351_32 (Wien, Schottenstift, Archiv), u PICCARD Nr. 41066 a Nr. 41072.

²³⁵ Michal Dragoun se domnívá, že poznámkám *reportata* je nejlépe rozumět v tom smyslu, že kodexy byly v Roudnici nadiktovány, což přejímám.

²³⁶ Podobný druh dobově obvyklého dekoru obsahuje také rukopis XII F 3, rovněž roudnické proveniencce. Jedna jeho část, spis Tomáše z Cantimpré, byla dle kolofonu „... *finitus per manus Nycolay, dicti Bohemuli de Jermyr, presbiteri, a. d. 1387 in die s. Apollinari hora nona in Czybuss.*“ Tento rukopis však přibyl do Roudnice až s Janem Morávkem, tedy až v době pohusitské. Morávek spolu s proboštem Valentýnem spočinul v třeboňské kanonii, kde oba bratři v sedmdesátých letech zesnuli. KADLEC 1990, 46, uvádí, že Jan Morávek měl přinést do kanonie několik rukopisů Národní knihovny: I D 38, I E 31, I F 7, I F 35, I G 36 a VII C 23.

²³⁷ V mladší části je to klosterneuburský WZMA AT5000-507_153, datovaný do posledního desetiletí 14. století (v našem rukopise jistě nejméně v prvních osmi složkách), ve starším pak rukopis z vídeňského skotského kláštera, datovaný rokem 1392, AT8900-14_209.

²³⁸ AT4000-446_89 a _90 z Universitäts- und Landesbibliothek Tirol v Innsbrucku, původem ze Stamsu z roku 1395. TRUHLÁŘ 1905, 136-137, č. 312, datuje rukopis do přelomu 14. a 15. století.

minimálně **tato složka je starší, snad z 90. let 14. století či prvního desetiletí následujícího věku.**²³⁹

Jen přibližně lze také datovat **I D 38.**²⁴⁰ Rukopis obsahuje škálu zvonových filigránů, kterou však se mi ani jednou nepodařilo ztotožnit.²⁴¹ Ani vidlicovitý kříž (ff. 5-56), jehož ramena se ve tvaru písmene Y rozvírají např. na f. 33 a 40, nemohu s jistotou spojit s mně známými příklady (rozteč 29 + 30 mm).²⁴²

Rukopis **IE 31** je přesně datován do roku 1470 a díky kolofonu známe i jeho písaře, kterým je Jan Morávek. Ve středu většiny složek nalézáme řecký kříž o rozteči 34 a 34 mm a šířce přibližně 30 mm. Právě jen na střed je tento filigrán omezen i v posledním sexternu, kde jinak najdeme trojhoří s křížem při rozteči 34, spodní šířce podnože 30 a šířce mezi vnějšími hranami vnějších vrcholků 27 mm.

Ještě o sedm let mladší než NK IE 31, a také s velmi podobným písmem, je muzejní rukopis **KNM XIII C 6** s třetí částí Akvinského Summy theologické. Mezi dochovanými a identifikovanými roudnickými rukopisy se jedná o vůbec nejmladší kodex. Podle kolofonu byla kniha iluminována roku 1477. Oněmi iluminacemi míněny snad byly červeným inkoustem provedené iniciálky, dvakrát dokonce s bustami (mnich na f. 14r, biskup na f. 38r).

Nalezneme v něm tři typy filigránů, z nichž se mi však žádný nepodařilo ztotožnit s dostupnými předobrazy.

Trubka je omezena toliko na předsádku. Výška vertikálně položeného filigránu, tj. šířka ležící trubky, je ca. 40 mm, šířka od špičky řemene ke dnu nástroje 23 mm, rozteč 38-39 mm (**obr. 4e**).

Dominujícím filigránem je kříž a svatopetrské klíče, v. 135 mm, výška kříže 72 mm, vzdálenost mezi špičkami klíčů ca. 27 mm, rozteč ca. 37 mm (I – IV, XIII – XXIII, **obr. 4f**, f. 267 ter).

Posledním filigránem je mohutná věž, vysoká ca. 57 mm a široká 36 mm (V-XII, **obr. 4g**, f. 135).

Podobně šlo by pokračovat ještě dále, neboť některé rukopisy zůstaly stranou,²⁴³ avšak všeobecnost úvah byla by přílišná, protože se mi vzdor vší snaze nepodařilo dostat na jistější půdu.

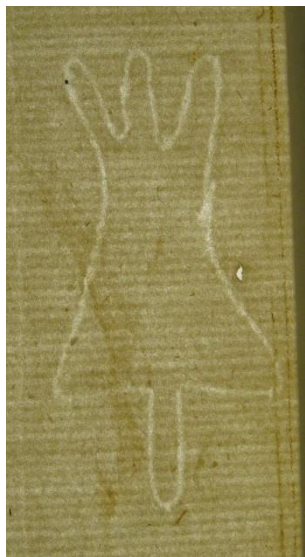
²³⁹ Pro filigrán na foliu 363 (rozteč 38, výška 88, šířka 35 mm), ani pro druhý na f. 364 (rozteč 41 mm, výška 80 mm, šířka 34 mm) jsem nenašel přesný vzor. Spíše starší dataci však odpovídá také písařská iniciála na f. 360), kterou je možné srovnávat s některými zběžnějšími produkty konce 14. století. Jakkoliv ji nelze zcela vyloučit i pro dobu vzniku mladších částí rukopisu, působila by již v pozdější epoše přece jen anachronicky.

²⁴⁰ TRUHLÁŘ 1905, 67, č. 178 datuje rukopis do 15. století.

²⁴¹ Např. na f. 1 najdeme zvon o rozteči 27 + 29 mm (střední prut prochází středem zvonu), výšce ca. 75 a šířce ca. 35 mm a na f. 3 pak při shodné rozteči zvon vysoký 81 mm a široký 34 mm. Na f. 12 je další 55mm zvon v 59mm rozteči, na f. 58 pak 52mm ve shodně pojaté rozteči.

²⁴² Stejný typ uvádí PIEKOSIŃSKI 1893, 28, č. 656, rkpsy BJK N. 2327 z r. 1390 a N. 1379 z r. [1400], dále též rukopis Archiwun panstwowe w Poznaniu, Ks. Ziems. Pyzdrska z r. 1400, v detailu se však neshodují. Analogické (či snad někdy shodné ?) příklady na WZMA jsou datovány do prvního desetiletí 15. století.

²⁴³ Vedle již zmiňovaného KNM XII F 3 je to KNM XVI F 13, kde se ve skladu objevuje méně obvyklý filigrán, který PIEKOSIŃSKI 1893, 28, č. 636, označuje jako prut okenní mříže, doplněný v našem rukopise navíc kruhem. Dále je to NK XIX C 49, Matouše Berana KNM XVI E 11 a NK I F 35. Zcela pomímám také NK XIX A 19, novověký opis proslulého roudnického rukopisu NK XIX B 3. Díky laskavosti brněnských pracovníků Moravské zemské knihovny mohl jsem studovat i oba brněnské

4a)

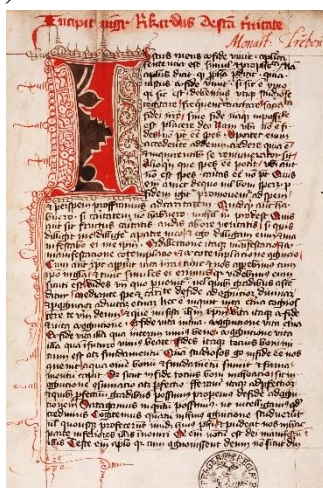

4b)

4a) XIV A 5, fol. 142; 4b) XIV A 5, fol. 139

4c)

4d)

4c) XIV B 5, fol. 1r; 4d) I F 7, fol. 1r

kodexy, Mk 35 a Mk 36. Ani zde jsem se však jistoty stran filigránů nedobral. Zajímavý byl filigrán v poslední složce Mk 36 s motivem orla se svatozáří (atribut sv. Jana).

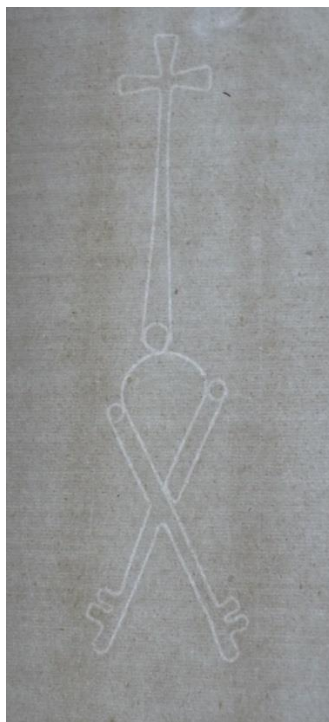

4e)

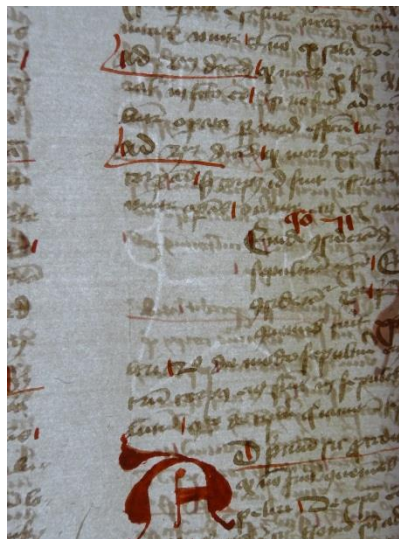
4e) XIII C 6 – předsádka

4f) XIII C 6 – fol. 287ter

4g) XIII C 6 – fol. 135

4e)

4g)

6. PRACOVNÍ SEZNAM RUKOPISŮ ROUDNICKÉ A SADSKÉ KNIHOVNY

Starší signatury:

Signatury na roudnických rukopisech bývají často dvojí až trojí. Za nejstarší považuji zpravidla signatury napsané na přideštích rukopisů či na prvních listech kodexů. Uvádím je níže na prvním místě. Signatury napsané na větších štítkách červeným inkoustem a nalepené na předních deskách vazby, jsou, jak se zdá, mladší. V seznamu níže je uvádím v prvním sloupci za středníkem. Někdy zachovaly původní umístění (tak nejspíš D I a D II), jindy rukopisy přeřadily. Tam, kde se dochovala signatura, kterou jsem považoval za starší, dal jsem jí přednost, jinak je pořadí vzestupné. Rukopisy KNM XIII D 5 a XVII B 9 vznikly spojením několika starších spisů při zachování dvou snad roudnických signatur, proto uvedeny dvakrát.

Zdá se, že mladšími signaturami psanými červenými inkoustem, byly rukopisy opatřeny až v krátkém období mezi koncem husitských válek a začátkem občanské války za vlády Poděbradovy, kdy opět roudničtí klášter opustili. Nasvědčovalo by tomu rukopisy KNM XII A 6 a KNM XVII A 5, které byly ve vratislavském exilu převázány, ale mají také uvedené štítky. Každopádně se jeví, že tyto mladší signatury mohly by být dostatečným oprávněním pro víru v roudnickou provenienci toho kterého kodexu, jakkoli někdy možná až druhotnou (obdobně postupoval již Pavel Brodský). Rukopisy sadské kanonie byly původně značeny drobnějšími štítky, distinkci však nezachycuje Bartošův soupis, takže jsou v tabulce níže uvedeny i rukopisy sadské, jež ostatně s roudnickým fondem po husitských válkách zjevně splynuly.

Třetí typ signatur bývá u Pavla Brodského označován jako „březnický“. Jsou nalepeny na přední desku a psány tmavým inkoustem na malých štítcích. Sám jsem jej považoval za starší, s datací ca. 1550-1620, můj názor však korigoval Michal Dragoun, který sice nevyklučuje jeho původ v 16. století, pravděpodobněji jej však klade do poslední třetiny 15. století a opatrně jej pokládá za možná poslední autentickou redakci roudnických kanovníků, případně redakci, jež již sice nepochází od řeholníků, ale vznikla brzy po zániku domu a reflektuje do značné míry snad ještě původní rozsah fondu. Takový pohled, velmi pravděpodobný, byť vzhledem k poněkud nejistým cestám knih po husitských válkách ne nezbytný, umožňuje zařadit do roudnického fondu některé iluminované rukopisy, které já z opatrnosti do jeho jádra nezařazuji (např. KNM XV A 11), navíc však rozšiřuje knihovnu o další kodexy neiluminované. Kolega Dragoun, jemuž jsem velmi zavázán za plodné diskuze nad problematikou, mě seznámil se svými předběžnými závěry a nelze se než těšit, až bude ukončen fyzický průzkum celé muzejní sbírky, který v těchto letech probíhá v rámci grantového záměru a na němž se on podílí. Nepochybně budou podkryty nové možnosti v interpretaci a pohledu na projednávanou kanonii.

Pro zařazení rukopisu do tabulky jsem zohledňoval několik kritérií. Zařadil jsem všechny rukopisy, které mají roudnické či sadské (značeny **R** či **S**) vlastnické vpisky a obsahují snad jejich historické signatury. Dále jsem zařadil rukopisy

z březnického fondu,²⁴⁴ které také mají starší signatury roudnického typu, ale jejich vlastnický vpisek jsem nenalezl (značeny -, **R**). Pokud jsem rukopis sám nestudoval a nemohl jsem konzultovat ani digitální faksimili, která by můj soud potvrdila či vyvrátila, odkazují zkratky za pomlkou na knihu, z níž jsem údaje převzal – **Bar**: BARTOŠ, 1926-1927; **Br**: BRODSKÝ 2000.²⁴⁵ Mimomuzejní kodexy jsou zařazeny jen okrajově, při přítomnosti starších signatur v rukopisech s roudnickými vpisky. Pokud se signatury nedochovaly, ale bylo možné poměrně bezpečně určit nějakou řadu, výjimečně jsem se o to pokusil, někdy i na úkor mladších signatur (KNM XII C 8).

Bez signatur prvního či druhého typu a nezařazeny zůstaly tyto kodexy s jistou či předpokládanou příslušností k jednomu ze dvou jmenovaných fondů:

a) Roudnice: XII B 2 (Guilelmus Peraldus: Summa virtutum, prima pars), XII B 9 (Concordia evangeliorum), XII B 13 (Bible zv. Františkánská), XII E 1 (Kniha kázání), XII E 12 (Malogranati liber secundus, provenience navržena Kadlecem),²⁴⁶ XII F 3 (Horologium etc.), XII G 10 (Sermones fr. Bertoldi (de Ratispona) de tempore, qui dicuntur Rusticani), XIII A 6 (Guilhelmus Peraldus: Summa virtutum), XIII B 3 (Sborník teologický),²⁴⁷ XIII B 9 (Dražický misál), XIII B 12 (Sborník patristický),²⁴⁸ XIII C 1 (Breviář roudnického probošta Jana), XIII C 6 (Thomas de Aquino: Summae theologicae pars tertia), XIV A 9 a XIV A 10 (Epištolář a Evangeliář pražské diecéze),²⁴⁹ XIV B 5 (Novum testamentum), XIV D 13 (Žaltář, zv. glosovaný), XV A 12 a XV A 11 (Sanctorale Bernardi Guidonis, pars prima et secunda),²⁵⁰ XV C 4 a XV D 7 (Postilla Milicii De Sanctis a Postilla Milicis Gratia

²⁴⁴ Primárním zdrojem informací o fondu zůstává BARTOŠ 1926-1927. Přehlednou studii k jeho dějinám sepsal ZEMAN 1940, se soupisem rukopisů, který s dílčími nepřesnostmi excerptuje Bartošovy katalogy.

²⁴⁵ Analogie se značením roudnického fondu zůstává ovšem v takovém případě v rovině hypotézy, kterou je nutné dalším bádáním prověřit. Zvláště v Bartošově soupisu nelze vždy spolehlivě rozhodnout, na který typ jím uvedená „mladší signatura“ vlastně referuje.

²⁴⁶ Součást erfurtské skupiny, kterou jako později roudnickou definoval, nikoliv neproblematicky, KADLEC 1992, KADLEC 1994. Patří sem ještě XV C 4, XV D 7, XVII C 23 a XVII D 4.

²⁴⁷ BRODSKÝ 2000, pro XIII A 6: 154, č. 133; pro XIII B 3: 166, č. 141. V rukopisech se mi nepodařilo nalézt nic, co by naznačovalo příslušnost k roudnické knihovně, vyjma skutečnosti, že kniha dorazila do muzea přes Březnici. Dle laskavého sdělení Michala Dragouna prošel první jmenovaný kodex zlatokorunským klášterem, jak bylo také publikováno v září roku 2012 na servru manuscriptorium.com. Rukopis XIII B 3 má signaturu třetího typu W XI, která by mohla být roudnická, viz výše.

²⁴⁸ BRODSKÝ 2000 171, č. 145. Rukopis má signaturu třetího typu, W X.

²⁴⁹ Názor, že tyto dva kodexy mohly projít roudnickou knihovnou, publikoval na základě jejich březnické provenience KRÁSA 1982, 51-53; KRÁSA 1983, zde 27-28, explicitně jen u XIV A 9. Tento rukopis má signaturu třetího typu, B XVIII.

²⁵⁰ Pravděpodobná roudnická či sadská provenience, na vazbě prvního díla se dochoval štítek se signaturou třetího typu, G XV. Bohatě zdobený kodex je prací Mistra Pavlových epištol. Jeho dílo bylo recentně obohaceno o misál z nabídky antikvariátu Günther v Basileji, vystavený v létě 2012 v Colmaru. Kánonový list a sousedící iniciála T(e)igitur, v níž proud krve z Kristovy dlaně stéká spolu s proudem z boku do hostie nad kalichem, patří k vrcholům jeho tvorby. Na kodexu spolupracoval s následovníkem Mistra Bible ze Sadské, který vyzdobil Misál sestry Anežky, KNM XIII B 8. Podíl tohoto malíře je však výtvarně skrovný a omezuje se na dvě historizující iniciály. Misál nebyl, vzdor

Dei),²⁵¹ XV E 5 (Jacobi de Voragine Legenda aurea), XV G 7 (Breviř),²⁵² XVI E 11 (Fratri Mathei, dicti Beran, Confundarius minor), XVI F 10 (Breviř z Roudnice), XVI F 13 (Alberti de Brixia Liber de instruccione sacerdotum), XVII A 9 (Casus magistri Bernhardi), XVII D 4 a XVII C 23 (Summae Astensis liber VI – VIII a Bohuslav z Krnova: Notata quinti decretalium a doctore Bausloho, ordinario Pragensi),²⁵³ XVII D 15 (Bartholomaei de Concordio Pisani summa super decretum), XVII D 25 (Ekkehardi Chronicon universale)²⁵⁴; Národní knihovna České republiky: I D 38 (Lectiones de beata Maria, Guillelmi Peralti Liber de eruditione religiosorum et Iohannis Hildesheimensis Historia trium regum), I E 31 (Tractatus de administrandis rite sacramentis ecclesiasticis, de celebrandis sacris missarum sollempniis et censuris ecclesiasticis canonice observandis), I F 7 (Sborník teologický), I F 35 (Mathei Beran Confundarium maius), I G 36 (Textus vari), III A 7 (Johannicii ? Sermonum dominicalium pars aestivalis, Decem praecepta decalogi et septem peccata mortalia), III D 16 (Textus vari), VII C 23 (De proprietatibus rerum libri XIX.; Regimen curativum contra apostema Mag. Adalberti episcopi Ratisponensis), XIX C 49 (Textus vari), Svatovítská kapitulní knihovna²⁵⁵: Cim 7 (Misál z Roudnice), C XXXIV.3 (Manipulus florum ordine alphabeti et alia),²⁵⁶ D LVII (Codex mixtus), F XCIV (J. de Villa Sermones de tempore; Sermones de sanctis), L XIV (J. de Gatisden Rosa medicinae; De oculis), N LIII (Libri medicinae et alii); Moravská zemská knihovna v Brně: Mk 35 (Floretum collectum de diversis libris doctorum sanctorum per ordinem alphabeti), Mk 36 (Tractatus fidei); Lobkowiczská zámecká knihovna, Nelahozeves: VI Fa 5 (Psaltarium)²⁵⁷; Pierpont Morgan Library New York, M 833 (Bible Ondřeje z Rakous)²⁵⁸

snaze Milady Studničkové, zakoupen do českých sbírek. Za vstřícnost a poskytnuté materiály děkuji Helen Wüstefeld, badatelce řečeného antikvariátu.

²⁵¹ Součást erfurtské skupiny viz pozn. 246.

²⁵² Na základě rozboru obsahu lze bezpečně usuzovat, že breviř byl prapůvodně užíván ve svatovítské katedrále.

²⁵³ Viz pozn. 246.

²⁵⁴ O roudnické provenienci uvažovala BLÁHOVÁ 1992, 14.

²⁵⁵ Sestaveno dle PATERA/PODLAHA 1910; PODLAHA 1922.

²⁵⁶ Část rukopisu napsal roudnický kanovník Václav, viz PATERA / PODLAHA, 259, č. 455.

²⁵⁷ Rukopis jsem bohužel nemohl studovat. Michal Dragoun považuje roudnickou provenienci žaltáře za neprokazatelnou. Označení „Roudnický žaltář“, které se vyskytuje v literatuře, souvisí zjevně s původní umístěním lobkowiczské knihovny na zámku v Roudnici.

²⁵⁸ Nevěrohodná lokace rukopisu do Roudnice (či do Prahy), která se objevuje i v novějších katalozích (FAJT/DRAKE-BOEHM 2006), blíže k tomu KUBÍNOVÁ 2015.

Některá jiná připsání se mi nepodařilo verifikovat, případně jsem je musel vyloučit úplně. Nic bližšího se mi nepodařilo zjistit ke dvěma rukopisům, které uvádí HLAVÁČEK 1966, 95 (kodex v krakovské kapitule a další v mělnickém muzeu). Z rukopisů Univerzitní knihovny ve Vratislavi, kde lze právem mnohé očekávat, mám povědomí jen o sign. I F 343 a I Q 6, o kterých podávaj s odkazy na další literaturu zprávu BOLDAN 1992, 79-93 a KADLEC 1990. Že během svého pobytu v kanonii P. Marie na Písku mohli roudničtí pro zlepšení své finanční situace oželeť nejednu knihu, jež by tak bylo možno nalézt v řečené knihovně, dokládá dle Kadlece zlomek snad prodejního seznamu na předním předešlé KNM XVII B 9, viz KADLEC 1992, 131 a KADLEC 1994, 193, v obou případech s mylně uvedenou signaturou). Předpoklad Kadlecův je jistě oprávněný, jakkoliv bližší určení původu seznamu zůstává nejisté (viz HLAVÁČEK 2005a, 156-207, zvl. 189, pozn. 171). Připsání jmenovaných vratislavských rukopisů je však problematičtější. Kodex I Q 6 je papírovým rukopisem Nového zákona z r. 1418 ze Zaháně s příležitostnými českými meziřádkovými vpisky. Studoval jsem

b) Sadská: XII A 9 (Bible ze Sadské), XII B 14 (Robert Holcot: Postilla super Librum Sapientiae), XII C 5 (Viaticus de sanctis),²⁵⁹ XIII A 8, XII A 19, XIII A 10 (třisvazková Bible ze Sadské vyzdobená Mistrem Bible ze Sadské), XIII E 3 (Gorra super Matheum), XV A 4 (Bartholomeus de Urbino: Ambrosianum), XV A 9 (S. Gregorii Magni Liber super Ezechielem Prophetam), XVI A 5 (Biblia sacra), XVI A 10 (Misál z roku 1373),²⁶⁰ XVI B 7 (Fr. Johannes Friburgensis lectoris fratrum ord. pred. summa confessorum), XVI B 8 (Misál ze Sadské), XVII A 1 (Guido de Baysio, zv. Archidiaconus, super Decretum)²⁶¹

Roudnické či sadské signatury	Signatura třetího typu	Současná signatura a obsah rukopisu
1. -; A I (přední deska vazby), (S, Bar)	C I	KNM XII B 3 (Augustinus super Iohannem)
2. minuskulní A II (přední příděští); B XVIII (přední deska vazby), (R)	D XVI (přední deska vazby)	KNM XIII B 6 /1 (Augustinus super Psalmos)
3. -, A (?) III (přední deska vazby), (S, Bar)	N XI (přední deska vazby)	KNM XII C 4 (Richardus a s. Victore: Opera)
4. A IIII° (přední předsádka); C XV (přední deska vazby), (R)	K VII (přední deska vazby)	KNM XII C 1 (Tractatus Richardi a s. Victore de contemplacione Beniamyn;

jej na mikrofilmu a nově byl publikován také online (http://www.bibliotekacyfrowa.pl/dlibra/docmetadata?id=37360&from=&dirids=1&ver_id=&lp=4&Ql=) a ač původní roudnickou provenienci nelze vyloučit, zvláště pro dílčí formální paralely s dílem roudnického bratra Mikuláše (KNM XIV B 5 z r. 1412 a NK I F 7 z r. 1413), zůstávám v této otázce skeptický. Rukopis I F 343 byl sice dokončen roudnickým bratrem, výtvarně a obsahově však koření na polském území, viz JG [Jan GROMADZKI]: Misál I F 343 z kláštera augustiniánů v Zaháni, in: NIEDZIELENKO/VLNAS 2006, 148-149, kat. č. I.5.35. DOLEŽALOVÁ 2008, 95-104, navrhla spojit s Matoušem Beranem bibli, prodávanou r. 2004 v londýnských Sotheby's a znovu nabízenou v katalogu švýcarského antikvariátu Günther r. 2011 (GÜNTHER 2011). Její písař Matyáš z Roudnice, který knihu s protihusitskými vpisky dopsal r. 1421 na vartenberské Lipnici, však s kanonií nejspíš přímo nesouvisel. Výzdoba patří bezesporu dílně Mistra Krumlovského Specula.

Díky studii SVOBODOVÁ 2011, 27–59, v seznamu č. 51, 71, 81, 83, 91, 100, 107, 111, 118, 127, 130, 134, 138, 139 víme, že na začátku 17. století sdílela osudy s roudnickými a sadskými rukopisy skupina kodexů, jejichž původní provenienci není dnes většinou možné určit, příslušnost k jednomu z řečených fondů má však u většiny z nich značnou míru pravděpodobnosti. Jsou to KNM XII B 11, XII A 17 (Lyra super Novum Testamentum, kodex jaroměřské kanonie, který má již signaturu třetího typu, I XI) XII C 3/ 1-2 (na tyto dva kodexy mě upozorňoval v kontextu s Roudnicí již Michal Dragoun), XIII B 5, XIV A 9 (viz pozn. 249), XIV D 11, XIV D 15, XVI B 3, XVI B 6, XVI D 8 (příslušnost k nějaké velké augustiniánské kanonii konstatoval na základě fragmentu signatury BRODSKÝ 2000, 263, č. 246), XVII B 8, XVII B 19 (rukopis napsaný „per manus Heymanni de Sar“, z čehož BRODSKÝ 2000, 291, č. 271, usuzuje na provenienci ze žďárského cisterciáckého kláštera), XVII D 25 (viz BLÁHOVÁ 1992).

²⁵⁹ Sadskou provenienci uvádí s odkazem na vlastnický vpisec BRODSKÝ 2000, 144, č. 118. BARTOŠ 1927, 222, č. 3187 uvádí Roudnici.

²⁶⁰ Sadská proveniencie rukopisu nebyla v dosavadní literatuře uvedena, potvrzuje ji vlastnický vpisec na ff. 135v-136r. BARTOŠ 1927, 341, č. 3640 kladl původ rukopisu do Roudnice, neb signaturu B XV, v našem rozlišení signatura třetího typu, lokoval právě tam.

²⁶¹ Rukopis má na několika místech zřetelné vlastnické vpisky sadské kanonie. BARTOŠ 1927, 375, č. 3775, se domníval, že ve vyškrabaném zápisu na prvním foliu by bylo možno spatřovat původní roudnický vpisec. BRODSKÝ 2000 rukopis pominul.

		S. Augustini super epistolam Johannis et alia)
5. -; A V (přední deska vazby), (R)	E III (přední deska vazby)	KNM XV B 5 (S. Augustini De civitate Dei)
6. -; A VI (přední deska vazby), (S)	W XIX (přední deska vazby)	KNM XII B 15 (Sborník patristický)
7. A VII (přední přideščí); C II (přední deska vazby), (- R) ²⁶²	W VIII (přední deska vazby)	KNM XII A 6 (S. Augustini De Trinitate et alia, S. Anselmi Monologion et alia)
8. A VIII (přední přideščí); B XVII (přední deska vazby), (R)	W VIII (přední deska vazby)	KNM XII A 3 (Bartholomaeus de Urbino: Secunda pars Milleloquii s. Augustini)
9. -; A XIII (přední deska vazby), (-, R)	ff VIII (přední deska vazby) ²⁶³	KNM XVI A 4 (Concordantiae Bibliorum)
10. A XVIII (přední přideščí); B XI (přední deska vazby), (R)	-	KNM XVI A 8 (P. de Venetiis Satyrica historia, pars secunda)
11. -; B II (přední deska vazby), (R)	J XV (přední deska vazby)	KNM XV B 8 (N. de Lira super Libros Regum et Sequentes)
12. -; B II (přední deska vazby), (S, Bar)	E XV (přední deska vazby)	KNM XII C 6 (Secunda pars Moralium Gregorii)
13. -; B III (přední deska vazby), (-, Bar)	J XIII (přední deska vazby)	KNM XIV B 16 (Postila Nycolai (de Lira) super libros Salomonis et libros, qui non sunt de canone)
14. B VI; D VI (přední deska vazby), (-, R)	E 12 (přední deska vazby)	KNM XIII A 1 (B. Gregorii Registrum)
15. B VII (přední přideščí); D VII (přední deska vazby), (R)	E XVII (přední deska vazby)	KNM XV C 2 (Sborník patristický)
16. B VIII (přední přideščí); D VIII (přední deska vazby); (R)	-	KK A CLXII (B. Gregorii papae Liber pastoralis; B. Isidori De summo bono)
17. B X (přední přideščí); C XX (přední deska vazby), (-, R) ²⁶⁴	E X (přední deska vazby)	KNM XIV A 2 (Sborník patristický)
18. B X (Fol. 177r) – Dále viz E III, (R)	-	KNM XIII D 5, ff. 177r-219v (Registrum super librum moralium b. Gregorii)

²⁶² Vlastnický vpisek roudnický není přímo uveden, avšak historické okolnosti zmíněné na přideščí vyvracejí veškeré pochybnosti: „Iste liber dudum in monasterio nostro fuit per negligenciam destructus, sed a. d. 1432 est reformatus et ligatus Wratislavie in monasterio b. Marie Virginis in Arena.“

²⁶³ Štítek se do dnešních dnů nedochoval, zprávu o něm podává BARTOŠ 1927, 339, č. 3634. BRODSKÝ 2000, 237, č. 221, ani Bartoš o roudnické provenienci nepochybují, jediným důkazem je jim však dochovaný štítek A XIII na vazbě. Vlastnický vpisek jsem v rukopise nenašel, pravděpodobně byl ztracen při novodobé převazbě.

²⁶⁴ Už BRODSKÝ 2000, 193, č. 170, si je jist roudnickou proveniencí.

19. B XI (přední předsádka); F XVII (přední deska vazby), (R) ²⁶⁵	W VIII (přední deska vazby)	KNM XII B 4 (Guilelmus Peraldus: Summa vitiorum, pars secunda)
20. -; B XV (přední deska vazby), (-, R)	W XX (přední deska vazby)	KNM XII A 4 (S. Augustini liber super Genesym, et alia)
21. -;-; (S)	W XVII (přední deska vazby)	KNM XII B 8 (Augustinus super Psalmos)
22. B XVII (přední přidešť); G XVII (přední deska vazby), (-, Bar)	-	KNM XIII B 10 (Bernardus Guidonis: Tercia pars speculi sanctoralis)
23. -; B XIX (přední deska vazby), (-, R?)	W XVI (přední deska vazby)	KNM XII A 13 (Secunda pars Augustini super Psalmos)
24. -; B XX (přední deska vazby), (R)	D XVIII (přední deska vazby)	KNM XIII B 6/ 2 (Secunda pars Augustini super Psalmos)
25. -; C III (? , přední deska vazby, nezřetelné), ²⁶⁶ (S)	K XVII (přední deska vazby)	KNM XII B 16 (Quadragesimale)
26. -; C V (přední deska vazby), (R)	E II (přední deska vazby)	KNM XIII A 13 (Augustinus super Iohannum)
27. C VII (přední přidešť); E XII... (přední deska vazby), (-, R)	K (či N?) XVI (přední deska vazby)	KNM XVI C 13 (Sborník patristický)
28. -; C VII (přední deska vazby), (R)	E VIII (přední deska vazby)	NK XIII D 13 (S. Augustini Opera)
29. C X (přední přidešť); D X (přední deska vazby), (R)	F VI (přední deska vazby)	KNM XII A 15 (Bernardus Clarevallensis: Opera)
30. -; C XV (přední deska vazby), (R) ²⁶⁷	b XX (přední deska vazby)	KNM XV A 6 (Biblya fundatoris)
31. -; C XVIII (přední deska vazby), (S, Bar)	-	KNM XIII B 7 (Patristické homilie)
32. -; CXIX (přední deska vazby), (R)	E XI (přední deska vazby)	KNM XVI B 1 (Patristické homilie)
33. -; D I (přední deska vazby), (-, R)	E VIII (přední deska vazby)	KNM XIII B 13 (Prima pars Moraliu Gregorii)
34. -; D II (přední deska vazby), (-, R)	E VIII (přední deska vazby)	KNM XII A 14 (Secunda pars Moraliu Gregorii)
35. -; D II (přední deska vazby), (S)	F X (přední deska vazby)	KNM XIV A 12 (Fratris Mauricii Distincciones)
36. -; D III ((přední deska vazby ?), (-, Bar)	-	KNM XIV D 15 (Petrus episcopus Senonensis: Excepciones collecte de diversis opusculis b. Bernardi, abbatis Clarevallis)

²⁶⁵ Původní vazba prvního dílu, KNM XII B 2, není dochována.

²⁶⁶ BARTOŠ 1927, 220, č. 3180 preferuje čtení E III. Signatura je psaná černě na drobném štítku, jednotlivé litery zvýrazněny červeným inkoustem.

²⁶⁷ Signatura rukopisu se nedochovala, uvádí ji však BARTOŠ 1927, 316, č. 3539. Po štítku patrný otisk vlevo nahoře na přední desce vazby.

37. D VII (Fol. 7r); X V (přední deska vazby), (R)	M III (přední deska vazby)	KNM X B 6 (Ugvici Pisani Lexicon)
38. D X (přední přideščí); C VI (přední deska vazby), (R)	C XVI (přední deska vazby)	KNM XIII A 4 (Omelie sanctorum doctorum)
39. D XI (přední přideščí); C III (přední deska vazby), (-, R, S ?) ²⁶⁸	-	KNM XV A 7 (S. Ambrosii Expositio super beati Immaculati)
40. D XII (přední a zadní přideščí); G (či T ?) 1 (přední deska vazby), (-)	-	KNM XII C 13 ((Petri Lombardi Libri quatuor sentenciarum)
41. -; D XVI (přední deska vazby), (-, R)	E XVIII (přední deska vazby)	KNM XII A 16 (Hieronymus super Ysaiam)
42. -; D XXII (či O XXII?, přední deska vazby), ²⁶⁹ (-, Bar)	C XVII (přední deska vazby)	KNM XIV C 4 (Omelie sanctorum doctorum)
43. -; D XXIII (přední deska vazby), (-, R)	C XV (přední deska vazby)	KNM XVI A 7 (Omeliarius)
44. -; E II (? , přední deska vazby), ²⁷⁰ (S)	Minuskulní L II (? , přední deska vazby)	KNM XVII A 12 (Gratiani Liber decretorum)
45. E III (na předsádce, starší ?); F II (přední deska vazby), (R)	J I (přední deska vazby)	KNM XIII D 5 (Th. de Aquino super Hebreos; et alia)
46. -; E VII (přední deska vazby), (R)	-	KNM XII B 5 (Aegidius Romanus in Canticum canticorum) ²⁷¹
47. E IX (přední přideščí); EXVII 1 (přední deska vazby), (R)	J IIII (přední deska vazby)	KNM XIII C 2 (Th. de Aquino Summae theologiae pars secunda)
48. E X (fol. 1r); E XVIII (přední deska vazby), (R) ²⁷²	J V (přední deska vazby)	KNM XVI B 2 (Th. de Aquino Summae theologiae secunde partis pars secunda)
49. -; E XIII (přední deska vazby), (R)	-	KNM XIII A 3 (Th. de Aquino super Mattheum et Marcum)
50. -; F IIII (přední deska vazby), (-, R)	J VIII (přední deska vazby)	KNM XVI A 11 (Sborník teologický)
51. -; F V (přední deska vazby), (-, Bar)	M VII (přední deska vazby)	KNM XVII B 1 (Bartholomaei de Concordio Summa Pisana)
52. F X (první list předsádky, folio 1r; na	-	KNM XVIII A 15 (Sborník kanonistický)

²⁶⁸ Vyškrabaný zápis na přední desce čte BRODSKÝ 2000, 216, č. 198 jako *Liber monasterii Saczka*, je to však značně nejisté, velký štítek svědčí spíše pro roudnickou provenienci, viz též úvod výše.

²⁶⁹ BARTOŠ 1927, 294, č. 3443 uvádí O XXII, pro analogie s ostatními rukopisy navrhuji jiné čtení majuskule.

²⁷⁰ BARTOŠ 1927, 377, č. 3785, který lokuje rukopis do Roudnice, ač jsou v něm dochovány vlastnické vpisky ze Sadské, preferuje čtení signatury F II. Štítek je drobný a špatně čitelný, dnes částečně utržený (vlastně E I..., či F I...). Jeho přímou analogií je štítek na rukopise XII B 16.

²⁷¹ BARTOŠ 1927, 348-349, č. 3672 publikuje rukopis XVI C 9 (Patristický sborník), u kterého uvádí mladší signaturu E VIII. Rukopis mohl by snad zapadnout do uvedené řady.

²⁷² Rukopis je zahraničního, snad francouzského původu.

druhém listu předsádky další signatura – E V ?, G V ?, L V ? ²⁷³ ; K II (přední deska vazby), (-, R)		
53. -; F XV (přední deska vazby), (R) ²⁷⁴	W V (přední deska vazby)	KNM XIII B 4 (Concordia evangeliorum, secunda pars)
54. -; F XVII (přední deska vazby), (S, Bar)	-	XV B 1 (Humbertus super regula b. Augustini)
55. ff 1 (přední přideščí, má být E XI?); E XIX (přední deska vazby), (-, Bar) ²⁷⁵	T VI (správně J VI?, přední deska vazby)	KNM XVI B 6 (Th. de Aquino Summae theologiae tercia pars)
56. G IIII (přední přideščí); A XVI(...?) (přední deska vazby, štítek patrně necelý), (R)	W II (přední deska vazby)	XVI A 3 (Glossa ordinaria super Genesim et Exodum)
57. G VI (přední přideščí); ... [= A] XVIII (přední deska vazby), (R)	W VIII (přední deska vazby)	KNM XII A 5 (Glossa ordinaria super psalmos)
58. G VII (přední přideščí); A XIX (přední deska vazby), (R)	W VI (přední deska vazby)	KNM XVI A 15 (Glossa ordinaria super Hiob)
59. G VIII (přední přideščí); A XVII (přední deska vazby), (R)	W IIII (přední deska vazby)	KNM XII B 12 (Glossa ordinaria super parabolas Salomonis, Ecclesiastem, Cantica, Librum sapiencie)
60. -; -, (R)	W V (přední deska vazby)	KNM XIV A 11 (Glossa ordinaria in Ezechielem et Danielem)
61. G X (přední přideščí); A XX (přední deska vazby), (R)	W VII (přední deska vazby)	KNM XV D 1 (Glossa ordinaria super minores prophetas)
62. -; -, (R)	W I (přední deska vazby)	KNM XII A 7 (Glossa ordinaria super Paulum)
63. -; G VII (přední deska vazby), (R) ²⁷⁶	-	KNM XII C 8 (Teologický sborník)
64. h II (přední přideščí); E XVI (přední deska vazby), (- , Bar)	F XIII (přední deska vazby)	KNM XIV A 7 (Expositio episcopi Admontensis (Engelberti) super "Beati immaculati" solempnis)

²⁷³ Byl-li v rukopise kdy provenienční vpisek, mohl být ztracen při převazbě. Druhý list předsádky a předsádka zadní jsou tvořeny fragmentem rukopisu, jehož obsah se mi nepodařilo určit (BARTOŠ, 378-379, č. 3789, jej určuje jako kanonistický text). Sign. G V (?) na tomto místě je částečně vyškrábaná, nápadně se však podobá signaturám řady „Glossa ordinaria“, do níž ovšem kodex ani fragment nezapadají.

²⁷⁴ Vazby dvoudílného rukopisu KNM XII B 9 a XIII B 4 vyměněny, u prvního dílu nedochován žádný štítek ani vlastnický vpisek.

²⁷⁵ Rukopis jsem v ruce nedržel, údaje publikoval BARTOŠ 1927, 343-344, č. 3654, doplněny jsou na základě analogií s jinými částmi fondu. Dle sdělení Michala Dragouna jde o rukopis roudnické proveniencce.

²⁷⁶ Na zadním přideščí rukopisu je vyškrábaný, přesto však částečně čitelný vlastnický zápis, náležející roudnické kanonii.

65. h III (přední přidešť); B 1 (přední deska vazby), (-, Bar)	I XIII (přední deska vazby)	KNM XIII B 1 (Nic. Lyra Super Pentateuchum, Josue, Judices, Ruth)
66. h V (fol. 1); E 1 (přední deska vazby), (-, Bar)	K V	KNM XIII B 11 (Gorra super ewangelium Matthei)
67. -; H XIX (přední deska vazby), (R) ²⁷⁷	-	KNM XIII C 4 (Vitas patrum)
68. -; I VI (mladší, přední deska vazby), (-, R)	-	KNM XII B 10 (Iacobus de Voragine: Legenda aurea)
69. I VIII (přední přidešť); F VII (přední deska vazby), (R)	Y (?) VIII (přední deska vazby)	KNM XVI B 5 (Ricardi de S. Victore libri)
70. I X (či minuskulní L ? X - fol. 1r); G XIII (přední deska vazby), (R)	F XV (přední deska vazby)	KNM XV B 6 (G. Durandus: Racionale div. officiorum)
71. -; I XII (mladší, přední deska vazby), (R)	T I (přední deska vazby)	KNM XII A 12 (Concordantia discordantium canonum (Decretum Gratiani) cum Glossa ordinaria Johannis Teutonici et Bartholomaei Brixensis et aliis glossis)
72. -; I XVII (přední deska vazby), (-, Bar)	N VII (přední deska vazby)	KNM XII D 2 (Secunda pars libri conciliorum) ²⁷⁸
73. -; J IIII či J III (přední deska vazby (S, Bar či Br)	-	KNM XV B 3 (N. de Lyra super Novum Testamentum)
74. J XV (přední přidešť); K XX (přední deska vazby), (-, Bar) ²⁷⁹	-	KNM XV E 1 (Breviarium)
75. K III (přední předsádka); -, (R)	-	NK XIX B 3 (Statuta et necrologium canonicorum regularium S. Augustini monasterii Rudnicensis)
76. -; K IIII (přední deska vazby), (S, R) ²⁸⁰	-	KNM XIII A 11 (Apparatus in sextum librum decretalium)

²⁷⁷ Fol. 1v: „nota, hec scriptura est magistri Stephani, fratris huius domus et iuriste, quam signavit, prius quam correxisset et rubricasset librum, nam omnio sine rubricis fuit.“ Roudnický původ navrhl již Bartoš. Dle J. Kadlece jde o poznámku Štěpána z Uherčic, viz KADLEC/ZELENÝ 1978, 69, KADLEC 1992, 128, KADLEC 1994, 192.

Řadu by snad bylo možné doplnit o rukopis XVI C 5 se signaturou na přední desce h XVII, který publikuje BARTOŠ 1927, 347-348, č. 3668.

²⁷⁸ BARTOŠ 1927, 224, č. 3197, neuvádí u rukopisu březnickou provenienci, snad se jedná jen o omyl.

²⁷⁹ Předpoklad, že rukopis patřil nějaké augustiniánské kanonii, podtrhuje titul rukopisu. Breviář z roku 1335 byl napsán „secundum ordinem ecclesie s. Andree in Austria iuxta Traismam“, tedy na způsob významné dolnorakouské řeholní kanonie Sankt Andrä an der Traisen. Protože tou dobou v Čechách jiná než roudnická kanonie nebyla, je proveniencí nabíledni.

²⁸⁰ Podobně jako u v úvodu zmíněných rukopisů KNM XII A 6 a KNM XVII A 5 mohl by tento kodex potvrzovat až pohusitské datování roudnických štítků s červenou signaturou, který je zde druhotně vlepěn na přední přidešť, protože rukopis byl původně v držení sadské kanonie, na kterou odkazují četné vpisky.

77. -; K V (přední deska vazby), (R) ²⁸¹	M XVIII (přední deska vazby)	KNM XII C 12 (Collectio canonum Dionysio-Hadriana)
78. -; K VI(...?) (přední deska vazby), (-, R)	M VIII (přední deska vazby)	KNM XVII A 10 (Výklad prvních devíti knih kodexu Justinianova)
79. -; K X (přední deska vazby), (S, Bar)	-	KNM XII B 6 (Výklad Genese a Exodu)
80. L (?) ²⁸² II (předsádka); -, (R)	-	KNM XVI A 14 (Libri beati Ambrosii)
81. L XI (přední přideščí); L XVIII (přední deska vazby), (R)	K III (přední deska vazby)	KNM XIV A 4a (Iacobus de Voragine: Sermones)
82. L XI (přední přideščí); L XIX (přední deska vazby), (R)	-	KNM XIV A 4b (Iacobus de Voragine: Sermones)
83. (? h II ?, fol. 1r); LXII (přední deska vazby), (R) ²⁸³	K XI	KNM XIII A 9 (Sermones de tempore Bertrandi de Turri)
84. -; L XV (přední deska vazby), (R)	K I (přední deska vazby); B V (přední přideščí, starší??, alternativní signatura??)	KNM XIV A 5a (Iacobus de Voragine: Sermones)
85. -; L XVI (přední deska vazby), (R) ²⁸⁴	K I (přední deska vazby)	KNM XIV A 5b (Iacobus de Voragine: Sermones)
86. MI (fol. 1r); G XVI (přední deska vazby), (R) ²⁸⁵	ff XVII ?? (přední deska vazby)	KNM XII A 8 (Petrus Berthorii (Pictaviensis): Prima pars reductorii moralis quinque librorum)

²⁸¹ Dar Vojtěcha Raňkova z Ježova roudnické kanonii, viz HLAVÁČEK 2005b, zvl. 210-223. Do Raňkovy knihovny mohl by náležet snad také rukopis Metropolitní kapituly pražské, sign. A CXLII (výše č. 15), známý mi jen z mikrofilmu. Roudnickou provenienci pergamenového kodexu ze 14. století stvrzují typický štítek se signaturou a především vlastnické vpisky na přední předsádce a f. 115v. Kniha by mohla korespondovat s položkou č. 18 na Hlaváčkem editovaném soupisu avignonských knih Raňkových (6: *leccio s. Gregorii Nazanzeni et Ysidori de summo bono*). Neobsahuje sice kázání Řehoře Naziánského, nýbrž Liber pastoralis papeže Řehoře Velikého, následovanou jmenovaným spisem Isidorovým (PATERA/PODLAHA 1910, 158, č. 247), při povšechnosti seznamu však soudím, že mohlo snadno dojít k záměně. Nečetné písařské iniciálky fleuronné opravňují svým charakterem domněnku, že rukopis je snad francouzského původu, byť jsou dobově průměrné a hypotézu je třeba ještě prověřit.

²⁸² Rozhodnout o jakou literu se jedná, setká-li se badatel s písmeny C, E, G a L je místy obtížnější kvůli častým razúram či nedotaženostem tahů a literatura se v tomto směru poněkud rozchází. BARTOŠ 1927, 342, č. 3644, čte u signatury XVI A 14 původní záznam jako E II (výše navrženo C 2), v čemž ho následuje BRODSKÝ 2000, 245, č. 229; dále BARTOŠ čte u signatury XIV A 4 v prvním svazku C XI, ve druhém L XI, viz BARTOŠ 1927 287, č. 3413.

²⁸³ Na rukopis mě upozornil Michal Dragoun, protože byl mezitím veřejně zpřístupněn na servru manuscriptorium.com, uvádím jej zde. Starší signatura je nečitelná, Dragoun navrhuje číst ji snad M II. Umístění do tabulky odvozuje ze spisů Voraginových. Roudnickou provenienci stvrzuje povaha štítků, vlastnický vpisek kodex nemá.

²⁸⁴ Vlastnický vpisek na přideščí svazku XIV A 5a.

²⁸⁵ Rukopis má na přední desce při horním okraji vybledlého pole, kde byla jistě původně v Roudnici obvyklá destička s titulem, nápis, jehož druhé slovo lze číst celkem bezpečně jako *rudnicensis*. Červený štítek je na manuscriptoriu publikován ve srolované podobě, jeho přepis uvádí BARTOŠ 1927, 213, č. 3147.

87. M II (fol. 197r); -, (R? nebo S?) ²⁸⁶	-	KNM XV A 3 (Slovník teologický)
88. R IIII (vlevo od druhého štítku, černým inkoustem přímo na vazbě); I XVII (přední deska vazby), (-, R) ²⁸⁷	M IIII (přední deska vazby)	KNM XVII A 3 (Henrici de Segusia Summa hostiensis)
89. R V (přední předešlý, starší? – černým inkoustem); I XVIII (přední deska vazby), (R)	M I (přední deska vazby)	KNM XVII A 4 (Sborník kanonického práva)
90. R VI (rub přední předsádky); R XV (přední deska vazby), (-)	I VII (přední deska vazby)	KNM XVII B 9 (Sborník kanonického práva)
91. R X (rub prvního listu předsádky, fol. 1r); -, (R)	-	KNM XVII A 16 (Sborník kanonického práva)
92. -; R XIII (přední deska vazby), (R) ²⁸⁸	M VII (přední deska vazby)	KNM XVII A 5 (Sborník kanonického práva)
93. T III (fol. 195r), (-, více viz výše R VI)		KNM XVII B 9 (Sborník kanonického práva)
94. -; X I (přední deska vazby), (R)	M XVII (přední deska vazby)	KNM XVI B 13 (Isidirii Libri etymologiarium)
95. -; X IIII (přední deska vazby, snad ... XIII ?) (-, Bar)	Y IIII (přední deska vazby)	KNM X A 5 (Hugwicius, tj. Pisanus: Lexicon)
96. -; X VI (přední deska vazby) (-, R) ²⁸⁹	M XX (přední deska vazby)	KNM X A 11 (Mater verborum)
97. X VII ? (fol. 1r); -, (R)	-	KNM XII A 11 (Wilhelmus Durandus: Speculum iudiciale)

Konkordance signatur rukopisů s pořadím v tabulce

Knihovna Národního muzea:

X A 5 – **95.**, X A 11 – **96.**, X B 6 – **37.**, XII A 3 – **8.**, XII A 4 – **10.**, XII A 5 – **57.**, XII A 6 – **7.**, XII A 7 – **62.**, XII A 8 – **86.**, XII A 11 – **97.**, XII A 12 – **71.**, XII A 13 – **23.**, XII A 14 – **34.**, XII A 15 – **29.**, XII A 16 – **41.**, XII B 3 – **1.**, XII B 4 – **19.**, XII B 5 – **46.**, XII B 6 – **79.**, XII B 8 – **21.**, XII B 10 – **68.**, XII B 12 – **59.**, XII B 15 – **6.**; XII B 16 – **25.**, XII C 1 – **4.**; XII C 4 – **3.**; XII C 6 – **12.**, XII C 8 – **63.**, XII C 12 – **77.**, XII C 13 – **40.**, XII D 2 – **72.**, XIII A 1 – **14.**, XIII A 3 – **49.**, XIII A 4 – **38.**, XIII A 9 – **83.**, XIII A 11 – **76.**, XIII A 13 – **26.**, XIII B 1 – **65.**, XIII B 4 – **53.**, XIII B 6/1 – **2.**, XIII B 6/2 – **24.**, XIII B 7 – **31.**, XIII B 10 – **22.**, XIII B 11 – **66.**, XIII B 13 – **33.**, XIII C 2 – **47.**, XIII C 4 – **67.**, XIII D 5 – **18.**, **45.**, XIV A 2 – **17.**, XIV A 4a – **81.**, XIV A 4b – **82.**, XIV A 5a – **84.**, XIV A 5b – **85.**, XIV A 7 – **64.**, XIV A 11 – **60.**, XIV A 12 – **35.**, XIV B 16 – **13.**, XIV C 4 – **42.**, XIV D

²⁸⁶ Provenienci navrhl BRODSKÝ 2000, 213, č. 195.

²⁸⁷ O roudnické provenienci prapůvodem francouzského rukopisu panuje v literatuře shoda, viz BRODSKÝ 2000, 282-284, č. 265. Nasvědčovalo by pro ni i značení následujícího rukopisu, který má roudnický vlastnický vpisek. S rukopisy řady R bylo zjevně manipulováno. Kodex KNM XVII A 5 má signaturu R XVII obvyklým způsobem mladších štítků, červeným inkoustem na bílém podkladě. Některé právnické rukopisy byly tímto způsobem přerazeny do řady I, kde dnes např. také Decretum Gratiani, KNM XII A 12.

²⁸⁸ Rukopis má na předsádce poznámku: „*hic liber ligatus est in Wratislawia*“

²⁸⁹ Na rukopis Mater verborum mě v těchto souvislostech recentně upozornil Michal Dragoun.

15 – **36.**, XV A 3 – **87.**, XV A 6 – **30.**, XV A 7 – **39.**, XV B 1 – **54.**, XV B 5 – **5.**, XV B 6 – **70.**, XV B 8 – **11.**, XV C 2 – **15.**, XV D 1 – **61.**, XV E 1 – **74.**, XVI A 3 – **56.**, XVI A 4 – **9.**, XVI A 7 – **43.**, XVI A 8 – **10.**, XVI A 11 – **50.**, XVI A 14 – **80.**, XVI A 15 – **58.**, XVI B 1 – **32.**, XVI B 2 – **48.**, XVI B 5 – **69.**, XVI B 6 – **55.**, XVI B 13 – **94.**, XVI C 13 – **27.**, XVII A 3 – **88.**, XVII A 4 – **89.**, XVII A 5 – **92.**, XVII A 10 – **78.**, XVII A 12 – **44.**, XVII A 15 – **52.**, XVII A 16 – **91.**, XVII B 1 – **51.**, XVII B 9 – **90.**, **93.**

Kapitulní knihovna, Národní knihovna:

KK A CXLII – **16.**, NK XIII D 13 – **28.**, NK XIX B 3 – **75.**

7. KATALOG

Předložený katalog je uspořádán relativně chronologicky, přičemž však ze snahy o přesnější zařazení nedatovaných kodexů vědomě upouští. Žádný z uvedených kodexů, pokud není výslovně vytknuto jinak, neměl by být mladší roku 1366 a starší roku 1333.

Odkazy na literaturu přidržují se vesměs Brodského katalogu,²⁹⁰ s drobnějšími doplňky.

²⁹⁰ BRODSKÝ 2000.

7.1 MISÁL JANA Z DRAŽIC A NK XIX B 3 (kat. č. 1-2)

1) KNM XIII B 9 – Misál Jana z Dražic

Vazba: 36,5 x 24 cm. Ve středu vazby jsou na obou deskách pukly ve tvaru pětিলisté růže, jejichž jednotlivé plátky jsou zahrocené. Nárožnice dochované všechny, laločnaté. Na přední straně desky dva trny na zasunování řemínků. Spodní část desky zpevněna plechem. Na vnitřní straně přední desky mešní instrukce (*Hec sunt ante missam a quolibet sacerdote habenda*). Na vnitřní straně zadní desky mladší kurzivní text ve dvou sloupcích, snad z poč. 15. století (*Stabat mater, O beata beatorum*). Hřbet vazby je rozdělen na 8 polí. Ve druhém je obvyklý kolek s modrým rámem, zde s číslicí 9. Poslední dvě pole zabílena. Předposlední pole uvádí starší červenou signaturu A 6, poslední černou Z 0.

Skladba: 11.IV (88v) + VI (100v) + 21.V (310v) + VI – 1 (321v; odříznuto *a*) + 8.V (401v) + II; první kustod se objevuje na fol. 100v, tedy u první složky temporálu (římská I), kustody pokračují nepřerušeno dále, není jimi vybavena jen poslední složka

Zrcadlo: 216 x 141 mm (1r); 221 x 141 mm (333r)

Foliace: od fol. 90 na versu folií původní značení rubrikou do celků ideálně po patnácti, k: ončí na f. 349v; 90v-104v: A I – A XV; 105v-119v: B I – B XV; 120v-134v: C I – C XV, 135v-148v: D I – D XV (s chybou, omylem vynecháno D III); 149v-162v: E I – E XV (vynecháno E XIII); 163v-177v: F I – F XV; 178v-192v: G I – G XV; 193v-207v: H I – H XV; 208v-222v: I I – I XV; 223v-237v: K I – K XV; 238v-252v: L I – L XV; 253v-267v: M I – M XV; 268v-282v: N I – N XV; 283v-297v: O I – O XV; 298v-312v: P I – P XV; 313v-327v: Q I – Q XV; 328v-342v: R I – R XV, 343v-349v: S I – S VII; vedle této původní je v rukopise i novodobá foliace, tužkou v celém rukopise, korigující starší po desítkách.

Literatura: DVOŘÁK 1900, 127-128; DVOŘÁK 1901, 48; CHALOUPECKÝ 1908, 76; BURGER 1913, 160; DOSTÁL 1922, 30; BARTOŠ 1927, 254, č. 3295; FRIEDL 1930, 100; KVĚT 1931, 245-249; MATĚJČEK 1931, 254-257; KLETZL 1933, 6; KVĚT 1933, 324; STANGE 1934, 167-169; MATĚJČEK 1935, 52-53; KVĚT 1937, 172; KVĚT 1938, 367; SAWICKA 1938, 164; MATĚJČEK 1950, 37; FRIEDL 1955 – 1956, 18, č. 28; DROBNÁ 1956, 33; KVĚT 1960, 35; TICHÝ/DROBNÁ 1965, č. 11; SCHMIDT 1969, 170, 424, pozn. 28; KRÁSA 1970, 247; STEJSKAL 1970, 11; KUTAL 1972, 32; STEJSKAL/URBÁNKOVÁ 1975, 123; URBÁNKOVÁ 1979, 79; VRCHOTKA 1981, 9; PEŠINA 1982, 48; STEJSKAL 1983, 509; STEJSKAL 1984, 308; DVOŘÁKOVÁ 1988, 158; HLEDÍKOVÁ 1991, 157-159; KADLEC, 1992, 127-128, 130; PAVLASOVÁ 1993, 49, 97-98, 102; BRODSKÝ 1995, 551; HLAVÁČKOVÁ 1996, 472; BRODSKÝ 1997 – 1998, 147-148; BRODSKÝ 2000, 169-170, č. 144; DRAGON 2000, 282-283; BENEŠOVSKÁ 2010a, 518-519, kat. č. VI.5.1.K (Hana Hlaváčková); NOVÁKOVÁ 2013, 41-42, 105-106; JIRKOVÁ 2014, 75-78; DRAGON 2015

Obsah:

1r-89r: Ordo et Canon missae

1r-10r: [Praparatio ad missam, pars incompleta] - [Orationes dicende cum sacerdos indiutur sacerdotilibus paramentis] (1r: [ad cingulum] iniquitate mea. Amen ... 1v: ad casulam... 2r: Da mihi, Domine, sensum rectum et vocem puram, ut implere possim laudem tuam...; 2r-3v: Confessio; 3v: Ascendens ad altare: Aufer a nobis... etc.]

9v-64v: Prephationes (Incipiunt prephationes secundum ordinem Pragensis ecclesiae notate...)

66r-83r : Te igitur, Litanía, Orationes in missa ad calicem, oblatam etc. (Fol. 82v: Joh 1, 1-14, V.: Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam et salutare tuum da nobis, Oratio...)

84r-88v: [Orationes Sancti Ambrosii Ante Missam singulis hebdomadae diebus distributae, sine rubricae]

88v-89r: [Oratio XXXIII Anselmi Cantuariensis, in PL 158, col. 926] (Si tantum ... qui usitas in dolore gementem.)

90r-210v : Proprium de tempore

210r- 315v: Proprium de sanctis

315v-348v: Missae in dedicatione ecclesiae, altarum etc.; Missae votivae

348v-405v: Missae commune, Variae missae

Výzdoba provedená krycími barvami:

30r: VD (Eterne deus qua cum unigenitus, preface na svátek Epyfanie)

36v: C(ommunicantes et diem, součást velikonoční preface)

54v: VD (Eterne deus et te in veneratione beate Mariae virginis, obecná preface na mariánské svátky)

57r: VD (Eterne deus, střední mariánská preface)

65v: kánonový obraz

66r: T(e igitur)

Výzdoba provedená obvyklými písářskými barvami, honosnější ornamentální iniciály typu fleuronné:

90r: G(regorius); 90r: A(d te levavi); 102v: P(uer natus est); 109v: E(cce avenit); 149r: D(omine ne longe); 153v: D(eus a quo et Iudas, Zelený čtvrtek); 167v: R(esurrexi); 179r: V(iri); 182bv: S(piritus); 186v: B(enedicta); 221r: S(uscepimus, Hromnice); 244r: D(eus, sv. Vít); 247v: D(e ventre, Stětí sv. Jana Křtitele); 275r: F(amulorum tuorum quaesimus, Nanebevzetí P. Marie); 279r: D(eus, sv. Augustin); 283r: F(amulus, Narození P. Marie); 286r: D(eus, Povýšení sv. Kříže).; 292r: D(eus, sv. Václav); 292v: B(enedicite, archanděl Michael); 304r: O(mnipotens, Všech svatých); 315v: T(erribilis est, v den zasvěcení kostela); 337v: R(equiem, zádušní mše); 350v: G(rates nunc omnes, v den narození Páně)

Popis výzdoby a její rozbor:

Výzdobu rukopisu je možné rozdělit do dvou částí, odlišnými svou technikou. Zatímco hojně notovaný mešní kánon má několik iniciál provedených krycími barvami a vlepený celostránkový kánonový list, počínaje temporálem se krycí barvy více neobjevují. Výzdoba fleuronné je oběma částem společná, ač se provedením liší.

Ani výzdoba krycími barvami není jednotná, kánonový list a iniciála T(e igitur) má pravděpodobně jiného autora než iniciály předcházející.

První iniciála na fol. 30r je světle fialová, s polopalmetami vyplňujícími vnější oblouk písmene. Vnitřní kříž zdobí pletencový ornament. Na světle zelené tapetě se pnou výhonky se sytě červenými trojlístky s bílým žilkováním a bobulkami s bílou tečkou či kroužkem ve středu. Iniciála je zasazena do úzkého světle zeleného ránu, široké prostory mezi rámem a iniciálou vykrývá plátkové zlato. Do bordury vyběhá iniciála třemi lancetami s trojlístky, přičemž ta spodní je prodloužena až k dolnímu konci textového zrcadla, kde se stáčí a je ukončena pěti trojlístky. Významná role byla trojlístkům přisouzena i v ostatních iniciálách, obdobně řešené tmavomodré iniciále na fol. 54v, či drobné, původně zlacené iniciále na fol. 36v, jejíž plátky však opadaly a odhalily vnější linku zrcadla, a tak působí svým

nezdobeným světlým tělem v porovnání s ostatními skromně. Její světle modrou vnitřní tapetu zdobí zelený pletenec se žlutě vybarvenými oky, pointovaný v osách nám již známými červenými bobulkami. Zdá se, že hojnost trojlístků, převzatých nepochybně z francouzského prostředí, by mohla být též nenuceným poukazem na Dražicovo heraldické znamení, kterým byla zlatá vinná haluz v červeném poli, jak ji spatřujeme na erbu uprostřed světle okrové iniciály VD na fol. 57r. Na modré vnitřní tapetě jsou bělobou namalovány ještě dva další listy s pilovitými okraji, zatímco plochu mezi linkou rámu a iniciálou vykrývají tmavé, brčálově zelené laločnaté segmenty listů se světlým žilkováním. Samotná réva má tlustými černými čarami na plátkovém zlatě provedeno výrazné žilkování. Pod odpadaným zlatem spatřujeme podkresbu.

Barevnost iniciál je sytá, jejich pole jsou lemovány tmavou linkou. Iluminátor se nebál barvy ředit, přesto zůstávaly povětšinou výrazné. Vrstvy plátkové zlata jsou v jeho iniciálách kladeny přímo na pergamen, bez předchozího barevného bolusu. Pojetí iniciál kotví nepochybně v západoevropském prostoru, přičemž v době vzniku kodexu (kolem 1330-1340) je velmi obtížné najít pro ni v českém materiálu paralely, byť určité předstupně tímto směrem nacházíme již v rukopisech Rejččiných. Přitom však není nezbytné myslet hned na nutnost zahraničního školení či původu iluminátora, může jít i o poučení převzaté z častých především francouzských importů. Tak tomu jistě bylo například u Mikuláše z Prahy, o němž bude řeč záhy. Ten však úrovně Dražicova iluminátora nedosahoval.

Vrcholem výzdoby je kánonový list, přilepený na fol. 65r (rozměr obrazu 270 x 175 mm), který však již náleží jinému mistru. Obraz je vložen do červeného rámu s modrým spirálovitě se vinoucím vegetabilním dekorem, který však byl dole a v pravém vnějším okraji zcela sedřen. Obrazové pole má jednotnou tmavomodrou tapetu a je horizontálně rozděleno na dvě části.

V horních dvou třetinách je vlastní Ukřižování. Příčné břevno kříže je zaklíněno mezi dva hnědavé pahorky se světlými, nepravidelnou vlnovkou oddělenými vrcholky, které připomínají manýru, jakou středověcí iluminátoři obvykle zobrazovali nebeská oblaka. Vlastní dřevo kříže je zbarveno světle fialově, letokruhy naznačuje tmavší lila. Z vrcholku kříže vystupuje bílý sloupek s destičkou s nápisem INRI. Destička zakrývá střed horního rámu, její litery jsou téměř kompletně smazány.

Kristus je přibit třemi hřeby, ze všech ran kanou výrazné krůpěje krve. Hlavu naklání k pravému rameni, oči má zavřené. Pod hlavou vystupují konce klíčních kostí, prsní svaly jsou věrně naznačeny, z ostatních částí anatomického znázornění zůstaly jen tušené stíny (např. kroužek pupíku na břiše). Bederní rouška obtáčí zezadu Kristovo tělo v elegantním půlobluku a spadá do stran ve výrazných cípech. Kresba bederní roušky je na klíně značně poškozena, zdá se však, že nebyla nikdy opatřena uzlem a byly pod ní patrné Kristovy nohy, dosti od sebe vzdálené. Pleť má žlutavý nádech.

P. Marie si v gestu zoufalství hledí do dlaní. Je oděna do fialového stínovaného pláště se světle okrovým rubem, na hrudi sepnutého oválnou okrovou agrafou. Spodní šat je cihlově červený. Vlasy kryje bílý šátek, jehož cípy spadají volně na

ramena. Protější postava Janova si pravou dlaní podpírá tvář, zatímco v levici drží knihu s červenou vazbou a bílou ořízkou. Zabalen je do cihlově červeného pláště s okrovým rubem, pod kterým má tmavomodrý spodní šat s širokými rukávy, spadající až na zem, kde po něm Jan šlape bosýma nohama. Nejspodnější vrstvu prozrazuje fialová látka halící paže. Pláště definují výrazné záhyby, patrné zvláště u Marie. Inkarnáty jsou světle růžové. Vlasy všech postav jsou žlutavé, u Krista provedeny pečlivěji, s větším malířským citem, u figur pod křížem je zřejmá určitá sumarizace, spokojivší se s hrubým definováním jednotlivých pramenů. Všichni mají rozměrné vyzlacené svatozáře.

Ve spodní třetině klečí doprava natočený a vzhůru hledící biskup, oděný do světle modré kasule, fialové dalmatiky a alby, která mu kryje lýtka a chodidla. Na rukou, v nichž drží původně zlacenou berlu, má rovněž bílé pontifikální rukavice. Klečí mezi dvěma erby zvící jeho velikosti. Za sebou má erb pražského biskupství, tmavomodrý se zlatým břevnem. Do břevna je vyryta hustá kosočtverečná síť s tečkami ve středu. Shodně je pojednána též vyzlacené tělo iniciály T(e igitur), položené do modrého pole, jehož okraje se drží předchozího písařova vytyčení. Před biskupem je nám již známý rodový erb se zlatým znamením v červeném poli. Zlacení na kánonovém listu i na zmíněné iniciále je kladeno na červený bolus a je tedy pojednáno jinak, než u předchozího malíře. I paleta se odlišuje, iluminátor si pohrává s valéry barev a pokouší se, při různé míře úspěšnosti, o propracované stínování.

Celý obraz je zprohýbaný vysychajícím lepidlem a je značně pravděpodobné, že list byl původně na versu, kde je jeho výskyt logičtější, ale odpadl a musel být přelepen. Pokroucené folio však bylo v nerovnoměrném kontaktu s korpusem a malba byla na mnoha místech zcela sedřena.

Velmi podstatnou součástí výzdoby misálu tvoří iniciálky fleuronné. Ty jsou velmi rozmanité a na první pohled rozdílné.

První florátor mešního kánonu dával přednost klidným a monumentálním formám. Iniciály jsou prosté, velké, jednobarevné, ve vnitřních polích se objevují klasy, do kruhu uzavřené snopy a jiné běžné formy, méně obvyklý je silný důraz na meandrovitě stáčené nitky i linky vnitřní výzdoby iniciál (viz např. 4v, 21v).

Druhý florátor, který nastoupil na f. 90r, byl jiného naturelu. Již těla iniciál jsou nejčastěji různě členěné za využití bohatého dobového rejstříku (schodovité rastry, dlaždice s listovou výzdobou, palmety a polopalmety, kroužky...). Z vlastního fleuronné mizí téměř úplně meandrovité nitky, pojetí vnitřních polí bývá členěno do barevně odlišných polí, traktováno kruhově či lineárně odlišnými partiemi. Hojně se v iniciálách pne listoví, což nemuselo by být bez významu v souvislosti s tzv. skupinou Samsonova kodexu, o níž pojednáme záhy. Kromě tradiční červené a modré se ve výzdobě iniciál objeví i zelená (244r, 304r, 315v).

Vrcholem výzdoby je výše popsáný kánonový list. Autor kánonového listu je exponentem lineárního stylu, jehož předstupně u nás reprezentuje už Mistr Gutina náhrobku. Je nepochybné, že patří k nejlepším mistrům své doby u nás.

Při komparování soustředíme se na nejbližší dobové analogie – Liber depictus, neboli Krumlovský ilustrovaný sborník (ÖNB Wien, cod. 370), Velislavovu bibli (NK XXIII.C.124) a některé malby nástěnné.

Liber depictus byl malován třemi mistry,²⁹¹ z nichž zajímají nás nyní první dva, ke třetímu se vrátíme na jiném místě v souvislosti s ateliérem Augustinus super Iohannem (Mikuláš z Prahy).

Podíl prvního mistra je rozsahem nejskromnější (1v-9v horní polovina strany, 23v dole, 25r-28r nahoře), avšak kvalitativně stojí nejlépe. Jeho postavy mají často dlouhé pláště, spadající v elegantním cípu před postavu a tvořící tak obrys ne nepodobný C, mužské postavy mírají do výrazných pramenů stylizované plnovousy. Prostředí není zpravidla nijak konkretizováno, děj se odbývá v bezčasém, trvale platném prostoru věčnosti. Gerhard Schmidt charakterizoval jeho styl jako produchovnílý realismus (*seelischer Realismus*), jenž je svou slohovou podstatou a účinem sourodý s Pasionálem abatyše Kunhuty, NK XIV A 13.²⁹²

Druhý mistr je dle literatury nepochybně žákem prvního, někdy s prvním mistrem i spolupracoval, přesto náleží již zřetelně mladšímu výtvarnému názoru. Jeho úkolem bylo vytvořit většinu zbývající výmalby (tedy až do folia 171v, výjimku tvoří folia IX. a X. složky, ff. 64r-75v, která připadla třetímu mistru). Od svého učitele liší se především zálibou v popisnosti, výjevy proměňují se ve skutečnou pozemskou historii. Elegantních plášťů postupně ubývá, a ač nikdy nezmizí docela, ba objeví se hojně řasnění i na místech méně obvyklých, jako jsou mnišská roucha v legendě O kaplanovi a posedlém (97v, 98r), přece jen dominují prosté, v pase převázané tuniky. Obličejové postavy jsou odvozeny od prvního mistra, mají však mnohem výraznější tendenci k povšechné formulaci základního objemu, ne nepodobné U, kolem něhož kupí se kadeře vlasů a do něhož jsou vkreslena ústa a linie nosu, která je, jak bylo dobovým zvykem, společná na poloprofilech s obloukem nad vzdálenějším okem.

U **Velislavovy bible** můžeme rozlišit také větší počet rukou, tato problematika je však až příliš komplikovaná na to, abychom ji věnovali adekvátní prostor. Zhruba dá se rozdělit do dvou částí – v první (do folia 46v) vystupuje hlavní mistr, který je dále následován mladším pomocníkem. Sloh obou částí je až překvapivě jednotný v takřka rigorózním rozdělování pramenů vlasů, jakož i jejich kadeřavé stylizaci na způsob paruky při hraně čela, což nachází ozvuk v pojetí plnovousů. Obličejové postavy mírají melancholicky pokrčené obočí a předsunuté brady. (Tento rys vyniká zvláště na některých foliích prvního mistra, kde hlavy neúměrně přesahují možnosti těla pod nimi, jako v částech s historií Abraháma a Izáka.) Pláště jsou bohatě řasněné, někdy až bujné, zcela zbavené veškerého pozdně románského zalamování. Z hlediska celkové atmosféry malby zdá se mi druhý mistr kodexu Liber depictus přece jen poněkud bližší Dražicově misálu, ani Velislavova bible není však docela mimoběžná. Ani v jednom případě se však, domnívám se, nemůže jednat s shodu dílen.

²⁹¹ SCHMIDT/UNTERKIRCHER 1967; SCHMIDT 1993; JENNI 1998; JENNI/THEISEN 2004, 3-53, Nr. 1

²⁹² SCHMIDT/UNTERKIRCHER 1967

Bylo to hlavně bohatství drapérií, které přimělo r. 2010 Hanu Hlaváčkovou navrhnout, že by kánonový list Dražického misálu a Velislavovu bibli mohla spojovat dílenská příslušnost, čímž rozšířila svou starší tezi o souvislosti Dražického a Chotěšovického misálu (NK XIV C 3). Celek pak doplnila i Roudnickou predelou, kterou již vnímá, v souladu s obecně přijímaným a vcelku nepochybně platným diskurzem, jako fragment relikviáře.²⁹³

Autorka si povšimla, že kresba Dražického kánonového obrazu je obtažená silnějšími tahy, které původní kresbu výrazně zkreslují a notně jí ubírají na půvabu. Obtaženy byly hlavně hlavy postav, trup Krista s perizoniem a spodní pás s biskupem zachoval si však originální jemnost. Právě bederní rouška pak je značně příbuzná skladu drapérií ve Velislavově bibli. Je to ale, zdá se, právě jen bederní rouška. Subtilita Kristova obličej, v zásadě netknutého přemalbami, jakož i vzdor přemalbám celkem dobře patrný charakter tváře Mariiny i Janovy, a nakonec i podání tváře biskupovy jakékoliv úvahy o bližší příbuznosti obou památek po mém soudu vylučují. Misál náleží již nepokrytě zcela jinému, v porovnání s bibli přece jen modernějšímu výtvarnému názoru.

U Predely roudnické je situace komplikovanější. Zvláště obličej Janův na relikviáři blíží se svým mladistvým půvabem asistenčním postavám na Golgotě kánonového listu. Navzdory této skutečnosti ukazuje nám predela nepokrytě vyspělejší výtvarnou mluvu: rafinovaná skladba plášťů, organické pojednání paží, které se s nenucenou lehkostí chápou světeckých atributů, ba i dovednější nakládání s tělesným jádrem postav, vynikající především u sv. Ondřeje, to vše činí z Roudnické predely památku, která kánonový obraz misálu XIII B 9 převyšuje do té míry, že úvahy o příslušnosti do stejné dílny nemohou mít než nejobecnější ráz. Kánonový list v Chotěšovském misálu byl stejně jako v Misálu Dražicově vlepen do rukopisu dodatečně. Domnívám se, že toto je jediný detail, který oba rukopisy spojuje. Kánonový list z Chotěšova (185v) má delikátnější provedení a lépe zachované barvy, které, zdá se mi, prozrazují důvěrnější seznámení s italskou malbou. Nejbližšími výtvarnými paralelami k němu jsou malby Mistra Vyšebrodského oltáře. Misál sám je naproti tomu vyzdoben velmi jednoduše, až primitivně. Je nanejvýš pravděpodobné, že rukopis vznikl pro tepelské premonstráty, z jejich řad rekrutovali se ostatně chotěšovští probošti.²⁹⁴ Není, myslím, nikterak přehnané mít kánonový list Chotěšovského misálu za kvalitativní předstupeň skupiny Středových rukopisů, a mnohem adekvátnější zdá se mi datace kolem 1350, ne-li až po polovině století. Časově i kvalitativně jedná se o dílo Dražickému misálu vzdálené.

Misálu KNM XIII B 9 je mnohem bližší Misál KNM XIII B 14, kde se můžeme dokonce v pojetí kánonového listu setkat s podobnými ikonografickými detaily, zvláště v postavě sv. Jana. Tento druhý misál naopak kvality Dražicova kodexu nedosahuje (blíže k němu níže kat. č. 5b).

²⁹³ HLAVÁČKOVÁ 1996, 472; Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Misál Jana z Dražic. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 518-519, kat. č. VI.5.1.K.

²⁹⁴ Tak soudí i DRAGOUN 2000, 282-283.

Určitou podobnost s Dražickým misálem, zvláště v postavě Krista, smíme snad konstatovat u kresby ***Kristus v Getsemanské zahradě, přilepené na přideštlí jednoho kodexu kláštera ve Willheringu u Lince (viz obr.)***.²⁹⁵ Poněkud ploutvovitá chodidla Krista zdají se být podobná obdobně pojatým nohám Jana pod křížem, i podání vousů a vlasů zdá se celkem blízké. Podání drapérií je však mnohem zdařilejší a tělesný objem přesvědčivější, nežli je tomu v Dražicově misále. Pokud by kresba skutečně náležela stejnému ateliéru, muselo by se jednat o dílo malíře mezitím zkušenějšího a vyzrálého. S takovou hypotézou dostáváme se již na příliš tenký led. Blížší analogie mi však není známa.

Při hledání analogií k malbě kánonového listu XIII B 9 zmiňme ještě alespoň stručně nástěnnou malbu. Malba v ambitu roudnické kanonie je nepochybně misálu soudobá a klečící postavu poskytují dílčí analogie, avšak hra drapérií překonává celkem zřetelně projednávanou knižní památku – stačí jen si v ambitu povšimnout kaskády za zády sv. Jana či působivého širokého záhybu na pravém rameni umdlévající Matky Boží, kde zadní cíp pláště táhne se pak v širokém spádu do Mariina klínu a nenásilně tak podtrhuje prostor a objemovost figury, abychom poznali, jak dovedně pracuje mistr malby v křížové chodbě s aspekty, jež zůstaly v misálu bez odezvy.

Nepříliš vzdálené jsou snad také malby v Holubicích, kde zvláště ve skladbě řas na poničené malbě Madony je možno sledovat formální afinitu s obrazem misálu. Nejbližší je však zcela nepochybně malba Ukřižování s donátorkou, která se dochovala v severní boční lodi pražského malostranského kostela sv. Tomáše a kterou Zuzana Všečeková datuje do 30. - 40. let 14. století.²⁹⁶ Ač malba přišla o

²⁹⁵ DROBNÁ 1956, 33-34, Tab. 54 (odsud reprodukce). Kresbu jsem v originále nestudoval.

²⁹⁶ Zuzana VŠETEČKOVÁ: Praha 1 - Malá Strana, klášterní kostel sv. Tomáše. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 168-173, kat. č. II.4.6K.

množství detailu, trup Krista a podání asistenčních figur dokládají nespornou blízkost stylu i kvality.

Z uvedených komparací mohlo by se zdát, že kánonový list XIII B 9 není nijak skvělou malbou, opak je však pravdou. Při porovnávání sahali jsme po těch nejkvalitnějších dobových analogiích, a ač misál ne vždy uspěl, již jen nutnost lovit v nejprůzračnějších vodách ukazuje, o jak výjimečné dílo se jedná. Misál nemá ostatně svého druhu ani v dochovaných kodexech roudnických a jeho výjimečnost doloží snadno pohled do rukopisu NK XIX B 3.

2) NK XIX B 3 - Statuta et necrologium canonicorum regularium S. Augustini monasterii Rudnicensis

Vazba: 30 x 20,5 cm, soudobá, poškozená, ale vyspravená. Přední deska: kování strháno, kůže stržena z většiny prostoru desky, dochována jen při vnější hraně vpravo a v dolní části, s patrným rámovým členěním. Štítek se signaturou, který publikovaný na Manuscriptoriu, byl odstraněn. Deska při hřbetu vyspravena širokým pruhem bílé kůže, kterým byl zespedu zpevněn i celý hřbet. Hřbet o šesti polích, v horním s fragmentem raně novověkého titulového štítku (*S. August ... / et Statuna Ca... /orum ... gulari...*), níže pak některé novější signatury (viz Richterová). Na zadní desce dochovány tři pukly (středová a obě dolní) a prostá dolní spona s malým fragmentem řemínku. Kožený potah s rámovým členěním na zadní desce dochován. Přideščí dnes oproti Manuscriptoriu čistě bílé, přelepené.

Skladba: 1 (na Manuscriptoriu Ir – Iv, listina objímá svou horní částí první složku) + V + 2 (na Manuscriptoriu IIIr-11v; způsob připojení folií 10 a 11, jež netvoří bifolio, se mi nepodařilo bezpečně určit) + 3.V (31v) + III – 1 (36v, odříznuto *f*), 2.V (56v) + V – 1 (65v, na 65v stopy lepidla) + 4.V (105v) + VI (117v), + 8.V (197v) + V – 2 (205v, odříznuto snad *i* a *k*, poslední dochovaný list asi *j*); složky jsou vybaveny římskými kustody na prvním listě složek (I' – XXI', poprvé I' na IIr), a místy též reklamanty (21v, 31v), u části složek se objevují na konci starší kustody (I'-III' na fol. 75v, 85v, 95v, 105v a znovu na fol. 127v, 137v, 147v, 157v, kustody VI' a VII' na fol. 177v a 187v, kustod VIII' na 197v vyrazírován)

Zrcadlo: 215 x 64 + 13+ 63 mm; 215 x 76 + 10 + 76 mm (37r); 216 x 167 mm (117r); 215 x 76 + 10 + 76 mm (118r, 27ř.)

Literatura: URBÁNKOVÁ 1957, 41-64; HLAVÁČEK 1965, 94; BERÁNEK 1971, 185-234, 206; PRAŽÁK 1975, 149-165; ZACHOVÁ 1983, 139-143; KRÁSA 1984, 405; BOLDAN 1990, 5-39; BOLDAN 1992, 79-93; KADLEC 1992, 132; UHLÍŘ 1995, 9; DRAGOUN 2000, 318-319; KULHÁNKOVÁ/TOŠNEROVÁ 2004, 267–282; HLAVÁČEK 2005a, 188; HLAVÁČEK 2005c, 311; RICHTEROVÁ 2007, 120-126, č. 46; NOVÁKOVÁ 2013 10, 24 aj.; JIRKOVÁ 2014, 93-95; DRAGOUN 2015

Obsah:

Konvolut rozmanitých spisů, které podrobně určila recentní literatura.²⁹⁷ Pro nás je nyní nejdůležitější zmínit v souvislosti s výzdobou Řeholi sv. Augustina (ff. 1r-9r), Římské martyrologium (37r-62v) a výpisky z Isidorova spisu *De ecclesiasticis officiis*, začínající IV. kapitolou druhého dílu (*De tonsure*), což jsou části *Institutio canonicorum Aquisgranensis*, (ff. 118r-153r).²⁹⁸ Proslulé nekrologium je na ff. 66v-117r.

²⁹⁷ RICHTEROVÁ 2007, 120-126, č. 46.

²⁹⁸ RICHTEROVÁ 2007, 120-126, č. 46, viz též PL 83, col. 779 ad.

Výzdoba:

Ornamentální iniciály:

1r: H(e cest quem), 37r: C(ircumcisio domini); 118r: T(onsure)

Historizující iniciála

202v: iluminace Jan IV. z Dražic s modelem kostela, 155 x 107 mm

Popis výzdoby a její rozbor:

Výše vytčené ornamentální iniciály jsou jen velmi prosté písařské výtvary, v prvním případě se zmijovitou výplní těla iniciály a drobnými dubovými lístky v borduře, ve třetím případě s červeno-černým dělením těla a náznakem obličejíčku ve vnitřním poli. Iniciála uvozující martyrologium je zajímavější, neboť vzdáleně upomene na jiná díla (např. fragment na přídešti KNM XII A 5) o stejného florátora však jistě nejde. V hustě síťovaném vnitřním poli jsou načrtnuty trojlístky, celek určuje jemná pavučina červených nitek s lístky.

Jediná malba krycími barvami zobrazuje stojícího biskupa, jehož tříčtvrteční profil je natočen doleva. Má odznaky svého úřadu (oděv, rukavice s prstenem, mitra se dvěma vyzlacenými erbovními štítky), berlu však nesvívá, neb v obou rukách nese model kostela, baziliku se dvěma věžemi, sanktusníkem, nízkou boční lodí se vstupem a výrazným závěrem. Před biskupem klečí anděl za svící, další velká svíce stojí ve stojanu za biskupem. Výjev rámuje arkáda s drobnými vížkami po stranách, z nichž vykukují hlavičky andělů (?).

Malba je v mnoha částech sedřena na podkresbu. Na šedavém inkarnátu obličej se zelenavými odstíny patrné odlesky růžové (čelo) a červené (hřbet nosu). Použité barvy: cihlově červená – rám, cihly v horní části rámu, střecha lodi, sanktusníku a boční kaple, plášť anděla a rub biskupova šatu (u ornátu patrně pod rukama, u dalmatiky v lemu stříhu); fialová - kružby, líc ornátu, křídla anděla, jejichž rub snad původně tmavozelený; světle zelená – věžičky v arkádách i vršky věží kostela, lístky pod hlavicemi výjevu, v poněkud tmavším odstínu snad též biskupův piedestal; žlutá – hlavice sloupů, svíčka, kterou anděl drží oběma rukama, dolní část věže kostela, boční strany piedestalu; modrá – vnitřní rám, střecha na chóru i věžích, části lemu dalmatiky; zlatá – použita na mnoha místech, nejčastěji jen s prostým kosočtverečným rastrem, někde s patrnými rytými listy (odkaz na heraldickou figuru Dražicova rodu?). Bolus není nikde patrný, černé části jsou pravděpodobně dokladem použitého stříbra.

Malba, jakkoli zvláště v ústřední postavě preláta celkem povedená, podtrhuje význam Dražicova misálu v rámci konvolutu. Srovnání s dobovou malbou francouzskou, jaké nabízí např. rukopis KK Cim 5,²⁹⁹ ukazuje jak cíl snahy iluminátora v kodexu XIX B 3, tak dostatečně výmluvně i meze vlastních schopností, které mu zabránily dosáhnout vyšších uměleckých met.

²⁹⁹ Srov. SCRIPTUM 1873, pag. 12, 15, 17, 20. Viz též ČERNÝ 2006, 118-124, kat. č. 21.

7.2) RUKOPISY S DOMINANTNÍM FLEURONNÉ (kat. č. 3 – 6d)

3) KNM XII A 15: Sancti Bernardi Opera etc.

Vazba: 48,5 x 31,5 cm, soudobá, vyspravená (r. 1968 byl rukopis konzervován). Kůže zdobená zdvojenou vnější linkou a ve vnitřním poli ondřejovským křížem, jehož ramena tvoří dvě paralelní linky. Kování dochováno téměř kompletně (stržena levá horní nárožnice na přední desce a obě nárožnice při hřbetu na desce zadní). Nárožnice jsou prosté, s trojicí jednoduchých stylizovaných lilií namířených ke středu desky. Středové pukly spočívají na prostých zakulacených plíškách a mají podobu mnohoúhelné homole. Podkladový plíšek má na diagonálách pětiúhelníkové výběhy, v jejichž středech jsou opět menší mnohoúhelné homolky. Mezi středovou puklu a pravé vnější nárožnice přední desky jsou umístěny dva trny na spony řemíneků, ze kterých je téměř kompletně dochován spodní řemínek. Tyto trny jsou nejdobnější: jejich podnož tvoří kulatý plíšek s osmi mírně zahnutými plamínky po obvodu. Na hřbetě o sedmi polích je nejvýše novověký štítek s vepsaným titulem (... *Bernardi / Opera* ...), na kterém je nalepen menší obdélný štítek (*M/12*), v druhém poli je pro KNM typický kolek s modrým lemem, uprostřed něhož je číslovka (zde *15*). Opět obvyklé zabílení předposledního pole s červenou starší signaturou je zde téměř sedřeno (*A 2*).
Skladba: I (fol 1v, první folio dvoulistu přilepeno na přidešti) + II - 1 (fol. 4v, odříznuto poslední folio složky) + 30.V (305v) + III (310v). Rukopis je vybaven živými záhlavími.

Zrcadlo: 325 x 200-205 mm, dva sloupce o 53 řádcích, gothica textualis.

Literatura: DVOŘÁK 1900, 125-126; DVOŘÁK 1901, 46; BURGER 1913, 126; KVĚT 1924-1925; BARTOŠ 1927, 214, č. 3154; FRIEDL, 1928-1930, 40; KVĚT 1931, 6-8, 246; MATĚJČEK 1931, 82-83, 248-249; KVĚT 1933, 312; WRATISLAWOVÁ-MITROVICOVÁ 1933, 6; STANGE 1934, 167; FRIEDL 1955-1956; 18; PEŠINA 1958, 58; TICHÝ/DROBNÁ 1965, č. 7; STEJSKAL 1979, 356; KRÁSA 1982, 28, pozn. 44; STEJSKAL 1984, 292; ROLAND 1996; BRODSKÝ 2000, 118, č. 93; BRODSKÝ 2012, 55, obr. 10

Obsah: Sancti Bernardi Claraevallensis Opera etc. [2r-5v: Indices codicis; 5v: De consideratione ad Eugenium papam; 25r: De gratia et libero arbitrio; 33r: De diligendo Deo; 40v: De amore Dei; 53r: De gradibus humilitatis et superbiae; 63r: (Bernardus et Pseudo- Bernardus) Epistolae; 109r: Apologia ad Guillelmum abbatem; 114v: Epistola ad Henricum Senonsem archiepiscopum, Ep. 42; 121r: De precepto et dispensatione; 130r: Sermones in laudibus virginis matris; 139v: Sermones XVII super „qui habitat“; 159v: Epistola ad quosdam noviter conversos; 160r: Sermones per annum; 265r: Aelredus Rievallensis: In assumptione beatae Mariae; 267v: B. Ogerius: Sermones XV in Ultima cena; 293r: Gaufridus abbas: Colloquium Simonis Petris et Domini; 305r: Dicta beati Augustini de incarnatione Domini et virginate s. Mariae, I: Sicut videmus; 305v: ?: Sermo de Iohannis Baptiste; 309r-310r: variae]

Výzdoba:

27 větších iniciál fleuronné

2ra: A(mor Dei); 5ra: L(iber de consideracione), 5va: S(ubit animum dictare); 24vb: D(omino); 25ra: L(oquente me); 33ra: V(iro illustri domino); 40va: V(enite); 53ra: I(n hoc); 53rb: R(ogasti me); 63ra: S(atís); 109ra: V(enerabili patri); 114va: D(omino venerabili); 121ra: D(omino abbati); 130ra: S(cribere me); 139va: C(onsidero labores); 159va: S(uper bono nuntio); 161rb: H(odie fratres adventus); 172ra: O(randis); 201ra: Vi(cit leo de tribu Iuda); 213vb: C(elebramus); 221rb:

V(irgo); 257rb: L(ibenter); 267va: P(aschalibus dapibus); 280va: V(erba domini); 293ra: D(ixit Symon Petrus); 305rb: S(icut videmus); 305vb: H(odie dilectissimi)

4) KNM XII A 5 – [Pseudo-Walfridus Strabo, recte Anselmus Laonensis et alii]: Glossa ordinaria super psalmos]

Vazba: 48 x 31 cm, soudobá. Kování dochováno téměř kompletně, kůže hnědá, světlá. Nárožnice jsou prosté, s trojicí jednoduchých stylizovaných lilií se zakulacenými listy, namířenými ke středu desky. Středové pukly spočívají na prostých přibližně kulatých plíšcích a mají podobu mnohoúhelné homole. Podkladový plíšek má na diagonálách pětiúhelníkové výběhy. Přední deska má na vertikální ose dva kulaté plíšky s malými trny na řemínky a další podobný plíšek na ose horizontální vpravo. Při pravé přední nárožnici je šesti nýtky připevněný obdélný slídový štítek, kryjící papírek s titulem (*Glosa ordinaria / super psalmum*). Na zadní desce jsou plechové štítky co památky po ztracených řemíncích. Na hřbetě o osmi polích je nejvýše novověký štítek s vepsaným titulem (*Glosa ordinaria / super psalmos*), na kterém je nalepen menší obdélný štítek s modrým lemem (5), v druhém poli je menší štítek, uprostřed něhož je další číslovka (186). Opět obvyklé zabílení předposledního pole s červenou starší signaturou je dobře čitelné (A 3). Poslední zabílené spodní pole s černou číslovkou (17 ?) je částečně přelepeno hnědým papírkem. Přideštní přední desky je přelepeno pergamenem s patristickou homílií,³⁰⁰ textové zrcadlo je otočeno o 180°. Majuskule mohly by být již českého původu, pocházejí ale z jiného ateliéru než výzdoba rukopisu. Rámcově lze snad výzdobu datovat do doby kolem poloviny 14. století. Je kvalitní a motivicky bohatá, s trojlístky, spirálami a kvítky. Kolem zrcadla kurzivní poznámky k obsahu rukopisu. V horní části přideštní roudnická signatura červeným inkoustem. Na foliích 120r, 160r, 179r, 216r, 244r, 271r podpis nějakého výtečníka z 19. století. Roudnické vlastnické vpisky na fol. 1v, 144v a na posledním foliu při vazbě.

Skladba: II (z jiného rukopisu, první list na přideštní, druhý prázdný); 10.V (100v, kustody, mezi folii 9 a 10 fragment záložky – květinka), IV (110v, č. 108 a 109 přeskočena, kustod), 10.V (210v, kustody), V-1 (220, odříznuto i; folio 219 značeno na rectu 219 a na versu 220), 7.V (290v, poslední složba bez kustodu) + IV – 5 (? , odříznuto asi c a d, folio e, tedy páté ve složce, je na přideštní, pak odříznuta nejspíš všechna další)

Zrcadlo: 315 x 90 + 19 + 94 (11r).

Literatura: BARTOŠ 1927, 212, č. 3144; ROLAND 1996, 278, pozn. 8; BRODSKÝ 2000, 100, č. 84

Výzdoba:

1va: C(um omnes); 2va: B(eatus vir); 43ra: D(ominus); 96ra: Q(uid gloriaris); 129ra: S(alvum me fac); 164rb: E(xultate); 192ra: C(antate domino); 219rb: D(ixit dominus)

5) KNM XII A 7 – [Pseudo-Walfridus Strabo, recte Anselmus Laonensis et alii]: Glossa ordinaria super Paulum

Vazba: 48 x 31 cm, soudobá. Kování dochováno téměř kompletně, kůže hnědá, světlá. Nárožnice jsou prosté, s trojicí výběhů, namířených ke středu desky. Výběhy zakončují kosočtverce, které jsou směrem ke svému středu přeseknuty, takže vznikají konce připomínající tlapy šelem. Středové pukly spočívají na prostých přibližně kulatých plíšcích a mají podobu mnohoúhelné homole. Podkladový plíšek má na diagonálách pětiúhelníkové výběhy. Trny na řemínky, původně dva, jsou z větší části strženy, řemínky se nedochovaly. Uprostřed pravé přední desky je čtyřmi hřebíčky

³⁰⁰ Sancti Gregorii Magni, Romanis pontificis, XL homiliarum in evangelia libri duo, PL 76, col. 1077-78.

přípevněný obdélný slídový štítek, kryjící snad papírek s titulem, z fotografie však je tato skutečnost neověřitelná.³⁰¹ Pod slídou je další štítek s mladší signaturou D 1. Na zadní desce jsou plechové štítky co památky po ztracených řemíncích. Na hřbetě o devíti polích je nejvýše menší obdélný muzejní štítek s modrým lemem a číslovkou (7), pod kterým je novověký štítek s vepsaným titulem (*Glosa ordinaria / super epistolam Pauli*). Ve třetím poli je menší štítek s další číslovkou (185). Opět obvyklé zabílení předposledního pole s červenou starší signaturou (A 3) je následováno zabíleným spodním polem s černou číslovkou (14). Přideštlí je přelepeno prázdňným linkovým pergamenem, jehož zrcadlo je rozděleno do dvou sloupců. Při krajích jsou poznámky k obsahu rukopisu, titul a mladší poznámky.

Skladba: (V- 9, první list použit na přideštlí, ostatní seříznuty, s druhého listu zůstal fragment s titulem); V – 1 (9v, odříznut první list), 7.V (79v, od druhé složky s kustody), IV (87v, bez kustodu), 19.V (278v, s kustody; ve foliaci na přeskočeno č. 121) II- 1 (? , 280v; jeden list složky přilepen na přideštlí, snad list c složky, přičemž list d odříznut); mezi fol. 124-125 záložka

Zrcadlo: 320 x 92 + 20 + 92 mm

Literatura: DVOŘÁK 1900, 126; DVOŘÁK 1901, 48; BARTOŠ 1927, 213, č. 3146; FRIEDL, 1928-1930, 41; STANGE 1934, 167; ROLAND 1996, 278, pozn. 8 a 22; BRODSKÝ 2000, 100, č. 84

Výzdoba: větší ornamentální iniciály

1ra: P(rincipia); 67rb: P(aulus); 67va: P(aulus); 116ra: P(aulus); 116ra: P(ost); 143va: P(aulus); 167ra: P(aulus); 183ra: P(aulus); 195rb: P(aulus); 205rb: P(aulus); 212vb: P(aulus); 212va: P(aulus); 229va: P(aulus); 240ra: P(aulus); 241rb: M(ultiphariam)

6) KNM XVI A 3 – [Pseudo-Walfridus Strabo, recte Anselmus Laonensis et alii]: *Glossa ordinaria super Genesim et Exodum*

Vazba: 42 x 27 cm, soudobá, vyspravená. Kůže zdobená zdvojenou vnější linkou a ve vnitřním poli ondřejovským křížem, jehož ramena tvoří dvě paralelní linky. Kování dochováno kompletně, čtyři pukly ve tvaru polokoulí, bez nárožnic a středové pukly, umístěné symetricky po obvodu přední i zadní desky. Na přední desce dva trny na spony dvou nedochovaných řemínků. Trny mají podnož ve tvaru čtvercového plíšku, jehož rohy jsou vykrojeny do pětiúhelníku. Při trnech je sedřená kůže v místech, kam přiléhalo kování spony (patrně zvláště u horního trnu. Na přední desce je pod jen fragmentárně dochovanou slídovou tabulkou titul kodexu, pod ním roudnická signatura (A XVII...) a signatura tzv. březnická (D II). Na hřbetě o sedmi polích je nejvýše novověký štítek s vepsaným titulem (*Glosa ordinaria/ super Genesim / et Exodum*), v druhém poli je pro KNM typický kolek s modrým lemem, uprostřed něhož je číslovka (zde 3). Předposlední zabílené pole nese červenou starší signaturu (A 3), pod ním je další zabílené pole s číslovkou 16 a papírovým přelepem. Přední přideštlí je přelepeno pergamenem s obsahem rukopisu a se starší roudnickou signaturou G IIII.

Skladba: 22.V (220v) + II – 2 (222v, a, d; 220v prázdňné, nenalinkováno). Většina složek je vybavena reklamanty, nechybí ani kustody ve formě římských číslic (složky II-IX, XIX, XX).

Zrcadlo: 250 x 42 + 7 + 35 + 8 + 61 mm (3r)

Literatura: BARTOŠ 1927, 339, č. 3633; ROLAND 1996, 278, pozn. 22; BRODSKÝ 2000, 237, č. 220

Výzdoba: větší ornamentální iniciály

3r: I(n principio); 122v: H(ec sunt nomina)

³⁰¹ Na čitelnost štítku s titulem mě upozornil Michal Dragoun.

6b) KNM XIII B 14 – Missale Romanum, pars secunda

Vazba: 35,5 x 25 cm, 8 + 2 tenčí vazy při krajích, na hřbetě jen kolek (14 v modrém rámečku). Vazba je pozdně gotická, slepotisková. Pochází z pražské dílny, která byla dle Kyrisse činná přibližně mezi léty 1478-1487.³⁰² Vazba má široký vnější rám se zdvojenou linkou při krajích. Do rámu jsou vloženy ražené ornamenty z repertoáru dílny, v koutech jsou kulaté pukly na kulatých podložkách (středová pukla dochována jen na zadní desce). Vnitřní pole zdobí routová síť, posetá raženým dekorem (ukřížovaný Kristus, mořská panna, korunka, orlice, lilie aj).

Skladba: III (6v, kalendárium) + IV +1 (15v, f. 8 s kánonovým listem má na rubové straně stopy lepidla, zrcadlo na rubu však shodně se 7v; fol. 8v snad připojeno)³⁰³ + 15.IV (135v, římské kustody XXXIII - XLVIII) + IV (143v) + 10.IV (223v, na začátku složek kustody LIII - LXIII) + V (233v, kustod na začátku LXIII, 233v vakát) + 7.IV (297v, kustod na koncích složek LXV – LXXII) + I (299v, kustod na konci LXXIII) + IV (307v, na konci LXXIII) + 2.IV (323v, na začátku složek kustody LXXV, LXXVI) + II (327v, na konci LXXVII, 327v nalinkovaný vakát) + IV – 2 (333v, odříznuto f, h, na g novější text)

Zrcadlo: 225 x 71 + 19 + 71 mm (7v); rám kánonového listu 230 x 183 mm

Literatura: DVOŘÁK 1900, 130; DVOŘÁK 1901, 52; BARTOŠ 1927, 255, č. 3300; FRIEDL, 1955-1956, 20, č. 46; TICHÝ/DROBNÁ 1965, č. 20; PAVLASOVÁ 1993, 48; BRODSKÝ 2000, 172, č. 147

Obsah: 1r-6v, kalendárium; 7ra-11rb: preface etc.; 11rb-18rb : Canon missae; 18va-143va: temporál (Resurrexi-neděle 24. po sv. Duchu); 144r: sanktorál (sv. Vojtěch- 233ra: Damasius); 233v: vakát; 234ra-332va: Commune et varia (... 304ra: Vít, 304vb: Jan Křtitel, 305ra Petr, 305va: Markéta, 306ra: Rozeslání apoštolů, 307ra: Máří Magdalena, 307vb: Jakub, 308va: Vavřinec, 308vb: Nenebevzetí P. Marie, 309rb: Bartoloměj, 309vb: Augustin, 310va: Stětí sv. Jana, 311va: Narození P. Marie, 311vb: Povýšení sv. Kříže, 312vb: Václav, 313rb: Michael, 313vb: Gallus, 314ra: Lukáš, 314va: 11 000 panen, 315va: Šimon a Juda, 315vb: Všech svatých, 316rb: Ludmila, 317va: Martin, 317ra: Elizabeth, 317va: Klement, 318ra: Kateřina, 318rb: Ondřej, 318vb: Mikuláš... 325ra: Vojtěch, 325va: Nalezení sv. Kříže, 326ra: sv. Jan, 326vb-327rb: sv. Anna... 332va: Zikmund, 332vb: Marta)

Výzdoba:

Větší ornamentální iniciály a vlepené kánonové Ukřížování.

8v: kánonové Ukřížování

18v: R(esurrexi); 47r: U(iri galilei);³⁰⁴ 55v: S(piritus domini), 65r: B(enedicta sit)

³⁰² Viz Einbanddatenbank, <http://www.hist-einband.de/recherche/suchergebnis.php?typ=ws>; Kyriss znal dvě vazby z této dílny, Inc. 39 A 11 z pražské Národní knihovny (Ludolfus de Saxonia: Vita Christi, Nürnberg 1478) a kodex sign. O 13 z pražského svatotomášského kláštera augustiniánů-poustevníků (Biblia latina. Mit der Glossa ordinaria des Pseudo-Walahfridus <Strabo> u.a. und Interlinearglossen von Anselmus <Laudunensis>, Strassburg, ante 1480). Další dva prvotisky našla u sv. Tomáše Magda Polanská a Veronika Sladká. Kolegyně Polanská mě také navedla na citované stránky a zařadila vazbu misálu XIII B 14.

³⁰³ Či III + 1, IV kde připojeno by bylo k prvnímu trifoliu fol. 7? Výše uvedená alternativa zdá se však pravděpodobnější.

³⁰⁴ Informace přejata z Brodského soupisu, při přímém studiu rukopisu jsem iniciálu přehlédla.

6c) KNM XVII A 1 - Guido de Baysio, zv. Archidiaconus (super Decretum)

Vazba: 45,8 x 30,5 cm, moderní, s použitím staršího kování na rozích přední desky (pravá horní pukla ztracena), dolní rohy zpevněny pokováním.

Skladba: 4.VI (48v) + V (58v) + 4.VI (106v) + V (116v) + 16.VI (308v) + 9.V (398v) + VII – 1 (411v, odříznuto *b*); rukopis je vybaven kustody ve formě arabských číslic a bez výjimky také reklamanty

Zrcadlo: 342 x 88 + 27 + 85 mm

Literatura: BARTOŠ 1927, 375, č. 3775; SVOBODOVÁ 2011, 46, č. 27.

Výzdoba:

Velká ornamentální iniciála v úvodu, dále řada menších iniciál od nejméně tří tvůrců, několikeré střídání písařů. Některé další iniciály rovněž poměrně kvalitní, vyniká zvláště 25. složka (ff. 285-296, viz 288v, 293v, 295r – snad opět vůdčí ateliér?).

1r: R(everendo)

6d) KNM XVI B 7 – Iohannes Friburgensis Summa confessorum

Vazba: 33,3 x 23,8 cm, dobová, Bartoš ještě eviduje sponu, dnes ztracenou. Červeně tónovaná kůže. Hřbet má 9 polí. Přes první dvě je raně novověký štítek s titulem, ve třetím je kolek s číslem 7, přes 7. a 8. pole je štítek s červenou číslicí A 6, v posledním je černá číslice 10. Vlastnické vpisky: 3v-4r, 188v-189r, 379v-380r (Sadská); na fol. 1r v horním rohu vyškrábaný vlastnický vpisek (Monasterii Rudnicensis ??, spíše však opět Sadská).

Skladba: 2 (binio novodobé papírové předsádky) + V – 1 (9v, odříznuto *a*) 4.V (49v) + V + 1 (59v; mezi 58 a 59 vložen pruh pergamenu na šířku jednoho sloupce, na jehož rectu je napsán chybějící text – 58b), + 22.V (269v) + V + 1 (290v, do středu složky vloženo binio, na rectu prvního listu vloženo rozsáhlý vpisek s chybějícím textem, verso prázdné; z druhého folia jen proužek) + 9.V (380v) + III – 3 + 1 (383v; za středem přidán papírový list, za ním fragment odříznutého folia, jiné snad na přidešti), rukopis je vybaven kustody ve formě římských číslic

Zrcadlo: 246 (první a poslední linka v 5 mm orámování) x 73 + 11 x 74 mm (30r); rozměry lístku mezi 1v-2r: 45 x 55 mm; živá záhlaví s číslováním knih a kapitol. Mezi 152-153 fragment záložky.

Literatura: BARTOŠ 1927, 344, č. 3655; FRIEDL, 1955-1956, 20, č. 44; TICHÝ/DROBNÁ 1965, č. 19; BRODSKÝ 2000, 252, č. 235; ČERNÝ 2006, 262; SVOBODOVÁ 2011, 37, 54, č. 115

Obsah:

1r-326r: Iohannes Friburgensis Summa confessorum

329r-371r: Tabulla supra Summa confessorum

371r-383v: Statuta Summae confessorum ex sexto liber Decretalium

Výzdoba:

Ornamentální iniciály:

1r: N(ota); Q(uoniam); S(aluti); 131r: E(xpeditis); 289v: Q(uoniam), 326v: Q(uoniam), 371r: N(e libri)

Historizující iniciála:

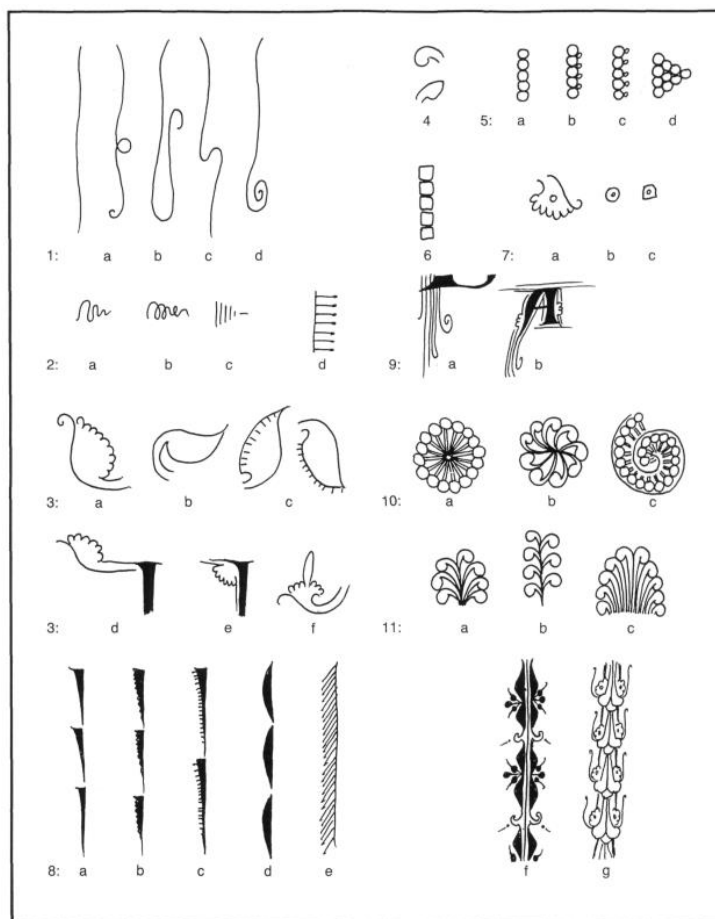
3r: Q(uoniam): dominikán Jan z Freiburgu u psacího pultíku. V borduře zajičci a šermířský souboj.

Iniciála je jednoznačně zahraničního původu, proto se k ní dále nebudeme vracet. Tělo iniciály vyplňuje kadeřavý starorůžový list, dominikán sedí u sloupového pultíku na světle zelené lavičce. Tapeta iniciály je z plátkového zlata. Navzdory neobratnosti v podání tělesných zkratek a překvapivě ploché břišní partii se jedná o velmi kvalitní iniciálu, kterou pro náznak tělesného objemu datuje Pavel Brodský do druhé čtvrtiny 14. století s tím, že malba dle něj pochází nejspíše ze severní Francie.

Popis výzdoby rukopisů kat. č. 3) – 6d) a její rozbor:

a) Obecný úvod - formy fleuronné

Leitmotivem této a příští podsekcce katalogu bude popis fleuronné. Nežli tedy budeme moci začít, nezbytně zmíním několik slov k terminologii, vycházející ze zahraniční, především německé literatury. Vypůjčíme si přitom tabulku Christine Jakobi-Mirwald.³⁰⁵

Jakobi-Mirwald rozdělila formy fleuronné do několika základních skupin. První skupina obsahuje **nitky (1)**, které vybíhají z těla iniciály zpravidla do bordury či interkolumnia. Ty mohou být např. a) rovné, b) poutkové (*schlaufenformig*), c) vlásenkovité, d) ohnuté, a za e) se zatočeným koncem. Nitky mohou mít také formu spirálek (2, a, b), sledu zkracujících se čárek (c) či hřebínků (d),³⁰⁶ mohou také tvořit hustá paralelní uskupení nitek,

³⁰⁵ AUGUSTYN/JAKOBI-MIRWALD/SAUER/ROLAND 1996; pro naše prostředí zásadní, ač rozsahem nevelký článek, který je plný poutavých přirovnání a jistě je hoden pozornosti i dnes, KVĚT 1924-1925, navzdory některým náběhům nepřináší použitelnou nomenklaturu, neb autorův zájem nesoustředí se na názvosloví, nýbrž na postížení genetického původu motivu toho kterého motivu, navazuje tak na Rieglovy *Stilfragen*.

³⁰⁶ AUGUSTYN/JAKOBI-MIRWALD/SAUER/ROLAND 1996 vyjadřují se zde opisně: „Faden mit einer Reihe gerader paralleler Striche gleicher Länge.“ Srovnej též JAKOBI-MIRWALD 2008, 65-70.

obtékajících celou iniciálu (9), tzv. *Fadenwerk*.³⁰⁷ Zvláště v románské epoše setkáme se s různě tvarovanými palmetkami (3). Motiv výhonku či pupene (*Knospe*, 4) je klíčový, neb od něj odvozují se motivy rozety (10a), větrníku (10b),³⁰⁸ spirály (10c), stejně jako kytice (11a), klasu (11b) a snopu (11c). Nemenší význam mají perly (5), uspořádané do šňůr (a-c), nebo do pyramid (d), nezřídka transformované do řady čtverhranů (6). Středů perel či pupenů zdobí často jádérka (7). Významný prvek představují také lišty (8): a) kýlovité; b) pilovité; c) ostnité; d) segmentové; e) ve formě „rybí kostry“, tedy lidově tzv. fiškretu – *Fischgrätmuster*; g-h) vegetabilní.

Uvedený přehled základních forem fleuronné není v nejmenším pokusem o zavedení obecně platného pojmosloví, jeho vytyčení bylo však nezbytné, abychom mohli pohlédnout na tzv. rukopisy tzv. Sampsonovy skupiny.

b) Rukopis KNM XII A 15

Hned na úvod je potřeba konstatovat, že rukopis XII A 15 vymyká se plně z výše představené skupiny, kterou stmeluje pohromadě pouze badatelský zvyk, stvrzený katalogem Pavla Brodského.

Že nesetkáváme se s výtvořem prostředím, prozrazuje již fol. 2r, byť jen v náznaku. Úvodní folio začíná rejstříky, nad kterými jsou cadellou uvedené roky uplynuvší od stvoření světa, inkarnace Krista aj.³⁰⁹ V prvním textovém sloupci pod cadellou je iniciála A(mor dei), jejíž tělo pokrývají hrotité listy střídavě modré a červené barvy, s bílými kroužky. Ve vnitřním poli iniciály pučí fleuronné pupeny, uspořádané do řad a trojúhelníků a doplňované palmetkami. Podobně vyzdobena je i při iniciále na straně směrem do bordury, kde pupeny vytvářejí takřka dojem spirál. Celek iniciály je obstoupen šňůrami perel, na vnějších stranách s jádérky a čárkou na vrcholu. Nejzajímavější jsou ovšem masky, které v řadě nad sebou lemují sloupec (po třech nad a pod iniciálou) a které připomínají tváře démonů dálněvýchodních divadelních produkcí. I masky jsou zahrnuty do celku fleuronné, neboť jsou obklíčeny perlami. Analogicky jsou pojednány i profily skřetů, které doplňují oblouky iniciály S(ubit) na fol. 5v, či hlavičky s monstry v medailonech při iniciále D(omino) na fol. 109v. Masky zakončují také lištu na fol. 305r, na fol. 280v najdeme lištu s řadou skřetích hlaviček a ve vnitřním poli iniciály D(omino) na fol. 293r najdeme osm medailonů s hlavičkami en face, uspořádanými do kruhu. Lištu na fol. 2r zakončují trojlístky.

Vyjma fleuronné je vegetabilní základ výtvarného jazyka patrný jednak v motivu květů, které zdobí hned několik iniciál a lišt (5r, 24v, 33r, 109r, 121r, 139v, 161r, 257r, 280v, 293r), jednak v podobu takřka u všech iniciál přítomného motivu listů, které mají podobu dubových snítek, trojlístků či čtyřlístků. Vegetabilní dekor se

³⁰⁷ AUGUSTYN/JAKOBI-MIRWALD/SAUER/ROLAND 1996. Vtipně vypůjčený termín z textilní výroby, kde *Fadenwerk* je ekvivalentem mezinárodně užívanému termínu filament, tedy pro jakékoli vlákno bez přesně definovaných vlastností či délky.

³⁰⁸ Tento motiv nazývá JAKOBI-MIRWALD 2008, 67, *Keulenrosette* (tj. kyjovitá růžice) či *Knospenrat* (kolo z pupenů).

³⁰⁹ Tyto roky, trpně převzaté ze starší předlohy, zmátly starší badatele, kteří si mysleli, že mohou z nich odvodit dobu vzniku kodexu. Omyl korigoval ROLAND 1996, 276. Tamtéž již Roland jistě správně implicitně naznačuje, že cadella není prací hlavního florátora.

pak někdy transformuje do lišty s lístky (5v) či palmetami (33r, 63r, 130r, 161r, 293r), někdy barevně pojednanými (139v, 267v, 305r), jindy svým podáním evokující tradiční, již románské době známou řadu srdčitých palmet na straně jedné (63r, 130r), či až pozdně secesní geometrickou stylizaci na straně druhé (201r).

Z uvedeného plyne, že autor iluminací dostal pro své kreace neobvykle velký prostor a že tento prostor vyplnil se zálibou v detailu a variacích, snad dokonce, smíme-li si zde dovolit takovou poněkud nemístnou psychologizaci, s radostí, jež práci dodává punc lehkosti přesahující hranice trpně vykonané povinnosti.

Florátor rukopisu se zajisté nemůže rovnat vrcholným kreacím soudobých iluminátorů anglo-francouzského rodiště fleuronné, a kupříkladu asociace s Windmill Psalter (The Pierpont Morgan Library, New York, M. 102), jež svého času vytanula na mysl Janu Květovi, je vskutku až příliš lichotivá. Náš florátor patří k těm, kteří však překládají mistrnou formou cizí vyjadřování do možností vernakulárního jazyka. Jistě, nebyl bez předchůdců, a zvláště v ucelené skupině rukopisů Rejččiných je možno sledovat domácí fleuronné na starším vývojovém stupni, avšak právě on je pojátkem, které ukazuje kontinuitu vývoje a setrvalost uměleckého podhoubí, jež snad přímo umožnilo, či přinejmenším alespoň usnadnilo vývoj tohoto druhu kaligrafie v dílnách rukopisů tzv. Středových.³¹⁰

c) Bible bratra Václava

Přísně vzato je rukopis XII B 15 solitérem, jemuž se co do kvality nemůže rovnat žádný jiný rukopis v roudnickém fondu, ani jinde v Čechách, nebo přinejmenším takový rukopis zatím uniká mé pozornosti. Přesto není zcela bez paralel.

V slovinské Národní a univerzitní knihovně se dochoval rukopis *De civitate Dei*, pocházející z kartouzy v Bistre v západní části středního Slovinska (Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana, Ms. 2).³¹¹ Rukopis, datovaný do r. 1347, má některé prvky přímo srovnatelné s XII B 15 (například dubové snítky na fol. 3r, kterým v Praze vzdáleně odpovídají snítky při liště na fol. 5r), avšak celý rukopis je příliš zahleděn do svého románského vzoru. Iniciála G(loriossima) na fol. 3r upomene pak spíše ještě na jiný rukopis, avizovanou Bibli bratra Václava.

Dvoudílná bible doputovala do Mnichova přes klášter v Tegernsee,³¹² kde byla nejspíše již v 15. století.

O jejím původním určení víme díky kolofonu druhého svazku: „*Istius bibliae due partes sunt scripte per fratrem Wenceslaum de penitetia beatorum martirum ordinis*

³¹⁰ Obdobně již ROLAND 1996.

³¹¹ GOLOB 1993. Na možnou souvislost upozornil Roland v AUGUSTYN/JAKOBI-MIRWALD/SAUER/ROLAND 1996.

³¹² Vazba rukopisů je 52,5 x 36, rámová, slepotisková, v zrcadle (36,5 x 25,5 cm) ondřejský kříž (š. ramene 26 mm) s routou na křížení ramen. U prvního svazku nahoře fragment středověkého štítku *Biblie magne pars pr*, u druhého svazku štítek *Biblie magne pars secundum A II*. (již z kláštera Tegernsee). Signatura a písmeno B jsou červeně. Dole uprostřed signatura na novorenesančním štítku s vegetabilním dekorem, R2 a R3. Kování jsou strhána, díry po kování patrné zvláště na druhém dílu. Hřbet má 9 a 10 polí, s tituly a novými signaturami. V dolní části a vpravo nahoře na přední desce druhého svazku je kůže odřená na dřevo. Obě vazby byly restaurovány (2/1977 a 3/1956), na předním přidešti prvního svazku jsou vlepeny fragmenty původních provenienčních vpisků (*Iste liber attinet monasterio Tegernsee*). Pro kodikologický popis s další literaturou viz HERNARD 191-192, Nr. 268-269.

*s. Augustini conventualem ad S. Crucem in Praga. Ad instantium fratris Johannis dicti de Hruszicz de ordine fratrum minorum ordinis s. Francisci conventualis ad s. Franciscum in Praga. Prima pars huius biblie inchoata fuit sub anno domini MCCCXXXVIII secundo nonas Septembrum et sic scribendo per ordinem, quando frater Wenceslaus poterat de choro et de officio, quod in ecclesia tenetur facere, finita fiut. Secundo vero pars sub anno Domini MCCCXLI nono kalendas Julii.*³¹³ Jistě nelze vyloučit, že bratr Václav je autorem také malířské výzdoby, avšak vzhledem k tomu, že on sám mluví pouze o psaní, bude lépe obě složky vnímat odděleně. Byť malíř mohl také působit v klášterním skriptoriu, jak navrhuje v citovaných pracích Helena Soukupová, nemohu to mít za jisté. Jednak v kolofonu není na řádového spolubratra malíře pamatováno, jednak Václav neopomněl zdůraznit, že byl kvůli psaní bible uvolněn z chórových modliteb a officií, což nasvědčuje tomu, že celá akce měla spontánní a jedinečný charakter a chybělo ji institucionální zakotvení v běžně fungující písařské dílně, která by nemohla narušovat chod klášterních modliteb. Rovněž spojnice s Milánským rukopisem s legendou o sv. Anežce (Biblioteca capitolare di Sant' Ambroggio, Milano, cod. M 10), navržená autorkou, je příliš unáhlená. Oba kodexy spojuje dobově běžné užití jetelových listů, jež ale mají v milánském kodexu, dle příslušné reprodukce soudě, oproti těm v Mnichově velmi hrubý, ba nejzákladnější charakter. Z analogických důvodů lze při mých současných znalostech jen stěží přisvědčit autorčině předpokladu, že bylo by snad v budoucnu možné odvodit z této domněle cyriacké dílny některé rukopisy z fondu roudnického.³¹⁴

Podíváme-li se nyní na výzdobu rukopisu, zjistíme záhy, v čem byla silná místa mistra florátora, nepochybně školeného umělce. Rád používal jetelové trojlístky či dlanité laločnaté listy, odvozené nejpravděpodobněji od révy a připomínající listy javoru babyky či mléče, tu a tam vypomohl si dubovým snítkou i se žaludy (např. 100v). Z pestrého repertoáru fleuronné měl v oblibě koncentrické motivy (rozety, větrníky, spirály), výběhy fleuronné vytvářejí někdy řadu rozdvojených zpeřených úponků, která snad ani nemohou nepřipomenout mořské mnohoštětinatce typu nereidky. Iniciály jsou zdobeny buď hustou sítí větívek, nebo dobově obvyklejší motivy výplně těla písmene, jakou jsou například tzv *Kopfstempel*, půloblouky v těle iniciál se segmentovým vykrojením uprostřed. Zajímavější jsou ovšem pokusy o figurální výzdobu, nesoucí punc takřka dětské naivní neohrabanosti.

³¹³ Citováno dle SOUKUPOVÁ 2010, 339, pozn. 23; Viz též SOUKUPOVÁ 2011, 385, pozn. 435 a 223, obr. 289.

³¹⁴ SOUKUPOVÁ, 221-227, 385, pozn. 440.

1)

2)

3)

- 1) Bible bratra Václava, 2. svazek - , fol. 1v: V(isio) – ornamentální iniciála na počátku knihy Izajáš, BSB München, Clm 18002 (repro z SOUKUPOVÁ 2011, 225, obr. 291)
- 2) Bible bratra Václava, 1. svazek - , fol. 125r: F(uit vir) – prorok Elkána; fol. 154v: E(t rex David) – král; BSB München, Clm 18001 (repro z HERNARD 2000, Tafel 301, Abb. 603-604)
- 3) Bible bratra Václava, 1. svazek - , fol. 4v: I(n principio) – ornamentální iniciála na počátku knihy Genesis, v borduře se sfinjami; BSB München, Clm 18002 (repro z HERNARD 2000, Tafel 303, Abb. 606)

Kvalitativně skromné historizující iniciály jsou nečetné. Poprvé jednu najdeme u knihy Jozue (101r), kde setkáváme se s postavou s knížecí čapkou na hlavě, nejspíše tedy s titulním hrdinou knihy.³¹⁵ Podobně prorok, otevírající První knihu královskou (Samuelovu, 125r) je jistě Elkána a král na počátku Třetí knihy královské (154v) je pak David. Prorok na počátku Druhé knihy Ezdrášovy (221r) je Nehemiáš. V druhém svazku je již pouze jediná historizující iniciála, lze-li to tak nazvat: v oblouku iniciály E(t factum est, 61r) ke knize Ezechiel křičí se monstrum

³¹⁵ SOUKUPOVÁ 2011, 226 (s obr.) a HARDER 2000, 192 jsou zde opatrnější, navrhuji mluvit o prorokovi.

se zeleným ptačím tělem, dvěma šedými ptačími pařáty a červenými vlasy.³¹⁶ Zajímavá je i iniciála I(n principio) ke knize Genesis (4v). Starorůžová iniciála je vyplněna rostlinnými úponky, jejichž zlaté javorové listy jakoby měly téměř tvořit sled sedmi nad sebou jdoucích na spirálu navlečených jednotek, což se však nezdařilo a početně zůstal iluminátor symbolice dlužen – nechal tedy rozvinout sedm lístků alespoň v borduře. Sedm medailonů s vegetabilní ornamentikou, odkazujících na dny Stvoření, objevuje se ve starší francouzské malbě a českému prostředí nebyl tento prototyp utajen, jak ukazuje Bible M III 2 (Vědecká knihovna Olomouc), která pochází z druhé čtvrtiny 13. století a kterou věnoval Arnošt z Pardubic olomoucké kapitule.³¹⁷ Navzdory dílčím nedostatkům patří však autor výzdoby Bible bratra Václava k významným mistrům druhé čtvrtiny 14. století – i o něm máme však zatím pouze jediný doklad, stejně jako o florátorovi, činném v KNM XII B 15.³¹⁸

d) Rukopisy kolem misálu XIII B 14

Misál XIII B 14 nejspíš z Roudnice nepochází – či se mi to při opakovaném procházení rukopisu nepodařilo prokázat. Protože je však mezi rukopisy, které nás teď zajímají (XII A 5, XII A 7, XIII B 14, XVI A 3, částečně pak XVIII A 1 a do jisté míry snad též francouzský XVI B 7; poslední jmenovaný kodex musí ale být

³¹⁶ Kompozičně se zde jedná o variaci iniciály s Nehemiášem v prvním svazku. HARDER, Taf. 307, Abb. 610.

³¹⁷ ČERNÝ 2006, 59-62, kat. č. 6 (s další literaturou).

³¹⁸ Velmi blízko k tomuto malíři má mistr, který vyzdobil Bibli A 1 v knihovně pražské kapitulní knihovny (druhá část bible, první a třetí svazek se nedochoval). Jeho poněkud toporné postavy s mandlovými očima mají bělobou stínované pláště (jde pouze o Jeremiáše na fol. 139v a Joba na fol. 241r), iniciála s Jobem má zlatou tapetu s arabeskou, která připomene Bibli písaře Václava, je však pojata velkoryseji. Naproti tomu je fleuronné v bibli od cyriaků kvalitnější, jistější, ač ani v Bibli A 1 není fleuronné nijak podprůměrné. Vedle četných drolérií zaujme svou ikonografickou neobvyklostí ženská hlavička s vlasy pod závojem, na který je položen věneček v iniciále V(erba), uvozující knihu Amos. Iniciálu doplňuje psík sedící v borduře. Vzhledem k temnému, jakkoli snad na závěr eschatologicky nadějnému Amosovu proroctví nemám pro tuto výzdobu uspokojivé vysvětlení. MATĚJČEK 1931, 254, 256, kodex hypoteticky připsal královskému podkořímému Vilému z Landštejna, starší literatura (PODLAHA 1903, 46-51; PATERA/PODLAHA 1910, 8, num. 8) toto ztotožnění neuvádí. Naproti tomu STEJSKAL 1984, 308, již připsání nijak neproblematizuje. Součástí výzdoby jsou tři erby: snad šternberský v iniciále ke knize Kazatel (35v), znak s odřivousem v modrém poli, který byl interpretován jako erb pánů z Dubé (fol. 219 s počátkem knihy Micheáš) a konečně erb s bílou růží v červeném poli, který byl interpretován jako rodový erb landštejnský. Pokud bychom přijali starší teorii, museli bychom tedy připustit, že se donátor rukopisu připomenul v iniciále druhého svazku Bible po erbu šternberském a po erbu své choti, v iniciále k malému starozákonnímu proroku... Spíše zdá se, že se zde erby připomínají jednotliví donátoři rozměrného díla, patřící k jedné komunitě, tak jak to bude v době mladší běžné u zpěvníků literárských bratrstev. Již primární spojnice s katedrální kapitulou nemusela by být vůbec nepřípadná. Spíše úsměvnou stylovou paralelu k rukopisu KK A 1 představuje rukopis KK G 24 (*P. Comestor: Historia scholastica*), kde na fol. 6 spatřujeme v iniciále R(everendo) naivně podanou postavu biskupa Viléma. Tělo iniciály je vyplněno dubovými ratolestmi, v obloučcích rašícími z mužských profilů (PODLAHA 1903, 177, obr. 203).

Soudím, že je nepřijatelné, aby byla výzdoba Bible KK A 1 dávana do stejného ateliéru jako výzdoba rukopisu KNM XIV B 17 (*Pseudo-Joachim de Floris: Tractatus onerum prophetarum*), jak naznačil STEJSKAL 1984, 308 a přejímá BRODSKÝ 2000, 202-204, č. 181 a BRODSKÝ 2012, 246, obr. 417. Mystický traktát má malbu od mnohem vyspělejších tvůrců, neumělé je jen zdejší fleuronné.

projednán separátně) jediný s domácí figurální iluminací, kladu jej do pracovně na čelné místo mezi projednávanými rukopisy.

Pracovně rozdělíme výzdobu do dvou skupin, jakkoli dělicí čáru nelze vždy vnímat zcela ostře. Například iniciála první skupiny I(n principio, 3r) v XVI A 3 sestává jen z protilehlých polopalmet s žilnatinou, a doplňují ji fleuronné perly, kdežto analogicky pojaté tělo iniciály P(aulus, 236v) v kodexu XII A 7 je již zařazeno do druhé skupiny, neb ve vnitřním poli iniciály, jimž se písmeno I přirozeně nemůže chlubit, bují fleuronné, které propůjčují výzdobě dominantní tón.

Tedy, v první skupině jsou to iluminace, kde určující roli hraje zelené, modré nebo červené listoví (javor, chmel, vinná réva, dub).³¹⁹ Listy mají u propracovanějších iniciál vyznačenu žilnatinu, provedenou nejčastěji dvěma paralelními tahy, lodyha bývá v rozestupech punktována. Jetelové trojlístky výraznou žilnatinu nemívají, jen příležitostně kroužky.³²⁰ Fleuronné jsou většinou husté řady a shluky perel, u šňůr někdy s kapkami při vrcholu. Patří sem XII A 5: 1v, 2v, 219r; XII A 7: 1r, 143v, 183v, 217v; XVI A3: 3r, 122v; XIII B 14: 18v; XVII A 1: 1r.

V druhé skupině jsou iniciály, které si ve výzdobě vystačí s fleuronné. Rejstřík, známý nám již z první skupiny, doplňují četné výhonky, uspořádané do rozet či trojúhelníků, někdy barevně rozlišené do symetricky rozmístěných dlaždic. Těla iniciál jsou nejčastěji červeno-modrá, se zmiňovaným již vzorem *Kopfstempel* (tak nezdívka i u iniciál s trojlístky uvnitř). Nejčastěji právě iniciály druhého typu doplňují v borduře či interkolumniu lišty se střídavě modrými a červenými poli a s pilovitými okraji, rytmizovaný čárkovanými spirálami. Jen výjimečně, v rukopise XII A 7, fol. 116r a 236v, je celek doplněn stylizovanými hroznými či chmelovými šiřticemi. Do druhé skupiny patří tyto iniciály: XII A 5: 43r, 96r, 129r, 164r, 192r; XII A 7: 67r, 67v, 116r, 167r, 195r, 205r, 212v, 229v, 236v, 240r, 241r, XIII B 14: 55v, 65r.

Uvedená srovnání prokazují naprosto nepochybně, že jádrové čtyři rukopisy a úvodní iniciála rukopisu XVII A 1 náleží stejné dílně. O to víc zaslouží si naši pozornost kánonové ukřižování v Misálu.

Ukřižování je omezeno na tři hlavní postavy, Krista na kříži, P. Marii po pravici a protějšího Jana Evangelistu. Kristus má hlavu svěšenu k pravému rameni, pravé chodidlo přikrývá levé, v nártu je zatlučen hřeb. Pravá noha je, anatomicky poněkud nevěrohodně, pokrčena v koleni. Klín Krista kryje bederní rouška s mohutným mísovitém záhybem směrem k pokrčenému koleni a se dvěma cípy po stranách. Hrudní koš dělí od břišní dutiny čára vzdáleně připomínající řecké písmeno Ω, prsní svaly jsou vytaženy na dvakrát (umístění horní linky bylo as shledáno jako příliš vysoké). Z ran kanou velké krůpěje krve, bílá rouška Mariina však krví potřísněna není. Marie stojí s rukama sepnutýma k modlitbě. Tělo halí modrošedý plášť se

³¹⁹ Pro botanická určení vegetabilní ornamentiky ve středověku je zajímavé nahlédnout do NAUMBURG 2011, zvláště oddíl III. Kunst und Wissenschaft, 247-326.

³²⁰ Jetelové lístky jsou typické pro pozdně románskou jihoněmeckou produkci, což jen demonstruje rozmanitost proudů, z kterých mohl se skládat výsledný obraz středoevropské produkce. Viz JAKOBI-MIRWALD 2008, 85-91.

zelenavým rubem, sepnutý na hrudi liliovou agrafou, spodní šat je růžovočervený. Jan si v gestu smutku přikládá pravou ruku k tváři, levici má spuštěnu volně podél těla, drží v ní evangelium. Spodní šat Janův blíží se svou barvou spodnímu šatu Mariině, jen v celkovém vyznění více vyniká oranžový podtón. Svrchní šat je šedofialový se zeleným rubem. Všechny postavy jsou vybaveny značně ztmavými stříbrnými svatozářemi s červeným vyznačením obvodu nimbů. Pozadí je modré, rám čtyřbarvý, s jistou snahou o iluzi prostorové hloubky, směrem ven se tak na něm střídá světle zelená, tmavozelená, oranžová a červená. Z hlediska logiky renesančního chápání lineární perspektivy dopouští se však malíř, jehož pojmání světa je dosud určováno především významovou hierarchizací skutečnosti, záhy lapsu, když předsouvá kříž na samu hranu zobrazení a P. Marii s Janem, kteří stojí na vnitřní lince rámu, tak mimoděk odsuzuje do role statistů v pozadí. To je ovšem dobově příznačný jev, který o kvalitě malířského provedení nijak nevyovídá. Iluminace je celkem kvalitní, byť vytríbenosti kánonového listu Misálu XIII B 9 nedosahuje. Ukazuje nám však názorně propojenost dobových uměleckých snah, neboť sv. Janové obou misálů jsou si ve svém podání velmi blízcí.

e) Rukopis XVI B 7

Bylo již výše konstatováno, že rukopis XVI B 7 je francouzský, proto uvádět jej v našich souvislostech může se jevit poněkud nepatřičné.

Jistota o francouzském původu iniciály na fol. 3r je nepochybná, přesto však je až znepokojující podobnost mezi iniciálami typu fleuronné a zběžnějšími iniciálami rukopisů kolem Misálu XIII B 14. Vysvětlení tohoto jevu se nabízí trojí:

- a) Rukopis XVI B 7 je francouzský, stejně jako fleuronné v něm obsažené. Díky knižnímu transferu se nám tak bezděky odhalil zdroj florátorského umění skupiny kolem misálu XIII B 14.
- b) Ve Francii vznikla pouze titulní iniciála, ostatní měly být dokončeny posléze, avšak v západní Evropě již k tomu nedošlo. Zbylá výzdoba tedy připadla již české dílně.
- c) Rukopis XVI B 7 vznikl v Čechách a výzdoba uvozující iniciály byla svěřena náhodně krajem putujícím francouzskému mistru.

Při svých současných znalostech nemohu zcela vyloučit první zmíněnou možnost, třetí alternativa jeví se mi však dost nepravděpodobná. Naopak druhá alternativa zdála by se mi celkem pravděpodobná, zvláště známe-li i jiné rukopisy, kde mistr posléze rozpracované dílo opustil.³²¹

Která z uvedených možností je nakonec ta správná, musí však bezpečně rozhodnout až další studium.

³²¹ Tak je tomu např. v Nepomuckém graduálu (viz FRIEDL 1928-1930), případně Graduálu ročovském (viz naposledy KUBÍK 2014, 69-71), v obou případech s podílem dílny Mistra rukopisů Albrechta ze Šternberka (GAUDEK 2012).

7.3) RUKOPISY S „NATURALISTICKÝM“ LISTOVÍM

7) KNM XV B 6 - Guilelmus Durandus *Racionale divinorum officiorum*

Vazba: 342 x 244 mm, 9 vazů. Vazba hnědá, vpředu i vzadu se zdvojeným rámem a ondřejským křížem. Na přední desce malý štítek s fragmentem rámu vlevo a červeným nápisem Liber Raci / onalis, pod tím pergamen s červeným nápisem G XIII, pod tím menší s černým F XV). V prvním poli hřbetu novověký titul (*Domini Wilhelmi episcopi Racionale divinoru(m) officiorum*), v druhém kolek s modrou obrubou a číslem 6, v sedmém poli červeně na bílém štítku A 6, v osmém černě na bílé barvě černě 22. Dolní spona utržena, s horní zůstal jen pruh bez kování. Kování v předu i vzadu strháno, zůstal dolní úchyt, fragment horního a vzadu obě destičky spon.

Skladba: V (9v, první list jako předsádka); 5.V (59v); III (65v); III – 1 (70v, odříznuto a); 8.V (150v); IV (? , 158v). Mezi folii 120-121 záložka, kožený pruh na dřívku. K pruhu je bílý papírovým klínem přichycen červený papírový terčík s vnitřními kružnicemi, do kterých je vepsáno na jedné straně ... B, C, D, na druhé straně II, III, IIII).

Zrcadlo: 252 x 74 + 11 + 72 mm.

Kolofon: 158rb: částečně vyškrábaný a rekonstruovaný Václavem Hankou ve stejném sloupci dole: „*Et iam explicit rationale per manus Woyslai, discreti viri, rectoris quondam in Usta (?) a. d. 13 (03) quarto Ydus mensis Junii. Ale bych pil nyetczo dobrého.*“

Literatura: DVOŘÁK 1900, 126; DVOŘÁK 1901, 48; BARTOŠ 1927, 321, č. 3551; FRIEDL 1928-1930, 41; MATĚJČEK 1931, 249; STANGE 1934, 167; ROLAND 1996, 278, pozn. 22; BRODSKÝ 2000, 226, č. 206; SVOBODOVÁ 2011, 41, 58, 51, č. 77; DRAGOUN 2015

Výzdoba:

1r: Q(uecumque): ornamentální iniciála

8) KNM XIII A 3 - Thomas de Aquino: *Catena aurea in Matthaum et Marcum*

Vazba: 49,5 x 32 cm, původní, s nezřetelným ondřejským křížem. Hřbet má 9 vazů (dva kapitálové). Přední deska má z větší části strženou slídovou destičku s titulem (*Thomas de Aquino super Matheum et Marcum*). Kování dochováno téměř kompletně (levá horní nárožnice přední desky ztržena), řemínky ztraceny. Nárožnice sestávají ze tří výběhů silně stylizovaných lilií, na zadní straně při hřbetě připomenou střední výběhy lilie heraldické. Středové homolové pukly spočívají na kruhu se čtyřmi pětiúhelníkovitými výběhy v osách. Na hřbetě o osmi polích je v nejvyšším poli odlepující se novověký štítek s vepsaným titulem, v jehož ose dole je sloupeček se starší signaturou (23/A/7). Pod ním v druhém poli je štítek s číslovkou (193), ve třetím poli již kolek KNM (3). Na bílém přelepu předposledního pole červená signatura (A 2), poslední pole prázdné. Na předešlé řada poznámek k obsahu spisu

Skladba: V – 8 (zachováno jen vnější dvoulist, z něhož první list přilepen na předešlé), 8.V (81v), IV (89v), 16.V (249v), V (258v již nepopsané, poslední folio přilepeno na předešlé). Kromě první a poslední jsou všechny složky vybaveny reklamanty.

Zrcadlo: 33 x 21 (9,4 + 2 + 9,6) cm (1v)

Kolofon: 195v: „*Explicit volumen prime partis super Matheum scripte per manus Nycolai Frisperson sic dicti Pragensis*“ 258r: „*Explicit volumen super Matheum et Marcum finitum per manus Nycolai Frisperson anno domini millesimo trecentesimo quadragesimo nono in vigilia conceptionis beate Marie virginis*“ (= 7. 12. 1349)

Literatura: BARTOŠ 1927, 249, č. 3278; KADLEC 1992, 128-129; BRODSKÝ 2000, 152, č. 130; SVOBODOVÁ 2011, 39, 57, 44, č. 10

Obsah:

Thomas de Aquino: *Catena aurea in Matthaem et Marcum* (Dochovaný text výkladu Matoušova evangelia začíná od 1. kapitoly, 9. lekce. Spolu s počátkem textu byla tak nepochybně ztracena i úvodní iniciála.)

Výzdoba:

196r: R(everendo) – velká ornamentální iniciála

9) KNM XII A 4 – Sborník patristický

Vazba: 48,2 x 31,6 cm původní. Kůže zdobená zdvojenou vnější linkou a ve vnitřním poli ondřejským křížem, jehož ramena tvoří dvě paralelní linky. Kování dochováno téměř kompletně. Tvořeno pěti kulovými vrchlíky. Mezi středovou puklu a pravé vnější nárožnice přední desky jsou umístěny dva trny na spony nedochovaných řemíneků, další trn je v ose pukly směrem při kraji. Na zadní straně odpovídají trnům tři štítky, tvarem podobné drobným erbům (dva na vertikální ose asi ve třetině šířky desky, jeden uprostřed na horizontální ose). Na přední desce je nejvyšší titul, dnes bez slídového krytu: (*Explanciones prophetarum libri / Item ..*), pod tím roudnická signatura B XV, pod kterou je novější signatura W XX. Na hřbetě o devíti polích je v nejvyšším stlačeném poli poškozený novověký štítek s vepsaným titulem, na kterém je nalepen pro KNM typický kolek s modrým lemem, uprostřed něhož je číslovka (zde 4). Menší obdélný štítek s černou číslovkou je v druhém poli (183). Opět obvyklé zabílení předposledního pole s červenou starší signaturou (A 2) následuje černé A 12; u fol. 1r hebrejská záložka, dlouhá 50 cm a vysoká 26 mm, s ohledem na puntaci nejspíše s biblickým textem.³²²

Skladba: 7.V, VI – 1 (81v, odříznuto poslední folio); 5.V (131v); V-1 (140v, zbytek g přilepen k foliu h, původní úprava), 9.V (230v); IV – 4 (234v, u posledního listu změt' odřezků, jedno z folií složky, nejspíš poslední, použito na předeštlí)

Zrcadlo: 350 x 93 + 20 + 90 mm; 325 x 92 + 23 + 90 mm (234r)

Literatura: DVOŘÁK 1900, 126-129; DVOŘÁK 1901, 47-51; CHALOUPECKÝ 1908, 193; BARTOŠ 1927, 211-212, č. 3143; KVĚT 1931, 246-248; MATĚJČEK 1931, 253-254; FRIEDL 1955-1956; 20, č. 42; TICHÝ/DROBNÁ 1965, č. 17; KADLEC 1992, 130; BRODSKÝ 2000, 99, č. 83; SVOBODOVÁ 2011, 57, 44, č. 6

Obsah:

1r-5v: Tři kázání Augustinova.

5v-68v: *B. Augustini liber super Genesym. Omnis scriptura divina bipartita est x fine concludamus.*

68v-78v: *Idem de natura et origine anime ad Victorem Vincencium. Quod michi ad te scribendum x plausibus alienis.*

78v-81r. *Tractatus s. Leonis pape de fide. Ad ecclesie filios instruendos x anathemate sempiterno plectendos.*

82r-235r. *Exposicio Hieronimi in duodecim prophetas. Si in explanacionibus x in Helya Johannem intelligens.*

Výzdoba:

1r M(ultis); 3r: L(iberatoris nostri predicatio); 4r: N(aracio); 5r: P(er idem tempus); 5v: O(mnis scriptura); 9v: E(t dixit Deus); 13v: E(t dixit Deus); 18r: E(t consummata sunt); 24v: H(i cest liber); 29r: : E(t finxit deus hominem); 33v: E(t

³²² Kolegyně Eva Janáčková mě poučila, že ve středověku se s puntací hebrejských liter setkáváme vesměs právě jen u svatých knih.

finxit deus hominem); 37v: : E(t plantavit deus); 43v: : E(t dixit dominus deus); 53r: E(t erant) 59v: A(b erordio); 68v: E(odem tempore); 69r: Q(uod michi); 72v: A(ccipe); 78v: A(d ecclesie); 82r: S(i), 82v: V(erbun domini); 83r: O(see enim); 92v: Q(ui), 92v: C(laugite); 103v: N(on ignoro); 113v: N(on); 114r: V(erbum domini); 124r: A(mos propheta); 124r: V(erba Amos); 131r: L(egi); 138r: P(reposterio ordine); 146v: C(um essem Paulus); 147r: V(isio); 151v: T(remium); 152r: E(t factum est); 159r: M(icheas); 159v: V(erbum domini); 168v: S(emper); 168v: E(t); 178r: I(uxta); 178v: D(eus ennulator); 188r: P(rimum); 188v: U(sque); 196r: A(Iterum in papa); 196r: D(omine); 203v: A(nte); 203v: V(erbum); 207r: S(i); 207r: I(n anno secundo); 210r: V; 210v: I(n mense octavo); 215v: A(b obscuris); 220r: U(rget me); 226r: U; 226r: O(nus)

Figurální výzdoba v borduře:

43v: První hřích; 82r: Lvi, David a Ozeáš; 168v: Pes honí zajíce

10) KNM XII A 13 – Augustinus super Psalmos, pars secunda

Vazba: 48,6 x 30,6 cm, soudobá. Kování dochováno téměř kompletně (spodní nárožnice zadní desky ztracena), kůže hnědá, světlá. Nárožnice jsou prosté, s trojicí výběhů, namířených ke středu desky. Výběhy zakončují kosočtverce, které jsou směrem ke svému středu přesečnuty, takže vznikají konce připomínající tlapy šelem. Středové pukly spočívají na prostých přibližně kulatých plíšcích a mají podobu mnohoúhelné homole. Podkladový plíšek má na diagonálách pětiúhelníkové výběhy. Trny na řemínky, původně dva, jsou z větší části strženy, řemínky se dochovaly, koncové kování je ale utrženo. Uprostřed přední desky je původně šesti hřebíčky (levý horní stržen) připevněný obdélný slídový štítek, kryjící papírek s titulem. Pod obdélníčkem je roudnická signatura B XIX, vedle ní mladší (D XVI). Na zadní desce jsou plíšky co památky po ztracených řemíncích. Na hřbetě o devíti polích je nejvýše menší obdélný muzejní štítek s modrým lemem a číslovkou (13). Ve třetím poli je menší štítek s další číslovkou (180). Opět obvyklé přelepení předposledního pole s červenou starší signaturou (A I) je následováno zabíleným spodním polem s černou číslovkou (17 ?). Přešití je přelepeno prázdným linkovým pergamenem, jehož zrcadlo je rozděleno do dvou sloupců. Při krajích jsou poznámky k obsahu rukopisu, titul a mladší poznámky.

Skladba: V-1 (9v, odříznuto první folio), 5.V (59v) V- 2, (67v, odříznuto h a i); III – 1 (72v, odříznuto e, zbytek folia přilepen k foliu d – původní úprava); 3.V (102v); II (106v); 6.V (166v); VI (177v, poslední folio na předeští); záložka mezi folii 52-53 a 69-70; reklamanty, u osmé složky reklamant na posledním řádku sloupce b fol. 72v

Zrcadlo: 330 x 93 + 18 + 97 mm

Literatura: DVORÁK 1900, 131; DVORÁK 1901, 53; BARTOŠ 1927, 214, č. 3152; KVĚT 1931, 248; MATĚJČEK 1931, 254; FRIEDL 1955-1956; 20, č. 43; TICHÝ/DROBNÁ 1965, č. 18; BRODSKÝ 2000, 116, č. 91, SVOBODOVÁ 2011, 57, 44, č. 5; KUBÍK 2013a, 132, pozn. 319.

Výzdoba:

Ornamentální iniciálka:

1r: D(eus)

Historizující iniciála:

1r: G(racias): David žalmista. V borduře opice, pes honící zajíce a hon na jelena

Popis výzdoby a její rozbor:

Právě představené čtyři rukopisy nepředstavují celek. Rukopisy XIII A 3, XII A 4 a XV B 6 byly však Dvořákem zařazeny do jedné skupiny. Proč je zde uveden kodex XII A 13, pochopí čtenář na příslušném místě. Začneme prvním uvedeným rukopisem, XV B 6.

a) XV B 6

Rukopis XV B 6 nijak se nedruží s ostatními uvedenými kodexy, upomene však vzdáleně na systém výzdoby, který jsme pozorovali ve skupině kolem misálu XIII B 14 (viz kat. č. 6b) Vzhledem k předpokládané dataci Sampsonova kodexu XII B 15 (kat. č. 3) do konce třináctého století mohl být kodex XV B 6 s celkem uvěřitelnou rekonstrukcí data v kolofonu do r. 1303 Dvořákovi vítanou oporou dalších hypotéz.

Stylizované javorové či vinné listy v incipitu kodexu evokují analogické prvky v mladších rukopisech do té míry, že by to mohlo zmást,³²³ avšak důkladnější pohled na iniciály fleuronné zde vylučuje jakoukoli pochybnost o datování kodexu do začátku 14. století, o čemž ostatně ve svém katalogu nepochybuje ani Pavel Brodský. Fleuronné udržuje si dosud stylizované geometrizované formy, jaké známe z čelných rukopisů konce přemyslovského období.

b) Rukopis XIII A 3 a XII A 4

Rukopis XIII A 3 je zajímavý již tím, že je datován (1349), a že známe jeho písaře (Mikuláš z Prahy).

Iniciála na foliu 196r zaujme především svou barevnou nestřídmostí. Botanický rejstřík iluminátora je shodný s tím co již známe, tělo iniciály vyplňují stylizované vinné listy, upomínající na trojlaločné lístky francouzského javoru, které na koncentrických úponcích vybíhají do bordury, vnitřní plochu iniciály vyplňují listy připomínající babyku. Ale zatímco příbuzná úvodní iniciála rukopisu XII A 7 vyplňuje plochu jen několika lístky a v dřívku vypomáhá si palmetou, iluminátor rukopisu XIII A 3 jako by byl veden snahou neoponechat jediné místo bez povšimnutí. Tapetu iniciály rozdělil vertikálně, v linii s úponky listů, na pole modré a okrové, v obou případech s bílými puntíky. Na tapetu pak rozprostřel hustou změť listů, vlevo okrových, stínovaných červenými akcenty, vpravo červených s modrou obrubou. Trojlaločné listy ve výplni těla iniciály jsou modré na červené tapetě, listy mají bílými tahy naznačen trojprasek žilnatiny, v listech i na tapetě hojně tečkování. Fleuronné bylo zcela vytlačeno do pozice vedlejšího výtvarného prvku, jen rámování celku. Vzdor již konstatované nestřídmosti barevného rejstříku byl iluminátor iniciály jistě profesionál, v otázce jeho ztotožnění s písařem kodexu byl bych spíše opatrný.

³²³ Sám jsem se zde nechal svést z cesty a dlouho jsem kodex považoval za nekvalitní derivát skupiny XIII B 14, v čemž mě podporovala také apriorní nedůvěra v Hankovu rekonstrukci kolofonu. Proto také je výše navržená příslušnost fleuronné iniciál francouzského kodexu XVI B 7 do skupiny XIII B 14 (viz katalog 5d a příslušný rozbor) předložena jen jako jedna z možných hypotéz.

Rukopis XII A 4 se v některých iniciálách přibližuje snad poněkud rukopisu XIII A 3 s jeho iniciálou R(everendo) – viz především iniciála A(mos) na fol. 168v –, avšak ve své zálibě ve vegetabilních motivech dochází ještě o notný kus dál: přes veškerou stylizaci je zde totiž cítit nepopiratelná přímá inspirace konkrétními rostlinami (např. rozkladitými zvonky na fol. 168v, pomněnkovitými kvítky na fol. 9v, které svým bílým lemem odvolávají se snad na rozrazil, či sasankovitými kvítky na fol. 43v).

Navíc doplňuje jaksi mimoděk iluminátor svá folia i figurálními výjevy, které však postrádají lehkost rostlinných kreseb. Šedavé inkarnáty postav jsou však motivem, s kterým lze se setkat i v jiných, z hlediska figurální výzdoby nepopiratelně zdařilejších rukopisech.

c) Rukopis KNM XII A 13 a KK G 5

Rukopis XII A 13 nepatří k hojně citovaným rukopisům, přesto však, ač jeho výzdoba je nečetná, jedná se o rukopis pozoruhodný.

Na jeho jediném iluminovaném foliu 1r vidíme takřka bokem sedícího zleva doprava orientovaného krále Davida v šedomodré plášti s kapucí staženou na šíji. Rub pláště je červený, spodní šat (rukávy, nohavice) zelenavý. Král sedí na trůně a hraje s hlavou mírně zakloněnou na harfu. Levou nohu má pokrčenu přes pravou, boční odkládací plocha trůnu se širokou podnoží je patrná v pravé dolní části pole. Tapeta iniciály je pokryta plátkovým zlatem, v horní části s rytím. Tělo iniciály tvoří draci – větší drak levého oblouku iniciály zakusuje se do hrudi drakovi pravému. Na rohu rámu iniciály sedí opička.

Z iniciály vybíhá žerď do horní bordury, na které pes honí zajíce, a do boční bordury zlatá obdélná lišta s vykrajovanými stranami, v níž se pnou spirály s trojlaločnými lístky. Lišta se posléze proměňuje ve vegetabilní lancetu. Lanceta se v rohu textového zrcadla otáčí a vytváří úzký pruh ve spodní borduře, na kterém je scéna lovu na jelena. Dolní borduru zakončuje spirála hustě vykrajovaných zpeřených lístků, připomínajících mochnu nátržník.³²⁴

Iniciála je nepochybně poplatná především západním vzorům a navazuje tak na starší českou tradici, z níž nejpřímější spojnice vedou k rukopisům Rejččiným.³²⁵ I přes zjevnou snahu o důslednější zachycení tělesného objemu se však dál než Rejččini iluminátoři vlastně nedostal, plášť tělo spíše zakrývá, než definuje. Rozpačitost v tělesném kánonu prozrazují ostatně i droleriové výjevy, kde zajíc je stejně velký jako pes, který ho pronásleduje, a lovec je větší než jelen s parohy. Přesto je ilustrace významným dokladem kontinuity určitých snah. Soudím, že rámcová datace do druhé čtvrtiny 14. století sluší rukopisu nejlépe, také proto, že do stejné doby můžeme datovat jiný, výtvarně příbuzný kodex.

³²⁴ Obdobně listy na fol. 9v rukopisu XII A 4. KVĚT 1931, 248 odvozoval naturalismus z belgických rukopisných inspirací, cesta obdobných motivů však může být i prozaičtější. Stylizovaný naturalismus nevyhnul se snad žádné významnější iluminátorské tradici a je dle mého spíše přiznáním přirozených inspiračních zdrojů té které oblasti, byť centra sehrála nepochybně svou roli v naznačení možného směru. Při hledání italské analogie pro motiv z XII A 13 nelze nezmínit Kodex sv. Jiří, viz KUBÍK 2005, 353, řada 15.

³²⁵ K nim viz naposledy Hana Hlaváčková, in: BENEŠOVSKÁ 2010 a ČERNÝ 2011, 553-559, 593-609, č. 237-239.

Proslavený rukopis G 5 pražské kapitulní knihovny s Kronikou Františka Pražského vznikl z iniciativy Jana IV. z Dražic a někdy bývá kladen přímo do roudnického skriptoria, což je snad příliš unáhlené, minimálně po stránce iluminátorské výzdoby.³²⁶ Ta sestává především ze tří iluminací:³²⁷ 1) iniciály E(st locus), fol. 1r, v níž sv. Vojtěch a sv. Václav infulují Jana z Dražic; 2) iniciály N(ascitur) se sv. Vojtěchem; 3) iniciály V(enerabili), v níž klečící František Pražský dostává od biskupa Jana kanovnický biret a je tak uveden do kanovnického úřadu. Prvou a třetí iniciálu doplňují žerdě, dále věž, respektive erby. V těle iniciál vystačí s vegetabilním dekorem.

Rukopisy nespojuje jen motiv lišty, v roudnickém Augustinovi ostatně rozvinutý a transformovaný, ale především podobný přístup k postavě. To se nejzřetelněji projevuje v iniciále N(ascitur). Obdobně pojatá tvář patrona pražské katedrály a nakonec i příbuzný tělesný kánon přesvědčují mě, že jedná se snad o práci jedné dílny, přičemž však rukopis G 5 je starší, ne tak vyvrálý jako rukopis roudnický.

Úhrnem tedy je po mém soudu kodex KNM XII A 13 významný nejen tím, že obohacuje obraz české knižní malby o další moment před nástupem prvořadých rukopisů Středových, a jeho mistr je ostatně mnohem dovednější v práci s objemem než produktivní dílna Mikuláše z Prahy, činná v 50. a 60. letech, ale také tím, že doplňuje síť vztahů pro jinak izolovaný a z pohledu historického bádání velevýznamný kodexu G 5. Nicméně přestože mají oba kodexy vztah k Roudnici (první svým původem z kanovnické knihovny, druhý osobou objednavatele), není pravděpodobné, že by kodexy byly vyzdobeny právě tam, neb iluminátorskou dílnu nepodařilo se nám v daném místě prokázat.

³²⁶ K rukopisu naposledy Petr KUBÍN: Dražický kodex. In: FOLTÝN/KLÍPA/MAŠKOVÁ/SOMMER/VLNAS 2014, 61, č. 1.37. Autor označuje malby za nepříliš kvalitní a blíže zmiňuje jen námět poslední jmenované iniciály. Roudnickou provenienci kodexu uvádí jako možnost na základě starší literatury.

³²⁷ Viz PODLAHA 1903, 175-178. Iniciály jsem nemohl studovat v originále, vycházím z fotografií. Za vstřícnost děkuji fotografickému oddělení Správy Pražského hradu.

7.4) MIKULÁŠ Z PRAHY

11) XIII A 13 – Augustinus super Iohannem

Vazba: soudobá. Vpředu dochována jen levá horní pukla, vzadu jsou všechny. Pukly mají tvar kulových vrchlíků. Na přední desce nahoře uprostřed je šesti hřebíčky připevněný fragment ztmavlého obdélného slídového štítku, kryjící původně papírek s titulem (*Augustinus super Iohannem*). Pod obdélníčkem je roudnická signatura C V, za ní mladší (E II). Na zadní desce jsou plíšky pro řemínky, z nichž dochován horní. Na hřbetě o šesti polích je v prvním poli dnes v podstatě nečitelný novověký titul, přelepený malým obdélným muzejním štítkem s modrým lemem a číslovkou (13). Opět obvyklé přelepení předposledního pole s červenou starší signaturou (A I) je následováno zabíleným spodním polem s černou číslovkou (15). Přideští je přelepeno prvním listem první složky, protože byla vazba povolena, je první složka uvolněna z vazby. Zadní přideští je přelepeno listem z poslední složky.

Skladba: 19.V (189v, první folio na přideští); III (195v); III – 1 (200v; poslední folio složky na přideští). Rukopis je kromě posledních dvou složek vybaven reklamanty a nepravidelně též živými záhlavími. Mezi folii 83 a 84 záložka.

Kolofon: „*Sub anno incarnationis domini millesimo trecentesimo sexagesimo mensis magii, temporibus domini Nicolai prepositi regularium canonicorum ordinis sancti Augustini sancte Marie in Rudnicz qui pro tunc curam gerebat eorundem, frater Symon eiusdem collegii atque regulari sub cumberis discipline insudans superiorum parere mandatis communeque sitiens bonum horum precipue, qui sanctum instructuri populum studere non negligunt presens volumen pro materiis inveniendis melius prout licuit tabula tabulavit. At tamen predictus predicti monasterii frater maius malum evitare contendens nolensque pro suo usurpare ingenio ea que non fecerit maxime pretendens illud poeticum miserimum fore uti inventis et non inveniendis sic denique sepe dictus frater quamvis dictam tabullam ingrossaverit ingrossatam quoque atque rescriptam composuisse non ideo credendus est sed dominum prepositum ordinis supradicti dum adhuc tempore prelature domini Nicolai ante memorati anno millesimo C^oC^oC^o quinquagesimo iubileo curam dispoeneret prioratus ad invenisse pariter et fecisse inscriptis decrevit sciendum. ...*“

Zrcadlo: 300 x 89 + 17 + 89 (90r)

Literatura: DVOŘÁK 1900, 129; DVOŘÁK 1901, 51; BURGER 1913, 126, 149; CHYTIL 1915, 5-6, 56-57; DOSTÁL 1922, 52 aj.; CHYTIL 1923; 100; BARTOŠ 1927, 251, č. 3285; KVĚT 1931, 237, pozn. 247; MATĚJČEK 1931, 270-272; STANGE 1934, 168; MATĚJČEK 1935, 54; TRENKLER 1948, 15-16; AMEISENOWA 1958, 89, č. 109; FRIEDL 1963, 34, 85, pozn. 43; TICHÝ/DROBNÁ 1965, č. 28; DROBNÁ 1966, 233; SCHMIDT 1969, 171; STEJSKAL 1983, 588-590; KADLEC 1992, 128; STEJSKAL 1993, 422; BRODSKÝ 2000, 164, č. 138; BRODSKÝ 2004, 16-17, 84, č. 21, 96-99, č. 29; SVOBODOVÁ 2011, 46, č. 28, pozn. 35 a 48, č. 48, pozn. 37; BRODSKÝ 2012, 250, obr. 423; KUBÍK 213a, 132-133, 198-199, Tab. IV.5, a2; DRAGOUN 2015

Výzdoba:

Ornamentální iniciály:

133r: A(nte diem); 180v: T(erminato)

Historizující iniciála:

1v: A(dvertentes): sv. Augustin

12) XIII B 13, XII A 14 – Gregorii Moralia in Hiob

Vazba XIII B 13: 34,5 x 24,5 cm, soudobá. Kování dochováno téměř kompletně, čtyři nárožnice a středové pukly. Levá dolní nárožnice na přední desce s lilií uprostřed, Na přední desce vpravo nahoře pod nárožnicí je sedmi hřebíčky připevněný ztmavlý obdélný slídový štítek, kryjící papírek s titulem

(*Prima pars moralia georgii*). Před obdélníčkem je roudnická signatura *D I*, pod ní mladší (*E XIII*). Na zadní desce jsou plíšky co památky po ztracených řemíncích. Na hřbetě o šesti polích je v druhém poli novověký titul, ve třetím malý obdélný muzejní štítek s modrým lemem a číslovkou (13). Opět obvyklé přelepení předposledního pole s červenou starší signaturou (*A I*) je následováno zabíleným spodním polem s černou číslovkou (18). Přidešti je přelepeno prvním listem první složky. Zadní přidešti je přelepeno listem asi z poslední složky, dnes ztracené (rozměry prázdného nalinkovaného zrcadla odpovídají standardům kodexu).

Vazba XII A 14: 48,5 x 29,5 cm, soudobá, s ondrejským křížem. Kování dochováno jen na zadní desce, nekompletně (pět bábovkovitých pukel, zbytky nárožnic). Dva trny na řemínky jsou dochován téměř kompletně, řemínky jsou novější, plátěné, červené se žlutou obrubou. U horního řemínku je použito původní kování spony. Uprostřed přední desky je původně šesti hřebíčky (levý horní stržen) připevněný obdélný slidový štítek, kryjící papírek s titulem (*Secunda pars Moralium Gegerii*). Pod obdélníčkem je roudnická signatura *D II*, pod ní mladší (*E XIII*). Na zadní desce jsou plíšky co památky po ztracených řemíncích. Na hřbetě o devíti polích je nejvýše movověký titul, přelepený malým štítkem menší obdélný muzejní štítek s modrým lemem a číslovkou (13). Ve třetím poli je menší štítek s další číslovkou (180). Opět obvyklé přelepení předposledního pole s červenou starší signaturou (*A I*) je následováno zabíleným spodním polem s černou číslovkou (10). Přidešti je přelepeno prvním listem první složky. Zadní přidešti je přelepeno listem asi z poslední složky, dnes ztracené (rozměry prázdného nalinkovaného zrcadla odpovídají standardům kodexu). Na rectu předsádky vyškrábána starší signatura (*B VI ?*), mezi fol. 100-101 záložka.

Skladba XIII B 13: III; 17.V (176v); IV (183v, poslední folio je na přidešti)

Skladba XII A 14: V (9v, první list na přidešti) 18.V (189v), IV (197v) – navazující poslední složka ztracena.

Zrcadlo XIII B 13: 223 x 184 (1r); 235 x 72 + 16 + 71 (8r)

Zrcadlo XII A 14: 415 x 86 + 20 + 91 mm (40r)

Literatura: DVOŘÁK 1900, 129; DVOŘÁK 1901, 51; BURGER 1913, 126, 149; CHYTL 1915, 57; BARTOŠ 1927, 255, č. 3209 a 214, č. 3153; STANGE 1934, 168; FRIEDL 1955-1956, 18, č. 30; FRIEDL 1963, 34, 85, pozn. 43; TICHÝ/DROBNÁ 1965, č. 12; DROBNÁ 1966, 233; SCHMIDT 1969, 424, pozn. 34, VRCHOTKA 1981, 12; KRÁSA 1984, 439, pozn. 4; KADLEC 1992, 128; STEJSKAL 1993, 422; BRODSKÝ 2000, 172, č. 146 a 117, č. 92; SVOBODOVÁ 2011, 46, č. 20, pozn. 35 a 50, č. 67; BRODSKÝ 2012, 250, obr. 423

Obsah:

Rukopisy obsahují Gregorii Moralia in Hiob.³²⁸ Texty na sebe plynule navazují a tak lze kodexy vnímat jako jeden celek, navzdory rozdílnosti formátu.

Výzdoba XIII B 13, ornamentální iniciály:

7r: R(everentissimo); 13v: V(ir erat); 23v: S(criptura); 41v B(eatus); 54r: Q(ui textum); 72v: C(um naide); 93r: S(ervata); 108v: Q(uorumdam); 123r: P(recedenti); 146r: P(erversae mentes); 170r: Q(uoties)

Výzdoba XII A 14, ornamentální iniciály:

1r: Q(uamvis); 8v: M(os); 15r: E(sse); 20v: S(uperiori); 29v: Q(uia amici); 38v: Q(ui contra); 48r: Q(uociens); 54v: P(lerumque); 77r: Q(uomvis); 89r: I(ntellectus sacri); 94v: Q(uod a me saepe); 103v: P(refacionem); 112v: H(eliu vim); 127r: I(n

³²⁸ Viz PL 75 (col. 509 sqq.) – PL 76 (col. 9-782, v rukopise po col. 656, asi dvě složky ztraceny).

locucionibus); 138v: Q(uisquis de magnis); 150r: P(ost); 157r: D(ominus deus); 167r: B(eatus iob); 178r: I(n paradiso); 192v: S(ancti viri)

Historizující iniciála:

68v: Q(uid mirum): Řehoř veliký diktuje svůj spis

13) XII A 16 – Hieronimus super Ysaiam

Vazba: 48,5 x 31,5 cm, soudobá, s ondrejským křížem. Kování dochováno téměř kompletně (pět kulových vrchlíků na obou stranách, jen pravý horní na zadní desce ztracen). Dva trny na řemínky jsou dochovány téměř kompletně, na osmiúhelném plíšku. Uprostřed přední desky je šesti hřebíčky připevněný obdélný papírek s titulem (...*ieronimi s. Ysaiam*). Pod titulem je roudnická signatura *D XVI*, pod ní mladší (*E XVIII*). Na zadní desce jsou plíšky co památky po ztracených řemíncích. Na hřbetě o osmi polích je nejvýše novověký titul, v druhém poli menší obdélný muzejní štítek s modrým lemem a číslovkou (*16*), který přelepuje starší štítek s další číslovkou. Opět obvyklé přelepení předposledního pole s červenou starší signaturou (*A I*) je následováno zabíleným spodním polem s černou číslovkou (*9*). Přídeští je přelepeno prvním listem první složky.

Skladba: V (9v, první list původně na přídeští, odlepil se), 9.V (99v); V-1 (108v, odříznuto i, původní úprava, kustod); V (118v); V + 2 – 1 (? , 129v, kustod; z folia 124v jen levý sloupec, mezi folii 125 a 126 odříznutý list), 5.V (179v), IV (poslední folio na přídeští), vybaveno kustody

Zrcadlo: 335 x 96 + 19 + 97 mm (10r)

Literatura: DVORÁK 1900, 129; DVORÁK 1901, 51; CHYTL 1915, 57; BARTOŠ 1927, 215, č. 3155; STANGE 1934, 168; FRIEDL 1963, 34, 85, pozn. 43; 12; KRÁSA 1984, 439, pozn. 4; KADLEC 1992, 128; BRODSKÝ 2000, 119, č. 94; SVOBODOVÁ 2011, 45, č. 8

Výzdoba:

Ornamentální iniciála:

1v: V(isio)

Historizující iniciála:

1r: E(xpletis longo). Výzdoba nedokončena, jak prozrazuje prázdné místo pro iniciálu na fol. 9v.

14) XII C 1 – Sborník teologický

Vazba: soudobá, dřevěné desky potažené. Kování dochováno téměř kompletně (pět pukel v předu i vzadu, ze zadních chybí obě horní). Dochovány dva trny na řemínky a spodní řemínek. Nahoře uprostřed přední desky je čtyřmi hřebíčky připevněný obdélný slídový štítek, kryjící papírek s obtížně čitelným titulem. Pod obdélníčkem je roudnická signatura *C XV*, pod ní mladší (*K VII*). Na hřbetě nejvýše novověký titul, přelepený malým štítkem menší obdélný muzejní štítek s modrým lemem a číslovkou (*I*). Přídeští je přelepeno prvním listem první složky. Zadní přídeští je přelepeno listem z poslední složky. Na rectu předsádky starší signatura (*A IIII°*), mezi fol. 57-58 je utržená záložka.

Skladba: I (první folio na přídeští); 2.V (20v) + VI-1 (31v, odříznuto poslední folio, přičemž ztrátu sice zaznamenává středověká foliace, ale na obsahu kodexu se neprojevuje; je ostatně možné, že ztráta čísla se vztahuje až k začátku následující složky); V-1 (40v, odříznuto první folio složky); 7.V (110v); V-2 (117v, odříznuta dvě folia, třetí na přídeští)

Zrcadlo: 236 x 71 + 16 + 68 mm (40r)

Literatura: BARTOŠ 1927, 221, č. 3183; BRODSKÝ 2000, 142, č. 115; SVOBODOVÁ 2011, 52, č. 87

Obsah:

1r-31v: Tractatus peroptimus Richardi (a s. Victore) de contemplacione Beniamyn (viz Beniamin minor, PL 196)

32r - 75v: Expositio b. Augustini episcopi super epistolam Johannis.

75v - 102r: Enchiridion b. Augustini ad Laurentium de fide, spe et caritate.

102r - 103r: Úryvek z řehole.

102r - 117v: Sermones quidam Augustini.

Výzdoba (ornamentální iniciála):

32r: M(eminit)

15) KNM XIII A 4 – Sermones varii sancti Augustini episcopi, sancti Iohannis Chrisostomi et alii

Vazba: 49 x 30 cm, původní, světlá, kožená s pěti malými symetricky rozloženými puklami, Štítek velký: *Omellie Sanctorum Doctorum a festo Sancte trinitate usque ad octowam Epiphantie LI continentur*, vedle něj menší (*C XVI* černým inkoustem) a pod ním také menší, avšak větší než druhý (*CVI* červeným inkoustem). Náročnice poškozeny, jen ve fragmentech, nejúplnější vpravo nahoře. Úchyty spon dva malé hexagony nad sebou, asi ve třetině vazby, blíže pravému kraji, u horního dochována jehla na uchycení, která u spodního uražena. Asi 3,5 cm od nich díry, snad po jejich původním umístění, pokud byly s přidáním spon či po rozšíření rukopisu posunuty. Nahoře a dole při hřbetu několikacentimetrové vertikální praskliny. Z dolní spony dochován kožený řemínek, připevněný ke spodní desce vazby. Hřbet má 9 vazů (osm polí). V horním poli je z části stržená bílá nálepka s fragmentem asi barokního popisu obsahu, která přesahuje i do většiny druhého pole, jehož zbytek vyplňuje malý kolek s modrým lemem a číslicí 4 uvnitř. 3. pole s větším okrovým štítkem s černou číslicí 189, kde byla 8 přepsána na 6. Do 7. pole je červeným inkoustem vepsáno velké A 3, do 8. černým inkoustem 13. Na předním přidešti obsah rukopisu.

Skladba:

a) II + 16.V (164v); 3 (? , 167v) – složky ff. 5v-164v vybaveny kustody I-XVI, mezi f. 24 a 25 kotouč ze záložky; 167v je vakát (nalinkováno zrcadlo)

b) 3.V (197v); IV (205v); 3 (? , folio na přidešti snad součástí stejné poslední složky, složky ff. 168r-205v s kustody I-III)

Zrcadlo: 325 x 208 mm (2r), 325 x 196 mm (14v), 330 x 199 mm (183r), 325 x 214 mm (208r), ve dvou sloupcích, intercolumnium vždy 18 mm

Literatura: DVOŘÁK 1900, 126; DVOŘÁK 1901, 48; CHYTL 1915, 57; BARTOŠ 1927, 249, č. 3276; FRIEDL 1928-1930, 41; STANGE 1934, 167; FRIEDL 1963, 34, 85, pozn. 47; BRODSKÝ 2000, 152, č. 131; SVOBODOVÁ 2011, 45, č. 13

Výzdoba:

Ornamentální iniciála:

168r: P(uro est)

Fleuronné:

Obě části konvolutu mají řadu drobnějších fleuronné iniciálek. V první části mezi nimi vynikají velká iniciála Y(dropis morbus, fol. 110v) ke kázání Bedy Ctihodného na Lukášovo evangelium a X(pistum?, fol. 124v) na text Jana Zlatoústého. Ve druhé části spisu (jistě již z ateliéru Mikuláše z Prahy) jsou to iniciály A(nno) a R(edemptoris, obě na fol. 177v), E(x huius, fol. 180v), P(rimo tempore) a C(onsolamum, obě na fol. 182v), C(onsurge) a S(alvator, obě na fol.

183r), H(odie, fol. 184v), Q(uia largiente, 185r), L(eccio, fol. 191r) a Z(elus, fol. 193r).

16) XIII B 6 – Augustinus super psalmos

Vazba – svazek a): 34,6 x 24 cm, původní, světlá, kožená s nárožnicemi a kulatou středovou puklou s pětiúhelníky na diagonálách. Uprostřed středové pukly sedmistěnná homolka. Levá dolní nárožnice na přední desce ztracena, jinak kompletní; nárožnice se třemi koncentrickými hroty, jež vrcholí přesekáváním („tlapkami“). Dochovány hlavní řemínky i s kováním, po vertikálních řemíncích zůstaly výžlabky v deskách. Štítek velký (*Prima pars Augustini super psalmos*), držěn pěti nýtky, levý dolní ztracen. Pod štítkem velká roudnická signatura (*B XVIII* červeným inkoustem), za ní vlevo je černá signatura třetího typu (*D XV* černým inkoustem).

Hřbet má 7 polí. V horním poli je bílý novověký štítek s titulem, ve druhém obvyklý malý kolek s modrým lemem a číslicí 6 uvnitř. Do 6. pole je červeným inkoustem vepsáno velké *A I*, do posledního černé 2 na bílém podkladě.

Vazba – svazek b): 340 x 246, původní, světlá, kožená s nárožnicemi a středovou puklou. Kování analogické předchozímu, kompletně dochováno. Rukopis neměl vertikální řemínky, oba horizontální dochovány. Štítek velký pod pravou horní nárožnicí (*Augustinus super Beati immaculati et alii*), držěn šesti nýtky, levý dolní ztracen. Za štítkem vlevo velká roudnická signatura (*B XX* červeným inkoustem), nad kterou černá signatura třetího typu (*D XVII* černým inkoustem). Hřbet má 6 polí. V druhém poli je bílý novověký štítek s titulem, ve třetím zežloutlý papírek s černým číslem 86. Do pátého pole je červeným inkoustem vepsáno velké *A I*, do posledního černé 16 na bílém podkladě.

Skladba, svazek a): III (5v, první folio na předeštlí); II-1 (8v, odříznuto čtvrté folio); 22.V; V-1; 4.V; VI; VI-4 (recte 297 ff.?)³²⁹

Skladba, svazek b): IV-2 (5v, první folio na předeštlí, folia *g* a *h* vyříznuta); V-2 (13v, odříznuto *a* a *b*); 13.V (143v); V-1 (152v, původní úprava, zbytek folia *i* přilepen, číslování bez cesury); 7.V (232v); IV (239, poslední folio na předeštlí)

Zrcadlo: (XIII B 6/a): 231 x 68 + 17 + 71 mm (1v); 233 x 73 + 15 + 72 mm (9r)

Literatura: DVORÁK 1900, 129; DVORÁK 1901, 51; CHYTIL 1915, 57; BARTOŠ 1927, 253, č. 3292; STANGE 1934, 167; FRIEDL 1963, 85, pozn. 47; BRODSKÝ 2000, 167, č. 142; SVOBODOVÁ 2011, 49, č. 61, 51, č. 86

Výzdoba ornamentálními iniciálami:

Svazek a: 9r: O(mnis scriptura); 10r: B(eatus vir); 82v: D(ominus illuminacio mea); 164r: D(ixit)

Svazek b: 6r: P(salmos omnes)

17) KNM XIII C 4 a XII D 20: Vita s. patrum

Vazba: 32 x 22 cm, novodobá, desky s pokryvem z hnědého máčeného papíru, na který jsou přeneseny štítky z původní vazby – titul na papírku s dírami po hřebíčkách (*Liber vitas patrum*), roudnickou signaturou (H XIX) a historickou signaturou muzejní na kulatém papírku (1/9/11) Kožený hřbet má 5 polí. V druhém poli je bílá nálepka s fragmentem barokního popisu obsahu (*Vita*

³²⁹ Michal Dragoun došel ve svých podkladech, které mi poskytl k nahlédnutí, k počtu VIII + 299 (recte 287) ff. V počítání mě snad zmátly chyby ve foliaci, pro snazší orientaci se zde přidržím dat, která uvádí BRODSKÝ 2000, 167, č. 142.

s. patrum), ostatní pole prázdná (štítky strženy). Na předsádce poznámky s obsahem rukopisu, na fol. 1v poznámka: *Nota hec scriptura est magistri Stephani, fratris huius domus et iuriste, quam signavit prius quam correxisset et rubricasset librum, nam omnino sine rubricis fuit*³³⁰. Rukopis XII D 20 má zcela moderní vazbu.

Skladba: a) KNM XIII C 4: I (list předsádky); 20.V (202v); IV (210v); 2.V (230v); IV (238v)

b) KNM XII D 20: 1 (papírová předsádka); IV (8v); V + 1 (18bis); V (28v); 1

Rukopis XII D 20 je částí textu, který vypadl z kodexu XIII C 4, jak ukazuje i původní číslování na rectu folií. Mezi ff. 92-93 kodexu XIII C 4 se náhle poskočí z číslovky 92 na číslovku 139, vypadlo tedy plných 48 folií. Dvě složky jsou tedy i při zohlednění kodexu XII D 20 stále ztracené.

Zrcadlo: 210 x 61 + 14 + 62 mm

Literatura: BARTOŠ 1927, 258, č. 3306; KADLEC/ZELENÝ 1978, 69; KADLEC 1992, 128; BRODSKÝ 2000, 148, č. 125 a 150, č. 183; SVOBODOVÁ 2011, 53, č. 103; DRAGOUN 2011, 119-120, kat. č. 33

Výzdoba:

Ornamentální iniciály XIII C 4:

2r: O(ptimum); 13r: S(ecretum)

Ornamentální iniciála XII D 20:

17r: B(enedictus)

18) XV B 8: Nicolaus de Lira super Libros regnum et alios

Vazba: 34 x 24,5 cm, dochovány nárožnice ve tvaru stylizovaných lilií i středová kruhová pukla se čtyřmi protáhlými pětiúhelníky na úhlopříčkách, stejně tak úchyty. Kůže světlá. Dochován také štítek s titulem (*Nicolaus de Lira super Libros regnum et alios*), pod kterým je velká červená roudnická signatura *B II*, následovaná poslední předmuzejní signaturou *J XV*. Hřbet restaurován, 7 vazů. V prvním poli bílý štítek s popisem obsahu, v druhém poli modře lemovaný kolek s číslicí 8, vlepěný do žlutavého kolku staršího, v pátém poli na bílé podložce červeně A 3, šesté pole přetřeno bílou barvou, v které černá číslovka 22.

Skadba: I (první list přilepen k vazbě, druhý prázdný, na rectu Ex bibliotheca arcis Brzeznicensis); 5.V (50v); VI – 1 (61v; odříznuto poslední folio); 27.V (331v); VI – 1 (342v, chybějící folio asi na přídešti).

Literatura: DVOŘÁK 1901, 53; BARTOŠ 1927, 321, č. 3553; STANGE 1934, 169; BRODSKÝ 2000, 227, č. 207; SVOBODOVÁ 2011, 46, č. 23

Výzdoba:

Ornamentální iniciály:

1r: P(er me reges regnant); 48v: F(actum est autem); 85r: E(t rex David); 130r: P(raerevicatus est autem); 164r: C(olligite fragmenta ne pereant); 197v: C(onfortatus est); 223r: D(omine deus); 223v: E(rit sacerdos); 236r: V(erba Neemie); 252r: I(n diebus); 263v: P(acienciam); 265r: V(ir erat)

³³⁰ Přepis citován dle BRODSKÝ 2000, 176, č. 151.

19) XVI C 13: Teologický sborník

Vazba: 29,5 x 22 mm, kování na horní sponě utrženo, ztracena také levá horní pukla, vzadu pak obě vrchní pukly, ostatek dochován. Pukly jsou mírně již stlačené kulové vrchlíky. Kůže světlá. Dochován štítek s titulem (*Hugo etc.*), slídová destička je však ztracena. Pod titulem je velká červená roudnická signatura *E XII*, následovaná poslední předmuzejní signaturou *h XVI*. Hřbet o sedmi polích. V prvním poli bílý štítek s popisem obsahu, v druhém poli modře lemovaný kolek s číslicí 13, vlepený do žlutavého kolku staršího, v šestém poli na bílé podložce červeně A 3, sedmé pole přetřeno bílou barvou, v které černá číslovka 26.

Skladba: IV (7v, první folio na předeštlí); 6.V (67v); V – 1 (76v, odříznuto *i*, původní úprava, bez mezery v číslování; 75r – 76v nalinkovaný vakát); VI (88v); 8.V (169v, recte 168v - v číslování vynecháno č. 132; červené kustody I –VIII); 6.V (229v, recte 228v, s reklamanty, místy kustody opět nové řady – III, IIII, VI); IV – 2 (?; 235v, recte 234v; 1 folio na předeštlí, 234 a 235 uvolněno)

Zrcadlo: 204 x 70 + 11 + 72 mm (75r); 203 x 69 + 14 + 68 (77r); 233 x 71 + 16 + 72 mm (89r); 203 x 70 + 16 + 67 mm (169r)

Literatura: DVOŘÁK 1900, 129; DVOŘÁK 1901, 51; BARTOŠ 1927, 350, č. 3676; STANGE 1934, 167; KRÁSA 1984, 439, pozn. 4; KADLEC 1992, 128; BRODSKÝ 2000, 261, č. 244; SVOBODOVÁ 2011, 55, č. 129

Obsah:

1v - 74v: Hugo super Ecclesiastem.

77r - 88v: Liber s. Johannis Crisostomi de eo, quod nemo potest ledi nisi a semet ipso.

89r - 169v: Sermones de sanctis. Proposito sibi gaudio elegit crucem .. In verbis istis duo notantur x in matris utero exultavit. Expliciunt sermones.

170r - 236v: Expositio Bede presbiteri de tabernaculo et vasis eius ac vestibus sacerdotum.

Texty jsou psány různými písaři, první a třetí spis zde snad přisoudit dílně Mikuláše z Prahy.

Výzdoba:

Zbytek iniciály na fol. 1v³³¹ a fleuronné na fol. 89r: P(roposito)

20) XV A 9: Sv. Řehoř I. Veliký: Liber super Ezechielem prophetam

Vazba: 29,5 x 41,5 cm, novodobá, světle hnědý máčený papír (mramorování), snad s použitím původních desek (utržený úchyt spony na zadní desce dole, horní úchyt snad ve fragmentu dochován a překryt papírem), 8 vazů, v prvním poli bílý modře lemovaný kolek s číslicí 9, pod tím bílý štítek s červeným nápisem E 5, ostatní pole prázdná.

Skladba: 1 (papírové bifolio, první list přilepen na předeštlí); 1 (původní pergamenová předsádka, na rectu obvyklé Ex bibliotheca arcis Brzeznicensis, v pravém horním rohu zlomek 2/2/5/); 12.V (120v); IV – 3 (125v, odříznuta folia f-h). Dohromady 125 ff., prvních 12 složek vždy na posledním foliu s reklamantem v rámu. **Vlastnické vpisky:** Iste liber est monasterii Sancti apollinaris in Saczka Canonico(rum) Regularum: 3v-4r; 58v-59r; 121v-122r.

Zrcadlo: 280-285 x 88 + 17 + 87 mm

Literatura: DVOŘÁK 1900, 129; DVOŘÁK 1901, 51; CHYTL 1915, 57; BARTOŠ 1927, 320, č. 3542; STANGE 1934, 167; FRIEDL 1955-1956, 19, č. 36; FRIEDL 1963, 85, pozn. 47; BRODSKÝ 2000, 218, č. 200; SVOBODOVÁ 2011, 47, č. 37

³³¹ Dle PL 175, col. 113, byla by zde iniciála Q(uae de libros)

Obsah:

Gregorius papa I.: Homiliarum (XXII) in Ezechielem libri duo (PL 76, 785-1072)

Výzdoba:

Ornamentální iniciály:

1r: D(ilectissimo); D(ei omnipotentis)

Fleuronné:

4v: U(sus); 8v: S(ancta); 12v: P(er sanctum); 15r: O (quam mira); 18r: T(enebrosa); 23r: S(icut nostis); 28v: Q(uod per exempla); 35v: I(nicium); 43r:S(olent); 52r:I(nter) 58r:S(ervata); 64v:Q(uia multis); 70r: D(e quidam);³³² 74r: V(ir cuius calamus); 80r: V(ir cuius erat species); 85v: M(emoratis); 91v: P(ostquam de contempationis); 98r: M(agna legentium); 105r: (Prophete verba); 111r: Q(uid sumus); 119r: S(acri); 125r: E(cce ut deo)

Popis výzdoby a její rozbor:

Dílna Mikuláše z Prahy (či dílna Augustinus super Iohannem, jak ji do literatury uvedl Max Dvořák), nepatří k nejvýzdvihovanějším dílnám českého uměleckého dějezpytu a pohled na historizující iniciály prozradí rychle, proč tomu tak je. Jeho postavy působí nejistě a toporně, jeho tváře jsou pojednány dosti monotónně, práce s barvou se omezuje zpravidla na základní zemité odstíny a modelace tělesného objemu postav zůstala za hranicí jeho výtvarného světa. Na druhou stranu však zachovává si dílna v iniciálách ornamentálních pozoruhodně setrvalou vysokou kvalitu (jakkoli i zde dochází tu a tam k propadům, jak prozrazuje např. pohled na iniciály rukopisu *Vita s. patrum*, XIII C 4 a XII D 20). Dílna navíc patří k nejproduktivnějším ateliérům lucemburské epochy: vedle početných rukopisů, chovaných v Knihovně národního muzea,³³³ lze do její tvorby zařadit cimélie z Národní knihovny: I A 55, který je donací Petra I. z Rožmberka z r. 1352, snad pro českokrumlovské minority, svatojiřské kodexy NK XIII E 14e a XXIII D 155.³³⁴ Dále tam náleží také vídeňský ÖNB cod. 1475, určený původně pro smíchovskou kartouzu,³³⁵ misál CO 506 v kapitulní knihovně olomoucké,³³⁶ především však Bible z Nisy (Muzeum w Nysie, Nysa, PA 3883),³³⁷ určená původně pro trutnovskou faru, patronovanou snad již tehdy rytířským řádem křížovníků s červeným křížem – strážců Božího hrobu, jednoznačně nejvýznačnější dochovaná práce ze všech jmenovaných. Právě díky této bibli známe jméno vedoucího iluminátora, neboť se na jejím konci zpodobnil spolu se svými druhy,

³³² Dle PL 76, col. 918, má být N(e quidam).

³³³ Ve stejné sbírce je též blíže nelokovatelný fragment I D a 3/44 (BRODSKÝ 2000, 327, kat. č. 312).

³³⁴ Pro XXIII D 155 viz na příslušném místě SOUKUPOVÁ 2012.

³³⁵ JENNI/THEISEN 2004a, 62-64, kat. č. 5.

³³⁶ ČERNÝ 2011, 677-682, kat. č. 252.

³³⁷ BRODSKÝ 2004, 96-99, kat. č. 29.

snad písaři. Při vědomí množství dochovaných prací, jež rozsahem, rozmanitostí zadavatelů a koneckonců i stylově do jisté míry korelují s dílem jeho vrstevníka Mistra Křížovnického brevíře, nelze se ubránit myšlence, formulované Hanou Hlaváčkovou,³³⁸ že jsme zde snad v kontaktu s arcibiskupskou iluminátorskou dílnou, která byla sto kompetentně naplňovat zakázky rozmanitých duchovních institucí.

Konstrukce iniciál v roudnické skupině sestává povětšinou buď z jednoduchých hladkých dříků, které lemuje bílá linka, zdobí bílé tečky a člení středové pásky (např. XIII A 13: 180r; XII A 14: 1v, 8v, 15r, 38v, 48r...) nebo vytváří dračí těla (např. XIII A 13: 1v, 133r; XII A 14: 20v, 29v...). Oba typy vycházejí v podstatě z francouzských vzorů, ale tento byl zastřen a obohacen o italskou komponentu, jak zevrubně analyzuje recentní literatura.³³⁹

Historizující iniciály jsou v roudnické skupině nečetné a mnoho svému tvůrci čest nedělají. Zdaleka nejvýše mezi nimi stojí XIII A 13, zajímavá je i XII A 14 a to jak postavičkou v borduře, tak i modro-zlatou kostkovanou tapetou, jež upomene na francouzské pravzory. Tato tapeta se zopakuje i ve XII A 16. Nicméně rukopisy mají natolik

Pro XIII A 13 byla v novější literatuře nekomplikovaně přijata datace zmíněna v kolofonu přívazku (1360), ta však dává jen informaci *ante quem*. Jakkoli triviálně toto konstatování zní, má závažný význam při pohledu na dva iluminované rukopisy, které již však do roudnického jádra nepatří, saský rukopis XV A 9 a Niskou bibli.

Pavel Brodský konstatoval, že rukopis XV A 9 je ustrojením svých iniciál (monochromní palmety v dřících) již natolik pokročilý, že součástí skupiny Augustinus super Iohannem být nemůže a naopak skrze tento detail manifestuje se v kodexu již vliv rukopisů kolem Liber viaticus, což datuje kodex až do 60. let (po 1362) a činí z něj tak ze jmenovaných kodexů dílo nejmladší.³⁴⁰ Z hlediska genetického vývojového modelu od konzervativního díla archaických firem k dílu pokročilému byla by taková posloupnost plně odůvodněná, problém však je, že je neudržitelná při konfrontaci s dochovanými památkami.

Naprosto shodné pojetí dříků jako v kodexu XV A 9 najdeme totiž v Bibli z Nisy (Muzeum w Nysie, Nysa, PA 3883), která začala být psána, podle vpisku na dnes ztraceném foliu 7r, roku 1354.³⁴¹ Pokud bychom tedy chtěli udržet výše navrženou chronologii, museli bychom skupinu roudnických rukopisů datačně posunout na samý práh padesátých let, možná dokonce do let čtyřicátých, a v Niské bibli spatřovat novou fázi tvorby, již lze v rozsahem skromnější podobě dohledat i v kodexu XV A 9. Aby však situace nebyla tak jednoduchá, je ovšem třeba dodat, že do doby 1355-1358 je celkem přesvědčivě datován svatojiřský Breviř XIII E

³³⁸ HLAVÁČKOVÁ 2003; HLAVÁČKOVÁ 2005b.

³³⁹ KUBÍK 2013. K iniciálám s hladkými dříky 120-131, pro náš typ zvláště 124-125, k iniciálám z dračích těl viz 131-147, zvl. 132-133 a 144-145.

³⁴⁰ BRODSKÝ 2000, 218, č. 200.

³⁴¹ *Iste liber est inchoatus per Eberhardum plebanum in Tranemor anno Domini MCCCLIII.* (Tuto knihu započal r. 1354 trutnovský plebán Eberhard.)

14e,³⁴² který jednoduchostí svého výtvarného jazyka nedosahuje ani niveau rukopisů roudnických. Jak vyřešit tato dilemata?

První možností je vnímat styl roudnických rukopisů jako mateřský a posunout jeho dataci, jak výše navrženo, do čtyřicátých let. Pak by Niská bible byla reprezentantem mladší, slohově pokročilejší etapy, zatímco Breviář XIII E 14e byl by sice rovněž odvozen od mateřské skupiny, ale mistři jej vytvořivší byly by jen omezeně talentovanými dědici stylu roudnického.

Druhá možnost znamená připustit, že v dílně mohly souběžně pracovat síly nejrůznějšího nadání a stáří, malba tak byla rozdělována podle rozsahu a významu zakázek, případně dle vytiženosti dílny. Nevýhodou takové alternativy je nutná relativizace veškerých datačních konstruktů u nedatovaných děl.

Ještě o stupeň dál bychom se dostali, kdybychom se pustili do zevrubné analýzy dochovaných děl a hledali jednotlivé „ruce“ či „mistry“, což ve výsledku rozklíčilo by dílnu Mikuláše z Prahy do několika samostatných skupin, spojených toliko slohovým východiskem či slohovou afiliací.

Domnívám se, že nejbližší pravdě bude asi druhá alternativa, avšak jistě i ostatní možnosti nepozbývají docela na pravděpodobnosti. Například datování kodexu XIII A 13 již do druhé poloviny čtyřicátých let nepovažuji za nijak nemožné.

Stylovou rozrůzněnost v rámci Mikulášovi dílny dokazuje s krystalickou zřejmostí důkladnější pohled na iniciály Niské bible. Zdaleka neplatí, že by bylo možné výzdobu shrnout pod jednoho jmenovatele, proměnných je víc.

Hlavní mistr vystupuje přirozeně v prvním kvinternu (kvintern 3r-12v, iluminace na fol. 4r, 6r, ztracené 7r), ale již třetí kvintern je svěřen jinému malíři, jemuž byly svěřeny složky III-IX (ff. 23-93, iluminace na ff. 23v, 36v, 45v, 58v, 70v, 71r, 77v, 88v, 89v, 90v). Pak však tento malíř docela mizí a více se neobjevuje. Jeho miniatury charakterizuje snaha po naznačení tělesného jádra postav, práce s promodelovanou objemovou drapérií, drobné obličejové s poněkud trojúhelnými bradami, u starců výrazné bradky s dělenými prameny. Na zlacení maluje drobné a husté spirálovité arabesky, v dekoru využívá stylizované javorové či vinné listy. V jeho tvorbě nalezneme i en grissaile iniciálu I(n diebus), kterou krom historizujících detailů z Knihy Rút zdobí modrými tóny ve světle modré iniciále provedená sedící opička sada kvítků a jakási velká, snad rovněž opičí hlava. Voluminismus vytčených drobnomaleb tak upomíná na přibližně soudobý Misál zvaný Herborda / Herforda z Fulštejna (Zemský archiv v Opavě, pobočka Olomouc, CO 131),³⁴³ jehož kvalit sice ani zdaleka iluminace nedosahují, na druhou stranu však v tomto aspektu dalece přesahují cokoli, co jinak je nalezitelné v projednávaném ateliéru.

Jiný mistr objevuje se na foliích 18. složky (173r-182v), kde spolupracuje s hlavní dílenskou skupinou. Jedná se o autora velkoryse pojatých fleuronů na ff. 13r, 176v a 181v. Tyto iluminace kombinují prosté fleuroné (pupeny s jádérky) s dračími motivy. Výzdoba fleuronů není jinak pro dílnu Augustinus super Iohannem

³⁴² MATĚJČEK 1924-1925, 16-18.

³⁴³ ČERNÝ 2011, 643-653, č. 248.

nikterak signifikantní a příznačně ji objevíme ve větší míře v XV A 9, což nám opět dokládá úzkou souvislost obou kodexů.

Pokud se nám zde podařilo upozornit na rozmanitost projevů dílny Mikuláše z Prahy, můžeme se o to svobodněji poohlédnout po paralelách v soudobé české tvorbě. A nejbližší paralelu představuje bezesporu třetí mistr vídeňského Liber depictus (ÖNB 370), autor, který svými poněkud topornými postavkami vyplnil IX. a X. složku rukopisu (ff. 64r-75v). Protože vídeňské malby zůstaly v podkresbě, je nutno upozornit, že řada rozdílů zastřela by se snad nanesením barevné vrstvy a tím by se skupině Mikulášově kodex přiblížil snad ještě víc. Celkově pak považuji třetího mistra Liber depictus pokud ne přímo za vyučence ateliéru Mikulášova, pak tedy zcela jistě alespoň za jeho nejbližšího výtvarného souputníka.

Ikonografická rozmanitost Niské bible je mimořádná. Vedle bohatých detailů ve starozákonních knihách, jimž byla, alespoň parciálně, věnována pozornost při jiné příležitosti,³⁴⁴ upozorníme zde alespoň na ikonograficky ojedinělou iluminaci I(uda) s ničením vinice Páně.³⁴⁵ Podobně je ikonograficky pestrý i Breviř XIII E 14e, obsahující světecké legendy i nepříliš u nás rozšířená znamení zodiaku. V české malbě nevybavuji si také paralelu k malbě tří hlav nad prameny v borduře fol. 8r, které odkazují na trojí provolání Kristova jména a na tři prameny vytrysknuvší z míst, kde hlava apoštola Pavla dotkla se země (první neděle adventní je v Breviři zasvěcena Božímu jménu).³⁴⁶ Vše nasvědčuje tomu, že buď byl Mikuláš z Prahy teologicky vzdělán (což je nepravděpodobné, neb univerzitní titul jistě by neopomněl připsat ke svému jménu v medailonu Niské bible), měl přístup k bohatým vzorům, nebo měl vzdělaného konceptora. Vše tedy nasvědčuje tomu, že s Mikulášem z Prahy jsme na stopě velmi čilé dílně, snad při arcibiskupském stolci, která byla mocná obstarávat adekvátní produkci pro nejrůznější církevní zadavatele, opět se nám zde tedy vrací teorie církevního skriptoria, formulovaná Hanou Hlaváčkovou pro Mistra Křížovnického breviře.³⁴⁷

³⁴⁴ GAUDEK 2013. Všechny iniciály vyjmenovává BRODSKÝ 2004, 96-99, č. 29 (s drobnějšími nepřesnostmi v ikonografii).

³⁴⁵ BRODSKÝ 2004, 97. Ač jsem příslušnou konkordanci vedoucí k verši Iz 3, 14 nenalezl, Brodského idea se mi velmi líbí a zde ji přejímám. Koreluje s obsahem Judova listu a uspokojivě vysvětluje i výjev v iniciále.

³⁴⁶ Toto místo pomohla mi dekodovat kolegyně Miriam Kolářová. Viz dále DUS 2003, 228 sqq.

³⁴⁷ HLAVÁČKOVÁ 2003 a 2005b.

7.5) XII A 3, MISTR JOBOVA PONÍŽENÍ A XV A 3

21) XII A 3 – Bartholomaeus de Urbino. *Secunda pars milleloquii s. Augustini*

Vazba: 48,5 x 31,5 cm, soudobá, restaurovaná. Na přední i zadní desce dochována středová pukla (kruh se čtyřmi pětiúhelníky na osách a uprostřed s mnohostěnnou homolkou) a vnější nárožnice (tři hroty zakončené jednoduchou stylizovanou lilií). Na přední desce jsou čtyři hroty na uchycení spon, všechny na oktogonální podložce. Na přední desce při nárožnici slídová destička kryjící titul (*Secunda pars milleloquii sancti Augustini*), pod ní je přilepen štítek s červenou signaturou *B XVIII*. V rovině za ní je v levé části desky černá signatura *D VIII*. V prvním poli hřbetu novověký titul, přelepený kolkem s modrou obrubou a číslem 3, v druhém poli starší štítek s černou číslovkou 182. V sedmém poli červeně na bílém štítku *A 2*, v osmém černě na bílé barvě černě 17. Při restaurování byly zpevněny první dvě složky, které byly přilepeny k sobě, na předsádku vložen list papíru. Na zadním přidešti roudnický vlastnický vpisek.

Skladba: I (novodobá papírová předsádka); 34.V (340v); II (341v, druhé folio přilepeno na přidešti); mezi ff. 92-93 jednoduchá záložka s kruhem

Zrcadlo: 322 x 90 + 23 + 90 mm (71r)

Literatura: BARTOŠ 1927, 211, č. 3142; KRÁSA 1984, 439, pozn. 9; BRODSKÝ 1985; STEJSKAL 1990, 64; PRIX/VŠETEČKOVÁ 1993, 256; STEJSKAL 1993, 418-420; ROLAND 1996, 278. pozn. 8, 22; BRODSKÝ 1997-1998b, 39-41; BRODSKÝ 2000, 98, č. 82; SVOBODOVÁ 2011, 44, č. 3; BRODSKÝ 2012, 183, obr. 281; KUBÍK 213a, 142, pozn. 358

Výzdoba (historizující iniciála):

2v: M(agdalena): Povýšení Máří Magdaleny

22) KNM XVI A 15 – Glossa ordinaria super Job

Vazba: 41,4 x 26 cm, původní, spony i kování strženo, dochovaly se jen dva trny na kulatých podložkách. Po kování zůstaly na obou deskách kulaté otisky (pro možný tvar pukel viz kodex XV C 2). Kůže světlá, původně s ondřejským křížem v rámu, což dnes sotva zřetelné. Na přední desce nahoře uprostřed titul, jehož destička byla stržena (*Gloza ordinaria super Iob*), pod ní je přilepen štítek s červenou signaturou *A XIX*. Vedle této signatury vlevo je černá signatura *W VI*. Hřbet je rozdělen do sedmi polí. Nejvýše je zbytek barokního titulu, pod tím kolek s modrou obrubou a číslicí 15. V šestém poli je červeně napsáno *A 3*, pod tím v bílém poli černá 17. Na přidešti nejstarší roudnická signatura *G VII*. Na fol. 1r roudnický vlastnický vpisek.

Skladba: I (první list na přidešti, předsádka) + V (K!) + 8 x V (R!) + VI – 1 (poslední list na přidešti)

Zrcadlo: 248 x 76 + 11 + 76 mm (1r); 247 x 37 + 8 + 39 + 10 + 76 mm (4r)

Kolofon: fol. 101r: „*Sub a. d. 1354 feria quarta seu in vig. corporis Christi finita est hec - per manus Stephani de * * **“

Literatura: BARTOŠ 1927, 342, č. 3645; FRIEDL 1955-1956, 20, č. 51; TICHÝ/DROBNÁ 1965, č. 26; KRÁSA 1966, 609, pozn. 37; SCHMIDT 1969, 424, pozn. 32; KRÁSA 1984, 439, pozn. 9; KADLEC 1992, 128; BRODSKÝ 1997-1998b, 40; BRODSKÝ 2000, 246, č. 230; SVOBODOVÁ 2011, 58

Výzdoba:

Ornamentální iniciály:

1r: C(ogor); 3r: Q(uedam)

Historizující iniciála:

4r: V(ir erat): Ponížení Jobovo

23) KNM XV C 2 – Teologický sborník

Vazba: 21 x 31 cm, původní. Na vazbě uprostřed štítek s titulem, pod ním červená roudnická signatura (D VII), vpravo od ní menší černá (E XVII). Hřbet má osm polí (první pole s barokním titulem, druhé pole kolek s č. 2, šesté pole červeně B 2, osmé pole černá 4). Na zadní desce patrně slabě původní rozvržení s rámem a úhlopříčkami, dochováno všech 5 pukel vpředu i vzadu (pukly na kulatých podložkách, s kulatými vyvýšenými středy), vzadu i obdélničky spon, spony a dolní úchyt na přední desce utržený. Na přidešti roudnická signatura B VII, na fol. 91r roudnický vlastnický vpisek.

Skladba: I – 1 (předsádka, 01); 6.V (60v, vesměs s reklamanty); V (70v, změna písaře); III (76v, f. 76 jen nalinkováno); IV (84v; 84v vakát); IV (92v, změna písaře; 91r-92v nalinkováno, ale bez textu, 91v – 92r s poznámkami v borduře); 5.V (142v, změna písaře); VI (154v; 154v nalinkované, ale prázdné); IV (162v, změna písaře); 2.V (182v)

Zrcadlo: 209 x 67 + 13 + 65mm; 209 x 65 + 14 + 69 mm (65r); 216 x 79 + 9 + 79 mm, 43ř. 91r; 211 x 65 + 13 + 64 mm (123r); 219 x 71 + 13 + 74 mm (155r)

Literatura: BARTOŠ 1927, 322, č. 3555; BRODSKÝ 2000, 228, č. 209; SVOBODOVÁ 2011, 55, č. 127

Obsah:³⁴⁸

1r-40v : Gregorii liber dyalogorum etc.

41r - 69v : Thome de Aquino liber de dileccione dei et proximi.

69v - 75v : Liber Rychardi de s. Victore super visione Danielis.

77r - 79v : Epistola Augustini ad Cirillum de magnificencia b. Jeronimi.

79v - 84r : Epistola Cirilli ad Augustinum de laude b. Jeronimi (apud Johannis de Neumarkt)

85r-90v : Tractatus de viciis.

93r-154r : Liber de quatuor virtutibus cardinalibus, editus a fr. Henrico de Armino ord. pred.

155r-160v : Liber Hugonis (a s. Victore) de arra anime.

161r - 182r : Hugo de archa Noe.

Výzdoba ornamentálními iniciálami:

93r: Q(uia); 103v: P(ostquam); 118v: T(estatur); 134v: V(iso)

24) KNM XVII A 15 – Teologický sborník

Vazba: 39,5 x 25 cm, moderní, máčený papír a kožený hřbet, 8 vazů, v prvním poli kolek s č. 15, ve třetím poli hnědý štítek s titulem.

Skladba: 1 (původní pergamenová předsádka s obsahem, přilepena na následující papírový list); 1 (papírový list, původně snad bifolio, jehož první list na přidešti); 1 (pergamenové folio, obalující první složku); 4.V (40v); II (44v); 5.V (94v, 94 vakát); 5.V (144v); 3.IV (168v); IV – 1 (175v, 174v – 175 vakát); 3.II (187v); I (189v); III (195v); II – 1 (198v, odříznuto d); III – 2 (?) (202v, odříznuto e, f); 12.V (322v); II (326v); 1 (pergamen obalující poslední složku); 1 (papír, druhý list bifolia na přidešti)

³⁴⁸ Dle BARTOŠ 1927, 322, č. 3555. V bordurách prvního písaře jsou s dřívů písmen vytaženy drobné droalerie: 2v: hlava; 32v: list; 33r: pes a zajíc s listem, 38v. listy; 39r: hlava, 41r: hlava, list; 42r: list, 44r: prorok, 47v: zajíc, list; 50r: dva psy.

Zrcadlo: 300 x 84 + 18 + 84 (13r); 300 x 84 + 11 + 77 (73r), 232 x 71 + 10 + 72 (95r); 232 x 44 + 7 + 47 + 7 + 56 mm (96r); 310 x 98 + 16 + 100 mm (168r); 325 x 105 + 6 + 100 (176r); 303 x 82 + 13 + 81 mm (190r); 304 x 85 + 12 + 85 mm (223r)

Literatura: BARTOŠ 1927, 378-379, č. 3789; BRODSKÝ 2000, 289, č. 269; SVOBODOVÁ 2011, 48, č. 47

Obsah:³⁴⁹

1r: Lectura mag. Boetini (Boatini de Mantua) super decretales.

70r - 72v: Téhož výklad dekretálů Řehoře X.

73r - 78v: Th. de Aquino: Forma katholice fidei.

79r - 93v: Constituciones d. Alexandri pape III.

95r: Glosa ordinaria in Leviticum

145r: Ordo iudiciarius, editus per d. Egidium, doctorem decretorum (Fuscararium), secundum consuetudinem bononiensem in foro ecclesiastico.

176r: Distinctiones super decretis (mag. Richardi Anglici).

190r: Breviarium margaritarum ad omnes materias in iure canonico. 53.

104r - 202v: Dispensaciones d. pape, patriarcharum, archiepiscoporum et aliorum prelatorum quam dominorum secularium inferioribus et summis super ipsis, a mag. Johanne de Deo composite.

203r - 326v: Lectura Abbatis (Antiqui super decretales Gregorii IX et constitutiones Innocentii IV.).

Ornamentální iniciála:

95v: V(ocavit autem)

Fleuronné:³⁵⁰

1r: G(regorius); 26r: D(e quo vult deo); 45r: U(t laici); 58v: D(e firmitia); 61r: S(i legitimum ?); 70r: G(regorius); 79r: B(revi); 145r: I(n nomine domini); 203r: G(regorius); 239v: D(e quo vult deo); 268v: U(t layci); 290r: D(e firmitia); 295v: Si legitimum ?); 314v: C(um)

25) XV A 3 – Teologický slovník

Vazba: 54 x 28,5 cm, moderní, polokožená (kožený hřbet o osmi polích – v prvním kolek s číslovkou 3, ve druhém a ve třetím polí zlomky 23/A/6)

Skladba: 1 (párové bifolio jako předsádka, první list na předešlý); 19.V (190v), IV – 1 (197v, odříznuto d) + 1 (jako vpředu). Na fol. 197v roudnická (??) signatura M Ilo, jiné indicie kodex nemá (začátek a konec slovníku ztracen).

Zrcadlo: 297 x 85 + 12 + 85 mm

Literatura: BARTOŠ 1927, 318, č. 336; BRODSKÝ 2000, 213, č. 195; SVOBODOVÁ 2011, 58

³⁴⁹ Základní určení, vše dle BARTOŠ 1927, 378-379, č. 3789.

³⁵⁰ Fleuronné je zahraničního, nejpravděpodobněji apeninského původu. V dalším výkladu jej pomineme.

Výzdoba ornamentálními iniciálami:

12v: E(dei – eternitas); 21v: F(acere); 40r: G(dei gloria); 48v: H (dei honor); 56r: I(ustitia dei); 68r: K(aritas dei); 89r: M (et ist Maiestas Christi); 106v: N(osse); 115v: O (omnipotens deus); 127r: P(ux ?? potencia; kapitola Potestas dei); 152v: Q(uies); 155v: R(efugium ?; kapitola Deus est refugium in confusione); 166v: S(piritus)

Popis výzdoby a její rozbor:

Vytčených pět rukopisů spojuje slohová příbuznost.

Iluminace v rukopise XII A 3 je dílem Mistra Křižovnického brevíře, jak navrhl a obhájil Pavel Brodský.³⁵¹ V jeho díle představuje malba s námětem Povýšení Máří Magdaleny jednu z nejzdařilejších kreací. Profily dvou postav, které tvoří dřík iniciály, nachází přímou odezvu i v jiných dílech Mistra – připomeňme zde alespoň iniciálu V(isio, fol. 141r) v rajhradském Brevíři probošta Vítka (Knihovna benediktinů v Rajhradě, R 394), kde katani Izajášovi ve scéně prorokova umučení jsou přímo srovnatelní s roudnickým rukopisem. Výtvarné kořeny iniciály M(agdalena) v roudnickém kodexu směřují sice do Francie (Jean Pucelle),³⁵² ale v jeho tvorbě hraje podstatnou roli také italská komponenta, kterou lze snad mít i za dominantnější. Nicméně problematika dílny Mistra Křižovnického brevíře vzpírá se jednoduchým definicím a nás by tato otázka, jež vydala by na samostatnou práci,³⁵³ odvedla snad příliš od merita věci, tedy od rukopisů roudnických, v nichž představuje dílo spíše nahodilý jev, než podstatný určující prvek. Proto spokojme se zde s takto stručně formulovanou tezí.

Když Josef Krása uváděl rukopis XII A 3 do uměnovědné literatury, soudil, že jeho malířem mohl by být autor scény Jobova ponížení v rukopise XVI A 15.³⁵⁴ Tento kodex je podstatný i svou fixní datací, dokončen byl r. 1354. Rukopisy skutečně spojuje obdobná fyziognomie postav s jejich melancholicky svráštěnými obočími, odevzdaný smutek Jobův není konečně příliš vzdálen běžné typice v prve projednávané dílně. Naproti tomu asistenční postavy přibližují se více již charakterům dílny Mikuláše z Prahy. Takovému soudu napomáhá však pouze sumární plošnost jen základně načrtnutých postav; pokud skutečně pobyl Jobův malíř nějaký čas v ateliéru Mikuláše z Prahy, byly zdejší lekce rychle převrstveny vyspělejším projevem. Ten blíží se sice, jak již konstatováno, Mistru Křižovnického brevíře, avšak ani z díla tohoto mistra nelze druhého plně odečíst, jak prozrazuje především pohled na iniciály. Zatímco totiž Mistr Křižovnického brevíře užívá s oblibou aditivně řazených palmet, koulí, prstenců a pletenců, Mistr Jobova ponížení, jak pracovně si jej nazývám, je ve svém formálním aparátu až překvapivě střídmy. Tento soud je možný nejen na základě kodexu s výkladem na knihu Job

³⁵¹ BRODSKÝ 1985.

³⁵² KUBÍK 2013, 141-142.

³⁵³ Viz k tomu KUBÍK 2001 a KUBÍK 2011 (v druhé studii s akcentací možného avignonského původu jeho výtvarného rejstříku).

³⁵⁴ KRÁSA 1984, 439, pozn. 9. Rukopis XVI A 15 platil naopak jednu dobu za francouzský, viz TICHÝ/DROBNÁ 1965, č. 26. Do stejné vrstvy kladl Krása ještě rukopis NK XIV A 15 (Th. de Cantimpré: De natura rerum), zde ovšem již o přímějším ztotožnění neuvažoval.

(XVI A 15), ale též při pohledu na mistrovi podíly v dalších dvou konvolutech z Roudnice (XV C 2, ff. 93r-154r; XVII A 15, ff. 95r-144v, iniciála jen na 95v). Zdá se tedy, že máme díky Roudnici doloženého odjinud neznámého malíře.³⁵⁵

Nakonec zmiňme ještě jeden kodex, představený poprvé blíže až katalogem Pavla Brodského. Kodex XV A 3 neobsahuje sice žádné historizující iniciály, přesto jsou jeho drobnomalby hodny pozornosti. Barevnost iniciál je sytá, pastelová, v dřících pne se nezřídka protáčené listoví a barvy doplňuje umně nanášené plátkové zlato, krátce, jedná se o rukopis vytříbeného vkusu. Jakkoli je jeho výtvarný jazyk konzervativní, používá tradiční motivy s mistrovskou virtuozitou. Zde tedy nemohu souhlasit s příkrým soudem Pavla Brodského, že by se jednalo o dílo, které „není na vysoké úrovni“. Kodex XV A 3 je dalším obohacením obrazu české knižní malby druhé třetiny 14. století, který tak právě díky roudnickému fondu získává o něco plastičtější kontury.

³⁵⁵ Určitou afinitu vykazuje také Misál Míška z Ovence, KNM XIII B 17, u něhož však byl primární český původ recentně velmi přesvědčivě vyvrácen a který vznikl snad pro některý německý benediktinský klášter, viz KOZINA 2001.

8. ZÁVĚR

V předkládané práci jsem se pokusil představit české iluminované rukopisy druhé třetiny 14. století v podobě, v jaké nám je představuje dochovaný fond někdejší roudnické kanonie.

Pro pochopení složitosti celé problematiky bylo nezbytné věnovat adekvátní prostor i historickému pozadí, na kterém knihovna vznikala. Nejnovější historické bádání odhalilo nové souvislosti duchovních dějin 14. století a bylo proto možné v souladu s ním vyjádřit určitou skepsi k některým zažitým představám (*devotio moderna*), na druhou stranu však ukázal rozbor třeboňského fragmentu roudnického nekrologia, že kanonie byla nedílnou součástí roudnického mikrosvěta, v němž i ti nejběžnější obyvatelé mysleli na její blaho (a tím jistě i na spásu své duše). Oproti nekrologiu v rukopise NK XIX B 3 má třeboňský fragment tu výhodu, že je exaktně datován (1458-1464). Ač tak vypadává z vytyčených časových hranic, lze na něm názorně demonstrovat vztah obce ke klášteru. Byl-li takto štedrý v polipanském období, jistě není přehnané představovat si předhusitskou situaci kanovníků v adekvátně příznivých barvách. To má dopad nejen na dějiny každodennosti, ale i na přísun uměleckých děl do kláštera, na něž pamatují i nekrologia – obrazy, sochy, okna i knihy. Přitom záznam na fol. 86r kodexu NK XIX B 3, zaznamenávající skon laického iluminátora Herusska v podstatě vylučuje, že by přímo v kanonii byla činná iluminátorská dílna.

Vlastní katalog je rozdělen do pěti skupin.

První část katalogu soustředí se především na tzv. Misál Jana IV. z Dražic, KNM XIII B 9. Po komparaci s časově blízkými památkami, přičemž je učiněna snaha o vyrovnání se s některými atribucemi v novější literatuře, je konstatována značná osamělost tohoto rukopisu v dochovaném českém knižním fondu. Bylo zároveň konstatováno, že ač byl kánonový list do kodexu vlepěn, vznikál nepochybně zároveň s ním a byl do něj od počátku určen.

Druhou část katalogu uvozuje sice kodex KNM XII A 15 (tzv. Sampsonův kodex), u něj však nemohla být než opětovně konstatována solitérnost jeho zjevu v dochovaném fondu. Naproti tomu kolem Misálu KNM XIII B 14, jehož původ je nejistý, podařilo se seskupit několik rukopisů alespoň částečně stejného základního charakteru (XII A 5, XII A 7, XVI A 3, částečně pak sadský rukopis XVII A 1 a možná též sadský kodex XVI B 7, kde však je nepochybný alespoň částečný francouzský podíl).

Ornamentální iniciály jsou určující i v třetí části katalogu (zvláště KNM XIII A 3, XII A 4 a XII A 13), zde však dostává často prostor naturalisticky pojaté listovní. Rukopis XII A 13 je hypoteticky zařazen do stejné dílny jako kodex KK G 5.

Ve čtvrté části katalogu jsou představeny kodexy Augustinus super Iohannem (dílna Mikuláše z Prahy). Navzdory početné skupině v roudnickém fondu mají zdejší rukopisy pouze nedostatečnou vypovídací schopnost o malířském a teologickém rozhledu dílny. Mnohem závažnějším svědkem o šíři jejich možností je Niská bible.

Jádrem poslední části katalogu, v níž vzpomenut je i Mistr Křižovnického brevíře (KNM XII A 3), jsou tři rukopisy, v nichž domnívám se spatřovat odjinud neznámého malíře, jehož nazval jsem si Mistr Jobova ponížení (KNM XVI A 15, XV C 2, pars, a XVII A 15, pars). Do jisté míry příbuzný je ještě malíř kodexu XV A 3, jiný zajímavý a opomíjený zjev knižní malby dané periody.

Úhrnem lze konstatovat, že byť se v roudnickém fondu nesetkáváme většinou s prvotřídními díly, obohacuje naše poznání knižní malby o řadu odjinud neznámých akcentů a naše představa o ní tak získává výrazně větší plasticitu.

9. SEZNAM LITERATURY

EDICE PRAMENŮ

AČ – Archív český

EMLER 1893 — Josef EMLER: Diplomatař kláštera blahoslavené Panny Marie řeholních kanovníků řádu sv. Augustina v Roudnici In: Věstník Královské české společnosti nauk, č. 17, Praha 1893

FRB – Fontes rerum Bohemicarum

LOSERTH 1880 — Josef Loserth (ed.): Der Tractatus de longo schismate des Abtes Ludolf von Sagan, Beiträge zur Geschichte der hussitischen Bewegung III, Archiv für österreichische Geschichte 60, 1880

NOVÁK 1903 — Jan Bedřich NOVÁK: Formulář biskupa Tobiáše z Bechyně (1279 – 1296), 1903

PALACKÝ 1847 — Franz PALACKÝ: Über Formelbücher, zunächst in Bezug auf böhmische Geschichte: nebst Beilagen : ein Quellenbeitrag zur Geschichte Böhmens und der Nachbarländer im XIII, XIV und XV Jahrhunderte, Zweite Lieferung, Prag 1847

PALACKÝ 1873 — Franz PALACKÝ (ed.): Urkundliche Beiträge zur Geschichte des Hussitenkrieges vom Jahre 1419 an, Prag, 1873

LITERATURA

AMEISENOWA 1958 — Zofia AMEISENOWA: Rekopisy i pierwodruki iluminowane Biblioteki Jagiellońskiej, Wrocław / Kraków 1958

AUGUSTYN/JAKOBI-MIRWALD/ SAUER/ROLAND 1996 — Wolfgang AUGUSTYN / Christine JAKOBI-MIRWALD / Christine SAUER / Martin ROLAND: Fleuronné. In: Reallexikon zur Deutschen Kunstgeschichte, Bd. IX (1996), col. 1113–1196; online in: RDK Labor, URL: <<http://www.rdklabor.de/w/?oldid=89543>> [vyhledáno 05. 02. 2015]

BAAKE/KAHL/WINZELER 2011: Daniela BAAKE / Uwe KAHL/ Marius WINZELER (eds.): Für Krone, Salz und Kelch. Wege von Prag nach Zittau / Ve jménu koruny, soli a kalicha. Cesty z Prahy do Žitavy (kat.), Görlitz 2011

BARTLOVÁ 2001 — Milena BARTLOVÁ: Poctivé obrazy. Deskové malířství v Čechách a na Moravě 1400-1460, Praha, 2001

BARTLOVÁ 2007 — Milena BARTLOVÁ: Tři texty Madony březnické, in: Kateřina HORNÍČKOVÁ/Michal ŠRONĚK (eds.): Žena ve člunu. Sborník Hany J. Hlaváčkové, Praha 2007, 195-209

BARTOŠ 1927 — František Michálek BARTOŠ: Soupis rukopisů knihovny Národního muzea v Praze, díl II. Praha 1927

BARTOŠ 1947 — František Michálek BARTOŠ: Předhusitský kazatel johanita Tomášek, Jihočeský sborník historický XVI, 1947

BAUM 1870 — Antonín BAUM: Roudnice – vypsání stavitelské, Památky archeologické VIII (1870), col. 289-306

BAUM 1877 — Antonín BAUM: České glosy a miniatury v Mater verborum. In: Časopis Českého muzea, sv. I. 1877, 130-149

BENEŠOVSKÁ 1998 — Klára BENEŠOVSKÁ (ed.): King John of Luxembourg (1296 - 1396) and the Art of His Era. Proceedings of the International Conference, Prague, September 16-20, 1996, Praha 1998

BENEŠOVSKÁ 2010 — Klára BENEŠOVSKÁ: Pražský biskup Jan IV. z Dražic. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 510-517

BENEŠOVSKÁ 2010a — Klára BENEŠOVSKÁ (ed.): Královský sňatek: Eliška Přemyslovna a Jan Lucemburský - 1310. Praha 2010

- BENEŠOVSKÁ 2011 — Klára BENEŠOVSKÁ: A Royal Marriage. Elisabeth Premyslid and John of Luxembourg – 1310, Prague 2011
- BENEŠOVSKÁ/CHLÍBEC 2011 — Klára BENEŠOVSKÁ / Jan CHLÍBEC (eds.): V zajetí středověkého obrazu. Kniha studií k jubileu Karla Stejskala, Praha, 2011
- BERAN 2010 — Zdeněk BERAN, Poslední páni z Michalovic. Jan IV (†1435/1436) a Jindřich II. (†1468), České Budějovice 2010
- BERÁNEK 1971 — Karel BERÁNEK: Soupis archivních rukopisů a jiných archiválií v Universitní a Strahovské knihovně v Praze. In: Sborník archivních prací, č. 21. 1971
- BLÁHOVÁ 1987 — Marie BLÁHOVÁ (ed.): Kroniky doby Karla IV. Praha 1987
- BLÁHOVÁ 1992 — Marie BLÁHOVÁ: Historická literatura v českých knihovnách přemyslovského období. In: POLÍVKA/SVATOŠ 1992, 11-24
- BLÁHOVÁ 1995 — Marie BLÁHOVÁ: Staročeská kronika tak řečeného Daalimila (3) – v kontextu středověké historiografie latinského kulturního okruhu a její pramenná hodnota. Historický komentář, Praha 1995
- BLÁHOVÁ 2001 — Marie BLÁHOVÁ: Historická chronologie, Praha 2001
- BLOOMFIELD 1979 – Morton W. BLOOMFIELD ET AL., Incipits of Latin Works on the Virtues and Vices 1100-1500, Cambridge MA, 1979
- BOBKOVÁ 2002 — Lenka BOBKOVÁ: Velké dějiny země Koruny české IV/a, Praha 2002
- BOFARULL Y SANS 1959: Don Francisco de BOFARULL Y SANS: Animals in Watermarks, Hilversum (Holland), 1959
- BOHATEC 1970 — Miloslav BOHATEC: Skryté poklady. Praha 1970
- BOLDAN 1990 — Kamil BOLDAN: Ke vzniku a osudům rukopisu XIX C 49 Státní knihovny ČSR. In: Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků, č. 6. 1990
- BOLDAN 1992 — Kamil BOLDAN: Die Augustiner-Chorherren aus Raudnitz und Sadská im Exil in der Hussitenzeit als Schreiber der Handschriften. In: Studie o rukopisech 29, 1992, 79-93.
- BRANIŠ 1893 — Josef BRANIŠ: Dějiny středověkého umění v Čechách II., Praha 1893
- BRODSKÝ 1985 — Pavel BRODSKÝ: Neznámá miniatura Mistra Křížovnického breviáře, Časopis Národního muzea 134, 1985, 121-125
- BRODSKÝ 1997–1998a — Pavel BRODSKÝ: Katalog výstavy Gotika v Západních Čechách. In: Studie o rukopisech 32. 1997–1998, 147-152
- BRODSKÝ 1997–1998b — Pavel BRODSKÝ: Výzdoba Antifonáře bílinského. In: Studie o rukopisech 32. 1997–1998, 37-42
- BRODSKÝ 2000 — Pavel BRODSKÝ: Katalog iluminovaných rukopisů Knihovny Národního muzea v Praze. Praha 2000
- BRODSKÝ 2004 — Pavel BRODSKÝ: Iluminované rukopisy českého původu v polských sbírkách, Praha 2004
- BRODSKÝ 2011a — Pavel BRODSKÝ Illuminierte böhmische Handschriften des 15. Jahrhunderts in der Christian-Weise-Bibliothek Zittau. In: BAAKE/KAHL/WINZELER 2011, 86-99
- BRODSKÝ 2011b — Pavel BRODSKÝ: Le Maître de la Bible de Sadská - l'enlumineur typique de la seconde moitié du 14e siècle. In: Codices manuscripti, Zeitschrift für Handschriftenkunde 32, 2011, 7-13.
- BRODSKÝ 2012 — Pavel BRODSKÝ: Krása českých iluminovaných rukopisů, Praha 2012
- BRUCHER 2000 — Günther BRUCHER (ed.): Geschichte der bildenden Kunst in Österreich 2 - Gotik, München / London / New York / Wien, 2000
- BUBEN 2003 — Milan BUBEN: Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společností katolické církve v českých zemích II., 1. sv. – Řeholní kanovníci, Praha 2003
- BURGER 1913 — Fritz BURGER: Die deutsche Malerei vom ausgehenden Mittelalter bis zum Ende der Renaissance I. Berlin 1913
- CIHLA/PANÁČEK 2006 — Michal CIHLA / Michal PANÁČEK: Středověký most v Roudnici nad Labem. In: Průzkumy památek 2/2006, roč. 13. 3-34
- ČERNÝ 2006 — Pavol ČERNÝ (ed.): Du bon du coeur: poklady francouzského středověkého umění v českých a moravských sbírkách. Olomouc 2006

- ČERNÝ 2010 — Pavol ČERNÝ: Pařížský fragment kroniky tzv. Dalimila a jeho iluminátorská výzdoba. Olomouc 2010
- ČERNÝ 2011 — Pavol ČERNÝ: Knižní malba na Moravě v první polovině 14. století v Čechách. In: MAJER 2011, 537-723
- DAÑHELKA 1981 — Jiří DAÑHELKA: Die Die altschechische Reimchronik des sogenannten Dalimil. München 1981
- DEKEYZER/STOCK 2005 — Brigitte DEKEYZER / Jan van der STOCK (eds.): Manuscripts in transition. Recycling manuscripts, texts and images, Paris / Leuven / Dudley, 2005
- DOLEŽALOVÁ 2008 — Lucie DOLEŽALOVÁ: Matouš Beran and his Wordplays: A Case Study on the Art of Memory in Late Medieval Bohemia, in: Rafal WOJCIK: The Culture of Memory in East Central Europe in the Late Middle Ages and Early Modern Period, Poznań 2008, 95-104
- DOLEŽALOVÁ/HLAVÁČEK/HRDINA/KAHUDA 1998 — Eva DOLEŽALOVÁ / Ivan HLAVÁČEK / Jan HRDINA / Jan KAHUDA (eds.): Facta probant homines. Sborník příspěvků k životnímu jubileu prof. dr. Zdeňky Hledíkové, Praha 1998
- DOSTÁL 1922 — Eugen DOSTÁL: Čechy a Avignon. Příspěvky ke vzniku českého umění illuminátorského v XIV. století. Brno 1922
- DRAGOUN 2000 — Michal DRAGOUN, Česká středověká kalendária, diplomová práce Katedry omocných věd historických a archivního studia FF UK, 2000
- DRAGOUN 2011 — Michal DRAGOUN: Soupis středověkých rukopisů Knihovny Národního muzea. Doplňky ke katalogům F. M. Bartoše, J. Vašici aj. Vajse, Praha 2011
- DRAGOUN 2015 — Michal DRAGOUN: Roudnické a sadské rukopisy v dalších pramenech a ve světle svých textových vztahů (v tisku)
- DROBNÁ 1956 — Zoroslava DROBNÁ: Die gotische Zeichnung in Böhmen. Prag 1956
- DROBNÁ 1966 — Zoroslava DROBNÁ: Nejkrásnější iluminované rukopisy knihovny Národního muzea v Praze. In: Časopis Národního muzea, č. 135. 1966, 233-235
- DUCHÁČKOVÁ 2012 — Ivana DUCHÁČKOVÁ, Roudnické nekrologium. Edice pramene, Bakalářská práce, ÚPVHaA MÚ, Brno 2012
- DURDÍK 1995 — Tomáš DURDÍK: Encyklopedie českých hradů. 1995
- DURDÍK/CHOTĚBOR 1993 — Tomáš DURDÍK / Petr CHOTĚBOR: Projevy přímého působení francouzské stavební huti v české architektuře feudálních sídel 14. století. Archeologia historica 18. Brno 1993, 225-237
- DUS 2003 — Jan A. DUS (ed.): Příběhy apoštolů. Novozákonní apokryfy II., Praha 2003
- DVOŘÁK 1900 — Max DVOŘÁK: Knihovna Augustiniánského kláštera v Roudnici. Příspěvek k dějinám malířství miniaturního. In: Český časopis historický, roč. 6, č. 2. 1900, 118-131
- DVOŘÁK 1901 — Max DVOŘÁK: Die Illuminatoren des Johann von Neumarkt. In: Jahrbuch der kunsthistorischen Sammlungen des allerhöchsten Kaiserhauses. Wien 1901.
- DVOŘÁK/MATĚJKA 1907 — Max DVOŘÁK / Bohumil MATĚJKA: Zámek roudnický. In: Soupis památek historických a uměleckých v království českém XXVII, Politický okres roudnický, díl. II. Praha 1907
- DVOŘÁKOVÁ/KRÁSA/MERHAUTOVÁ/STEJSKAL 1964 — Vlasta DVOŘÁKOVÁ / Josef KRÁSA / Anežka MERHAUTOVÁ / Karel STEJSKAL: Gothic Mural Painting in Bohemia and Moravia, 1300-1378, London / Oxford / New York 1964
- FAJT 1997 — Jiří FAJT: Magister Theodoricus, dvorní malíř císaře Karla IV. in: idem (ed.): Magister Theodoricus. Dvorní malíř císaře Karla IV. Umělecká výzdoba posvátných prostor hradu Karlštejna, Praha 1997
- FAJT 2006 — Jiří FAJT: Umění a reprezentace ve vrcholném středověku. In: Štěpánka CHLUMSKÁ (ed.): Čechy a střední Evropa 1200 – 1550. Dlouhodobá expozice Sbírkový starého umění Národní galerie v Praze v klášteře sv. Anežky České. Praha 2006
- FAJT/DRAKE BOEHM 2006 — Jiří FAJT / Barbara DRAKE BOEHM (eds.): Karel IV. Císař z boží milosti, Praha 2006

- FELCMAN/FUKALA 2008 — Ondřej FELCMAN / Radek FUKALA et alii: Poděbradové. Rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat, Praha 2008
- FOLTÝN 2005 — Dušan FOLTÝN et alii: Encyklopedie moravských a slezských klášterů, Praha 2005
- FOLTÝN/KLÍPA/MAŠKOVÁ/SOMMER/VLNAS 2014 — Dušan FOLTÝN / Jan KLÍPA / Pavlína MAŠKOVÁ / Petr SOMMER / Vít VLNAS: Otevři zahradu rajskou. Benediktýni v srdci Evropy, 800-1300, Praha 2014
- FREITINGER 1980 — Pavel FREITINGER: Otázky kolem vzniku první české bible. In: Kostnické jiskry 65. 1980
- FREITINGER 1987 — Pavel FREITINGER: Bible Jana z Dražic a staročeské překlady Písma. In: Listy filologické 110. 1987, 159-165
- FRIEDL 1928-1930 — Antonín FRIEDL: Graduál bratra Gotzwina, mnicha kláštera Nepomuckého. In: Památky archeologické a místopisné, 36, 1928-1930, 15-46
- FRIEDL 1930 — Antonín FRIEDL: Malíři královny Alžběty. Praha 1930
- FRIEDL 1931 — Antonín FRIEDL: Kodex Jana z Jenštejna, Praha 1931
- FRIEDL 1955 — Antonín FRIEDL: Moravská knižní malba XI. až XVI. století, Brno 1955
- FRIEDL 1955–1956 — Antonín FRIEDL: Česká a moravská knižní malba XI. až XVI. století. Praha 1955–1956
- FRIEDL 1963 — Antonín FRIEDL: Počátky mistra Theodorika, Praha 1963
- GAUDEK 2012 — Tomáš GAUDEK: Mistr rukopisů Albrechta ze Šternberka a jeho umělečtí dědicové, Acta Universitatis Carolinae, Studia Historiae Artium I, 2008 (vydáno 2012), 7-39
- GAUDEK 2013 — Tomáš GAUDEK: Několik poznámek k výzdobě nejstarších biblických překladů do češtiny, in: Historie - Otázky – Problémy, 5, 2013, 27-38
- GIBBS 1992 — Robert GIBBS: Bolognese influences on Bohemian Art of the 14th and Early 15th Century. In: Umění 40. 1992, 280-289
- GOLOB 1993 — Natasa GOLOB: De civitate Dei iz Bistre / De civitate Dei from Bistra. In: Zbornik za umetnostno zgodovino, 29, 1993, 15-39
- GÜNTHER 2011 — Jörn GÜNTHER (hrsg.) — Pagina sacra. Bible and Biblical Texts 1050-1511, Sarnen, 2011, 138-141, kat. č. 17. Viz http://guenther-rarebooks.com/fileadmin/user_upload/digital_publications/10/ [vyhledáno 14. 02. 2015]
- HERNARD 2000 — Béatrice HERNARD: Die gotischen Handschriften deutscher Herkunft in der Bayerischen Staatsbibliothek: Teil 1. Vom späten 13. bis zur Mitte des 14. Jahrhunderts. Mit Beiträgen von Andreas Weiner (Katalog der illuminierten Handschriften der Bayerischen Staatsbibliothek in München; Bd. 5,1), Wiesbaden 2000
- HLAVÁČEK 1965 — Ivan HLAVÁČEK: Středověké soupisy knih a knihoven v českých zemích. Praha 1965
- HLAVÁČEK 1980 — Ivan HLAVÁČEK: Zum Alltagsleben in böhmischen Klöstern des Spätmittelalters mit besonderer Berücksichtigung der Augustiner-Chorherren. In: Klösterliche Sachkultur des Spätmittelalters, Veröffentlichungen des Instituts für mittelalterliche Realienkunde Oesterreichs Nr. 3. Wien 1980, 169-193
- HLAVÁČEK 2005 — Ivan HLAVÁČEK: Knihy a knihovny v českém středověku. Studie k jejich dějinám do husitství. Praha 2005
- HLAVÁČEK 2005a — Ivan HLAVÁČEK: Studie k dějinám knihoven v českém státě v době předhusitské I. Knihovna kláštera třeboňského v rámci knihoven českých augustiniánských klášterů, in: HLAVÁČEK 2005, 156-207
- HLAVÁČEK 2005b — Ivan HLAVÁČEK: Studie k dějinám knihoven v českém státě v době předhusitské II. Některé knihovny soukromé. In: HLAVÁČEK 2005, 208-251
- HLAVÁČEK 2005c — Ivan HLAVÁČEK: In: HLAVÁČEK 2005: Z knižní kultury doby Karla IV. a Václava IV. v českých zemích. In: HLAVÁČEK 2005, 263-319
- HLAVÁČKOVÁ 1987 — Hana HLAVÁČKOVÁ: Příspěvek k ikonografii Ukřižování ve středověkém umění, In: Umění 35, 507-514

- HLAVÁČKOVÁ 1996 — Hana J. HLAVÁČKOVÁ: Knižní malba. In: Gotika v západních Čechách 1230 – 1530, katalog výstavy v Národní galerii v Praze, Klášter sv. Anežky České. Praha 1996, 472-475
- HLAVÁČKOVÁ 2003 — Hana Jana HLAVÁČKOVÁ: Die Illumination der liturgischen Handschriften des Arnestus von Pardubice, *Miscellanea musicologica* XXXVII, 2003, 47-62
- HLAVÁČKOVÁ 2004-2005 — Hana HLAVÁČKOVÁ: Mistr Pavlových epištol, Ročenka Slovenskej národnej galérie 2004-2005, 139-147
- HLAVÁČKOVÁ 2005a — Hana HLAVÁČKOVÁ: Antiphonary from Stift Vorau. In: DEKEYZER/STOCK 2005, 203-210
- HLAVÁČKOVÁ 2005b — Hana HLAVÁČKOVÁ: Arnošt z Pardubic mezi dvorem a církví. Illuminované rukopisy objednané Arnoštem z Pardubic. In: Lenka BOBKOVÁ / Ryszard GLADKIEWICZ / Petr VOREL (eds.): Arnošt z Pardubic (1297-1364). Osobnost – okruh – dědictví, Wrocław / Praha / Pardubice 2005
- HLEDÍKOVÁ 1991a — Zdeňka HLEDÍKOVÁ: Biskup Jan IV. z Dražic (1301 – 1343). Praha 1991
- HLEDÍKOVÁ 1991b — Zdeňka HLEDÍKOVÁ: Cancellaria Johannis de Dražic, *AUC- Phil. et Hist.* 2, Z pomocných věd historických IX. 1991, 29-59
- HLEDÍKOVÁ 2006 — Zdeňka HLEDÍKOVÁ: O "Devotio moderna" trochu jinak. In: KRMÍČKOVÁ/ PUMPROVÁ/RŮŽIČKOVÁ 2006, 403-415
- HLEDÍKOVÁ 2008 — Zdeňka HLEDÍKOVÁ, Die südeuropäische Schrift im böhmischen Umfeld des 14. Jahrhunderts unter besonderer Berücksichtigung des Einflusses der bolognesischen Schrift auf die Handschriftenproduktion für Raudnitz. In: Otto KRESTEN / Franz LACKNER (eds.) *Régionalisme et internationalisme. Problemes des Paléographie et de Codicologie du Moyen Age. Actes du XVe colloque du Comité international de paléographie latine (Vienne, 13-17 septembre 2005)*, Wien 2008, 139-152
- HLEDÍKOVÁ 2010 — Zdeňka HLEDÍKOVÁ: Svět české středověké církve. Praha 2010
- HLEDÍKOVÁ 2013 — Zdeňka HLEDÍKOVÁ: Počátky avignonského papežství a české země. Praha 2013
- HORNÍČKOVÁ/ŠRONĚK 2010 — Kateřina HORNÍČKOVÁ / Michal ŠRONĚK (eds.): Umění české reformace (1380-1620), Praha, 2010
- HRUBÝ 1917 — Václav HRUBÝ: Hanka padělatel. In: Český časopis historický 23. 1917, 399-400
- CHADRABA 1984 — Rudolf CHADRABA (ed.): Dějiny českého výtvarného umění I/1-2. Praha 1984
- CHALOUPECKÝ 1907 — Václav CHALOUPECKÝ: Materiál k dějinám umění v Čechách. Zprávy v nekrologiu kláštera roudnického, *Časopis Společnosti přátel starožitností českých* 15 (1907), 101-106
- CHALOUPECKÝ 1908 — Václav CHALOUPECKÝ: Jan IV. z Dražic, poslední biskup pražský. Studie kulturně historická, in *ČSPSČ* (1908), 51-84; 133-163; 181-193 (studie vydána též zvláštním otiskem s vlastním stránkováním)
- CHRASTILOVÁ-VYSYPALOVÁ 1975 — Jiřina CHRASTILOVÁ-VYSYPALOVÁ: Dějiny kláštera řeholních kanovníků rádu sv. Augustina v Roudnici (diplomová práce na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 1975
- CHYTIL 1886 — Karel CHYTIL: Vývoj miniaturního malířství v době králů rodu Lucemburského. In: *Památky archeologické* 13. 1886, col. 1-10, 79-92, 151-162, 207-218, 311-316, 361-366
- CHYTIL 1915 — Karel CHYTIL: Památky českého umění iluminátorského I., Praha 1915
- CHYTIL 1923 — Karel CHYTIL: Příspěvky k dějinám českého umění iluminátorského z druhé poloviny XIV. a počátku XV. století. In: *Památky archeologické a místopisné* 33, 1923, 97-105
- CHYTIL 1929 — Karel CHYTIL: Umění české na počátku XV. století, In: *Umění II*, 1929, 331-352 a 359-376

- JAKOBI-MIRWALD 2008 — Christine JAKOBI-MIRWALD: Buchmalerei. Terminologie in der Kunstgeschichte, Berlin 2008
- JAKUBOWSKI 2001 — Zbygniew JAKUBOWSKI: Czeskie i morawskie fundacje kanonickie XIV - XV wieku (studium z dziejów devotio moderna), Częstochowa 2001
- JAKUBOWSKI 2002 — Zbygniew JAKUBOWSKI: Kanonicy w Czechach XIV-XV wieku. In: Biuletyn Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie 30, 2002, 58-102
- JENNI 1998 — Ulrike JENNI: Realistische Elemente im Krumauer Bildercodex. In: BENEŠOVSKÁ 1998, 260-269
- JENNI/THEISEN 2004a — Ulrike JENNI / Maria THEISEN (unter Mitarbeit von Karel STEJSKAL): Mitteleuropäische Schulen III (ca. 1350-1400) Böhmen - Mähren - Schlesien - Ungarn (Mit Ausnahme der Hofwerkstätten Wenzels IV. und deren Umkreis), Wien 2004
- JENNI/THEISEN 2004b — Ulrike JENNI / Maria THEISEN: Die Bibel des Purkart Strnad von Janovic aus der Zagreber Metropolitanbibliothek, Cod. MR 156 (lat.), Prag um 1385. In: Codices Manuscripti 48/49, 2004, Textbd. 13-34, Tafelbd. 7-25
- JENNI/THEISEN 2014 — Ulrike JENNI / Maria THEISEN: Mitteleuropäische Schulen IV (ca. 1380-1400). Hofwerkstätten König Wenzels IV. und deren Umkreis, Wien 2014
- JIRKOVÁ 2014 — Kateřina JIRKOVÁ: Iluminované rukopisy Jana IV. z Dražic, nepublikovaná diplomová práce na Katolické teologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, Praha 2014
- JUKL 2012 — Jakub Jiří JUKL: Jan Smiřický ze Smiřic († 1453). Vzestup a pád zakladatele slavného rodu, České Budějovice, 2012
- KADLEC 1966 — Jaroslav KADLEC: Řeholní generální studia při Karlově universitě v době předhusitské, In: Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis 7, 1966, 63-108
- KADLEC 1981 — Jaroslav KADLEC: Začátky kláštera augustiniánských kanovníků v Roudnici. In: Studie o rukopisech 20. 1981, 65-86
- KADLEC 1990 — Jaroslav KADLEC: Katoličtí exulanti čeští doby husitské, Praha 1990
- KADLEC 1991 — Jaroslav KADLEC: Přehled českých církevních dějin 1. Praha 1991
- KADLEC 1992 — Jaroslav KADLEC: Knihovna kláštera řeholních kanovníků svatého Augustina v Roudnici. In: POLÍVKA/SVATOŠ 1992, 127-134
- KADLEC 1993 — Jaroslav KADLEC: Literární činnost augustiniánských kanovníků kláštera roudnického. In: Miscellanea Oddělení rukopisů a starých tisků, 10 (1993), 179-185
- KADLEC 1994 — Jaroslav KADLEC: Raudnitz – Roudnice nad Labem in: RÖHRIG 1994, 177-202
- KADLEC 1998a — Jaroslav KADLEC: Literární činnost roudnických augustiniánských kanovníků, in: DOLEŽALOVÁ/HLAVÁČEK/HRDINA/KAHUDA 1998, 221-225
- KADLEC 1998b — Jaroslav KADLEC: Petr Klarifikátor - duchovní vůdce a životopisec arcibiskupa Jana z Jenštejna, Sborník Katolické teologické fakulty. Praha 1998, 101-150
- KADLEC 2004 — Jaroslav KADLEC: Klášter augustiniánských kanovníků v Třeboni, Praha 2004
- KADLEC 2011 — Jaroslav KADLEC: Dva příspěvky z pozůstalosti: Mistr Matouš Beran / Mistři Karlovy univerzity jako synodální kazatelé. In: Studie o rukopisech 61, 2011, 243-258
- KADLEC/ZELENÝ 1978 — Jaroslav KADLEC / Rostislav ZELENÝ: Učitelé právnické fakulty a právnické univerzity pražské v době předhusitské (1349-1419), Acta Universitatis Carolinae, Historia Universitatis Carolinae Pragensis, 18/1, 1978, 61-106
- KAPELLI 1970 — Thomas KAPELLI OP, Scriptorum Ordinis Praedicatorum Medii Aevi, vol. 1, Roma 1970
- KAPELLI 1975 — Thomas KAPELLI OP, Scriptorum Ordinis Praedicatorum Medii Aevi, vol. 2, Roma 1975
- KIRSTEN 1954 — Zdeněk KIRSTEN: Písařské přípisky v explicitech rukopisů z českých zemí jako pramen historický, Sborník Vysoké školy pedagogické v Olomouci, Historie, 1954, 54-66
- KLETZL 1933 — Otto KLETZL: Studien zur böhmischen Buchmalerei. Marburger Jahrbuch für Kunstwissenschaft 7. 1933

- KLÍPA 2011 — Jan KLÍPA: Tradice českého myšlení o krásném slohu a Karel Stejskal. In: BENEŠOVSKÁ / CHLÍBEC (eds.) 2011, 98-114
- KLÍPA/POKORNÝ 2012 — Jan KLÍPA / Adam POKORNÝ: Ymago de praga (Desková malba ve střední Evropě 1400-1430), Praha 2012
- KLÍPA/POKORNÝ/SANYOVÁ 2010 — Jan KLÍPA / Adam POKORNÝ / Jana SANYOVÁ: Triptych se Smrtí P. Marie, zvaný Roudnický oltář. Poznámky k technice malby a k uměleckohistorickému kontextu – Triptych with the Death..., in: David HRADIL / Jana HRADILOVÁ (eds.): Příběh umění – proměny výtvarného díla v čase – The story of Art..., Acta Academiae Artis 2010, Praha, 2010, 189-226
- KOŘÁN 1992 — Ivo KOŘÁN: Nobilitace a rustikalizace našich gotických madon. In: Český lid 79, 1992
- KOŘÁN 2001 — Ivo KOŘÁN: Zbygniew Jakubowski: Czeskie i morawskie fundacje kanonickie XIV - XV wieku : (studium z dziejów devotio moderna), Częstochowa 2001. In: Umění 49, 2001, 469-472
- KOŘÁN 2002 — Ivo KOŘÁN: Jan IV. z Dražic a bohemisace církve v Čechách. In: Biuletyn Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Częstochowie 30, 2002, 126-147
- KOŘÁN/JAKUBOWSKI 1976 — Ivo KOŘÁN / Zbygniew JAKUBOWSKI: Byzantské vlivy na počátky české malby gotické a roudnická madona v Krakově. In: Umění 24, 1976, 218-242
- KAŠPAROVÁ 2012 — Jaroslava KAŠPAROVÁ: Knižní dar španělského velvyslance Guilléna de San Clemente roudnickému proboštovi Janu Kyrchpergerovi z Kyrchpergu, in: Lenka BÁRTOVÁ / Hana BERÁNKOVÁ (red.): Knihy a dějiny (zvláštní číslo věnované PhDr. Anežce Baďurové), Praha 2012, 36-47
- KOTYZA/KOPIČKA 2009 — Oldřich KOTYZA / Petr KOPIČKA: Zakladatelské dílo pražského biskupa Jana IV. z Dražic v Roudnici nad Labem (1333 – 1340) v pamětních záznamech očitých svědků a otázka jejich interpretace. In: Porta Bohemica: sborník historických prací, roč. 5. 2009, 43-89
- KOZINA 2001 — Jiří KOZINA: K provenienci tzv. Misálu Míška z Ovence. In: Studie o rukopisech 34, 2001, 17-41
- KRAFL/MUTLOVÁ/STEHLÍKOVÁ 2010: Pavel KRAFL / Petra MUTLOVÁ / Dana STEHLÍKOVÁ: Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně. Dějiny a diplomatář kláštera, Praha 2010
- KRÁSA 1966 — Josef KRÁSA: Výstava rukopisů Knihovny Národního muzea v Praze. In: Umění 14. 1966
- KRÁSA 1970 — Josef KRÁSA: Knižní malba. In: PEŠINA 1970, 244-310
- KRÁSA 1982 — Josef KRÁSA: Nástěnná a knižní malba 13. století v českých zemích, in: Josef KUTHAN (ed.): Umění doby posledních Přemyslovců, Rostoky u Prahy, 1982, 23-67
- KRÁSA 1983 — Josef KRÁSA: Umění 13. století – problémy hodnocení, in: Umění 13. století v českých zemích, Praha 1983, 11-31
- KRÁSA 1984 — Josef KRÁSA: Knižní malba. In: CHADRABA 1984, 405-439
- KRMÍČKOVÁ 2006 — Helena KRMÍČKOVÁ: Petri Clarificatoris Vita domini Iohannis, Pragensis archiepiscopi tercii. In: KRMÍČKOVÁ/PUMPROVÁ/RŮŽIČKOVÁ 2006, 441-461
- KRMÍČKOVÁ/PUMPROVÁ/RŮŽIČKOVÁ 2006 — Helena KRMÍČKOVÁ / Anna PUMPROVÁ / Dana RŮŽIČKOVÁ (eds.): Querite primum regnum Dei. Sborník příspěvků k poctě Jany Nechutové. Brno 2006, 441-461
- KROUPA 2001 — Pavel KROUPA: Průzkumy tří kostelů na Litoměřicku a Slánsku (příspěvek k sakrální architektuře okruhu biskupa Jana IV. z Dražic). In: Průzkumy památek 2/2001, roč. 8. 112-122
- KUBÍK 2001 — Viktor KUBÍK: Poznámky k původu stylu a k dataci Antifonáře z Bíliny. In: Jaromír HOMOLKA / Michaela HRUBÁ / Petr HRUBÝ / Michaela OTTOVÁ (eds). Gotické umění a jeho historické souvislosti. 1. Sborník grantového projektu Gotické umění v severních Čechách, Ústecký sborník historický 2001, 375-431
- KUBÍK 2005 — Viktor KUBÍK: Na okraj k výzdobě kodexu sv. Jiří. In: Aleš MUDRA / Michaela OTTOVÁ / Jan ROYT (eds.): Regnum Bohemiae et Sacrum Romanum Imperium. Sborník k poctě Jiřího Kuthana, České Budějovice 2005, 337-354

- KUBÍK 2007–2008 — Viktor KUBÍK: Studie k umělecko historické terminologii středověké knižní malby 1) Úvodní poznámky a základní typy akantu. In: Studie o rukopisech 37-38. 2007 – 2008, 65-99
- KUBÍK 2008 — Viktor KUBÍK: Příručka ke studiu středověké ornamentiky. Italské rukopisy (1200 – 1330) a byzantské rukopisy 10. – 13. století. České Budějovice 2008
- KUBÍK 2011 — Viktor KUBÍK: Bolognské knižní malířství 14. století a iluminace v Čechách. In: BENEŠOVSKÁ/CHLÍBEC (eds.) 2011, 67-79.
- KUBÍK 2013a — Viktor KUBÍK: Typologie iniciál a základy systému výzdoby středověkých rukopisů II. Gotické rukopisy a počátky renesanční iluminace (Studie k umělecko historické terminologii středověké knižní malby 4). In: Studie o rukopisech 43. 2013, 29-205
- KUBÍK 2013b — Viktor KUBÍK: K proměnám významu benediktinských skriptorií v latinské Evropě a v českých zemích v kontextu ostatních druhů umění (600-1300), in: Markéta JAROŠOVÁ / Radka LAMÍČKOVÁ (eds.): Ora et labora. Vybrané kapitoly z dějin kultury benediktinského řádu, Praha 2013, 90-135
- KUBÍK 2014 — Viktor KUBÍK: Profil regionálních vazeb z hlediska dochovaných středověkých a raně novověkých rukopisů v širším regionu Krušnohoří regionálních vazeb, in: Michaela OTTOVÁ et alli (eds.): Trans montes. Umělecká výměna v regionu Krušnohoří, Praha 2014, 52-91
- KUBÍNOVÁ 2006 — Kateřina KUBÍNOVÁ: Imitatio Romae. Karel IV. a Řím, Praha 2006
- KUBÍNOVÁ 2015 — Kateřina KUBÍNOVÁ: Andrew of Austria, the Scribe of the Morgan Bible, In.: Milada STUDNIČKOVÁ / Maria THEISEN: Umění v neklidné době. Česká knižní malba před Gutenbergem (c. 1380-1450) – v tisku
- KULHÁNKOVÁ/TOŠNEROVÁ 2004 — Lucie KULHÁNKOVÁ / Marie TOŠNEROVÁ: Rejstřík k bibliografické příloze Studií o rukopisech 1993–2001. In: Studie o rukopisech 35. 2004
- KUTAL 1972 — Albert KUTAL: České gotické umění. Praha 1972
- KUTHAN 2007 — Jiří KUTHAN: Arnošt z Pardubic jako stavebník, in: idem: Splendor et Gloria Regni Bohemiae. Umělecké dílo jako projev vládařské reprezentace a symbol státní identity, Praha 2007, 481-510
- KVĚT 1924–1925 — Jan KVĚT: Kreslený filigrán v rukopisech XII. – XIV. století. In: Památky archeologické 34. 1924–1925, 93-113
- KVĚT 1931 — Jan KVĚT: Iluminované rukopisy královny Rejčky. Příspěvek k dějinám české knižní malby ve století XVI. Praha 1931
- KVĚT 1933 — Jan KVĚT: Počátky gotického malířství v Čechách. In: Umění 6. 1933
- KVĚT 1960 — Jan KVĚT: Vznik národního slohu v české knižní malbě gotické. In: Acta Universitatis Carolinae 1960, Philosophica et historica 3, Příspěvky k dějinám umění, Universita Karlova. Praha 1960
- KYAS 1989 — Vladimír KYAS: Die altschechische Bibelübersetzung des 14. Jahrhunderts und ihre Entwicklung im 15. Jahrhundert. In: Kuttenger Bibel bei Martin von Tišnov. Paderborn-München-Wien-Zürich 1989
- KYAS 1997 — Vladimír KYAS: České bible v dějinách národního písemnictví. Praha 1997
- LA PASSION 2012 — La Passion du Christ. Une iconographie enluminée (Kat.), Colmar 2012
- LÍBAL 1984 — Dobroslav LÍBAL: Gotická architektura. In: CHADRABA 1984
- LÍBAL 2001 — Dobroslav LÍBAL: Katalog gotické architektury v České republice do husitských válek, Praha 2001
- MÁDL 1890 — Karel B. MÁDL: Český mecén XIV. století. In: Lumír (III), roč. 18., 1890, 3-5.
- MACHILEK 1976 — Franz MACHILEK: Die Augustiner-Chorherren in Böhmen und Mähren, Archiv für Kirchengeschichte von Böhmen - Mähren - Schlesien 4. 1976, 107- 144
- MAJER 2011 — David MAJER (ed.), Král, který létal. Moravsko-slezské pomezí v kontextu středoevropského prostoru doby Jana Lucemburského, Ostrava 2011
- MATĚJČEK 1924-1925 — Antonín MATĚJČEK: Iluminované rukopisy svatojirské XIV. a XV. věku v universitní knihovně pražské. In: Památky archeologické a místopisné 34, 1924-1925, 15-22

- MATĚJČEK 1931 — Antonín MATĚJČEK: Malířství. In: Dějepis výtvarného umění v Čechách, I. díl. Praha 1931, 240-379
- MATĚJČEK 1935 — Antonín MATĚJČEK et alii: Umění. In: Československá vlastivěda VIII. Praha 1935, 9-111
- MATĚJČEK 1950 — Antonín MATĚJČEK: Česká malba gotická. Deskové malířství. Praha 1950³
- MATĚJKA 1898 — Bohumil MATĚJKA: Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Roudnickém, díl I. Praha 1898
- MENCL 1941 — Václav MENCL: Biskup Jan IV. z Dražic v dějinách české architektury. In: Umění. 1941, 101-122
- MENCLOVÁ 1972 — Dobroslava MENCLOVÁ: České hrady 1–2. Praha 1972
- MEZNÍK 1994 — Jaroslav MEZNÍK: Zdeňka Hledíková. Biskup Jan IV. z Dražic (1301-1343) ... (recenze). In: Český časopis historický (1994), 92, 122-124
- NAUMBURG 2011 — Der Naumburger Meister: Bildhauer und Architekt im Europa der Kathedralen (kat. 2 Bände), Naumburg / Merseburg 2011
- NĚMEC 2004 — Jiří NĚMEC: Raný humanismus v díle Eduarda Wintra, In: Pavel SOUKUP / František ŠMAHEL: Německá medievistika v českých zemích do r. 1945. (Práce z dějin vědy, sv. 18), Praha 2004, 363-380
- NEUWIRTH 1891 — Josef NEUWIRTH: Die Fälschung der Künstlernamen in den Handschriften des böhmischen Museums in Prag. MVGD 29. 1891
- NEUWIRTH 1893 — Josef NEUWIRTH: Geschichte der bildenden Kunst in Böhmen vom Tode Wenzels III. bis zu den Husitenkriegen
- NIEDZIELENKO/VLNAS 2006 — Andrzej NIEDZIELENKO / Vít VLNAS (eds.): Slezsko, perla v české koruně. Tři období rozkvětu vzájemných uměleckých vztahů, Praha 2006
- NOVÁKOVÁ 2013 — Adéla NOVÁKOVÁ: Roudničtí augustiniáni – knihovna a dílo, nepublikovaná diplomová práce, Ústav řeckých a latinských studií FF UK, Praha 2013
- NOVÝ 1960 — Rostislav NOVÝ: Listiny pražských biskupů XI.-XIV. století. Diplomaticko-správní rozbor. AUC Phil. et hist. 5. Praha 1960
- OČADLÍK 1957 — Mirko OČADLÍK: Gentis bohemicæ fidelis zelator ac indefessus propagator. Příspěvek k otázce Dalimilovské. Praha 1957
- PAKOSTOVÁ 2012 — Tereza PAKOSTOVÁ: Heraldické prameny pro církevní dějiny v Litomyšli. Diplomová práce. Ústav pomocných věd historických a archivnictví, Masarykova univerzita, Brno 2012
- PANUŠKOVÁ 2008 — Lenka PANUŠKOVÁ: Die Velislav-Bibel in neuem Licht, Umění 56, 2008, 106-118
- PAPÍK 1972 — Miloslav PAPÍK: Jan IV. z Dražic - stavebník (Stavby biskupa a pánů z Dražic v letech 1301 - 1359), nepublikovaná diplomová práce, FF UK, 1972
- PATERA 1880 — Adolf PATERA: O založení kláštera Panny Marie v Roudnici a o stavbě tamějšího mostu nákladem Jana IV., biskupa pražského, Památky archeologické a místopisné 11 (1880), col. 477-478
- PATERA/PODLAHA 1910 — Adolf PATERA / Antonín PODLAHA: Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapituly pražské, díl I. Praha 1910
- PAVELKOVÁ 2009 — Jindra PAVELKOVÁ: Pečetí pánů z Kunštátu. Exkurz do sfragistické problematiky významného moravského rodu, Brno 2009
- PAVELKOVÁ 2012 — Jindra PAVELKOVÁ: Donátoři v rodě pánů z Kunštátu, Příspěvek poznání knižní kultury na Moravě ve 14. a 15. století, Vlastivědný věstník moravský 64, 2012, č. 4, 333-341
- PAVLA 1850 — Jan PAVLA: Dějepis prvního kláštera řeholních kanovníků sv. Augustina v Čechách v městě Roudnici nad Labem. In: Časopis pro katolické duchovenstvo. 1850, sešit 1, 180-185 a sešit 3, 178-198

- PAVLASOVÁ 1993 — Kateřina PAVLASOVÁ: Ikonografie iluminovaných misálů od poloviny 14. století do husitských válek. Diplomová práce, FF UK, KVIK. Praha 1993
- PEŠINA 1958 — Jaroslav PEŠINA a kol.: Gotická nástěnná malba v zemích českých I. 1300-1350, Praha 1958
- PEŠINA 1970 — Jaroslav PEŠINA (ed.): České umění gotické 1350-1420, Praha, 1970
- PEŠINA 1982 — Jaroslav PEŠINA: Mistr Vyšebrodského cyklu, Praha 1982
- PEŠINA 1984 — Jaroslav PEŠINA: Desková malba. In: CHADRABA 1984
- PIIEKOSIŃSKI 1893 — Franciszek PIIEKOSIŃSKI: Średniowieczne znaki wodne, zebrane z rękopisów, przechowanych w Archiwach i Bibliotekach polskich, glownie krakowskich, Wiek XIV. Kraków 1893;;
- PLAČEK/FUTÁK 2006 — Miloslav PLAČEK / Peter FUTÁK: Páni z Kunštátu. Rod erbu vrchních pruhů na cestě k trůnu, Praha 2006
- PODLAHA 1903 — Antonín PODLAHA: Soupis památek historických a uměleckých v Království českém II. Knihovna kapitulní v Praze, Praha 1903
- PODLAHA 1922 — Antonín PODLAHA: Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapituly pražské, díl II. Praha 1922
- POCHE 1983 — Emanuel POCHE (ed.): Praha středověká. Praha 1983
- POKORNÝ 2011 — Pavel R. POKORNÝ: Antifonář z Vorau. In: BENEŠOVSKÁ/CHLÍBEC 2011, 65-66
- POLC 1993 — Jaroslav V. POLC: Svatý Jan Nepomucký, Praha 1993
- POLÍVKA/SVATOŠ 1992 — Miloslav POLÍVKA / Michal SVATOŠ (eds.): Historia docet. Sborník prací k počtě šedesátých narozenin prof. PhDr. Ivana Hlaváčka, CSc. Praha 1992
- POPOV 1846 — Alexandr POPOV: O starobylé české malbě. In: Časopis Českého Muzeum 20. 1846, 501-516; 627-637
- PRIX/VŠETEČKOVÁ 1993 — Dalibor PRIX / Zuzana VŠETEČKOVÁ: Středověký kostel sv. Bartoloměje v Praze 9 – Kyjích do počátku husitských válek. In: Umění 41, 1993, 231-261
- PUJMANOVÁ 1998 — Olga PUJMANOVÁ: Iconographie de la Crucifixion du Missel d'Henri Thesauri. In: BENEŠOVSKÁ 1998, 256-259
- RICHTEROVÁ 2007 — Alena RICHTEROVÁ: Děčínské rukopisy ze sbírky Františka Martina Pelcla (1734-1801), nyní ve fondech Národní knihovny České republiky, Praha 2007
- RÖHRIG 1994 — Floridus RÖHRIG (ed.): Die Stifte der Augustiner-Chorherren in Böhmen, Mähren und Ungarn, Klosterneuburg-Wien 1994
- ROLAND 1996 — Martin ROLAND: Zur Datierung einer vermeintlich datierten Handschrift. Der Sampsoncodex des Nationalmuseum in Prag (MS. XII A 15). In: Umění 44. 1996, 271-278
- ROLAND 2000 — Martin ROLAND, Buchmalerei. In: BRUCHER 2000, 490-529
- ROYT 1985 — Příspěvek k ikonografii alegorie sv. Kříže v Roudnici nad Labem. In: Umění 33, 1985, 492-507
- ROYT 2002 — Jan ROYT: Středověké malířství v Čechách. Praha 2002
- ROYT 2005 — Jan ROYT: Jan Očko z Vlašimi jako objednavatel uměleckých děl. Votivní obraz Jana Očka z Vlašimi – jednota sacerdotia a imperia, in: Lenka BOBKOVÁ / Mlada HOLÁ (ed.): Lesk královského majestátu ve středověku. Pocta prof. PhDr. Františku Kavkovi, CSc., k 85. narozeninám, Praha – Litomyšl 2005, 259-264
- ROYT 2013 — Jan ROYT: Mistr Třeboňského oltáře, Praha 2013
- RŮŽEK 1988 — Vladimír RŮŽEK: Česká znaková galerie na hradě Laufu u Norimberka z roku 1361, In: Sborník archivních prací, 1988, roč. 38, 37-311
- RYKL 1995 — Michael RYKL: Litovice – hloubkový průzkum tvrže. In: Průzkumy památek I/1995. 49-72
- SAHULA 1939 — Jiří SAHULA: Jan IV. z Dražic: biskup pražský. Olomouc 1939
- SCRIPTUM 1873 — Scripum super Apocalypsim cum imaginibus (Wenceslai doctoris). Codex Bibliothecae Capituli semper fidelis Metropolitani Pragensis, Pragae 1873

- SEDLÁČEK 1936 — August SEDLÁČEK: Hrady, zámky a tvrze Království českého XIV, Praha 1936
- SCHMIDT 1962 — Gerhard SCHMIDT: Die Malerschule von St. Florian. Beiträge zur süddeutschen Malerei zu Ende des 13. und im 14. Jahrhundert, Graz 1962
- SCHMIDT 1969 — Gerhard SCHMIDT: Gotik in Böhmen. München 1969
- SCHMIDT/UNTERKIRCHER 1967 — Gerhard SCHMIDT / Franz UNTERKIRCHER: Krumauer Bildercodex, Graz 1967
- SLAVÍČEK 1997 — Lubomír SLAVÍČEK: "Případ Dostálův" : k polemice Eugena Dostála a Antonína Matějčka na téma Čechy a Avignon, Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. F, Řada uměnovědná = Opuscula historiae artium. 1997, roč. 46, č. F41, 49-100
- SOBEK 2013a — Jiří SOBEK: Ornamentika fleuronné v rukopisu Mater verborum, In: Umění 61, 2013, 102-119
- SOBEK 2013b — Jiří SOBEK: Bakchus, nebo vinař? Ikonografie iniciály s polonahým mužem v Mater verborum, In: Umění 61, 2013, 444-446
- SOUKUP 2011 — Pavel SOUKUP: Reformní kazatelství a Jakoubek ze Stříbra, Praha 2011
- SOUKUPOVÁ 2010 — Helena SOUKUPOVÁ: K výkladu Oseckého lekcionáře. In: STUDNIČKOVÁ 2010, 326-341
- SOUKUPOVÁ 2011 — Helena SOUKUPOVÁ: Anežský klášter v Praze, 2. přepracované vydání, Praha 2011
- SPĚVÁČEK 1982 — Jiří SPĚVÁČEK: Král diplomat, Praha 1982
- SPĚVÁČEK 1995 — Jiří SPĚVÁČEK: Devotio moderna, Čechy a roudnická reforma (K úsilí o změnu mentalit v období rostoucí krize morálních hodnot). In: Mediaevalia historica bohemica, č. 4. 1995
- SPUNAR 1985 — Pavel SPUNAR: Repertorium auctorum bohemorum propectum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans, Tomus I, Studia Copernicana XXXV, Wratislaviae/ Varsaviae / Cracoviae / Gedani / Lodziae 1985
- SPUNAR 1995 — Pavel SPUNAR: Repertorium auctorum bohemorum propectum idearum post Universitatem Pragensem conditam illustrans, Tomus II, Studia Copernicana XXXV, Varsaviae / Praeae 1995
- SPUNAR 1998 — Josef SPUNAR: Vztah ke knize ve středověku, in: DOLEŽALOVÁ/HLAVÁČEK/HRDINA/KAHUDA 1998, 441-446.
- SPUNAR 2004 — Pavel SPUNAR: Česká Devotio moderna – fikce a skutečnost, Listy filologické 127, 2004, 356-370
- STANGE 1934 — Alfred STANGE: Deutsche Malerei der Gotik I. Berlin 1934
- STANKOVIĆ 2000/2001 — Radoman STANKOVIĆ: Vodení znaci hilendarskich srpskih rukopisnih kniga XIV veka / Au sujet des filigranes des livres manuscrits serbes du XIVE siècle du monastère Hilandar, Arheografski prilozhi / Mélanges archéographiques 22/23, Beograd 2000/2001, 7- 399
- STEJSKAL 1960 — Karel STEJSKAL: Votivní obraz v klášterní knihovně v Roudnici. In: Umění 8, 1960, 562-577
- STEJSKAL 1970 — Karel STEJSKAL: Velislai biblia picta. Praha 1970
- STEJSKAL 1979 — Karel STEJSKAL: Kanovník Beneš a počátky gotického malířství v Čechách. In: Pocta Dr. E. Urbánkové. Praha 1979, 349-364
- STEJSKAL 1983a — Karel STEJSKAL: Malířství. In: POCHE 1983
- STEJSKAL 1983b — Karel STEJSKAL: Profánní náměty malířství 13. století. In: Umění 13. století v českých zemích. Praha 1983
- STEJSKAL 1984 — Karel STEJSKAL: Počátky gotického malířství. In: CHADRABA 1984, 284-310
- STEJSKAL 1986 — Karel STEJSKAL: Rukopis Proroků rožmberských a některé otázky české bible. In: Umění 34. 1986, 74-79
- STEJSKAL 1987 — Karel STEJSKAL: Iluze a symbol v knižní malbě první poloviny 15. století. In: Umění 35. 1987, 240-259

- STEJSKAL 1990 — Karel STEJSKAL: O některých výsledcích uměleckohistorického zkoumání středověkých rukopisů v Národní knihovně České republiky. In: *Documenta Pragensia* 10, 1990, 59-94
- STEJSKAL 1993 — Karel STEJSKAL: Die älteste tschechische Bibelhandschrift in Kunsthistorischen Sinn, in: Hans ROTHE / Friedrich SCHOLZ (eds.) *Die altschechische Dresdener Bibel (Drážďanská anebo Leskovecká bible)*. *Biblia Slavica* I/1, Paderborn / München / Wien / Zürich 1993, 411-425
- STEJSKAL 1996 — Karel STEJSKAL: Pojem "lži" u středověkých glosátorů malířství a jeho antický původ. In: *Umění* 44. 1996, 299-302
- STEJSKAL/VOIT 1990 — Karel STEJSKAL /Petr VOIT: *Iluminované rukopisy doby husitské*, Praha 1990
- STEJSKAL/URBÁNKOVÁ 1975 — Karel STEJSKAL / Emma URBÁNKOVÁ: *Pasionál Přemyslovny Kunhuty*. Praha 1975
- STIRNEMANN 1990 — Patricia STIRNEMANN: *Fils de la vierge. L'initiale à filigranes parisienne: 1140-1314*, *Revue de l'art*, 90, 1990, 58-73
- STUDNIČKOVÁ 2005 — Milada STUDNIČKOVÁ: *The Material Recycling of the Antiphony of Vorau*, *DEKEYZER/STOCK* 2005, 211-216
- STUDNIČKOVÁ 2010 — Milada STUDNIČKOVÁ (ed.): *Čechy jsou plně kostelů / Boemia plena sunt ecclesiae*, Praha 2010
- STUDNIČKOVÁ 2011a — Milada STUDNIČKOVÁ: *Resurrexi. Neznámé vyobrazení Zmrtvýchvstání Krista z misálu českého původu*. In: *BENEŠOVSKÁ/CHLÍBEC* 2011, 80-85
- STUDNIČKOVÁ 2011b — Milada STUDNIČKOVÁ: *Rožmberkové a knižní malba*, in: Jaroslav PÁNEK / Eliška FUČÍKOVÁ / Martin GAŽI / Roman LAVIČKA / Petr PAVELEC / Robert ŠIMŮNEK: *Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami*, České Budějovice 2011, 496-511
- STUDNIČKOVÁ 2011c — Milada STUDNIČKOVÁ: „Und Jesus kam in eine kleine Stadt.“ Zur Ikonographie der Anfangsinitiale des Zittauer Vesperale und Matutinale. In: *BAAKE/KAHL/WINZELER* 2011, 110-115
- SUCKALE 1987 — Robert SUCKALE: *Die Prager Bibel von 1423/1425 in der Alten Kapelle zu Regensburg*. *ZDVK* 41. 1987
- SVOBODOVÁ 2011 — Milada SVOBODOVÁ: „Weiter folgen alten pergamentene geschriebene Bücher“. *Sbírka středověkých rukopisů v knihovně Václava Jana hraběte Michny z Vacínova († 1667)*. In: *Miscellanea oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny ČR* 21, *Intelektuálové zamilovaní do knih*. Praha 2011, 27–59
- SVOBODOVÁ 2012 — Milada SVOBODOVÁ: *Rukopisy ze sbírek Tomáše Antonína Putzlachera, Michaela Schustera a další nešlechtických bibliofilů ve fondu pražské lobkowiczské knihovny v Národní knihovně ČR*, Praha 2012
- SZENDREI 2011 — Janka SZENDREI: *On the Prose Historia of St. Augustine*, in Margot E. FASSLER / Rebecca A. BALTZER (eds.): *The Divine Office in the Latin Middle Ages - Methodology and Source Studies, Regional Developments, Hagiography*, New York 2000, 430-443
- ŠAFAŘÍK/PALACKÝ 1840 — Paul Joseph ŠAFAŘÍK / Franz PALACKÝ: *Die ältesten Denkmäler der böhmischen Sprache*, Prag 1840
- ŠMAHEL 1996 — František ŠMAHEL: *Husitská revoluce 1-4*, Praha 1996²
- ŠTĚDRÝ 1900 — František ŠTĚDRÝ: *Hlava 31. Kroniky Františka Pražského a její pramen*, *Sborník historického kroužku* 1 (1900), 251-253
- ŠUBRTOVÁ 2011 — Jana ŠUBRTOVÁ, *Poznámky k podílu jednotlivých iluminátorů na výzdobě Antifonáře sedleckého*. In: *Studie o rukopisech* 61, 2011, 3-18
- ŠUSTA 1935² — Josef ŠUSTA: *Počátky Lucemburské*. Praha 1935² (poprvé 1926)
- THEISEN 2010 — Maria THEISEN: *History buech reimenweisz: Geschichte, Bildprogramm und Illuminatoren des Willehalm-Codex König Wenzels IV. von Böhmen*, Wien, Österreichische Nationalbibliothek, Ser. nov. 2643, Wien 2010

- THEISEN 2011 — Maria THEISEN: Die hohe Kunst der puren Form. Zum sekundären Buchschmuck der Zittauer Missalien A I und A VI, In: BAAKE/KAHL/WINZELER 2011, 100-109
- TICHÝ/DROBNÁ 1965 — Josef TICHÝ / Zoroslava DROBNÁ: Iluminované nejkrásnější rukopisy Knihovny Národního muzea v Praze. Praha 1965
- TRANSFORMATIONS 1977 — Transformations of the Court Style. Gothic Art in Europe 1270-1330, Providence, Rhode Island, 1977
- TRENKLER 1948 — Ernst TRENKLER: Das Evangeliar des Johannes von Troppau. Klagenfurt-Wien 1948
- TRUHLÁŘ 1905 — Josef TRUHLÁŘ: Catalogus codicum manu scriptorum latinorum qui in C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservatur, Pars prior, Pragae 1905
- UHLÍŘ 1995 — Zdeněk UHLÍŘ: Z pokladů Národní knihovny České republiky. In: Rukopisy. Praha 1995
- URBÁNKOVÁ 1957 — Emma URBÁNKOVÁ: Přirůstky rukopisného oddělení Universitní knihovny od vydání tištěných katalogů. In: Knihovna. Praha 1957
- URBÁNKOVÁ 1979 — Emma URBÁNKOVÁ: Illuminated Manuscripts in Prague Libraries. In: Prague. Centers of Art. Leipzig 1979
- VELÍMSKÝ 2013 — Tomáš VELÍMSKÝ: Páni ze Svojšína. Rod velmožů, pánů a rytířů z povodí Mže, Ústí nad Labem 2013
- VLČEK/SOMMER/FOLTÝN 1997 — Pavel VLČEK / Petr SOMMER / Dušan FOLTÝN: Encyklopedie českých klášterů. Praha 1997
- VRCHOTKA 1981 — Jaroslav VRCHOTKA: Z pokladnice Knihovny Národního muzea. Praha 1981
- VŠETEČKOVÁ 2010 — Zuzana VŠETEČKOVÁ: Monumentální malířství v Čechách na přelomu 13. a 14. století. In: BENEŠOVSKÁ 2010a, 126-143
- VŠETEČKOVÁ/HLAVÁČKOVÁ/KROUPOVÁ/KROUPA/STRÁNSKÁ 2011 — Zuzana VŠETEČKOVÁ / Hana HLAVÁČKOVÁ / Jaroslava KROUPOVÁ / Pavel KROUPA / Marcela STRÁNSKÁ: Středověká nástěnná malba ve středních Čechách, Praha 2011
- VŠETEČKOVÁ/ROYT 1987 — Zuzana VŠETEČKOVÁ / Jan ROYT: K pramenům ikonografie malby v bývalé klášterní knihovně v Roudnici nad Labem. In: Umění 35, 1987, 520-539
- WÁGNEROVÁ 2013 — Kateřina WÁGNEROVÁ: Městská kniha Březnice z let 1454-1630. Edice, Diplomová práce. Katedra pomocných věd historických a archivního studia FF UK, 2013
- WOCEL 1852 — Jan Erasim WOCEL: Vyvinování křesťanského umění a nejstarší památky jeho zvláště v Čechách. Časopis Národního musea 26, 1852, č. 1., 37-71, č. 2. 3-40.
- WOLTMANN 1877 — Alfred WOLTMANN: Zur Geschichte der böhmischen Miniaturmalerei. Repertorium der Kunswissenschaft. Stuttgart 1877, 1-25
- WRATISLAVOVÁ-MITROVICOVÁ 1933 — Ludmila WRATISLAVOVÁ-MITROVICOVÁ: Iluminované rukopisy augustiniánského kláštera v Třeboni. In: Památky archeologické XXXIX, 1933, 1-13
- ZAHRADNÍK 2001 — Pavel ZAHRADNÍK: Klášter augustiniánů - řeholních kanovníků v Rokycanech a jeho knihovna, Bibliotheca Strahoviensis 4-5 (2001), 115-153
- ZACHOVÁ 1983 — Irena ZACHOVÁ: Rejstřík k bibliografické příloze Studií o rukopisech 1972-1981. In: Studie o rukopisech 22. 1983
- ZEMAN 1940 — Stanislav ZEMAN: Březnická knihovna v Národním museu v Praze, Praha 1940
- ZENTNER 2009 — Jakub Václav ZENTNER: Proboštský chrám Narození Panny Marie v Roudnici nad Labem pod vlivem baroka, bakalářská práce na KTF UK, 2009
- ZONGHI / GASPARINETTI 1953 — Aurelio & Augusto ZONGHI / A. F. GASPARINETTI: Zonghi's watermarks (Monumenta chartae papyraceae historiam illustrantia III). Hilversum 1953

10. SEZNAM OBRAZOVÉ PŘÍLOHY

- 1) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 30v © KNM Praha (kat. č. 1)
- 2) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 36v © KNM Praha (kat. č. 1)
- 3) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 54v © KNM Praha (kat. č. 1)
- 4) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 57r © KNM Praha (kat. č. 1)
- 5) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 21v © KNM Praha (kat. č. 1)
- 6) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 90r © KNM Praha (kat. č. 1)
- 7) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 167v © KNM Praha (kat. č. 1)
- 8) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 315v © KNM Praha (kat. č. 1)
- 9) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 65r © KNM Praha (kat. č. 1)
- 10) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 65r © KNM Praha (kat. č. 1)
- 11) Misál Jana z Dražic, KNM XIII B 9, fol. 66r © KNM Praha (kat. č. 1)
- 12) NK XIX B 3, fol. 37r © NK Praha (kat. č. 2)
- 13) NK XIX B 3, fol. 202v © NK Praha (kat. č. 2)
- 14) Sancti Bernardi Opera, KNM XII A 15, fol. 305v © KNM Praha (kat. č. 3)
- 15) Sancti Bernardi Opera, KNM XII A 15, fol. 5v © KNM Praha (kat. č. 3)
- 16) Sancti Bernardi Opera, KNM XII A 15, fol. 2r © KNM Praha (kat. č. 3)
- 17) Sancti Bernardi Opera, KNM XII A 15, fol. 33r © KNM Praha (kat. č. 3)
- 18) Sancti Bernardi Opera, KNM XII A 15, fol. 201r © KNM Praha (kat. č. 3)
- 19) Sancti Bernardi Opera, KNM XII A 15, fol. 139v © KNM Praha (kat. č. 3)
- 20) Sancti Bernardi Opera, KNM XII A 15, fol. 293r © KNM Praha (kat. č. 3)
- 21) Sancti Bernardi Opera, KNM XII A 15, fol. 257v © KNM Praha (kat. č. 3)
- 22) Glossa ordinaria super psalmos, KNM XII A 5, fol. 1v © KNM Praha (kat. č. 4)
- 23) Glossa ordinaria super psalmos, KNM XII A 5, fol. 43r © KNM Praha (kat. č. 4)
- 24) Glossa ordinaria super psalmos, KNM XII A 5, fol. 2v © KNM Praha (kat. č. 4)
- 25) Glossa ordinaria super psalmos, KNM XII A 5, fol. 95r © KNM Praha (kat. č. 4)
- 26) Glossa ordinaria super psalmos, KNM XII A 5, fol. 164r © KNM Praha (kat. č. 4)
- 27) Glossa ordinaria super psalmos, KNM XII A 5, fol. 219r © KNM Praha (kat. č. 4)
- 28) Glossa ordinaria super Paulum, KNM XII A 7, fol. 1r © KNM Praha (kat. č. 5)
- 29) Glossa ordinaria super Paulum, KNM XII A 7, fol. 143v © KNM Praha (kat. č. 5)
- 30) Glossa ordinaria super Paulum, KNM XII A 7, fol. 217v © KNM Praha (kat. č. 5)
- 31) Glossa ordinaria super Paulum, KNM XII A 7, fol. 236v © KNM Praha (kat. č. 5)
- 32) Glossa ordinaria super Genesim et Exodum, KNM XVI A 3, fol. 3r © KNM Praha (kat. č. 6)
- 33) Glossa ordinaria super Genesim et Exodum, KNM XVI A 3, fol. 122v © KNM Praha (kat. č. 6)

- 34) Pražský misál, KNM XIII B 14, fol. 8v © KNM Praha (kat. č. 6b)
- 35) Pražský misál, KNM XIII B 14, fol. 18v © KNM Praha (kat. č. 6b)
- 36) Pražský misál, KNM XIII B 14, fol. 55v © KNM Praha (kat. č. 6b)
- 37) Pražský misál, KNM XIII B 14, fol. 65r © KNM Praha (kat. č. 6b)
- 38) Guido de Baysio, zv. Archidiaconus, KNM XVII A 1, fol. 1r © KNM Praha (kat. č. 6c)
- 39) Guido de Baysio, zv. Archidiaconus, KNM XVII A 1, fol. 295r © KNM Praha (kat. č. 6c)
- 40) I. Friburgensis Summa confesorum, KNM XVI B 7, fol. 3r © KNM Praha (kat. č. 6d)
- 41) I. Friburgensis Summa confesorum, KNM XVI B 7, fol. 289v © KNM Praha (kat. č. 6d)
- 42) I. Friburgensis Summa confesorum, KNM XVI B 7, fol. 371r © KNM Praha (kat. č. 6d)
- 43) Rationale divinatorum officiorum, KNM XV B 6, fol. 2r © KNM Praha (kat. č. 7)
- 44) Th, de Aquino: Catena aurea in Matthaem et Marcum, KNM XIII A 3, fol. 195v © KNM Praha (kat. č. 8)
- 45) Th, de Aquino: Catena aurea in Matthaem et Marcum, KNM XIII A 3, fol. 196r © KNM Praha (kat. č. 8)
- 46) Th, de Aquino: Catena aurea in Matthaem et Marcum, KNM XIII A 3, fol. 238r © KNM Praha (kat. č. 8)
- 47) Sborník patristický, KNM XII A 4, fol. 9v © KNM Praha (kat. č. 9)
- 48) Sborník patristický, KNM XII A 4, fol. 43v © KNM Praha (kat. č. 9)
- 49) Sborník patristický, KNM XII A 4, fol. 43v © KNM Praha (kat. č. 9)
- 50) Sborník patristický, KNM XII A 4, fol. 82r © KNM Praha (kat. č. 9)
- 51) Sborník patristický, KNM XII A 4, fol. 124r © KNM Praha (kat. č. 9)
- 52) Augustinus super Psalmos, KNM XII A 13, fol. 1r © KNM Praha (kat. č. 10)
- 53) Augustinus super Psalmos, KNM XII A 13, fol. 1r © KNM Praha (kat. č. 10)
- 54) Rukopis G 5 pražské kapitulní knihovny, fol. 1r © APH Praha
- 55) Rukopis G 5 pražské kapitulní knihovny, fol. 8v © APH Praha
- 56) Augustinus super Iohannem, KNM XIII A 13, vazba © KNM Praha (kat. č. 11)
- 57) Augustinus super Iohannem, KNM XIII A 13, 200v © KNM Praha (kat. č. 11)
- 58) Augustinus super Iohannem, KNM XIII A 13, 1r © KNM Praha (kat. č. 11)
- 59) Augustinus super Iohannem, KNM XIII A 13, 133r © KNM Praha (kat. č. 11)
- 60) Augustinus super Iohannem, KNM XIII A 13, 180v © KNM Praha (kat. č. 11)
- 61) Gregorii Moralia in Hiob, KNM XIII B 13, 7r © KNM Praha (kat. č. 12)
- 62) Gregorii Moralia in Hiob, KNM XIII B 13, 146r © KNM Praha (kat. č. 12)
- 63) Gregorii Moralia in Hiob, KNM XIII B 13, 170r © KNM Praha (kat. č. 12)

- 64) Gregorii Moralia in Hiob, KNM XII A 14, 15r © KNM Praha (kat. č. 12)
- 65) Gregorii Moralia in Hiob, KNM XII A 14, 38v © KNM Praha (kat. č. 12)
- 66) Gregorii Moralia in Hiob, KNM XII A 14, 48r © KNM Praha (kat. č. 12)
- 67) Gregorii Moralia in Hiob, KNM XII A 14, 68r © KNM Praha (kat. č. 12)
- 68) Hieronimus super Ysaïam, KNM XII A 16, 1r © KNM Praha (kat. č. 13)
- 69) Hieronimus super Ysaïam, KNM XII A 16, 1v © KNM Praha (kat. č. 13)
- 70) Teologický sborník, KNM XII C 1, vazba © KNM Praha (kat. č. 14)
- 71) Teologický sborník, KNM XII C 1, 32r © KNM Praha (kat. č. 14)
- 72) Sermones varii, KNM XIII A 4, 168r © KNM Praha (kat. č. 15)
- 73) Sermones varii, KNM XIII A 4, vazba © KNM Praha (kat. č. 15)
- 74) Augustinus super Psalmos, XIII B 6a, 9r © KNM Praha (kat. č. 16)
- 75) Augustinus super Psalmos, XIII B 6a, 10r © KNM Praha (kat. č. 16)
- 76) Augustinus super Psalmos, XIII B 6a, 161r © KNM Praha (kat. č. 16)
- 77) Augustinus super Psalmos, XIII B 6a, vazba © KNM Praha (kat. č. 16)
- 78) Augustinus super Psalmos, XIII B 6b, 6r © KNM Praha (kat. č. 16)
- 79) Vitas patrum, XIII C 4, 2r © KNM Praha (kat. č. 17)
- 80) Vitas patrum, XIII C 4, 13r © KNM Praha (kat. č. 17)
- 81) Vitas patrum, XII D 20, 17r © KNM Praha (kat. č. 17)
- 82) Liber super Ezechielem prophetam, XV A 9, 1r © KNM Praha (kat. č. 20)
- 83) Liber super Ezechielem prophetam, XV A 9, 1r © KNM Praha (kat. č. 20)
- 84) Bible z Nisy, sign. PA 3883, fol. 88v © Muzeum w Nysie, Nysa
- 85) Bible z Nisy, sign. PA 3883, fol. 88v © Muzeum w Nysie, Nysa
- 86) Bible z Nisy, sign. PA 3883, fol. 89v © Muzeum w Nysie, Nysa
- 87) Bible z Nisy, sign. PA 3883, fol. 302v © Muzeum w Nysie, Nysa
- 88) Bible z Nisy, sign. PA 3883, fol. 313r © Muzeum w Nysie, Nysa
- 89) Glossa ordinaria super Job, XVI a 15, fol. 4r © KNM Praha (kat. č. 22)
- 90) Glossa ordinaria super Job, XVI a 15, fol. 1r © KNM Praha (kat. č. 22)
- 91) XVII A 15, fol. 95v © KNM Praha (kat. č. 24)
- 92) XV C 2, fol. 103v © KNM Praha (kat. č. 23)
- 93) XV C 2, fol. 118v © KNM Praha (kat. č. 23)
- 94) XV A 3, fol. 21v © KNM Praha (kat. č. 25)
- 95) XV A 3, fol. 40r © KNM Praha (kat. č. 25)